

Segons "Acció" d'agost de 1917, p. 7, finalment, el nombre de socis, en aquells moments, era de 1.355.

- (915) "Acció", abril 1915, p. 4; "Revista Anyal" de 1915, p. 259; "Acció", abril 1932, p. 11. Segons aquest butlletí el nom complet -- era Refugi Mutual de la Federació de Societats de Socors Mutus de Catalunya. "Acció" d'octubre de 1917, p. 3, per exemple, assabentaria que el soci Joan Monsonís i Matas, havia estat nomenat delegat de la Secció per a la "Unió i Defensa de Montepius".
- (916) "Acció", abril 1915, p. 4; "Revista Anyal" 1915, p. 259; "Acció", abril 1932, p. 11.
- (917) El 19 d'abril de 1917, fou la primera d'una sèrie de reunions que constituïren plegades la junta general extraordinària que aprovà els nous estatuts. V. en general, pel que fa referència a aquest tema: "Acció" de març de 1916, p. 5-6; d'abril i maig de 1916, p. 4; de juliol de 1916, p. 2; de febrer de 1917, p. 6; de març i -- abril de 1917, p. 5; de maig de 1917, p. 4; de setembre de 1917, p. 15, que assabentava que estatuts nous havien estat ja presentats al Govern civil. V. també, el mateix butlletí de setembre de 1917, p. 18; "Acció", febrer 1918, p. 3 que informava de la seva aprovació per la Comissaria General de Segurs; i "Acció" de març de 1918, p. 3. També, "El Poble Català" del 18 d'abril de 1917.
- (918) "Acció" d'abril de 1932, p. 12. Entre les modificacions estatutàries, desapareixia l'obligatorietat que el càrrec de caixer i el de sub caixer haguessin de recaure en socis protectors, encara que poguessin continuar essent-ho, i el dispensari era integrat als estatuts nous. La quota de soci era de 1'50 pts. mensual, segons l'article 38, més dues pessetes de quota d'entrada "destinada a despeses del dispensari" i una quantitat que anava des de 5 pts, si la seva edat era compresa entre els 30 i 31 anys, a la de 62'50 pts. si ho era entre els 44 i 45 anys. Les quotes d'entrada intermitges, segons l'edat corresponent, eren de 7'50, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 44, 48, 52, 56, 60 i 62'50 pessetes. Per a pagar subsidis per cessantia, per un altre costat, l'antiguetat en els nous estatuts, passava de dos a tres anys (Article 47), i per a cobrar-los de nou, caldria haver passat dos anys i haver treballat sis mesos, com a mínim, a una mateixa casa (Article 50), mentre que els antics, indicaven que si hom restava sense feina "més d'un any, tampoc podrà cobrar-se subsidi per aquest concepte fins que

s'hagi treballat novament durant 6 mesos en una mateixa casa". El soci que sol·licitava subsidi per cessantia, havia d'inscriure's obligatòriament i d'immediat, segons l'article 51, a la Borsa de Treball. Hom introduïa als nous estatuts, el subsidi per a vellesa, per a tot soci d'edat superior a 65 anys i que tingués 25 anys d'antiguetat, estimat en una pensió vitalícia de dues pes setes diàries (article 56). Segons l'article 63, els subsidis per defunció quedaven fixats en unes noves quantitats, inferiors a les antigues:

50	pts.	si el soci havia pertanyut almenys 6 mesos a la Secció,	
		1 a més	
50	pts.	si el soci hi havia pertanyut de 2 a 5 anys	
75	pts.	" " "	5 a 7
125		" " "	7 a 10
200		" " "	10 a 15
300		" " "	15 a 20
425		si havia pertanyut de 20 a 25 anys	
575		" " 25 a 30	
750		" " més de 30	

Aproximadament per als mateixos conceptes, els estatuts anteriors consignaven les quantitats de 50, 100, 150, 200, 250, 400, 600, 800 i 1000 pessetes. (Article 61 dels estatuts antics). Els socis que haguessin cobrat subsidis per invalidesa o vellesa, veurien minvar proporcionalment o desaparèixer segons els cassos, el subsidi per defunció (Article 65). En els nous estatuts, finalment, desapareixia l'estalvi per a la redempció del servei militar que hom havia establert el 1909. Els nous estatuts es caracteritzaven per un major detall en l'exposició precisió i garanties en les -- normes. V. Estatuts de la Secció Permanent de Socors Mútus, dintre de CENTRE AUTONÒMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA. ENTITAT CBRERA.- Estatuts.- Barcelona, 1917, p. 27 i sgs. El mateix exemplar dels estatuts editat pel CADCI, s.d., conté el Estatuts de la Secció Especial Mútua de Subsidis en cas de Defunció, p. 43 i sgs., i el Reglament de la Secció Especial federada a la Quinta de Salut L'Aliança, p. 49-50. Els nous estatuts de Socors Mútus, per un altre costat, duïen data de 23 de juliol de -- 1917.

(919) El butlletí "Acció", cada mes informava de les noves del Dispensari, del quadre d'especialitats, els horaris, modificacions --- d'aquests, avisos, etc. "Acció" de desembre de 1916, p. 4-6, es feia ressò, per exemple, de l'"extraordinari treball que pesa sobre els metges en les actuals circumstàncies", a causa de l'epidèmia de tifus. Hom prestava serveis de medicina general i cirurgia, malalties de la pell, malalties de la vista, sistema nerviós, ginecologia, infància i parts; nas, gola i orelles; vies respiratòries, dentista, professora en parts i pedicura, en acabar aquest període, V. "Acció" d'agost de 1918, p. 4. Hom obtenia, també, rebaixes de diverses farmàcies, segons el butlletí "Acció". El mateix butlletí cada mes donava el nombre de visites efectuades, que anaren augmentant, des de les 127 o 147 que assenyalaven els butlletins "Acció" de gener de 1915, p. 5, i de febrer de 1915, p.4, fins a les 802 o 811 que assenyalaven els mateixos butlletins de juliol de 1918, p. 3, i d'agost de 1918, p. 4, passant per les 1.105, xifra màxima en un període de 30 dies, que indica "Acció" de desembre de 1917, p. 3. Segons la memòria citada abans de Vallejo i Capdevila, durant l'exercici de 1917-1918, hom realitzaria 6.175 visites al Dispensari (V. p. 14).

El mateix butlletí, cada mes, assabentava igualment del nombre de pòlices pagades en concepte de subsidis. V. "Acció" d'octubre de 1917, p. 4. V., el quadre següent, extret de la memòria esmentada d'Antoni Vallejo, p. 12 i 13:

RECAPTACIONS

758

Dates	Quotes	Interessos	Subvencions	Dispensari	Augment anual de Capital	Capital
1904 - 05	1000'—	—	817'85	—	—	1197'25
1905 - 06	2326'—	39'45	1437'85	—	2132'85	3330'10
1906 - 07	3164'75	79'—	2753'60	—	3239'95	6570'05
1907 - 08	4502'75	103'10	1764'60	—	3101'70	9571'75
1908 - 09	5876'25	390'30	3525'85	—	5234'81	14906'56
1909 - 10	6943'75	473'80	2082'40	—	3466'69	18373'25
1910 - 11	9058'40	879'65	800'—	—	5054'11	23427'36
1911 - 12	12295'—	930'09	4232'55	—	11437'57	34864'93
1912 - 13	14054'—	1142'60	4667'87	—	10354'79	45819'72
1913 - 14	19408'90	1843'94	5826'80	7'—	15483'60	61303'41
1914 - 15	23076'40	2237'95	6798'15	42'25	3669'67	64973'08
1915 - 16	29173'80	2424'48	8489'95	221'25	22838'96	87812'04
1916 - 17	40000'—	3625'55	10681'45	857'75	19688'16	107468'26
1917 - 18	48347'—	4750'03	13453'20	832'15	30668'63	138168'84
TOTALS	221176'—	18456'67	67321'12	1977'40		

DESPESES

Dates	Medicina		C. Major		C. Petita		Cessantia		Delincio		Total Subsidis		DESPESES		
	Puls.	Pesseles	Puls.	Pesseles	Puls.	Pesseles	Puls.	Pesseles	Puls.	Pesseles	Puls.	Pesseles	Alvarca	Dispensari	Generals
1904 - 05	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	620'60
1905 - 06	6	770'—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	770'—	42'20	—	722'25
1906 - 07	13	770'—	—	—	3	120'—	—	—	—	—	16	890'—	230'10	—	1647'30
1907 - 08	16	1770'—	—	—	2	96'—	—	—	1	100'—	19	1960'—	315'80	—	1236'40
1908 - 09	21	2150'—	1	165'—	5	285'—	—	—	—	—	27	2600'—	327'20	—	1630'40
1909 - 10	24	2420'—	2	445'—	3	257'—	3	375'—	2	200'—	34	3707'—	565'40	—	1434'20
1910 - 11	33	2550'—	3	495'—	3	189'—	3	387'50	3	303'—	45	3931'50	637'90	—	1446'20
1911 - 12	38	5630'—	1	375'—	8	375'—	—	—	8	850'—	55	7290'—	834'30	—	2294'15
1912 - 13	61	4650'—	3	70'—	7	342'—	2	300'—	1	100'—	74	5462'—	934'—	—	2456'25
1913 - 14	57	6015'—	3	475'—	5	213'—	5	430'—	1	100'—	71	7233'—	1187'40	763'30	2442'35
1914 - 15	135	17380'—	6	875'—	10	336'—	18	1980'—	19	1975'—	183	22546'—	1281'30	516'40	2956'88
1915 - 16	90	8075'—	6	435'—	5	501'—	24	2907'50	5	750'—	130	12668'50	250'10	2736'90	4727'07
1916 - 17	157	18252'50	5	649'—	10	1509'—	27	2627'50	13	1700'—	236	24723'—	—	2533'20	7423'22
1917 - 18	172	17550'—	23	3845'—	11	879'—	9	780'—	11	1200'—	226	24264'—	—	4939'60	8148'54
	823	88062'50	53	7820'—	96	5112'—	91	9787'50	64	7255'—	1127	118057'—	6605'70	11549'40	39200'81

Promig per soci pagat per Medicina, ptes. 7'31

Promig per soci pagat per Cessantia, ptes. 0'70

Promig per soci pagat per Despeses Generals, ptes. 2'84

(920) V. p. 317-319 i la nota 285 d'aquest capítol.

(921) Així, el 20 de maig de 1915, Socors Mutus organitzava una vetllada teatral, a la que hem fet referència en un altre apartat (V. p. 352). V. "Acció" de març de 1915, p. 5; "acció" de maig de 1915, p. 5. "El Poble Català" del 20, 25 i 26 de maig de 1915. "Acció", abril 1932, p. 11, que assenyalava l'obtenció d'un benefici de 204'25 pts. La funció teatral s'organitzà a benefici de la "caixa mutual" de la Secció. Josep M. Ribas i Puig, tarmateix, a la memòria esmentada de Socors Mutus, a la "Revista Anyal" de 1915, p. 215, es doleria de l'atenció insuficient dels socis a aquest acte: "A l'organitzat la funció, la Junta va creure's veuria secundats els seus esforços no sols per aquells bons socis -- que per costum i per l'estima que els inspira aquesta casa contribueixen en tots els actes que s'organitzen, sinó que suposàrem -- que aquells socis que més directament havien rebut beneficis de la Secció procurarien almenys amb llur presència l'assistència a la festa, donant així una prova del seu agraïment. Aquest convenciment que teníem nosaltres i que vegérem defraudat va fer fracassar els nostres càlculs. Sigueren ben pocs, encara que us sembli mentida, d'aquells, els que espontàniament vingueren, amb tot i l'obligació moral que entenem tenien de contribuir-hi. De no haver estat els abnegats de sempre i els donatius extraordinaris que es reberen, el resultat pecuniari de la funció hauria estat un desastre."

La Secció organitzaria també, "d'acord amb la Secció Permanent de Propaganda Autonomista", un "curset de conferències d'higiene i medicina pràctica a càrrec dels senyors metges del nostre dispensari". El 15 d'abril de 1915, Francesc Chacon, en pronunciaria una sobre "Profilaxi de les malalties venèries"; i el 20 de maig de 1915, Enric Mias i Codina, sobre "Necessitat de les consultes de puericultura", probablement com a resultat d'aquest projecte. V. "Acció" de març de 1915, p. 5; "Acció" de maig de 1915, p. 6; i "Acció", d'abril 1932, p. 11. Esmentem, a més a més, la conferència feta el 5 de novembre de 1914, sobre "Profilaxi del tifus", -- amb motiu d'aquella epidèmia esmentada, a cura de Guifré Coroleu, davant la qual, a més, la Junta de la Secció de Socors Mutus feu imprimir uns fulls amb prescripcions sanitàries. V. "Acció" de desembre de 1914, p. 4-5.

El 30 de març de 1916, el metge Josep Agell, director del Laborato

ri d'Higiene, donaria una conferència sobre "Lluita contra les mosques". V. "Acció", maig 1916, p. 4. "Acció", abril 1932, p. 11. Esmementem, per acabar, que la Secció, el 13 d'octubre de 1914, obtenia l'exempció per la Direcció General del Contenciós de "l'impost sobre els bens de les anomenades persones jurídiques" a favor seu ("Acció" d'abril de 1932, p. 10) i que el 7 de novembre de 1915, celebrava, per primer cop, amb un dinar, l'onzé aniversari de Socors Mutus ("Acció", novembre 1915, p. 3, i "Acció" -- d'abril de 1932, p. 11)

- (922) "Acció" d'agost de 1918, p. 4. "Acció", d'abril de 1932, p. 12. Les ponències eren formades, la primera esmentada pels socis Monsonis, Ribas i Vallejo, i la segona per Feliu i Codina, Girona i Vallejo.
- (923) Formada per Sagarra, Caballé i Vallejo. V. "Acció" d'agost de -- 1918, p. 4.
- (924) Pel que fa al capital de la secció i a la seva evolució, V. els quadres estadístics de la nota 919. V. també, "Acció" de gener de 1915, p. 4; de juny de 1915, p. 10; de juliol de 1915, p. 5-6; de juny de 1916, p. 6 i sgs.; d'agost de 1916, p. 5 i sgs.; de juny de 1917, p. 5; d'octubre de 1917, p. 4; de gener de 1918, p. 3; de juliol de 1918, p. 8-12; el text esmentat de Josep M. Ribas i -- Puig, a la "Revista Anyal" de 1915, p. 209 i sgs, i la memòria i estadístiques esmentades d'Antoni Vallejo.
- (925) En els nous estatuts, com hem assenyalat a la nota 918, l'anti-- guetat per a beneficiar-se dels subsidis de cessantia havia d'ésser de tres anys. Pel que feia a la Quinta "L'Alianza", hom havia constituït una secció especial, desapareixent així la federació directa de Socors Mutus a la Quinta, com hem assenyalat també.
- (926) NOGUER I COMET, R.- Article cit.- "Anuari de Catalunya" de 1917, p. 192.
- (927) CARRERAS I PALET, J.- op. cit. inèdit, mecanografiat, p. 6. Esmen-- tem així, els comitès de rem, de vela, de gimnàs, d'atletisme i de pedestrisme, de tennis, etc. El butlletí, "Acció" informaria abundantment de les actuacions esportives dels comitès i de la Secció en general.
- (928) Hom desenrotllava classes de Gimnàstica al matí per a noies, fa-

miliars dels socis, i a la tarda, de 6 a 11, per als socis, essent la de 6 a 7, dedicada especialment a menor de 15 anys familiars -- també de socis. Les classes per a fills de socis, menors de 15 -- anys, s'obririen el gener de 1915 ("Acció" de febrer de 1915, p.8). I, a partir del curs 1915-1916, figurarien les classes per a noies i menors de 15 anys, familiars dels associats de manera permanent. V. "Acció" de setembre de 1915, p. 16; "Acció" de setembre de 1916, p. 14. "Acció" de setembre de 1917, p. 14.

En el camp de la gimnàstica, hom faria classes d'estiu, festes -- com la de l'obertura del curs 1915-1916, del 19 de desembre de -- 1915 ("Acció" de desembre de 1915, p. 9, i "Acció" de gener de -- 1916, p. 8 i 10), la que se celebrà amb motiu de les festes de -- l'aniversari el maig de 1915, el dia 13 (Recordi's p. 314), o les que es feien al final de curs el 1916 i 1917, el 16 de juliol de 1916 ("Acció" de juliol de 1916, p. 6, i "Acció" d'agost de 1916, p. 9), i el 1 de juliol de 1917, formant part de la festa de germanor d'aquest any (V. nota 311 d'aquest capítol); excursions com les fetes a la Conreria i a Vallvidrera el 14 i 21 de febrer de -- 1915 ("Acció" de març de 1915, p. 9). "Acció" de novembre de 1916, p.10, assenyalava la constitució del Comitè de Gimnàs, i el mateix butlletí de març de 1917, p. 13-14, reproduïa el reglament interior del gimnàs.

- (929) Es practicava a la pista coberta, al nou local del Centre; segons el butlletí "Acció" de setembre hom hi organitzava festes i concursos. "Acció" de setembre de 1914, p. 12; d'octubre de 1914, p. 8; "Acció" de setembre de 1915, p. 13; "Acció" de setembre de 1916, p. 14; "Acció" de setembre de 1917, p. 14.
- (930) Hom organitzava concursos anuals de tir al blanc, tot disputant-se la Copa de plata "Sport". V. els butlletins esmentats a la nota anterior d'"Acció" del mes de setembre. V. també, "Acció" de desembre de 1914, p. 8; de juliol de 1915, p. 10; d'agost de 1915, p.9; d'octubre de 1916, p. 14; etc.
- (931) Hom practicava l'alpinisme i els esports d'hivern; hom havia anat formant una col·lecció geològica a partir de les troballes fetes a les excursions. Els llocs eren els més diversos: a Breda, Montnegre, Montseny, Pirineu, Alberes, Matagalls, Les Agudes, Clot, -- etc., etc.; algun cop hom feia una excursió a marítima, com la festa a Mallorca el juliol de 1914 o a Tarragona el 20 de juny de --

1915, etc. El butlletí "Acció" conté nombroses recensions i informacions d'excursions.

- (932) L'atletisme, de fet, era una ampliació de les activitats del Gimnàs, i hom organitzava concursos en els camps d'esports i festes atlètiques com les esmentades en parlar dels actes de l'aniversari de 1916 i 1917 (V. p. 321 i 322). Pel que fa al pedestrisme, hom organitzaria curses com la de la Copa Montseny el 1914, la celebració periòdica d'un campionat de pedestrisme, a partir de 1915, amb l'atorgament de la Copa Autonomia, que hom celebrava per primera vegada el 19 de desembre de 1915 ("Acció" de desembre de 1915, p. 9; de gener de 1916, p. 10). V. també, "Acció" de desembre de 1916, p. 9; "Acció" de desembre de 1917, p. 7; de febrer de 1918, p. 8, etc. Hom prenia part a més a més en d'altres cursos o concursos, organitzats per altres entitats o formant part de festes de fora "Acció" de març de 1917, p. 13, a fi de contribuir a la catalanització de l'esport, anunciava la creació i organització per part de la Secció d'Esports i Excursions del CADCI, del Campionat de Catalunya de pedestrisme per al 22 d'abril de 1917, al Parc de la Ciutadella, amb una copa donada per l'alcalde de Barcelona; V. "Acció" d'abril de 1917, p. 12, i de maig de 1917, p. 10. El segon campionat de Catalunya d'aquest esport, se celebraria el 28 de maig de 1918. V. "Acció" de març de 1918, p. 8; de maig de 1918, p. 7; i "Acció" de juliol de 1918, que conté la recensió -- del campionat fet en aquella data, si bé el mateix butlletí del mes de maig dona la del dia 26.
- (933) "Acció" d'abril de 1917, p. 14, anunciava que la Junta de la Secció, havia encarregat al Comité d'Atletisme i Pedestrisme, la constitució d'una secció ciclista dins el Centre, i assenyalava que el Comité havia organitzat per al 1 d'abril una excursió ciclista a Garraf. V. la notícia d'altres excursions al mateix butlletí de maig de 1917, p. 14; de juny de 1917, p. 22, de juliol de 1917, p. 14; de novembre de 1917, p. 8; de juliol de 1918, p. 7 etc. "Acció" d'octubre de 1917, p. 11, feia referència al proper acte inaugural de la "Secció ciclista" "de recent creació", que estimava podria fer-se probablement dins del mateix octubre. Amb aquest motiu, el soci Josep Biosca regalava un banderí a aquesta nova secció que, en realitat, era una sub-secció o "secció especial".
- (934) El futbol al CADCI era practicat per l'anomenat "Club Barcino",

inscrit a la Federació Catalana de Clubs de Futbol, prenent part en concursos de la Federació o organitzant-ne de propis. El Club Barcino del Centre estava format per diversos equips. V. així, els quatre equips que prenen part en un concurs l'agost de 1914 ("Acció de setembre de 1914, p. 12). El concurs hom prendria part en diversos concursos com els de la Copa Valentí i Copa Júpiter ("Acció" d'octubre de 1914, p. 8), o en una copa a Sabadell, convidat pel Centre de Dependents d'aquesta ciutat l'octubre de 1914 ("Acció" de novembre de 1914, p. 8), etc. V. l'"Acció" esmentada en d'altres notes de setembre de 1914, 1915, 1916 i 1917.

- (935) La Junta de la Secció d'Esports i Excursions l'instaurava el 31 de març de 1917 i adquiria unes pistes al carrer Alfons XIII, cantonada Laforja. Com a "preparació de la implantació d'aquest nou esport" Manuel Tey, vicepresident de l'Associació de "Lawn Tennis" de Catalunya, donava una conferència al CADCI: sobre aquest esport. V. "Acció" d'abril de 1917, p. 13. "Acció" de maig de 1917, p. 11, indicava que havia "quedat ja constituït aquest nou organisme", -- amb un "crescut nombre d'inscripcions de joves i senyoretes", amb una quota mensual de 2'50 pts., que era considerada pel butlletí, com a "reduïda", la "meitat de la dels clubs més econòmics". Hom nomenava fins al proper mes de juny, un comitè de Tennis per a regir el nou "Club de Lawn Tennis de la Secció d'esports del CADCI", i hom celebrava el mateix mes d'abril els primers partits. Hom organitzava diversos concursos, participava als de l'Associació de Tennis de Catalunya i en un Concurs Internacional el 1918. Hom organitzaria igualment un concurs entre els dependents de Barcelona a partir del 14 d'abril de 1918 (V. "Acció" d'abril i juny de 1918, p. 8), a part del concurs de tardor que hom celebraria a partir -- del 14 d'octubre de 1917 ("Acció" de novembre de 1917, p. 8; de desembre de 1917, p. 6; de febrer de 1918, p. 8). El 6 de juliol de 1918, celebraven amb un dinar, els membres i amics del Club de Tennis del Centre, el primer "cap d'any" de la instauració del nou esport. V. "Acció" d'agost de 1918, p. 8, i de setembre de 1918, p. 11-12. "Acció", de febrer de 1918, enfi, anunciava un canon -- d'ingrés de 10 pts. per als allistats al Club després del gener de 1918.

"Es el lawn tennis --assenyalava el butlletí abans esmentat d'abril de 1917-- un d'aquells esports que, com la nàutica, semblava ésser exclusius per als privilegiats de la fortuna. Com fèrem en el mar,

venim avui a posar a l'alcang de tots vosaltres un nou exercici -- atlètic."

"Acció" d'abril de 1932, p. 35 assenyalava també que amb el tenis hom havia "ofert als dependents" un esport, fins llavors a "l'abast únicament de classes benestants."

- (936) V. CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA.- Reglament interior del Club de Mar de la Secció d'Esports i Excursions.- Barcelona, 1915. El Club de Mar organitzava per propi -- compte regates com la de la Copa Primavera amb la festa de lliurament de premis, feta el 25 d'octubre de 1914 ("Acció" de novembre de 1914, p. 8) o la copa Noguera, el març i abril de 1915 ("Acció" de maig de 1915, p. 9-10), o les muntades el 9 de maig de 1915, -- amb motiu de les festes de l'aniversari de la fundació del CADCI (V. p. 318), etc.; o participava en manifestacions d'altres com les regates establertes pel Club Nàutic de Tarragona, el 24 d'octubre de 1916 ("Acció" d'octubre de 1916, p.13 i 14; i de novembre de 1916, p. 8), la Copa Castelló de regates, a cura del Real Club Marítim de Barcelona, el 25 de febrer de 1917 ("Acció" -- d'abril de 1917, p. 12), etc. El 12 d'agost de 1916, per un altre costat, protagonitzava el "raid" Barcelona-Tarragona en canoa, en 12 h., 54 m., 9 s., 1/5 ("Acció" d'abril de 1932, p. 35). Hom organitzava també festes de natació com la del 20 d'agost de 1916 ("Acció", novembre de 1916, p. 13) o la del 29 de juliol de 1917 ("Acció" d'agost de 1917, p. 11 i d'octubre de 1917, p. 11), i organitzava dinars o celebracions ja per a commemorar l'aniversari del Club de Mar, ja per a festejar victòries a les regates o per a la botadura d'una embarcació com la botadura d'un nou iol adquirit a Livorno, acte al que foren convidats els nebots de Narcís Monturiol, el 28 de març de 1915, ("Acció" de maig de 1915, p.9). El desembre de 1915, per un altre costat, el capità del comitè de rem del Club de Mar, Josep Durbàn donava una sèrie de conferències que formaven part d'un curset teòric i pràctic de "Rowing de regates" ("Acció" de desembre de 1915, p. 8, i de gener de 1916, p. 8). Hom procediria en aquesta etapa a una ampliació del reglament interior, reforma que s'aprovaria el 28 d'octubre i el 2 de novembre de 1915, en una junta general extraordinària ("Acció" de juliol 1915, p. 9; d'agost de 1915, p. 9, d'octubre i novembre de 1915, p. 7, i de desembre de 1915, p. 6-7).

Esmentem aquí, també, l'acord de la Junta de la Secció, del 27 de setembre de 1916, que les tripulacions "per a representar el Club, tant en regates locals com nacionals, deuran ésser formades per la meitat més un de tripulants catalans" ("Acció" d'octubre de -- 1916, p. 13).

Assenyalem finalment, que el 23 de novembre, per ordre de la Comandància de Marina, el Club de Mar era traslladat de lloc, col·locant-se al "mateix moli de Barcelona, una mica més avall d'on estava" ("Acció", abril 1932, p. 34, i "Acció" de desembre de 1915, p. 7)

Jaume Riera i Colom, secretari de la Secció d'Esports i Excursions, a la Memòria de la Secció Permanent d'Esports i Excursions. Curs de 1914-1915, a la "Revista Anyal" de 1915, p. 242, manifestava: "Abans d'acabar, hem de recordar les doloroses mides que aquesta Junta hagué de prendre expulsant del Club a companys que hi havien pertanyut, per promoure desordres que comprometien la serietat que deu regnar sempre en totes les manifestacions del Centre. Hem de fer constar i recordar que el Club de Mar, com totes les extensions de la Secció, no són aïllades, sinó que són sempre i a tota hora el Centre Autonomista de D. del C. i de la I.; per tant, la Junta de la Secció té el deure de vetllar pel bon nom del mateix." No hem trobat cap altra dada més d'aquest conflicte.

- (937) "Acció", abril 1932, p.34. Hom hi atorgaria la Copa Montseny, esmentada a la nota 932 (V. "Acció" de febrer de 1915, p. 7, i de juny de 1915, p. 17-18).
- (938) "Acció" de novembre de 1916, p. 8; de desembre de 1916, p. 7; de gener de 1917, p. 14; de febrer de 1917, p. 13-14. Hom hi donaria la Copa del President de la Mancomunitat de Catalunya. El vespre del dia 7 de gener hom organitzava un àpat per a celebrar la instauració del campionat. L'"Acció" esmentada de febrer de 1917, assenyalava que l'"èxit obtingut pel nostre Club en l'organització de la festa que acabem de ressenyar, deixa marcada una fita en la vida esportiva catalana. Tota la premsa ha estat d'acord en considerar que fou de les més belles festes que d'aquesta classe s'han vist a nostra terra (...); res fa que un altre Club hagi guanyat el campionat (...). Per sobre de totes les victòries esportives, hi ha el Centre, hi ha Catalunya; amb el campionat hem fet ressonar el nom del Centre per tot Catalunya, i per primera volta s'ha

celebrat una festa d'esport de caràcter purament catalanesco: aquesta és l'obra de la Secció."

"El Poble Català", per exemple, dedicava al CADCI elogiosos comentaris amb motiu d'aquest campionat: "L'exemple dels dependents de comerç -llegim a "El Poble Català" del 9 de gener de 1917- és un exemple a seguir. La seva obra corporativa és la liberació dels antics casinos d'antany: en lloc de manilla, cursos i conferències culturals, i en lloc de dòmino, futbol i rem... És tot un programa de sana modernitat." Abans el mateix diari assenyalava: "Ja fa -- temps que aquesta institució que tan bells fruits ha donat i està donant en la nostra vida social i cultural, ha emprés seriament -- treballs meritíssims en bé de la cultura física. Un dia era un -- Club de futbol el que funcaven els dependents, club que per cert obtingué una lluidíssima puntuació en el darrer campionat de Segona Lliga... altres dies hem vist al costat dels noms vencedors en atlètiques proves la nota: del CADCI." També, "El Poble Català" -- del 11 de gener de 1917.

El 27 de gener de 1918, se celebraria per segon cop, amb la Copa -Prat de la Riba, obtenint un "esclatant triomf" el Club de Mar. V. "Acció" de desembre de 1917, p. 6; de gener de 1918, p. 6-7; de febrer de 1918, p. 7, i de març de 1918, p. 8.

- (939) Ens hi hem referit a la nota 932. "Davant l'èxit esclatant obtingut amb el Campionat de Catalunya de Rem -assenyalava "Acció" de març de 1917, p. 13-, creguérem que el primer pas, envers la catalanització dels esports era fet; cal, doncs, no interrompre la -- marxa empresa." I hom la prosseguia amb l'organització del Campionat de Catalunya de Pedestrisme, segellant "catalanescament" -- d'aquesta manera el pedestrisme, segons afirmava aquest mateix -- butlletí.
- (940) "Acció", abril 1932, p. 35. Així el Club de Mar guanyava el Campionat d'espanya de Rem, organitzat pel Real Club Marítim de Barcelona, el 27 de maig de 1917. V. "Acció" de juny de 1917, p. 18. "Acció" d'abril de 1932, assenyalaria, després d'aquesta victòria, l'obtinguda l'agost de 1917 "en unes regates a mar lliure per canoes a dotze". "La plenitud de forma dels equips del Club de Mar -afegia- que s'ha anat manifestant en les últimes participacions culmina en el segon Campionat de Catalunya, on guanyen totes les

proves en què prenen part, i fan en moltes categories el primer i segon lloc. Aquesta gran victòria que inaugura el 27 de gener l'any esportiu de 1913, és mantinguda en el Campionat d'Espanya que se celebra el mes de maig" (p.35).

Esmentem també, la conferència del 7 de novembre de 1917, a cura de Jacint Aragonés, ressenya del trajecte Vall d'Espot-Estany de Sant Maurici-Valls de Bohí i d'Arran i ascensió al Pic d'Aneto. V. "Acció" de novembre de 1917, p. 8.

Finalment, el butlletí "Acció" de cada setembre, assenyalava l'existència de la Biblioteca esportiva, amb els principals periòdics esportius, guies i mapes, informacions, itineraris, i "altres dades útils per a l'excursionisme".

(941) "Acció", abril 1932, p. 34-35. "Acció", maig de 1916, p. 7-8. El nou d'abril es botava aquest nou iol, al que hom batejà amb el nom de "Salou", "en remembrança del lloc on embarcà nostre gloriós rei En Jaume, quan anà a la conquesta de Mallorca", apadrinat pel president de la Mancomunitat, el qual delegà a Albert Bastardas la seva representació per a l'acte del bateig de l'embarcació, amb la presència de Puig i Esteve, del Consell Directiu del CADEI i de la Junta de la Secció d'Esports i Excursions, a part dels socis assistents. Pujats els convidats a la planta alta del Club de Mar, varen buidar-se algunes ampolles de xampany que foren ofertes als assistents a l'acte pel nostre company senyor Regàs qui costejà el xampany, demostrant amb sa generositat son amor al Centre". Albert Bastardas, en nom de Prat de la Riba, "pronuncià entusiàstiques paraules plenes d'amor al Centre i a Catalunya", contestades per -- Puig i Esteve

(942) El Centre Autonomista de Dependents. La cultura física.-
"La Veu de Catalunya" del 25 d'octubre de 1917.

(943) NOGUER I COMET, R.- Article cit.- "Anuari de Catalunya" de 1917, p. 199-200.

(944) En aquest mateix sentit, escriu Enric Nadal i Blanch, en un article titulat El que és el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, a "Renaixement" del 13 de maig de 1915, p. 247: "(...) les discrepàncies sorgides entre els partits polítics catalanistes, no hi trobaven ressò dins d'aquesta casa, que tenia la virtut de despullar als seus socis, sense que se'n adonessin, de tota baixa política. Aquest fou i continua essent el secret de

l'èxit, aquesta unitat en el pensar i en el sentir; aquesta unió que mai pogué sostindre's entre les diferents modalitats del partits polítics, es practica en aquesta casa, sense previs àcords, - sense cap pacte, sinó regint-se amb el mateix reglament de dotze anys enrera i és que sols es pensa amb l'alliberament de Catalunya, que significa l'assoliment de totes les llibertats que deu portar irremissiblement el benestar i millorament de l'estament obrer, i s'ha pogut lliurar, fins avui, de què ningú en fes arma per a servir-se'n per a ses particulars finalitats."

- (945) NOGUER I COMET, R.- Article cit.- "Anuari de Catalunya" de 1917, p. 187, 195 i 199.

NOTES DEL CAPITOL CINQUE

NOTES DEL CAPÍTOL CINQUE

- (1) Si el final de la guerra esperonà les il·lusions catalanes, provocà igualment les aprehensions governamentals madrilenyes. Tanmateix, Romanones, traslladat a París, "aviat es va adonar que el problema dels particularismes nacionalistes d'Espanya no interessaven ningú i que els aliats ja en tenien prou i massa amb els dels diferents estats belligerants de la guerra per a entretenir-se a cercar-ne d'altres."
- HURTADO, A.- Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps, 1894-1930.- Barcelona, 1969, p. 348-349. V., en general, p. 342 i sgs.
- (2) PABON, J.- Cambó -II- (1918-1930).- Barcelona, 1969, p. 14-17. V. també la nota 4.
- (3) CAYBÓ, F.- Discurso en el Congreso de 20 de noviembre de 1918, citat per PABON, J.-op. cit., p. 18.
- (4) Escriu Jesús Pabón a l'obra esmentada, p. 14-16: "Libre de filias y de fobias durante la guerra, envuelto ahora en la gran ilusión de la victoria aliada, Cambó percibía, no obstante y con claridad y temor parejos, las nubes de la tormenta tras el arco iris... En aquellos días -anota a mediados de noviembre de 1918- ocurrían los más grandes trastornos de la historia: el descuartizamiento de Austria, la sublevación de la Escuadra y el triunfo de la revolución en Alemania, la abdicación y la huida del Kaiser, y finalmente la firma del Armisticio que marcaba el acabamiento de la tremenda -- Guerra. Todo eso creaba un ambiente de inquietud y de desconfianza. La Revolución rusa hallaba, en todas partes, un eco no menor que la Paz." I tot referint l'entrevista de Cambó amb el rei del dia 14 de novembre de 1918, afegeix: "Aquellas comunicaciones -els telegrames que el monarca havia rebut sobre la situació internacional- producían en el Rey una convicción, coincidente con la de Cambó: la Paz, fin de la contienda internacional, podía ser el comienzo de una revolución, internacional también por su extensión. El corolario de su repercusión en España -una España que había conocido el verano de 1917- surgía evidente para el Soberano español y para el político catalán. (...) Expuso, entonces, Cambó su pensamiento. Era preciso plantear muy vivamente el problema catalán, dar

nueva vida a la ideología catalanista. La vieja tesis reaparecía en labios de Cambó con mayor fuerza que nunca: en Cataluña, sólo el catalanismo era positivo y constructivo: la Autonomía superaría y encauzaría los conflictos desencadenados por la Guerra y la Paz. El Rey mostrose plenamente convencido."

- (5) "L'acabament de la guerra produí una fondíssima crisi en l'opinió mundial i concretament en la d'aquest país: produí una de les més fortes crisis d'il.lusionisme que probablement l'espècie humana - ha sofert. La magnitud enorme de la lluita, la grandesa dels sacrificis fets, la impressionant dramaticitat del xoc, remogueren i desencaixaren tots els valors essencials de la vida i feren --- creure a gairebé tothom que començava per a la humanitat una era nova, l'era de la felicitat i de la justícia. Hi hagué la tendència a creure que la guerra separava dues èpoques completament oposades i distintes -l'època bona i l'època perversa- (...). La su posició que la guerra havia estat completament inútil fou rebutjada amb una horror sagrada. La guerra -pensà la majoria- (...) ha estat una redempció coloríssima sobre la qual serà construïda una humanitat infinitament millor, més justa i més plena. (...) ¿La guerra no havia estat guanyada pel dret, per la llibertat i per la justícia? I bé: era arribada l'hora d'actuar, de portar a la pràctica aquestes sublims meravelles. Els tres grans emperadors despòtics eren un record històric.

L'imperi austro-hongarés, judicat com una construcció decrepita, es desfeia. Alemanya havia esdevingut una república socialista. Wilson llançava els seus catorze punts. Els diaris arribaven amb grans titulars glossant la transformació del món i la gènesi de la nova era. La Societat de les Nacions provocava esperances infinites... Era un moment apoteòsic que exigia per a interpretar-lo una retòrica inflada i superba."- PLA, J.- Francesc Cambó.- Barcelona, 1973, p. 529-530.

- (6) PLA, J.- op. cit., p.530.
- (7) "L'Intransigent", 31 d'octubre de 1918. En un altre sentit, es constituïa un Comité de Premsa i Propaganda Nacionalista "con el fin de extender el ideal de Cataluña-nación fuera de nuestra tierra", adherit a la Unió Catalanista, segons "La Publicidad" del 13 d'agost de 1918.

- (8) La premsa barcelonina -"La Veu de Catalunya", "El Diluvio", "La - Publicidad" -dels dies que seguiren a la signatura de l'armistici, assabenta de les manifestacions que recorrien aquells dies els -- carrers, tot commemorant la pau i la victòria dels aliats, barreja des alguns cops amb mostres contra la Lliga Regionalista. V. així, "El Diluvio" del 11 de novembre de 1918. També "La Veu de Cata-- lunya" dels dies 11, 12 i 13 de novembre de 1918. A les manifesta cions hom desplejava la bandera catalana, la francesa i la norda-- mericana; hom vitorejava la llibertat dels pobles i Wilson; es can tava "La Marsellesa", etc. La que refereix "La Veu de Catalunya" del dia 12 de novembre subratlla els crits de "Visca Catalunya", "Visca la República", "Visca els aliats" i "abaix el militarisme" i el parlament d'Andreu Nin davant d'un grup "en el qual va salu-- dar les llibertats dels pobles oprimits, advocant per la llibertat de Catalunya i dels altres pobles i la República". La premsa narra igualment les diverses manifestacions d'entitats nacionalistes o aliadófiles d'homenatge a Sèrvia, Bèlgica, Estats Units, França, Itàlia i els aliats en general, entre les que hem de subratllar les organitzades a iniciativa del CADCI, a les que ja ens hi refe-- rirem més endavant. Esmentem especialment el gran acte d'homenatge a les nacions aliades, organitzat pel Comité Pro Aliats, a la sala d'actes del CADCI, el 24 de novembre de 1918, i en el que hi pren-- drien part Santiago Andreu, Puig i Esteve, Serra i Moret, Folguera i Duran, Nicolau d'Olwer i Grant i Sala ("L'Intransigent" del 22 de novembre de 1918, p. 1; "El Diluvio" del 25 de novembre de 1918, i "La Veu de Catalunya" d'aquesta mateixa data).
- Assenyalem també el banquet de la Societat d'Amics de França, el 21 de novembre de 1918 ("El Diluvio" del 21 de novembre de 1918), l'acte de desagravi a Estats Units, d'adhesió al programa de Wil-- son i de defensa de les llibertats de Catalunya Sabadell, el 1 de desembre de 1918, en el que hi veiem participar diversos grups na-- cionalistes com el Partit Nacionalista Obrer, Joventut Nacionalis-- ta Renaixença, Club Incògnit Separatista, Joventut Nacionalista La Falç, "L'Intransigent", "Som", Comité pro Wilson, Comité pro -- Aliats, Grup Català La Barricada, etc. ("El Diluvio", 1 de desem-- bre de 1918), etc., a part d'altres manifestacions més de caire -- oficial com el banquet organitzat sota els auspicis de la Cambra de Comerç Britànica i de l'ambaixador anglès, el 24 de novembre --

- ("El Diluvio" del 25 de novembre de 1918). V. també, HURTADO, A.- op. cit., p. 342 i sgs; i SAGARRA, J. M.- Memòries.- Barcelona, 1954, p. 798-801.
- (9) PLA, J.- op. cit., p. 534. Per a aquesta campanya POBLET, J.M.- El moviment autonomista a Catalunya cels anys 1918-1919. Barcelona, 1970; GONZÁLEZ CASANOVA, J. A.- Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1938). Barcelona, 1974, p. 221-253.
- (10) La premsa del dies anteriors i posteriors es refereix extensament a aquest plebiscit. V. La voluntat de Catalunya, a "La Veu de Catalunya" del 12 de novembre de 1918; el manifest publicat al mateix diari el 14 de novembre de 1918, el qual inseria, a més, el text aprovat pels municipis; "El Diluvio" i "La Veu de Catalunya" del 15 de novembre de 1918, que transcriuen l'adhesió del CADCI, "La Veu de Catalunya" del 16 de novembre, "El Diluvio", del 17 de novembre, etc. HURTADO, A.- op. cit., p. 345-347.
- (11) El dia de la partida de la Comissió del Consell Permanent de la Mancomunitat cap a Madrid (28 de novembre), per fer aquest lliurament, unes cinc centes persones, sobre tot joves, acomiadaven els comissaris a l'estació del Passeig de Gràcia, amb crits de Visca Catalunya i "Els Segadors", que prosseguirien després tot manifestant-se: "Ya en las Ramblas los vivos se convirtieron en un poco subversivos. Algunos daban gritos a la independencia catalana. Ello produjo alarma, cierre de tiendas, y la embestida de los polizontes en la Rambla de las Flores, embestida brutal que indignó incluso a los paseantes -- neutralistas. (...)".- "El Diluvio" del 29 de novembre de 1918. També, HURTADO, A.- op. cit., p. 347-348. El text del Missatge i de les Bases de l'autonomia a "El Diluvio" del 30 de novembre de 1918. V., pel que fa a aquestes bases i els aspectes jurídics dels textos que sortiren d'aquesta campanya, GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.- Op. cit., p. 228 i sgs.
- (12) POBLET, J. M.- op. cit., p.31 i sgs. PABON, J.- op. cit., p. 34 i sgs. Assenyalen també, entre les manifestacions d'oposició l'estatut la manifestació pública organitzada pel Círculo de la Unión Mercantil e Industrial de Madrid, el 9 de desembre de 1918, que fóra contestada per una contramanifestació de dependents de comerç que repartirien un opuscle tot alçant la seva veu "en estos momentos solemnes en que la clase burguesa comercial se congrega para realizar un acto que --

considera patriótico. Esa clase que se manifiesta hoy, esa clase que protesta de la petición de autonomía formulada por Cataluña, es la misma que burla la legislación española de una manera descarada, pretendo monopolizar el patriotismo y no observa la ley del descanso dominical, ni la que regula el trabajo de la mujer y el niño, hace cuanto puede contra la de accidentes del trabajo (...). Nosotros no somos ni nacionalistas ni catalanistas; pero sí declaramos que estas clases mercantiles que hoy alardean de patriotismo no se hicieran nunca acreedores al aprecio popular. Guerra, -- pues, a los conculcadores de la legislación, a los explotadores -- del patriotismo, a los logreros del mostrador, que burlan los derechos de la dependencia contando con la impunidad que les conceden las autoridades a cambio de la protección electoral. Más que los catalanistas, son ellos los enemigos de la patria. ¡Abajo los falsos patriotas! ¡Viva la ley de la jornada mercantil!"- "El Diluvio" del 10 i 11 de desembre de 1918; "La Veu de Catalunya" del 10 de desembre de 1918. PCBLET, J. M.- Història del catalanisme.- Barcelona, 1975, p.295-297. També es produïren mostres de comprensió o d'adhesió, com el telegrama de suport a la campanya autonomista per part del Centro Regionalista Andaluz "que siempre defendió a Cataluña" i que feia "fervientes votos por la libertad y prosperidad de la región hermana, aclamando a Cataluña y Andalucía autónomas y a la libre federación de las nacionalidades de Iberia".- "El Diluvio", 6 de desembre de 1918. V., en aquest sentit PCBLET, J. M.- El moviment autonomista..., p. 39-41

- (13) FERRER, J.- Layret (1880-1920). Barcelona, 1971, p. 158 i sgs. PABON, J.- op. cit., p. 54 i sgs. Les manifestacions i aldarulls al carrer, després de la retirada dels parlamentaris catalans del Congrés, se succeïren, amb el cant repetit de "Els Segadors", les càrregues de la policia, detencions, i actes com l'apedregada de "La Vanguardia" el 14 de desembre. "La Veu de Catalunya", "El Diluvio", "La Publicidad", d'aquests dies, en són un bon testimoni.
- (14) V. la nota anterior. ROVIRA I VIRGILI, A.- Resum d'història del catalanisme.- Barcelona, 1936, p. 148-149. És en aquest ambient on cal situar el famós discurs de Cambó del 16 de desembre de 1918 al Teatre del Bosc, on pronuncià aquells mots: "¿Monarquia? República? Catalunya!". V. PABON, J.- op. cit., p. 57 i sgs. PLA, J.- p.542 i

sgs. Segons Josep Pla aquest discurs fou "molt mal comprés". "És un discurs de forma cantelluda i violenta -prosseguetx Pla-, però d'un gran fons de moderació i d'oportunisme. En el moment que Cambó el -pronuncià sabia perfectament, com ja hem dit, que la Comissió extra-parlamentària fóra un fet al cap de poques hores. Cambó creia que aquesta creació podia ésser un principi de solució; el que no podia preveure Cambó és que el poble davant aquesta obertura, és deixés emportar, accentués encara la crisi del sentimentalisme de què estava dominat i es lliurés inconscientment a les mans, com de fet, passà, dels pitjors enemics de l'autonomia. És per això que el discurs és essencialment una apel·lació al seny, a la moderació, a la lucidesa, al sentit polític: no és altra cosa, en un mot, que un refermament del programa que la Lliga ha defensat tota la vida."

LLIGA CATALANA.- Història d'una política. Actuacions i documents de la Lliga Regionalista. 1901-1933.- Barcelona, 1933.

- (15) "El Diluvio" del 22 de desembre de 1918. GONZÁLEZ CASANOVA, J. A.- op. cit., p. 240-241; FERRER, J.- op., p. 161-162; CUCURULL, F.- Panoràmica del nacionalisme català. V. IV, del 1914 al 1931.- Paris, 1975, p. 171 i 172; PABON, J.- op. cit., p. 71 i sgs.
- (16) FERRER, J.- op. cit., p. 157 i 162-164. Més endavant ens referirem a l'actuació del CADCI en aquest camp, en la que hem d'esmentar el míting del 31 de desembre de 1918, amb la participació d'Andreu Nin, A. Fabra i Ribas, Serra i Muret i Francesc Layret. V. infra, p. 481-492. D'altres entitats es manifestarien en el mateix sentit com la Societat d'Industrials Mecànics i Metal·lúrgics, la Joventut -- d'Acció Social Popular, la Federació Sindical Agrària de Girona, -- l'Associació Nacionalista de Calella, la Joventut Republicana de -- Lleida, etc. V. "La Publicidad" del 8 i del 14 de gener de 1916. Segons "La Publicidad" del 10 de gener de 1919, "parece que los representantes de las izquierdas han conseguido que el Consejo (de la Mancomunitat) aceptara su criterio de incluir, en parte, la legislación social en el estatuto". "Las cuestiones sociales -afegeix el diari- no fueron incluidas en las bases presentadas por la Mancomunidad al gobierno, a pesar de ser ya entonces criterio de las izquierdas, porque se tuvo en cuenta el hecho de haberse acordado en la Asamblea de parlamentarios, a propuesta de don Pablo Iglesias, que la legislación obrera estuviese a cargo del poder central." Se-

- gons l'article nou de la redacció definitiva del projecte d'estatut d'autonomia, "l'execució de les disposicions dimanants de la legislació social dins el territori de Catalunya, correspondrà al Govern regional". V. el text estatuari a CUCURULL, F.- op. cit., p. 176-186. També, a "El Diluvio" del 24 de gener de 1919.
- (17) POBLET, J. M.- op. cit., p. 66 i 67. PABON, J.- op.cit., p. 80-83. "El Diluvio" del mes de desembre i gener de 1917 ofereix una bona crònica dels aldarulls públics, de les agressions de la Lliga Patriòtica Espanola i de les provocacions de les cupletista esmentada. "El Diluvio" del 17 de gener de 1919, publica una nota de l'Associació Catalana de Beneficència amb l'estadística dels detinguts els darrers dies pels fets del Teatre Goya (on actuava la cupletista) i de les Rambles: 42 detinguts, dels quals 39 "han estado encarcelados; dos sólo estuvieron detenidos doce horas entre cuartelillo y palacio de justicia, y otro estuvo 30 horas en el cuartelillo -- (la ley sólo permite 24 horas), y 16 horas en el Palacio de Justicia". Pel que fa a la seva composició social, assenyala un advocat, un procurador, cinc estudiants, un obrer joier, un obrer electricista, un obrer perruquer, un poeta, quatre dependents botiguers, dos comerciants i 25 dependents de comerç en els diferents rams, que palesa prou l'abast popular i interclassista dels manifestants a l'ensem que el pes dels dependents. "El Diluvio" denunciava també, a les seves informacions, l'actuació de la policia. V., igualment, MCLAS, I.- Federació Democràtica Nacionalista (1919-1922). "Recerques", 4, Barcelona, 1974, p. 140.
- (18) "Som", apareixia l'agost de 1918 i es definia com a "periòdic nacionalista radical, adherit a la Unió Catalanista. Hi col.labora-- ven, entre d'altres, Vicens A. Ballester, J. Grant i Sala i Daniel Cardona i es manifestava contrari a "l'actuació intervencionista" de la Lliga Regionalista. El mateix to adoptava "L'Intransigent", aparegut el primer de setembre de 1918, contrari a Cambó i al seu lema "per Catalunya i l'Espanya gran", exaltador de la memòria de Martí i Julià, afecte a Macià, "maximalista nacionalista"; hom hi publicava diversos articles separatistes i, entre els col.laboradors, hi apareixien Ramon Peypoch i Pich, Vicens A. Ballester, -- Joan Domènech, Ràfols i Camí, Josep Tarradellas, J. Grant i Sala, Jaume Arqué i Clapés, alguns dels quals, com Ràfols i Camí, Josep

Tarradellas i Jaume Arqué eren del CADCI.

"El Diluvio" mateix, per un altre costat, es manifestava insatisfet amb les conclusions aprovades pel Consell de la Mancomunitat del 21 de desembre de 1918. V. "El Diluvio" del 22 de desembre. Pel que fa a Macià, aquest es remarcaria, durant aquesta campanya, per les seves posicions independentistes, com les expressades a l'acte de lliurament de les bases autonòmiques al President de la Mancomunitat, el 16 de novembre de 1918, en què declararia: "Amb l'autonomia no n'hi ha prou. Cal que Catalunya estigui representada a la Conferència de la Pau. Necessita la independència." GARCIA VENERO, M.- Historia del nacionalismo catalán, II, Madrid, 1967, p. 247-248, citat per CUCURULL, F.- op. cit., p. 160. V. també el discurs de Macià pronunciat al Parlament el 5 de novembre de 1918, a la mateixa obra esmentada de Cucurull, p. 149-152, on planteja les seves posicions nacionalistes ("nosotros queremos formar una nacionalidad catalana libre e independiente") i social favorables a una legislació protectora de la classe treballadora i de la petita burgesia enfront de les grans empreses industrials i comercials, de la gran banca i de les grans companyies de transport -- terrestres i navieres "que imponen a los legisladores su conveniencia".

- (19) Pel que fa al grup de "La Falç", V. MAINAR, J.- Juventut Nacionalista La Falç.- Gran Enciclopèdia Catalana, VIII, Barcelona, 1975, p. 787; UDINA, E.- Josep Tarradellas. L'aventura d'una fidelitat.- Barcelona, 1978. Al míting inaugural del 25 d'agost de 1918, hi figurava l'adhesió del CADCI. Josep Tarradellas, membre del CADCI, n'era un dels seus afiliats. Els dependents, per un altre costat, en constituïen un dels seus components més important. La Lliga Regionalista, com ja era habitual en aquests ambients de radicalisme nacionalista, fóra fortament atacada. V. "L'Intransigent" del 1 de setembre de 1918.

Molts d'aquests grups es remarcaven per l'adhesió a Macià. L'Agrupació Nacionalista Obrera Germinal, per exemple, quedaria integrada dins la Federació Democràtica Nacionalista, si bé amb el nom de Bloc Nacionalista Obrer Germinal.- V. "La Lluita" del 14 de gener de 1919 que convidava tots els nacionalistes que volguessin cooperar-hi que adrecessin llur adhesió a la redacció de "L'Intransigent"; MCLAS, I.- op. cit., p. 145. El mateix periòdic de "L'Intransigent" va oferint notes informatives d'aquests grups. com del míting d'afirmació nacional del grup Joventut L'avangada ("L'In--

transigent" del 10 d'octubre de 1918). Per una altra banda, "La --
 Veu de Catalunya" del 13 d'octubre de 1918, manifesta que "es per-
 la de la creació d'un partit socialista català, per a agrupar les
 masses obreristes en un sol partit de resistència. "La lucha" del
 29 d'octubre de 1918, assabenta que segueixen "endavant els tre--
 balls d'organització del nou Partit Socialista Català. Hom convida
 els que vulguin inscriu-s'hi a fer-ho al local de la Joventut Re--
 naixença "on se'ls posarà en antecedents". Amadeu Bernadó, membre
 d'aquesta Joventut, impulsadora d'aquest assaig, declararia en un
 míting de la Joventut Nacionalista La Falç que els ideals socia-
 listes "són complement dels ideals nacionalistes puix si uns volen
 la llibertat col·lectiva, els altres representen la llibertat in-
 dividua" ("L'Intransigent" del 15 de novembre de 1918,). "La Pu-
 blicidad" del 14 de febrer de 1919, també parlaria que el grup de
 "La Renaixença" "prepara la publicació de un periódico quincenal
 titulado Catalunya Roja, que fóra "órgano del nacionalismo obrero
 catalán".

"L'Intransigent" del 29 de novembre de 1918, recensionava un ----
 "lunx en honor de Macià", organitzat per Àngel Guimerà, la Unió
 Catalanista i la "Comissió organitzadora del Partit Nacionalista
 Obrer, fet el 24 del mateix mes. Aristides Cot, en nom d'aquest
 mateix grup darrer, al míting abans esmentat per "L'Intransigent"
 del 15 de novembre de 1918, afirmaria els seus principis basats
 en el lema "justícia pel poble català i justícia per la nació ca-
 talana". Pel que fa al Centre Nacionalista Català de Barcelona,
 vegi's la composició del seu consell directiu a "La Publicidad"
 del 7 de gener de 1919.

La lliga Regionalista mateix no renuncià a crear els seus ateneus
 obrers i algun grup en aquesta mateixa direcció com la Joventut -
 Nacionalista Obrera de la que "La Veu de Catalunya" del 29 d'octu-
 bre de 1918 n'anunciava l'organització i assenyala que "el na-
 cionalisme obrerista s'ha d'oposar a les prèdiques de violència
 i de pertorbació que fins el present s'han dirigit a l'obrer i que
 el perjudiquen greument. Contra semblants doctrines s'imposa la
 doctrina serena i de germanor que el nacionalisme defensa en la -
 qual només s'hi veu una única i exclusiva finalitat: la de l'amor
 a Catalunya com a base de l'engrandiment individual i col·lectiu".
 (...) Convenia que s'esvaeís el perjudici que el nacionalisme era

Contrari a les aspiracions de l'obrer (...). L'entitat nacionalista que ara comença a viure vé a destruir aquests perjudicis i a demostrar palesament que sota la bandera nacionalista caben la totalitat dels bons fills de la nostra terra sense distinció de classes ni estaments." "La Publicidad" del 14 de gener de 1919, informava també de la propera inauguració "en la barriada de Poblet de un Centro Nacionalista Democrático Obrero", també sota els auspicis regionalistes, car anunciava que a l'acte inaugural "hablarán probablemente los señores Cambó y Ventosa".

A "La Veu de Catalunya", per un altre costat, dins d'aquesta mateixa tònica, hi apareixia el 20 de novembre de 1918, un article de J. Garriga i Massó, El socialisme i l'autonomia de Catalunya, en el que manifestaria "als que per vocació estan al nostre país al front de les classes treballadores, i als intel·lectuals i teoritzadors del socialisme a la nostra terra: Penseu en el que dic i feu el que no va saber fer l'esquerra catalana: catalanitzeu el nostre proletariat perquè Catalunya, única i tota en un sol bloc, recapti el propi govern, que es el mitjà únic de resoldre adequadament els seus problemes socials."

- (20) MARTIN, J. Ll.- La Unió Socialista de Catalunya, "Recerques" 4, -- Barcelona, 1974, p. 157 i 159; GONZALEZ CASANCOVA, A.- op cit., p. 241-242. "El Diluvio" del 17 de desembre de 1918, per exemple, publicava la declaració següent de la Federació Catalana del PSCE: "El Comité de la Federación socialista catalana, después de aplaudir las declaraciones hechas en el Parlamento por Julián Besteiro con ocasión de la retirada de los diputados catalanes, declara: Que el problema de la autonomía de Cataluña ha quedado definitivamente planteado como un conflicto entre la democracia federalista y la reacción centralista. Que, por consiguiente, la lucha en favor de la autonomía de Cataluña, lejos de constituir un movimiento hostil hacia las demás regiones de España, representa una acción libertadora contra la oligarquía y el caciquismo y un medio seguro de establecer relaciones verdaderamente fraternales entre los diversos pueblos de la Península. Atendiendo a esto, el Comité de la Federación socialista catalana se propone apoyar con todas sus -- fuerzas y por todos los medios que estén a su alcance, sin limitación de ninguna clase, la campaña emprendida por las izquierdas españolas en favor de la autonomía. Para exteriorizar debidamente el

carácter de la nacional e internacional participación socialista en esta campaña, la Federación socialista catalana, de acuerdo con el Comité nacional del Partido socialista obrero español, organizará una serie de actos públicos, el primero de los cuales se celebrará el domingo próximo en esta capital. Este acto será presidido -- por el diputado por Barcelona Largo Caballero, figurando como oradores representantes de la Federación catalana, del Comité Nacional, de la minoría parlamentaria y un delegado del Bureau Socialista Internacional." El día 22 de desembre de 1918, efectivament, se celebrava el míting projectat al Teatre del Bosc, en el qual, segons "El Diluvio" de l'endemà, "se ha hatlado en nacionalista de una manera cordial y entusiasta, como no se había hecho nunca por socialistas". Hi prendrien la paraula Largo Caballero, Escorsa, Pla i Armengol, Serra i Moret, Anguiano, Fabra i Ribas i Besteiro, amb el cant al final de la Internacional en català.- V. "El Diluvio" - del 23 de desembre de 1918. "L'Intransigent" del 13 de febrer de 1918, p. 2, subratllava també, en un article titulat Un pas transcendental, el canvi favorable d'actitud dels socialistes en tema nacionalista català. Els cenetistes, per la seva banda, havien de criticar els socialistes pel seu col.laboracionisme amb la burgesia en l'afer autonomista. V. LLADONCSA, M.- El Congrés de Santis.- Barcelona, 1975, p. 122, i 128. També, GONZALEZ CASANOVVA, J. A.- op. cit., p. 242.

(21) MOLAS, I.- op. cit, p. 137.

(22) V. MOLAS, I.- op. cit., p. 137-153; ALBERTI, S.- El Republicanisme català i la restauració monàrquica (1875-1923). Barcelona, 1972, p. 452 i sgs. Recordi's la nota 18 d'aquest capítol. Nació exposaria també les seves tesis d'aquest moment en una conferència pronunciada al CADCI el 17 de novembre de 1918, sota la presidència dels dirigents de la Unió Catalanista, i en la que manifestaria la seva disconformitat "amb la solució autonomista perquè encara dona massa atribucions al poder central, com l'exèrcit, els tractats de comerç i la facultat de declarar la guerra" i afirmaria "que la pàtria no necessita que ningú la porti de la mà per presentar-se al món". Una manifestació seguiria a la conferència amb càrregues de la policia, i diversos grups de la mateixa assistirien, poc després, a l'acte de lliurament d'un àlbum de signatures d'adhesió al

Consolat de Sèrvia, a iniciativa de diverses entitats catalanistes. Val a dir que a la conferència de Nacià, els joves del grup de "La Renaixença" repartien uns fulls vindicadors d'un "partit -recor-- di's la nota 18- que, emrotllant-se als corrents sociològics mun-- dial, uneixi totes les esquerres catalanes, a fi d'assolir la re-- presentació pròpia que li pertany en la pròxima hora de les reivin-- dicacions individuals i col·lectives". V. "La Veu de Catalunya" i "El Diluvió" del 18 de novembre de 1918. També l'anunci a "La Veu de Catalunya" del 14 de novembre de 1918 i a "L'Intransigent" del 15 del mateix mes i any. El 24 de novembre se celebrava un "lunx" en honor de Nacià, al que ens hem referit a la nota 18. V. "L'In-- transigent" del 29 de novembre de 1918, p. 1-2; i "El Diluvió" del 25 de novembre de 1918.

"L'Intransigent" del 20 de desembre de 1918, p. 1, es mostrava -- d'acord amb el programa de Nacià i afirmava: "Volem una Catalunya lliure, liberal i democràtica, separada d'Espanya" per a més endca-- vant formar "la República confederada d'Iberia" (La descomposició de L'Estat Espanyol) Pel que fa a la Federació Democràtica Naciona-- lista, la seva organització, primeres actuacions i programa, a més de la bibliografia esmentada més amunt, "El Diluvió" del 15 de ge-- ner de 1919, "La Publicidad" del 16 de gener de 1919, "El Diluvió" del 30 de gener de 1919, "El Diluvió" del 2 de febrer de 1919, "La Publicidad" del 5 de febrer de 1919, i "L'Intransigent" del 20 i del 27 de febrer de 1919. V. també FEDERACIÓ DEMOCRÀTICA NACIONA-- LISTA.- Bases d'organització. Manifest. Programa.- Barcelona, 1919

(23) V. infra, p. 463-464. UDINA, E.- op. cit., p. 36.

(24) "La Publicidad" del 17 de gener de 1919; "El Diluvió" del 18 de ge-- ner de 1919; "La Publicidad", 18 de gener de 1919. Hom parlaria de suspensió de les garanties constitucionals per imposició dels mili-- tars. V. POBLET, J. M.- op. cit., p. 80-81. V. també "La Publici-- dad" del 8 de febrer de 1919 que transcriu el debat parlamentari -- que esmenta Josep M. Poblet.

Romanones declararia a la premsa; pel que feia a les motivacions de la suspensió: "(...) no habré de ocultar que los temores de ayer se circunscribieran a la actitud que pudiera adoptar el elemento militar; por lo demás queda demostrado que en el elemento obrero la agitación es profunda y significativa. Confío en que habremos

llegado a tiempo a evitar mayores males."- "La Publicidad" del 18 de gener de 1919. V. també, LLADONCSA, M.- op. cit., p. 137.

Macià adregeria un telefonema al president del Consell de Ministres "en el que expone su enérgica protesta por la suspensión de garantías, la detención del publicista Jaime Grossa, la clausura de sociedades obreras con el encarcelamiento de sus juntas y contra el acto de la policía al arrancar de la solapa de los transeuntes los lazos de la bandera catalana".- "La Publicidad" del 20 de gener de 1919.

Pel que fa a les posicions cenetistes sobre el problema autonòmic, V. LLADONCSA, M.- op. cit., p. 123 i sgs.; SOLANO, E. G.- El sindicalismo en la teoría y en la práctica.- Barcelona, 1919, p.190-192; BALCELLS, A.- op. cit., p. 60-62. V. el text de la conferència de Pestana, feta a Madrid, el 3 d'octubre de 1919, a PESTANA, A.- Trayectoria sindicalista.- Madrid, 1974. També el text de la conferència de Salvador Seguí, El sindicalismo en Cataluña, pronunciada a la Casa del Pueblo de Madrid, el 4 d'octubre de 1919, a PESTANA, A.- SEGUÍ, S.- El terrorismo en Barcelona seguido de -- Principios, medios y fines del sindicalismo comunista. El sindicalismo en Cataluña.- Barcelona, 1978, p. 63 i sgs. FOIX, P.- Apóstols i mercaders.- Barcelona, 1976, p. 99-101. Pel que fa a la polèmica sobre aquest text de la conferència pronunciada a l'Ateneu de Madrid, V. CUADRAT, X.- Salvador Seguí. Anarquismo i catalanisme.- "Serra d'Or", Barcelona, setembre 1975, p. 25-27. V., els textos publicats per MOLAS, I.- Salvador Seguí, Escritos.- Barcelona, 1975; i ELORZA, A.- Artículos madrileños de Salvador Seguí.- Madrid, 1976. V. també, CRUELLES, M.- Salvador Seguí, El noi del sucre.- Barcelona, 1974; HUERTAS, J. M. - Salvador Seguí, "El noi del sucre". Materials per a una biografia.- Barcelona, 1974

- (25) V. "La Publicidad" del 17 de gener de 1919; "La Publicidad" del 18 de gener de 1919; "La Publicidad" del 19 de gener de 1919; "La Publicidad" del 21 de gener de 1919; "El Diluvio" del 21 de gener de 1919; "La Publicidad" del 23 de gener de 1919; "La Publicidad" del 28 de gener de 1919, etc. Fou especialment escandalosa l'agressió d'un grup format principalment per membres de la Lliga Patriòtica Española, que, provinent del Teatre Goya on actuava la cupletista Mary-Focela, assaltà el Teatre Novetats on s'hi celebrava el ball del Gremi de cansaladers de la festa de Sant Antoni, i en el

que l'orquestra havia interpretat "Els Segadors", corejat per tot el públic. Les protestes contra la repressió policiaca, contra -- aquestes agressions i la suspensió de garanties, se succeïrien -- igualment entre els nuclis republicans i catalanistes. Així, els regidors Companys, Guerra del Rio, Ciralt i Ullé presentarien al Consistori barceloní una moció "interesando que el Ayuntamiento lamenta que los Poderes Públicos que por medio de una eficaz y previsorá acción, a su tiempo, habría podido mantener el imperio de la justicia y el espíritu de la concordia en las cuestiones obreras, no hayan encontrado otro medio de mantener el orden público que la suspensión de garantías, con detenciones a veces injustificadas -- mientras quedan sin sanción los atropellos y desmanes de otros -- elementos que parecen casados con la impunidad" ("La Publicidad" del 21 de gener de 1919). El 20 de gener, en aquest sentit, l'AJuntament acordaria de protestar contra la suspensió de garanties ipels fets esdevinguts els darrers dies a la via pública i al Teatre Novetats ("La Lucha", "La Publicidad" i "El Diluvio" del 21 de gener de 1919). El 20 de gener, també, els diputats a Cortes Ruñol i Batlle, en representació dels parlamentaris de la província de Barcelona, visitaven el governador civil per a expressar-li la seva "protesta más enérgica por la parcialidad de la policía en los sucesos de estos días. Nuestra pretensión es una: que la policía sea imparcial. Si el gobernador ha dado orden de que no se permitan manifestaciones, que sea lo mismo para unos que para otros." -- "La Publicidad" del 21 de gener de 1919. Diverses agrupacions de joventuts i entitats nacionalistes, entre les que hi apareixia el CADCI, decidien igualment de "participar al presidente de la Mancomunidad de Cataluña que no deben quedar sin castigo las extralimitaciones de la policía, ni perder las esperanzas de ver encomendado lo más pronto posible al futuro Estado Catalán el mantenimiento del orden" ("El Diluvio" del 21 de gener de 1919. Al mateix -- Parlament, Pere Rahola faria una interpel.lació sobre les agressions dels membres de la Liga Patriótica. V. POBLET, J.M.- op.cit., p. 66-67.

"El primer trimestre de 1919 -- escriu Josep Pla -- fou, des del punt de vista català, una etapa d'algarulls inacabables, els esdeveniments més essencials de la qual foren l'afer de la Mary Focela, -- que donà peu a Rahola per a fer una exposició admirable de l'estat

tristíssim en què es trobava aquest país; les explosions de fatxenderia de la Liga Patriótica Española, els assassinats de Miralpeix i de l'orfeonista Benet".-

PLA, J.- op. cit., p.558. V., pel que fa a aquesta interpellació i el debat que motivà, "La Publicidad" del 6, 7 i 8 de febrer de 1919.

- (26) Pel que fa al CADCI, V. el proper apartat, p.450. Pere Rahola, a la seva interpellació parlamentària, abans esmentada, denunciaria que mentre el CADCI seguia clausurat "en la Liga Patriótica continuan reuniéndose los socios".- "La Publicidad" del 8 de febrer de 1919. Respecte a la prohibició d'exibir la bandera catalana, V. -- POBLET, J.M.- op. cit., p. 53-54.
- (27) V. "El Diluvio" del 24 de gener de 1919, "El Diluvio", "La Publicidad" i "La Lucha" del 27 de gener de 1919, "La Publicidad" del 28 de gener de 1919. V. també, POBLET, J.M.-op. cit., p. 56 i sgs., i FERRER, J.- op. cit., p. 164-166.

Pel que fa a la xifra d'ajuntaments hi ha algunes diferències segons els autors. Així, mentre Josep Poblet i Joaquim Ferrer parlen de 1082, i J. Pabón i González Casanova donen la de 1072 ajuntaments. "El Diluvio" del 27 de gener de 1919, parla en els titulars de 1084 municipis, si bé en la informació interior de l'assemblea del 26 de gener, indica que l'oficial de la Mancomunitat, Crehuet, que actuava de secretari, en donar compte de les adhesions dels municipis catalans, sols 30 havien deixat d'adherir-se cels 1070 que existien a Catalunya.

- (28) POBLET, J. M.- op. cit., p. 61 i sgs. PABON, J.- op. cit., p. 85 i sgs. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.- op. cit., p. 249 i sgs.
- (29) PLA, J.- op. cit., p. 558.
- (30) BALCELLS, A. - op. cit., p. 71. També, segons aquesta mateixa obra (p.70-71), el 17 de febrer s'havia iniciat una vaga del ram textil.
- (31) PLA, J.- op. cit., p. 558. En aquesta edició (1973), no hi consta la frase "havia pogut resistir l'ofensiva espanyolista", que nosaltres hem transcrit, que figura a la primera edició, publicada el 1930 (el tercer volum), p. 299.

Joaquim Ferrer, a la seva obra esmentada, p. 188, per la seva banda, escriu: "Aquest moviment vaguístic, segurament el més important registrat a Catalunya en el que va de segle, a part que (...) representà una inesperada solució per al Govern respecte a la resposta a donar al projecte d'autonomia, evidencià unes estratègies divergents entre el moviment polític i el sindical. L'immens potencial de la CNT es posà en marxa concentrant tota l'atenció de l'opinió pública en els seus moviments i desplaçant de l'escena política la campanya de l'autonomia. Així es produí l'absurd que aquestes dues reivindicacions, tan fonament sentides per Catalunya, en lloc de potenciar-se, s'exclouren." V. també, BEAKER, G.H.- La izquierda revolucionaria en España (1914-1923). Barcelona, 1978, p. 211 i sgs.

- (32) MOLAS, I.- op. cit., p. 140.
- (33) LLADONOSA, M.- op. cit. BEAKER, G.H.- op. cit., p. 212-213.
- (34) Pel que fa als orígens del conflicte, V. BALCELLS, A.- op. cit., p. 67 i sgs.; LLADONOSA, M.- op. cit., p. 133 i sgs.; FERRER, J.- op. cit., p. 179. Albert Balcells ofereix un magnífic resum del desenvolupament de la vaga a l'obra esmentada. V. també la crònica a SILLANO, E.S.- op. cit., p. 70-130; MADRID, F.- Ocho meses y un día en el gobierno civil de Barcelona.- Barcelona-Madrid, p. 13-23; FERRER, J.- Simó Piera: perfil d'un sindicalista.- Barcelona, 1975, p. 78-93. També la conferència esmentada de Festaña a Madrid el 3 d'octubre de 1919.- PESTAÑA, A.- Trayectoria sindicalista, p. 376-393. V. la bibliografia esmentada per Balcells a la seva obra esmentada, p. 67, nota 1.
- (35) BALCELLS, A.- op. cit., p. 68. També, HURTADO, A.- op. cit., p. 361. "Las reivindicaciones eran modestas: unos ligeros aumentos de salarios, ciertas mejoras de carácter más moral que material, pero sobre todo el reconocimiento del sindicato. Y a eso era precisamente a lo que se negaban rotundamente los empresarios."- BUESO, A.- Recuerdos de un cenetista.- Barcelona, 1976, p. 109.
- (36) BALCELLS, A.- op. cit., p. 86. BRENAN, G.- El Laberinto español.- Paris, 1962, p. 54 i sgs. V. la nota següent.
- (37) Escriu Balcells, pel que fa a les conseqüències de la segona part de la vaga de "La Canadiense" (a partir del 24 de març): "Els cene

tistes, doncs, van cometre la imprudència d'accedir a les exigències dels més apassionants i de comprometre tot allò que acabaven de guanyar quan van llançar-se a la vaga per una qüestió d'honor i de prestigi. Això, sense proporcionar cap benefici a l'organització obrera, acabà d'agrupar les classes empresarials en la Federació Patronal, sota la direcció dels elements més combatius i intrasigents de la burgesia, els quals van respondre a les demandes i a les pressions obreres amb el lock-out; tot plegat féu també que la burgesia cerqués i trobés l'ajuda de l'Exèrcit."

Escriu també en aquest sentit Amadeu Hurtado: "Però l'alarma que havia causat la vaga tenia una reacció fins aleshores desconeguda en aquests moviments socials a Barcelona. Dintre les classes patronals havia penetrat per contagi i per influència de les excitacions pròpies del temps el mateix sentiment de lluita i d'adhesió als procediments autoritaris que havia inspirat l'acció sindicalista, i des dels primers dies s'havia parlat d'organitzar el somatè (...). Al mateix temps naixia la idea de muntar seriosament una Federació Patronal segons el model del Sindicat Únic, que ja s'havia intentat amb poc èxit dos anys abans. I per fi aquella paradoxa -- que s'havia observat en els orígens del catalanisme polític entre l'esperit de transformació de totes les tradicions polítiques espanyoles i l'esperit de conservatisme social, desapareixia per a cedir la plaça a aquest segon sentiment, amb una màxima intransigència, fins a posar-se resoludament la burgesia a les ordres de les autoritats militars sense cap reserva per salvaguardar les conviccions nacionalistes. Hi havia en la majoria de la massa patronal la impressió confusa que les darreres agitacions catalanistes eren la causa directa de l'agitació social, en part perquè tota acció protestatària de les multituds és encomanadissa, però en part també i principalment perquè creien que el Govern Romanones havia atiat els sindicalistes com una rèplica a l'acció del nacionalisme. Aquest estat d'ànim havia de portar fatalment a una resistència absoluta a acceptar les intervencions conciliadores del Govern, repudiant l'autoritat del governador Montanyés, català de simpaties catalanistes, i reclamant la del capità general Milans del Bosch que, si també descendia de família catalana, sentia per raó de la seva carrera, tant com per propi temperament, una marcada hostilitat contra el catalanisme."- HURTADO, A.- op. cit., p. 362-363.

Josep Pla, per la seva banda, assenyalaria que a Catalunya, "des--

prés d'aquests dramàtics esdeveniments, s'inicià la dispersió i començà el desinflament. Els obrers continuaren més o menys convençuts de l'aventura sindicalista. La petita burgesia es contragué. Una bona part dels elements socials abandonaren per instint conservador la neutralitat i la simpatia que sovint havien mostrat pel catalanisme, i llançaren el manifest de la constitució de la Unió Monàrquica. Hom tractà de contrarrestar aquest fet creant la Federació Monàrquica Autonomista; el fet, de tota manera, era greu, perquè havia estat sempre una constant de la política de Prat i de Cambó plantejar els problemes d'interès general català sobre la base de la unanimitat. Això era una esquerra que no es tancaria potser mai més. En realitat la vaga general de març-abril marcà la fi de la crisi d'"il·lusionisme i de sentimentalisme".- PLA, J.- op. cit., p. 559-560.

V., pel que fa a aquest procés de doble radicalització entre sindicalistes i patrons, WEAVER, G.H.- op. cit., p. 221 i sgs.; BUENACASA, M.-El movimiento obrero español (1886-1926).- Paris, 1966, p. 68 i sgs., i les obres esmentades de Pere Foix, Adolfo Bueso, Joaquim Ferrer, i la de César M. Lorenzo, Los anarquistas españoles et la pouvoir (1868-1909).- Paris, 1969.

- (38) BALCELLS, A.- Cataluña contemporánea, II (1900-1936).- Madrid, 1974, p. 17.
- (39) BALCELLS, A.- El sindicalisme a Barcelona, p. 91-92.
- (40) BALCELLS, A.- op. cit., p. 92. Ja vàrem veure al capítol anterior, com l'augment de preus, era una dels elements que caracteritzaven la conjuntura del moment (1914-1918). L'augment de preus esperonava les reivindicacions obreres, si bé els guanys empresarials permetien d'accedir en part a les demandes dels primers. L'encariment de les subsistències i dels lloguers continuaria estant a sota de l'adhesió massiva dels obrers als sindicats i de la resistència enfront de la repressió. La premsa dels anys 1918 i 1919 continuava subratllant aquest encariment; i "La Publicidad", per exemple, --- se'n feia ressò de manera extensa mentre es desenvolupava la vaga de "La Canadiense". I el tema persistiria els anys següents. "El Diluvio", el 30 de maig de 1920, publicaria un editorial, titulat de manera significativa, El hambre empuja: "A pesar de haber sido disuelta la Confederación General del Trabajo; a pesar de estar clausurados los Sindicatos; a pesar de hallarse en la cárcel casi todos los revolucionarios de España, nunca ha estado este desventurado --

país más revuelto que ahora. ¿Y eso? Sería suicida que nos riéramos, como ha hecho en otras ocasiones La Veu, de la tremenda inquietud social que por doquier reina y calificáramos los actuales movimientos huelguísticos de agitación primaveral o estival. Sería estúpido que, cerrando los ojos, atribuyéramos las huelgas y los motines de mujeres y de niños al oró alemán o francés o a los manejos turbios de agitadores extranjeros. Sería una aberración - que por desconocimiento de la naturaleza de los fenómenos sociales, o por terquedad y empeñarnos en no querer ver, buscáramos en la policía y en la guardia civil la solución de estos trágicos conflictos. Para nosotros, como para Schaeffle, la cuestión social es una cuestión de estómago. Cuestión de estómago, entiéndase bien, en cuanto tiene en esa víscera su principal raíz, y en cuanto lo que con más urgencia debemos corregir es la desigualdad económica. En estos momentos, esa desigualdad entre los nuevos ricos y los nuevos pobres, es tan escandalosa, es tan horrorosa, que a estos últimos se les hace imposible la vida. Y de ahí las protestas, los jaleos callejeros y los asaltos a las tahonas. De ahí y nada más que de ahí. Es el hambre el que subleva a la mujer, la que saca de sus casas y de sus casillas a los más pacíficos. Es el hambre la revolucionaria, la agitadora y la subversiva. No hay que darle vueltas. Los pobres no pueden pagar el azúcar a tres pesetas, el aceite a dos y el pan a una. Sobre todo, el pan."

Els preus pujarien fins el setembre de 1920 (V. la nota 18 del capítol quart), per a començar a disminuir a partir d'aleshores. V., el comentari de "El Diluvio" sobre l'inici de la baixa del preu, La ola de baja, el 9 de gener de 1921. "A finals de 1920 -escriu també Tuñón de Lara-, la reorganización económica de los países beligerantes va desplazando los productos españoles del mercado internacional.

A este hecho (...) se une la baja de precios de la crisis en todo el mundo. Los empresarios que habían tenido que subir los salarios y acortar las jornadas durante los dos últimos años (recordem la jornada de les 8 hores decretada el 3 d'abril de 1919 que fou el resultat més espectacular de la primera part de la vaga de "La Canadiense"), sienten ahora necesidad de pasar a la contraofensiva para que no mermen demasiado sus beneficios (...). "La crisis -as senyala més endavant el mateix autor- tuvo como consecuencia una

ofensiva contra los salarios".- TUÑÓN DE LARA, M.- El movimiento obrero en la historia de España.- Madrid, p. 671 i 675.

La disminució de l'índex general de preus no implica que alguns - productes concrets no experimentessin augments. Així, "El Diluvio" del 25 d'octubre de 1922, després d'informar sobre l'alça dels -- preus dels ous i indicar les responsabilitats municipals en aques ta qüestió, conclouia amb aquest interrogant: "No se han enterado los representantes municipales del término de la gran guerra y de que todo continúa como entonces para el desdichado consumidor?" V. la bibliografia esmentada a la nota 47.

- (41) Entre 1917 i 1922 es varen produir més de 800 atemptats, 440 dels quals contra obrers, 218 contra empresaris i subalterns seus, i la resta bombes i actes contra l'autoritat: BALCELLS, A.- Cataluña-contemporánea..., p. 17. V. l'estadística de M. Sastre i Sama, al seu llibre La esclavitud moderna. Martirilogio Social.- Barcelona, 1921, esmentada per Albert Balcells, a l'obra esmentada El sindicalisme a Barcelona, p. 150-151. Sobre el tema dels atemptats, Angel Pestaña s'hi referí extensament al seu llibre Lo que aprendí en la vida. Madrid, 1971. El llibre esmentat, Trayectoria sindicalista, el publica complet, a diferència de l'edició anterior. El -- darrer publica a més diversos textos de Pestaña sobre el tema del terrorisme. V. els records de Simó Piera, recollits per Joaquim -- Ferrer, esmentats abans. També les obres esmentades de Gueso, Foix, Buenacasa, Madrid, Cruells, Ferrer, Neaker i Balcells. FOIX, P.- Los archivos del terrorismo blanco. El fichero Lasarte. 1910-1930.- Madrid, 1978.

El tema del terrorisme donà peu o aparegué en diverses novel·les. Així, OLLER I RABASSA, J.- Quan mataven pels carrers.- Barcelona, 1933; PUIG I FERRATER, J.- Servitud.- Barcelona, 1973 (darrera edició); VILA, J. M.- La ciutat malalta.- Barcelona, 1956; VILA, J. M.- El poder feia vacances.- Barcelona, 1964.

V., pel que fa al Baró de Koenig: VENTURA, J.- La personalitat veritable del Baró de Koenig.- "Serra d'Or", Barcelona, 15 de desembre de 1970, p. 81-85.

- (42) Comentari que ens feu l'antic sindicalista Camil Piñon, Pere Foix, a la seva obra esmentada, Apòstols i mercaders, (p. 83), escriu: "A les llars dels dirigents del sindicalisme la vida esdevingué molt

diffícil; no podien anar al treball perquè els pistolers estaven a l'aguait; tot eren dificultats, angoixes estretors. Les preocupacions de caire econòmic eren agreujades per la temença a la mort, empestada com estava Barcelona de les bandes de pistolers (...)." A la premsa, públicament, tant els sindicats com la Federació Patronal desmentia qualsevol participació en els atemptats i s'hi manifestaven contraris. Igualment eren una realitat les acusacions mútues en aquest camp, com pot veure's a les obres esmentades a les notes anteriors. V., per exemple l'opuscle redactat pel Comitè de la CNT, titulat A toda conciencia honrada. Manifestaciones y origen del terrorismo en las luchas sociales. Quienes somos y a donde vamos.- Alacant, s.d.

- (43) V. la bibliografia esmentada a les notes anteriors. També, PEREZ BARÓ, A.- "Els "felipos" anys vint.- Barcelona, 1974. Jesús Pabón, a la seva obra citada, p. 205, esmenta aquests mots de Martínez Anido, pronunciats el 1927, quan era ministre de governació, reproduïts per la premsa i revisats per ell mateix: "Dijo que él no era político, y que era injusta la fama de sanguinario que se le atribuía. Yo solucioné los conflictos sociales de Barcelona -afirmó- sin hacer uso de la policía y de la Guardia Civil. Lo que hice fue que se levantara el espíritu ciudadano, haciendo que desapareciera la cobardía, y recomendando a los obreros libres que por cada uno (de los suyos) que cayera deberían matar a diez sindicalistas." V, del mateix llibre de Pabón, per a aquest període, les p. 202-212. "La política del general Martínez Anido -escriu pel seu costat Josep Pla- (...) consistí primer a desfer el monopoli sindical --- creant el Sindicat lliure; consistí, a més, a posar davant l'implacable terror roig un implacable terror blanc. El xoc entre les dues forces fou terrible (...). Fou la llei del talió aplicada amb una rusticitat aferrissada. Els sindicalistes presenciaren els primers actes d'aquest governador amb un astorament glaçat. En el fons d'aquest astorament hi ha, però, una mica de puerilitat. Era perfectament previsible que la societat es decidiria un dia o altre a defensar-se en el mateix terreny que el de l'atacant. En aquest sentit, Anido i el seu home à tout faire, Arlegui, no foren res més - que els dos braços d'un ambient que havia arribat a un extrem insuportable de paroxisme i de nerviositat."- PLA, J.- op. cit., p.569. "La conseqüència fatal d'aquest sistema -el de Martínez Anido- va ésser que, en lloc de disminuir, augmentaven els atemptats perso--

nals, especialment contra els obrers de les dues organitzacions oposades, com si anessin a fer-se entre ells una guerra a mort".- HURTADO, A.- op. cit., p. 391. V. igualment, GARCIA VENERO, M.- Historia de las internacionales en España, II (1914-1936), - Madrid, 1957.

- (44) V. PAGES, P.- Andreu Nin: su evolución política (1911-1937).- Madrid, 1975, p. 73-93. BONARUSA, F.- Andreu Nin y el movimiento comunista en España (1930-1937).- Barcelona, 1977, p. 14. BONARUSA, F.- El Bloc Obrer i Camperol (1930-1923).- Barcelona, 1974, p. 7-10. BALCELLS, A.- op. cit., p. 184. BUENACASA, M.- op. cit., p. 94.
- (45) El 23 de juliol de 1919, des del Parlament, Cambó demanava que patrons i treballadors dialoguessin: "Tengan en cuenta los patronos que el estado de guerra, y el mauser, y la movilización, y las -- condenas de los Tribunales, pueden dominar transitoriamente manifestaciones episódicas del pleito social; pero que sólo la justicia puede resolverlo de una manera permanente y decisiva. Tengan en cuenta los obreros que un día puede imponerse la violencia; pero si la violencia no consagra la razón, es, en definitiva, la razón quien se impone, y que para el triunfo de su razón, hoy no sería necesaria la violencia. Y tened en cuenta todos, obreros y patronos, que es la prosperidad y el porvenir de Cataluña lo que está en litigio. Y Cataluña es de todos. Vuestra ... y de los demás." SELAND, E. G.- op. cit., p. 130. V. també, PABÓN, J.- op. cit., p. 148-150. El canvi de la situació governamental, el nomenament d'un nou governador de Barcelona (Julio Amado) i el fi de l'estat de guerra, el 2 de setembre de 1919, donà lloc a una etapa de treva, caracteritzada per la creació de la Comissió Mixta del Treball -- l'onze d'octubre de 1923, i que fou interrompuda amb el "lock-out", iniciat el 27 de novembre de 1919. En aquesta etapa de treva difícil, el 31 d'octubre, Francesc Cambó pronunciava una conferència al Palau de la Música Catalana sobre "la crisi social de Catalunya" en la qual acusaria "objetiva, imparcial, y enérgica a patronos y obreros. Acusó duramente a los patronos de no querer dar voluntariamente lo que podían para luego coaccionados, ser lo bastante cobardes para acceder a lo que no podían. Explicó las gestiones por él realizadas para conseguir una mejora de las condiciones de la dependencia mercantil, que no hechaba mano de la coacción como los obreros. ("Se dolió del hecho de que el comercio de Barcelona no hubiera escuchado su sugerencia.")

SOLA CANIZARES, F. de.- Luchas sociales en Catalunya (1812-1934).- Madrid, 1970, p. 42-43.

Jo, senyors, no puc ni vull callar-me un fet -afirmaria Cambó en aquesta conferència.

Aquí, en el mes de març, havent me cridat l'atenció sobre la situació en que vivia la dependència mercantil de Barcelona, que no havent provocat conflictes violents no havia estat escoltada per -- les classes patronals i, salvant rares excepcions, continuava amb uns salaris iguals que en els temps en que el cost de la vida era tot just la meitat del que és avui, jo vaig creure, senyors, que -- era una injustícia que no havia de persistir, i vaig creure fer un bé a la classe patronal de Barcelona i a la pau de la ciutat requerint la classe patronal perquè s'avencés a concedir el que en justícia qualsevol jorn li podrien exigir. I dirigint-me a les entitats econòmiques de Barcelona, representatives del nostre comerç i la nostra classe patronal, vaig tenir la fortuna que fossin escoltades les meves paraules, que s'acollissin les peticions del Centre de Dependents de Comerç, que estudiessin unes bases de millora de sous i que aquestes bases de millora de sous fossin publicades amb la firma dels Presidents de les entitats econòmiques de Barcelona, requerint a la classe patronal d'aquesta ciutat que les acceptés. Doncs bé, senyors: ni un LG pel LCC del comerç de Barcelona ha acceptat aquella petició justificada.

Jo tinc la impressió, la trista impressió, que si aquelles mateixes peticions, o unes peticions mes fortes, se'ls formulessin pel camí de la violència, serien acceptades. (Molt bé. Aplaudiments perllongats).

Doncs, jo dic, senyors, que la classe patronal de Barcelona no te dret a donar aquesta lliçó i a fer aquest convid a la violència. (Molt bé).

CAMBÓ, F.- La crisi social de Catalunya.- Santiago de Xile, 1920, p.7.

V. "La Publicidad" del 1 de novembre de 1919. El mateix diari del 17 de novembre de 1917, lloaria la Lliga perquè havia estat l'únic partit que "en estos momentos de agitación se ha atrevido a dar la cara (...), es decir, se ha comprometido. Ha dado su opinión en -- voz alta.. (...) Contrasta su actitud con el quietismo, con el silencio (...) de los otros partidos políticos cuyos leaders, con ex

cesiva prudència, se han inhibido de la qüestió, no atrevint-se a posar contra el sindicalisme per temor de restar-se popularitat, ni contra la classe patronal, per mieda a perjudicar sus interessos." També, PLA, J.- op. cit., p. 505.

- (46) La confusió entre nacionalisme català i la Lliga Regionalista, la força política hegemònica en aquest camp explica les actituds cegues respecte el catalanisme en general. Per això difícilment podria ésser escoltat Cambó entre els treballadors amb credibilitat. V. la bibliografia esmentada a la nota 24. Per als sindicalistes no hi havia el menor dubte sobre l'estreta identificació de Cambó amb la patronal i la política repressiva. V., a més a més, els judicis dels sindicalistes en aquest sentit a l'opuscle A toda conciencia honrada, ja esmentat.

Pel que fa al sometent, no hem d'oblidar tampoc el gest espectacular de Cambó, durant el conflicte vaguista de la primavera de 1919: "Para que no hubiese duda alguna sobre cual era nuestra actitud, yo cogí una mañana el fusil del Sometén" cit., p. 115. V., igualment la carta de Pere Coromines a Cambó, e 17 de maig de 1919, referent al sometent i la justificació del darrer, a COROMINES, P.- De la Solidaritat al Catorze d'Abril.- Barcelona, 1974, p. 360-362.

- (47) V. CABANA, F.- La banca a Catalunya.- Barcelona, 1965. PELECHA ZCZAYA, F.- La crisis industrial española y el arancel de 1922.- Barcelona, 1975. PI SUNYER, C.- El comerç de Catalunya amb la resta d'Espanya.- Barcelona, 1974.

HARRISON, J.- El món de la gran indústria i el fracàs del nacionalisme català de dreta (1901-1923).- "Recerques", 7, Barcelona, -- 1978, p. 83 - 98.

- (48) El 31 de gener de 1919, "La Publicidad" publicava una declaració del Consell de la Mancomunitat subratllant que competia "a la Mancomunidad, como la más alta representación de nuestro país, dirigirse a las agrupaciones patronales, a las entidades obreras, a los núcleos intelectuales y a las corporaciones que representan intereses colectivos, invitándoles a intentar, en caso de conflicto entre los dirigentes y los servidores de la producción, soluciones de armonía, ya que de no seguirse este camino todo problema social tomará aspectos de violencia y producirá en definitiva perturbaciones profundas y perjuicios enormes a la riqueza de Cataluña."

En ple "lock-out" de desembre de 1919, La Mancomunitat publicaria un manifest que cridava a la pau pública i a la reconciliació entre obrers i patrons i assenyalava una sèrie de bases possibles -- que podrien canalitzar la situació ("El Diluvio" i "La Publicidad" del 24 de desembre de 1919). Val a dir, que uns dies abans, el -- CADCI havia demanat aquesta intervenció de la Mancomunitat, conjuntament amb la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona ("El Diluvio" del 22 de desembre de 1919), els presidents dels quals, juntament amb els de les altres diputacions catalanes, signaven el manifest esmentat. La Federació Patronal contestava la declaració de les -- autoritats catalanes i justificava la seva pròpia actitud: "Nuestra actitud, pues, no representa como anteriormente se ha querido demostrar, una lucha de clases; responde exclusivamente a la necesidad de defender la economía patria de las asechanzas del Sindicato comunista libertario, creyendo que con ello, a la vez que cumplimos un deber inexcusable, prestamos un señalado servicio a la sociedad". La declaració, després, d'acord amb la demanda que havia fet el manifest de les corporacions catalanes, oferia unes bases per a posar fi al "lock-out", si bé força més dures que les que proposava la Mancomunitat i signataris adjunts. V. "El Diluvio" i "La Publicidad" del 29 de desembre de 1919.

Els comitès sindicalistes replicarien als dos manifestos esmentats amb un tercer, publicat a "El Diluvio" el primer de gener de 1920, que atacava la Lliga Regionalista i Cambó "causante de que no haya habido paz en nuestra ciudad a raíz de la huelga general de marzo último"; qualificava de parcial el manifest de les autoritats catalanes "porque los mismos hombres que lo firman y se dicen respetuosos con las ideas han pretendido ahogar en sangre las sindicales" i refusava les bases ofertes per la patronal.

L'assaig pacificador de la Mancomunitat, de les diputacions catalanes i de l'Ajuntament de Barcelona, doncs, resultava una temptativa inútil. El 6 de gener, el governador civil de Barcelona, Comte de Salvatierra, protagonista de la segona repressió contra els sindicalistes i que havia substituït Julio Amado, clausurava els sindicats obrers. V. "El Diluvio" del 6 de gener de 1919. També, BALCELLS, A.- op. cit., p. 118 i 125 i sgs.

- (49) V. FERRER, J.- Layret.- op. cit. BALCELLS, A.- La figura de Francesc Layret dins la història contemporània de Catalunya, "Serra --

d'Or", Barcelona, març 1971, p. 13-16. V. també, GALCELLS, A.- Ideari de Rafael Campalans.- Barcelona, 1973, p. 12. WEAVER, G.H.- op. cit., p. 432-435.

- (50) El final de la primera part de la vaga de "La Canadiense" era saludada per "L'Intransigent" del 20 de març de 1919, amb un editorial titulat La vaga gran: "(...) Entonem avui cants de triomf per les condicions que han presidit la solució, en gran part assenyada i beneficiosa per a tothom. Obrers, germans nostres! Els nacionalistes breguem amb ardidesa pel deslliurament de la nostra nació. Mes entenueu que treballant per la llibertat de Catalunya, treballeu ensem per la llibertat i millorament dels catalans. (...) Nosaltres entenem que el govern de Catalunya serà el govern de les justícies socials. (...) Sempre el catalanisme radical ha comptat amb els obrers, defensant-los de les escomeses de les Autoritats legals i de les injustes pretensions de la burgesia."

El mateix periòdic, del 21 de novembre de 1919, reproduïa un article de "Nova Catalunya", titulat La qüestió social i l'autonomia, on hom es preguntava "si l'obrer català no s'ha deixat portar massa lluny pels sindicats? ¿Si aquestes entitats únicament obreres, no hagueren obrat millor fent alhora obra social i nacional catalana? (...). Si aquesta és la veritat, cal rectificar, els obrers nacionalistes deuen exigir, una actuació a plena lluny, deuen defugir les actuacions internacionals (...), deuen apartar-se dels procediments anarquitzants (...), organitzacions destructives, incapaces de millorar la classe obrera i de contribuir al progrés de la Nacionalitat." L'article exigia dels sindicats "una orientació nacionalista (que això no és política) (...). Obrers nacionalistes, féu bé en exigir lo que de dret us pertoca (...); demaneu, sí, pro sense exageracions, penseu en què tot té un límit i que no és just ni patriòtic matar la indústria de Catalunya (...)."

El 7 de febrer de 1920, P. Ruença i Cliva, publicava un article al mateix periòdic, titulat significativament Prou, dirigit als treballadors i patrons perquè uns i altres deposessin les seves actituds irreconciliables. El mateix setmanari en un dibuix al·lusiu, el primer d'octubre de 1920, mostrava Catalunya víctima de les escomeses dels conflictes socials.

La Joventut Nacionalista La Falç, per la seva banda, s'adheria al

al manifest de les autoritats catalanes, citat a la nota 48, i es perava de les mateixes que "encontrarán la deseada concordia, y - de estas las hostilidades trabajaremos todos por el engrandeci-- miento y liberación de nuestra patria, que no existirá sin la li- bertad del pueblo".- "El Diluvio" del 29 de desembre de 1919. Vi- cens A. Ballester, dirigent de la Unió Catalanista també s'hi ad- heria i demanava als obrers una actitud en el mateix sentit. V. La pau social.- "El Diluvio" del 30 de desembre de 1919.

Polítics de signe diferent com Gabriel Alomar o Amadeu Hurtado, es sajarien d'examinar la situació social amb lucidesa, cadascú des - de la seva perspectiva, sense deixar-se endur per l'emotivitat del moment, V., així la conferència de Gabriel Alomar, pronunciada al Teatre Còmic de Barcelona, el 29 de maig de 1919 ("El Diluvio" del 30 de maig de 1919) o els articles d'Hurtado a "El Diluvio", El -- preludio de la paz social, el 4 de gener de 1920, i La actualidad social de Cataluña, l'onze de gener de 1920. El mateix Eugeni -- d'Ors feu alguna aproximació al tema sindicalista a través de di-- verses glosses a la vega de març-abril de 1919 i una conferència a l'Acadèmia de Jurisprudència de Madrid, el 15 de desembre de 1919. V. ORS, E. d'.- Glosses de la vega de 1919.- Parcelona, 1919. Una civilización sindicalista, recensió de la conferència esmentada, a "La Publicidad" del 16 de desembre 1919. V. la carta pública de Xe- nius sobre la seva dimissió de la Direcció d'Instrucció Pública de la Mancomunitat, a "El Diluvio" del 14 de gener de 1920.

- (51) V. MOLAS, I.- op. cit., p. 143-145. Els resultats de les eleccions, escriu Molas, "evidencien un fracàs general, puix que no van aconseguir de mobilitzar ni els treballadors ni la petita burgesia al voltant del programa de catalanisme radical i de reformisme social". "El Diluvio", lloaria la continuïtat i persistència de Macià en els seus ideals. V., així, PUJOLA, F.- Orden en la revolución. Francisco Macià y los federales.- "El Diluvio", 8 de febrer de 1920, TER- MES Y VILAPLANA, J.- ¡Sonó la hora crítica!.- "El Diluvio" del 3 - de novembre de 1920. V. igualment la crònica de la reunió de parla- mentaris del 17 de juny de 1920 al Palau de la Generalitat a "El - Diluvio" del 18 de juny de 1920. Macià faria responsable de la de- pressió nacionalista de Catalunya a la política lliguera.

A través de les informacions de la premsa podem seguir l'activitats dels grups nacionalistes. Així la Joventut Socialista Renaixença --

(o Joventut Socialista de Catalunya Renaixença) fóra clausurada - per l'autoritat militar l'abril de 1919 ("L'Intransigent" del 17 d'abril de 1919). En trobem informacions a "El Diluvio" del 10 de febrer de 1920. El juny de 1920 organitza un homenatge a Martí i Julià i fa una crida a "todas las entidades nacionalistas y socialistas, así como a las de carácter más avanzado en el terreno social, para que con su colaboración contribuyen a dar más realce al homenaje a Martí", que havia de celebrar-se el 20 de juny ("El Diluvio", 6 de juny de 1920); Cardús per la Joventut Socialista de Catalunya Renaixença, Puig i Esteve, en nom de l'Ajuntament, Eudeni d'Ors, Martí Matons, Vicens A. Ballester i Serra Moret, Daniel Cardona i Solé i Pla prenen la paraula davant la tomba de Martí i Julià i a la seu de la Unió Catalanista; i La Unió Catalanista, -- l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, el CADCI, Joventut Nacionalista La Falç, Ateneu Barceloní, Joventut Democràtica Nacionalista, Federació Democràtica Nacionalista, Grup Sindicalista Els Lliures, Bloc Nacionalista Obrer Germinal, Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova, Sindicat Nacionalista Obrer, Joventut Nacionalista Els Nets dels Almogàvers, i altres entitats de tot Catalunya i de fora, així com diversos periòdics nacionalistes ("L'Intransigent", "Nacionalisme" de Barcelona, etc.), s'hi adherien. V. "El Diluvio" del 11, 16 i 22 de juny de 1920.

"El Diluvio" del 6 de juliol de 1920 publica els noms del Consell Directiu de la Joventut Socialista Renaixença, eixits de la seva junta general: Antoni Daniel (president), Joan Vilà, Josep Fages, Domingo Ramon i Antoni Obach. Força dels grups adherits a l'acte darrerament esmentat, podem seguir-los a través de les informacions periodístiques: Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova, - "compuesta integralmente por obreros", segons un telegrama que adreçaven al diputat socialista Saborit, tot aplaudint la seva actitud "frente energúmenos patrioter", i que lluitava, segons el mateix telegrama "por una Cataluña libre, al lado de una República socialista ibérica" ("El Diluvio", 11 de maig de 1920); que reconeixia Francesc Macià com "únic cabdill del poble català" ("El Diluvio" del 26 de novembre de 1921), i la junta de la qual era formada per Manuel Fontdevila (president), Enric Rutllan, Pere Deulofeu, Josep Elias, Joaquim Casas, Ramon Formiguera, Domingo Latorre, Màrius Escofet, Antoni Formiguera i Manuel Amat ("El Diluvio" del 1 de juliol de 1921). El Bloc Nacionalista Obrer Germinal, "entitat que

es proposa de fer catalanisme dintre l'estament obrer. Iniciada la idea per l'antic lluitador, el company Tàpies, hom posà fil a l'agulla fent juntes cada diumenge, tarda, a un cafetet de barriada. Avui és tan considerable el nombre dels seus inscrits que compta ja amb un estatge propi." "L'Intransigent", del 27 de novembre de 1919. La Joventut Nacionalista La Falç, els membres de la qual esbroncaven Cambó a la conferència de Puig i Cadafalch al Palau de la Música Catalana, el 15 de desembre de 1920 ("El Diluvio", 16 de desembre de 1920); el Grup Irlanda que, amb altres nuclis, participava a la festa patriòtica organitzada per la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova, en benefici de "L'Intransigent", el 13 de juny de 1920 ("El Diluvio" del 15 de juny de 1920); la mateixa Unió Catalana, de la que Vicens A. Ballester (president), Josep Grant i Sala, Antoni Carbonell i Beleny, Pere Manen i Artés, Josep Riera i Puntí, Rafael Monjo i Segura, Leandre Cervera, Joaquim Dalclós i Dols, Pere Cliver i Domingo (Mallorca), Joan Bergós (Lleida) i Antoni Niubó, formaven la Junta el febrer de 1922 ("El Diluvio" del 8 de febrer de 1922). V. també el seu manifest, publicat a "El Diluvio", el 13 d'abril de 1922. Esmentem finalment la nota de "El Diluvio" del 30 d'octubre de 1921, que anunciava que "Un grupo de elementos nacionalistas de extrema izquierda empezará en breve a publicar un semanario titulado La Veu del Poble. Se le imprimirá un carácter ampliamente obrerista y será democrático."

- (52) Amadeu Hurtado assenyala tot referint-se a la campanya pel dret català del 1920, com el CADCI "havia esdevingut el casal predilecte de totes les manifestacions catalanistes d'ençà que la Lliga estava un poc al marge de les agitacions del moment". V. HURTADO, A.- op. cit., p. 386. El CADCI, precisament, havia de convidar Eugeni d'Ors i Amadeu Hurtado a parlar, el 11 de març i el 13 d'abril de 1920, al seu local, "a fin de iniciar una acción protestaria ante la actual depresión del espíritu patriótico y civil de Cataluña" ("El Diluvio", del 16 de març de 1920).
- (53) V. el text del dictamen sobre la posició de la CNT davant la política nacional al Ple de Saragossa del 11-14 de juny de 1922, a MOLAS, I.- Salvador Seguí. Escrits, p. 82-83. V. també el pròleg de Molas sobre l'estratègica de Seguí. Igualment, CRUELLES, M.- op. cit. p. 146-152. A l'entorn de la reorganització cenetista i l'orientació que havia de prendre el sindicalisme, és força interessant la

informació i els articles que publica "El Diluvio". V. així, "El Diluvio" del 7 d'abril de 1922; "El Diluvio" del 7 de novembre de -- 1922, que recensionava el míting del Teatre del Bosc, i, sobre tot, una polèmica i l'entorn de la participació política dels treballadors i dels sindicats, que durant la darrera setmana de novembre, el mes de desembre de 1922, i bona part del gener de 1923, va donar lloc a una nombrosa sèrie d'articles a favor i en contra, i en la que hi participarien J. Peiró, la Federació Local de Sindicats de Barcelona, F. I. Sanz, L. Xifort, Joaquim Escofet, Joan P. Sánchez Marín (secretari de la Joventut Socialista), Josep M. Pou i Sabater (president dels Estudiants de l'Esquerra Catalana), J. Duran i Guàrdia, Marià Comper i Buil, i Regina Lamo, entre els que hem de subratllar els nombrosos articles que signà Joan Peiró, un dels quals, el titulat La actuación política contribuye a sostener el estado, està reproduït a PEIRÓ, J. - Escritos (1917-1939). Barcelona, 1975, p. 55-57. Aquest tipus de polèmica hauria de sovintejar a partir d'ara. V., així, per exemple, sobre l'arrelament de l'anarquisme a Catalunya, la polèmica recollida per Albert Balcells, El arraigo del anarquismo en Cataluña. Textos de 1926-1932.- Barcelona, 1973.

- (54) V. així la sèrie d'articles publicats sota el pseudònim de Metternich, L'Esquerra nacionalista catalana, a "El Diluvio" dels dies 17, 18, 22 i 25 de març de 1921; el comentari del mateix diari del 22 de juny de 1921, ¿Cristalizará una izquierda catalana? que es feia ressò dels treballs per a la "formación o resurgimiento de -- una izquierda político-social catalana", i subratllava el protagonisme del diputat provincial Joan Casanovas; La izquierda catalana, a cura d'Arturo Giménez, a "El Diluvio" del 23 d'agost de 1921. Finalment, a començaments de setembre de 1921, es reunien els diputats parlamentaris Albert i August Pi i Suñer, i diversos membres de la minoria republicana catalana de la Mancomunitat (Briansó, Casanovas, Ignasi Iglesias, Josep Irla, Pere Mias, Noguer i Comet, Alfred Pereña, Manuel Potau, etc.), i feien pública una declaració en la que manifestaven que havien "estimado indispensable recoger en una organización común las fuerzas de izquierda que actúan dispersas en la vida política catalana" i designaven una ponència per què continués els treballs fins a arribar a "la organización del proyectado partido, cuyos principios fundamentales serán la defensa de los ideales nacionalistas y republicanos".- "El Diluvio" del

3 de setembre de 1921.

V., el comentari editorial, La izquierda está en marcha de "El Diluvio" del 6 de setembre de 1921; l'article de J. Grant i Sala, A l'entorn de l'esquerra catalana, a "El Diluvio" del 5 d'octubre de 1921. "El Diluvio" del 20 de desembre de 1921, donava a conèixer el manifest del Consell Directiu de l'Esquerra Catalana; el 28 de desembre, J. Grant i Sala, publicava al mateix periòdic un nou comentari sobre aquest tema; el 29 un interviu a Albert Quintana, en registrava els esforços del grup Casanovas-Noguer per fer l'esquerra catalana, "no aquella de 1911, ni la que pretendieron formar Layret y Domingo, sino una izquierda política, en la amplia, novísima, europea acepción de la palabra". El 25 de juny de 1922, se celebrava una reunió de grups nacionalistes d'esquerra i federals, convocats per l'Esquerra Catalana, per a decidir llur actitud davant l'anunciada Conferència Nacional Catalana del 4 i 5 de juny de 1922. Com a fruit d'aquesta reunió, una ponència formada per Macià, Pereña, Manuel Carrasco, Santiña, Isern Calmau, Riera i Puigti, Lluís Bru i un representant de les associacions escolars nacionalistes restava formada perquè cadascun dels seus membres assistís a l'esmentada Conferència i defensés les conclusions aprovades en "un sentido netamente radical y contrario a toda colaboración con el Estado español". V. "El Diluvio" dels dies 24, 27, 28 de maig i 2, i 3 de juny de 1922. A finals d'agost de 1922, hom assajava de constituir una Federació d'esquerres Catalanes, a base d'alguns dels grups representats a la ponència anterior i d'altres ("El Diluvio", 30 d'agost de 1922). Hom anunciava efectiva-ment una assemblea constituent de l'Esquerra Catalana ("El Diluvio", 27 de gener de 1923). S'obria la possibilitat d'una confluència entre els nuclis d'esquerra representats per Domingo i Casanovas i Francesc Macià, que celebraven un míting conjunt al local del CADCI, el 2 de febrer de 1923, en el que hi participarien Casanovas, Companys, Domingo i Macià, amb l'adhesió d'Alomar del que es llegí un escrit, si bé els nacionalistes d'Estat Català interrompien els discursos de Companys i Domingo ("El Diluvio", 3 de febrer de 1923). Aquestes interrupcions mostraven les dificultats del projecte, i l'assemblea constituent projectada s'ajornaria indefinidament ("El Diluvio" del 14 de febrer de 1923). V. també el text de la conferència de M. Domingo a l'Ateneu Enciclopèdic Popular sobre el nacionalisme d'esquerra, reproduïda a "El

"Diluvio" del 15 i 16 de febrer de 1923; l'article Nacionalisme liberal, a cura de Pere Rius, el 18 de febrer de 1923. Algunes altres notícies sortien sobre aquella "esquerra", com l'anuncia d'una conferència del "propagandista de la izquierda catalana", Josep M. - Pou i Sabater sobre "Sindicalisme" el 7 de març de 1923 ("El Diluvio" de la mateixa data) o l'homenatge que l'Esquerra Catalana dedicava al seu soci Narcís Pla i Carreras. De fet, de tots aquests temptejos, n'havia de sortir, passats els anys de la dictadura de Primo de Rivera, l'Esquerra Republicana de Catalunya, V., també, MCLAS, I.- Federació Democràtica Nacionalista, p. 146-147.

(55) "Durant aquests anys d'inactivitat i d'impotència polítiques, anaren arrelant dins la Federació (Democràtica Nacionalista) les -- tendències militaristes (...), sota la influència del nacionalisme irlandès, barrejades amb una orientació tàctica vers la constitució d'un front únic catalanista d'esquerres".- MCLAS, I.- op. cit., p. 146. V. la conferència pronunciada per Macià al CADCI, organitzada per questa entitat, el 2 d'abril de 1922 ("El Diluvio" del 31 de març i del 4 d'abril de 1922) i que esmentem més endavant (V. p. 81 i sgs.); la carta de Macià a "La Publicidad", que no fou publicada, ("El Diluvio" del 30 de juliol de 1922); i els actes d'Estat Català del 20 i 28 de gener de 1923 ("El Diluvio" del 19, 27 i 30 de gener de 1923).

(56) La col.laboració de Carbó al govern, el 1921-1922, augmentà el censís de molts davant la política intervencionista de la Lliga Regionalista en la política general espanyola, especialment entre les seves joventuts. El març i abril de 1922, es manifestaven grups com l'Associació Catalana d'Estudiants i altres sectors per un retorn a un autèntic nacionalisme i per acabar amb "l'oportunisme" lliguer, que havia de desembocar en la Conferència Nacional Catalana, esmentada a la nota 54. V. GONZALEZ CASANOVÀ, A.- op. cit., p. 253 i sgs. PABON, J.- op. cit., p. 369-393. L'eferverescència nacionalista, enffí, s'enregistra en el gran nombre de mítings, a alguns dels quals ja ens hem referit, la revigorització de grups nacionalistes radicals com la mateixa Unió Catalanista que el 8 de juliol celebrava un míting d'afirmació nacionalista al local del CADCI, amb la participació de Riera i Puntí, Marsans, Noguer i Comet, Llangort, Isern Dalmau, Humbert Torres, Josep Murillo, - Folguera i Duran, i Francesc Macià ("El Diluvio" del 9 de juliol

de 1922), la creació de noves formacions com les esmentades (Estat Català, Acció Catalana), el sorgiment de noves iniciatives polítiques per a reagrupar i relançar l'esquerra, en els articles periodístics i d'altres mostres ja esmentades o que subratllem a continuació, en una nova dinàmica que la dictadura anava a interrompre.

- (57) V. MARTIN I RAMOS, J.Ll.- La Unió Socialista de Catalunya (1923-1936).- "Recerques", 4, Barcelona, 1974, p. 155-191. MARTIN RAMOS, J. Ll.- Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya -- (1930-1936).- Barcelona, 1977. Esmentem també, arran d'una conferència de Fabra i Ribas amb manifestacions contràries al nacionalisme, el febrer de 1923, una sèrie d'articles sobre el nacionalisme català i el socialisme, a "El Diluvio", al llarg del mes de febrer i part del mes de març, a cura de rafael Campalans, especialment, Fabra i Ribas, Joan Ll. Pujol i Font, Dario Villorado, i -- Francisc Hostench (aquest darrer el 12 de maig), a part de les conferències de Campalans al CADCI, el 11 de febrer de 1923, i a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, el 17 de març de 1923, i de Serra i Moret, el 15 de febrer de 1923, sobre la mateixa qüestió ("El Diluvio" i "La Publicitat" del 15 de febrer de 1923, "El Diluvio" del 24 de febrer de 1923 i "El Diluvio" del 18 de març de 1923). V. també, BALCELLS, A.- Ideari de Rafael Campalans.- Barcelona, -- 1973.

Amb la Unió Socialista de Catalunya, es completaven els quatre projectes polítics que estaven en marxa a Catalunya en aquests moments i que responien a la nova conjuntura apuntada: el nacionalista centrista d'Acció Catalana, rival directe de la Lliga Regionalista; la reagrupació de l'esquerra republicana tradicional, el nacionalisme radical i independentista, i el socialisme que volia assumir el nacionalisme. Els tres darrers, però, en trobar-se amb l'abstencionisme polític generalitzat de la classe treballadora, es disputaven a la pràctica el mateix espai polític, pel que, a la llarga, la seva confluència orgànica o mitjançant aliances havia de produir-se, i més quan fóra Macià el que esquerdés el 12 d'abril de 1931 aquell abstencionisme.

- (58) Els atemptats donarien lloc a una campanya cívica contra el terrorisme, a través d'un Comité d'Acció Civil, format per representants d'organitzacions polítiques i cíviques, entre elles el CADCI i, en els primers moments, per la mateixa Confederació Regional -- del Treball de Catalunya. V. "El Diluvio" del 15, 18 i 24 d'abril

de 1923. També, "Catalunya Social" del 21 d'abril de 1923, p. 1; "El Diluvió" del 1 i 3 de maig de 1923, "Catalunya Social" del 5 de maig de 1923, p. 1; "Catalunya Social" del 19 de maig de 1923, i "El Diluvió" del 2 de juny de 1923, en la que es reproduïa l'escrit dels Comitès de la Federació Local de Barcelona i de la CRT de la CNT, que comunicava l'abandó de la campanya a causa de la seva manca d'eficàcia. Al proper apartat tornarem a referir-nos-hi.

- (59) La xifra corresponent a l'any 1918, està extreta de la revista -- "Anales", publicació de la "Comisión Mixta del Trabajo en el Comercio de Barcelona", V. I, N. 4, octubre-novembre-desembre, 1922, p. 596. V. també el capítol anterior, p. 291. La xifra corresponent a l'any 1919 és extreta de "La Lucha", 1 de febrer 1919 (v. més endavant la nota 120 d'aquest capítol). La de l'any 1920, correspon al nombre de socis existents el 27 de juny ("Acció", juliol de 1920, p.1); la del 1921, als existents el 1 de juliol ("Acció" d'agost de 1921, p. 2); la de 1922, als existents el 1 d'agost de 1922 -- ("Acció", setembre de 1922, p. 3); i la de 1923 als socis inscrits el 1 de juny ("Acció", juliol 1923, p. 6).

Els socis protectors, d'ençà de la reforma estatutària de 1915, ho eren de la Secció Permanent d'Educació i Instrucció. V. la nota - 212 del capítol anterior.

- (60) Segons "Acció" de novembre de 1919, p. 1, l'"assemblea va aprovar (...) que donades les especials condicions de nostres companyes dependents de comerç que essent tan dignes com nosaltres de gaudir dels mateixos drets ja que comparteixen quasi idèntics deures, i no tenint elles cap entitat de dependents constituïda, el Centre les admeti com a sòcies, i estudiï la manera de que ho puguin ésser més tard de Socors Mutus tenint en compte ses característiques". "Acció" d'abril de 1921, p. 1, convidava a col.laborar "a la tasca de propaganda que venen fent els dos centenars de dependents que han ingressat ja a les nostres rengleres; fem saber a les dependents que cada u de nosaltres coneix, que ja que no existeix una Associació femenina que aplegui a les del seu estament, poden perfectament aixoplugar-se en nostra Casa on poden dur a terme una campanya de reivindicació social per a la qual no ha de faltar-los la nostra ajuda i recordem-los-hi que entrant en el nostre Centre passen a gaudir dels mateixos drets que nosaltres".

En aquesta qüestió d'admissió de nous grups, el Consell Directiu, acceptava l'afiliació dels dependents de farmàcia al CADCI, com a socis. V. "Acció", maig 1922, p. 2.

- (61) V. el capítol quart, p. 242; "Acció", desembre 1919 a març 1920, p. 1-2; "Acció", agost 1920, p. 1-2; "Acció", agost 1921, p. 2-3 i setembre 1921, p. 1; "Acció", Agost 1922, p. 2-3; "Acció", setembre 1923, p. 1-2.

Vejem la composició d'aquests pressupostos:

<u>Cursos</u>	<u>Ingressos</u>	<u>Despeses</u>	<u>Sobrants</u>	que passen a la Co-
1918-1919	90.400	60.600	29.800	missió Administrati-
1919-1920	111.300	77.859	33.441	va de l'Edifici So-
1920-1921	134.911	102.407	32.344	cial.
1921-1922	152.860	117.793	35.067	
1922-1923	173.087	138.888	34.200	
1923-1924	195.830	160.489	35.340	

Entre les despeses, V. l'evolució de les subvencions a les seccions.

<u>Cursos</u>	<u>Educació i I.</u>	<u>Socors R.</u>	<u>Propaganda A.</u>	<u>Organització i T.</u>
1918-1919	4.200	118	1.800	2.700
1919-1920	5.300	118	1.920	2.700
1920-1921	11.000	118	2.100	3.500
1921-1922	11.500	118	3.600	4.800
1922-1923	12.000	118	4.000	7.500
1923-1924	12.500	118	4.500	8.00

<u>Cursos</u>	<u>Esports i E.</u>	<u>Cooperativisme</u>	<u>Biblioteca</u>
1918-1919	3.000		1500
1919-1920	4.500		2100
1920-1921	5.700		2700
1921-1922	6.600		3000
1922-1923	7.500	2.475	3300
1923-1924	8.400	3.500	5000

<u>Cursos</u>	<u>Despeses generals</u>	partida per a personal de les des-
		peses generals
1918-1919	34.760	18.146
1919-1920	51.522	33.570
1920-1921	64.932	44.480
1921-1922	80.300	54.900
1922-1923	89.860	63.860
1923-1924	94.000	64.000

Hem de tenir compte que les subvencions a les seccions no esgotaven la font d'ingressos de les mateixes. V. la nota 187 del capítol anterior.

V. algunes xifres referents a les seccions, d'acord amb les dades que faciliten els butlletins del CADCI, "Acció". Pressupostos:

<u>Cursos</u>	<u>Organització i T.</u>	<u>Educació i I.</u>
1918-1919	82.100	
1919-1920	92.900	21.519
1920-1921	123.500	
1921-1922	143.300	38.640
1922-1923		42.130
1923-1924	181.500	

Cal tenir en compte, igualment, en el cas d'Organització i Treball que la quantia dels seus pressupostos vé explicada, perquè en els ingressos hi entrenen les quotes dels socis actius, i en les despeses el 15 % a la Secció Permanent de Socors Mutus i la indemnització al Centre per personal, servei d'estatge i altres conceptes - que s'emportava una part molt elevada de pressupostos, concretament al de 1923-1924, per exemple, 146.746 pts. Al de 1918-1919, 62.274; al de 1919-1920, 76.362; al de 1920-1921, 101.670; al de 1921-1922, 117.386.

V. l'evolució de les xifres dels resums de l'estat de comptes de Socors Mutus:

<u>Cursos</u>	<u>Capital actual</u>	<u>Inventari (Actiu)(Passiu)</u>		<u>Cartera</u>
1917-1918	138.166	141.156	141.156	99.917
1920-1921	282.239			
1921-1922	338.004	345.693	345.693	295.687
1922-1923	413.075	423.709	423.709	347.712

A les dades no hi afegim els cèntims.

Pel que fa a les subvencions que rebia el CADCI de corporacions públiques o de caire econòmic:

<u>Cursos</u>	<u>Ajuntament</u>	<u>Diputació</u>	<u>Mancomunitat</u>	<u>Cambra</u>	<u>Industrial</u>
1918-1919	2.000	2.750		250	
1919-1920	3.500	2.750		250	
1920-1921	3.500	2.750			
1921-1922	15.000		3.000		
1922-1923	18.500		2.000	250	
1923-1924	10.000		1.000		

La quota del soci romangué durant aquesta etapa en la mateixa quantitat d'una pesseta amb cinquanta cèntims; a part del pagament d'una quota d'entrada quan hom ingressava al Centre, que, a partir del cap d'any de 1917, pujà a 2'50 pts. ("Acció", gener 1919, p. 1), a part de les quantitats o quotes complementàries que calgués pagar per la utilització de determinades seccions, com s'esdevenia, per exemple, en el cas de la Permanent de Socors Mutus i de les seves seccions especials. D'aquesta manera, un soci que ingressés pel mes de maig de 1920 havia de satisfer, a més a més d'una quota d'entrada de 2'50 pts., una quota com a soci actiu de 1'50 pts., 7 pts. de matrícula anual per assignatura si volia matricular-se a les Escoles, 1'50 pts. si volia inscriure's a la Secció de Socors Mutus i gaudir per tant dels seus serveis, especialment del Dispensari (sinó hom abonava 30 cèntims per visita); 0'20 pts., si volia afiliar-se també a l'Especial adherida a la Quinta de Salut l'Aliança, amb una pesseta més hom podia beneficiar-se de la reassurances mutual, a les que hauríem d'afegir més endavant, les 2'50 pts., de la Mútual Femenal. Si es matriculava el setembre de 1922 a les Escoles, hom havia de pagar aleshores 10 pts. per assignatura. V. "Acció", abril 1920; "Acció", agost 1922, p. 9, i "Acció", juliol 1923, p. 36. Hom havia de pagar, en fi, una quota suplementària per al Club de Mar de 5 pts. mensuals, més 0'50 si volia usar armari, i 15 pts. a l'ingressar que podia pagar en tres terminis.- CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS del Comerç i de la INDUSTRIA.- Reclament interior del club de Mar. Secció d'Esports i Excursions. Barcelona, 1920, p. 7.

Esmentam, finalment, l'evolució dels pressupostos de la Comissió Administrativa de l'Edifici Social:

<u>Cursos</u>	<u>Quantitat en pessetes</u>
1918-1919	40.514
1919-1920	44.178
1920-1921	45.500
1921-1922	49.335
1922-1923	50.191

Referent als deutes contrets pel Centre a causa de l'edifici social, un Consell General extraordinari, celebrat el 30 d'abril de 1920, autoritzaria el Consell Directiu que concertés i portés a la pràctica un segon préstec hipotecari, de 75.000 pts. amb el Banc Hipotecari d'Espanya, "quin montant serà per a pagar el ròssec que

- deu el Centre als senyors J. i P. Bassegoda".- "Acció" de juny 1920 p. 1
- (62) El cost de la matrícula evolucionà de 5 pessetes, per al curs 1918-1919 ("Acció", setembre 1918, p. 5), a 10 pts., a partir del curs 1921-1922 ("Acció", setembre 1921, p. 5), passant per les 7 pts., a què pujà el curs 1920-1921 ("Acció", setembre 1920, p. 3). En un entitat del nombre de socis del CAOCI, amb la multiplicitat de serveis que oferia i les diversos edats que comprenia, era lògic que sols un sector -important, tanmateix- dels nous socis que entraven, els més joves, i amb una certa base, donada l'exigència acadèmica de les Escoles, es matriculessin a les Escoles. Aquestes havien estat un factor essencial en el creixement del CAOCI, els primers -- temps, però en diversificar-se els centres d'interès i sedimentar-se generacions successives d'afiliats, era comprensible que el nombre de matriculats s'estabilitzés, a part d'altres raons prou importants de tipus tècnic.
- (63) "Acció", abril 1932, p. 6. Les dades sobre el nombre de matrícules estan extretes del butlletí "Acció" de cada setembre. Hem triat -- aquestes dades i no les que ofereix el gràfic d'"Acció" d'abril de 1932, p. 6, que dona el nombre respectivament de 35, 36, 40, 39 i 37 per als cursos 1918-1919, 1919-1920, 1920-1921, 1921-1922 i 1922-1923.
- (64) A part d'alguns arranjaments a les aules de les Escoles, el Consell Directiu, el 28 de febrer de 1921, nomenava una ponència perquè estudiés "el projecte d'ampliació de les Escoles i el de reforma i habilitació dels soterranis". Hom millorava també les instal·lacions, l'utilitatge, a vegades gràcies a donacions com el d'un teler a mà per a la classe de Teoria del Teixits i llibres de caràcter tècnic per part de la Casa Hereus Joan Servat, el gener de 1923. V. "Acció" d'abril 1920, p. 1; de novembre de 1920, p. 1; d'abril 1921, p. 1; de desembre de 1921, p. 1; de març de 1923, p. 2. Pel que fa a la Secció d'Esports, hom construïa noves instal·lacions de vestidors i hidroteràpia i d'altres obres al Gimnàs, l'estiu de 1921, ("Acció", juliol 1921; p. 8, d'octubre 1921, p. 14, i de desembre 1921, p. 17), hom adquiria noves embarcacions per al Club de Mar; el 7 de febrer de 1921, el Consell Directiu acordava, "en principi, habilitar un dels pisos per a instal·lar-hi les dependències d'Organització i Treball", que el març de 1922 eren -- equipades amb telefon ("Acció" de març 1921, p. 1, i d'abril de

1922, p. 2); també la Secció de Propaganda Autonomista canviava de lloc "a fi i a efecte que l'escenari (del saló d'actes) reuneixi més comoditats per a treballar-hi", passant a la dependència abans ocupada per Organització i Treball ("Acció" de desembre 1921, p. 7); hom feia entrar en funcionament, enfi a partir del mes de maig de 1923, un servei de Barberia ("Acció" de juliol 1923, p. 5).

En correspondència, hom demanava el màxim de cura en l'ús del local i espais del Centre, hom donava normes de comportament en aquest sentit i insistia en la necessitat de portar sempre el carnet de soci per a entrar al local. V. "Acció" de gener de 1921, p. 1; d'abril 1921, p. 1, i de febrer de 1922, p. 8.

(65) "Preferent atenció ha meregut -escriu hom a "Acció" de setembre de 1919, p. 4. la classe elemental. La Direcció de les Escoles ha pogut observar en exàmens d'ingrés que cada any tenen lloc, el crescut nombre d'alumnes que era precis enviar a la classe elemental".

(66) "(...) les tres classes setmanals no eren suficients per a explicar als alumnes els coneixements de Gramàtica, Aritmètica i Geografia que formaven el programa. Per aquest motiu, l'anterior classe elemental s'ha subdividit en dos: una destinada a explicar els elements d'Aritmètica i l'altra als elements de Gramàtica i Geografia."- -- "Acció" de setembre de 1919, p. 4.

El mateix butlletí de setembre de 1920, p. 2, assenyalava que el "gran nombre d'alumnes que es matriculaven a aquestes (les classes del període elemental) i la necessitat de que els alumnes tinguessin una bona preparació a l'inscriure's en els plans, han obligat a precisar encara més la divisió que ja sigui començada en el curs passat. Amb aquest objecte, l'antiga classe Elemental, de programa extens i sobrecarregada d'alumnes, quedarà definitivament dividida en tres assignatures de Gramàtica Elemental, Geografia Elemental i Aritmètica Elemental."

(67) V. Les seccions entre 1918 i 1923, p. 630 i sgs.

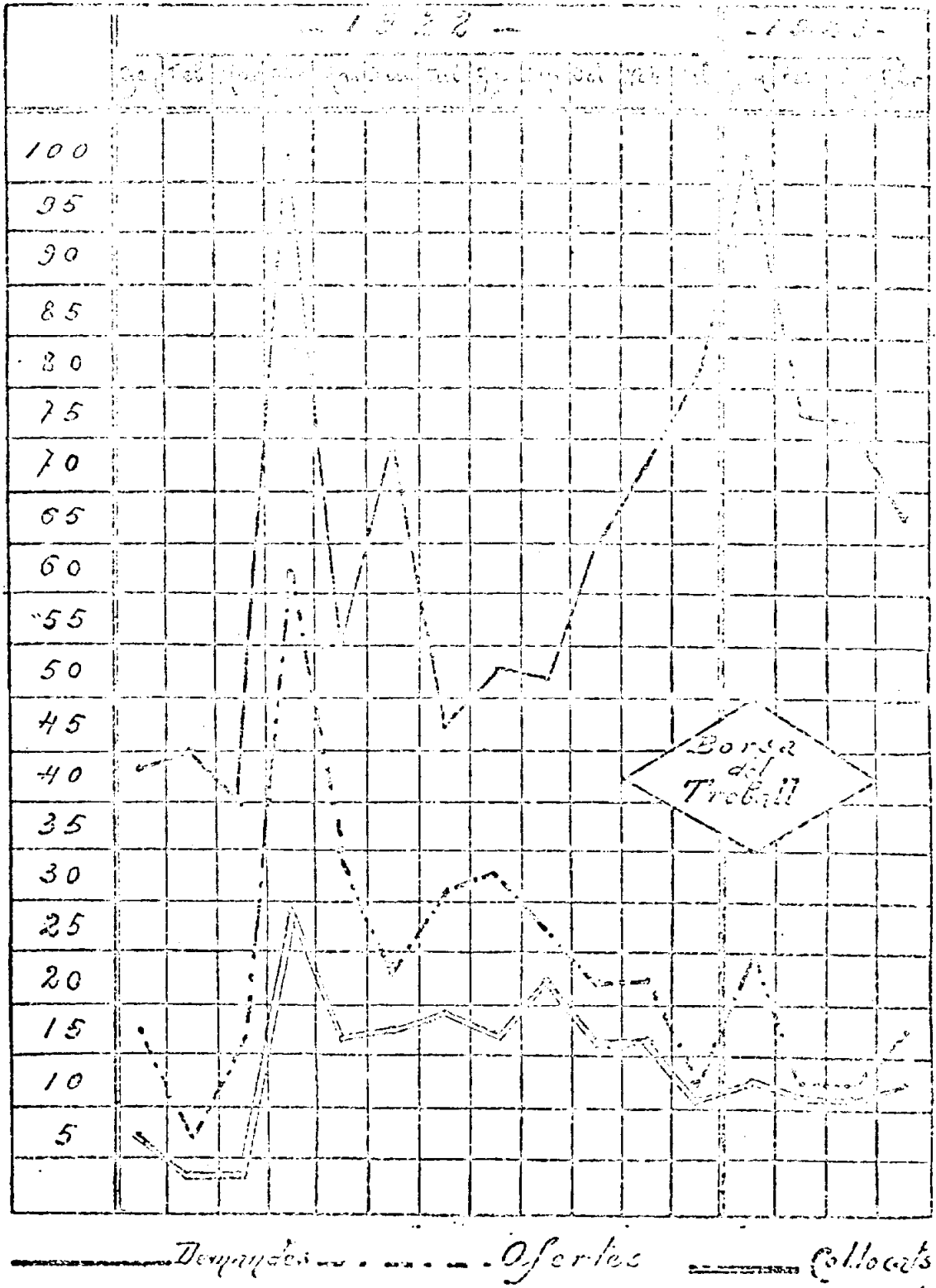
(68) "Acció" de desembre 1920, p. 3. Recordem com a entecedent, les converses de comptables, fetes a partir del març de 1916. V. el capítol anterior, p.416 V. més endavant, Les seccions entre 1918 i 1923, p. 631-632 .

- (69) "Acció", abril 1932, p. 12, "Acció" de març 1922, p. 9-10.
 Les tasques preparatòries del nou subsidi varen començar el 1918. Consistia en un augment en una pesseta de la quota de Socors Mutus que permetia percebre unes quantitats per malalties llargues que ultrapassessin els 75 dies normals durant els quals un hom cobrava subsidis per malaltia. Amb la "reasseguranga", hom rebia 3 pessetes diàries durant els sis mesos posteriors a aquells 75 dies i 1'50 els altres sis mesos següents.
- (70) "Catalunya Social", 20 d'agost 1921, p. 12. "Acció", maig 1921, p. 2. "Acció", abril 1932, p. 12 i 15.
- (71) V. Les seccions entre 1918 i 1923, p. 436 i sgs.
- (72) "Acció", abril 1932, p. 40. "Acció", febrer 1919, p. 4 indicava que la Secció de Propaganda Autonomista s'encarregava de l'administració d'aquest butlletí, per "delegació del Consell Directiu", "Qual comès es ve descompenyant fa uns mesos".
- (73) "Acció", novembre 1919, p. 5. En començar aquesta etapa, el CADCI, tenia delegats a Bellocaire d'Urgell, Vilafranca del Penedès, Tàrraga, Igualada, Vic, Tortosa, Tarragona, Madrid, Valladolid, Vigo, - León, Bilbao, Melilla, París, Tolosa, Ginebra, Pinar del Rio (Cuba), San Juan (Puerto Rico), Lima (Perú), Pilar (Paraguai); Buenos Aires, Bahía Blanca, Jujuy, Mendoza, Santiago del Estero (Argentina); i Montevideo (Uruguai). v. "Acció", setembre 1919, p. 2. L'agost de 1923, comptava amb delegats a Montblanc, Bellocaire d'Urgell, Igualada, Vic, Vilafranca del Penedès, Nataró, Clot, Salaguer, Centenient, València, Perpinyà, Vilanova i la Geltrú i Sant Feliu del Llobregat, tots els quals figuraven sota l'epígraf de Catalunya; - Madrid, París, Ginebra, Brusel·les, Berlin, Melilla, San Juan (Puerto Rico), Santiago de Cuba, Lima (Perú), Santiago i Valparaiso -- (Xile), Buenos Aires i Bahía Blanca (Argentina), Calí (Colòmbia), Havana (Cuba), Barranquilla (Colòmbia), Mexico, Concordia (Argentina) i Manila (Filipinas).
- (74) "Acció" de desembre 1919 -març 1920, p. 12. Salvador Suñol, Pere Ballesta, Claudi Curet i Joan Cot, juntament amb Miquel Guinart, - president de la Secció, n'eren encarregats. Segons "Acció" d'abril de 1932, p. 40. l'oficina era de "relacions exteriors i estadística", "que les anormalitats polítiques no deixen descabdellar suficientment".

Segons el primer butlletí esmentat, hom havia "començat a estendre ja, centenars de targes, corresponents a entitats i periòdics de vida catalana de Catalunya i fora d'ella. D'Amèrica hem rebut ja mantes lletres felicitant-nos per aquesta iniciativa i agraint-nos fins que ens preocupem d'establir una constant comunicació amb -- ells." V. la nota 324 d'aquest capítol.

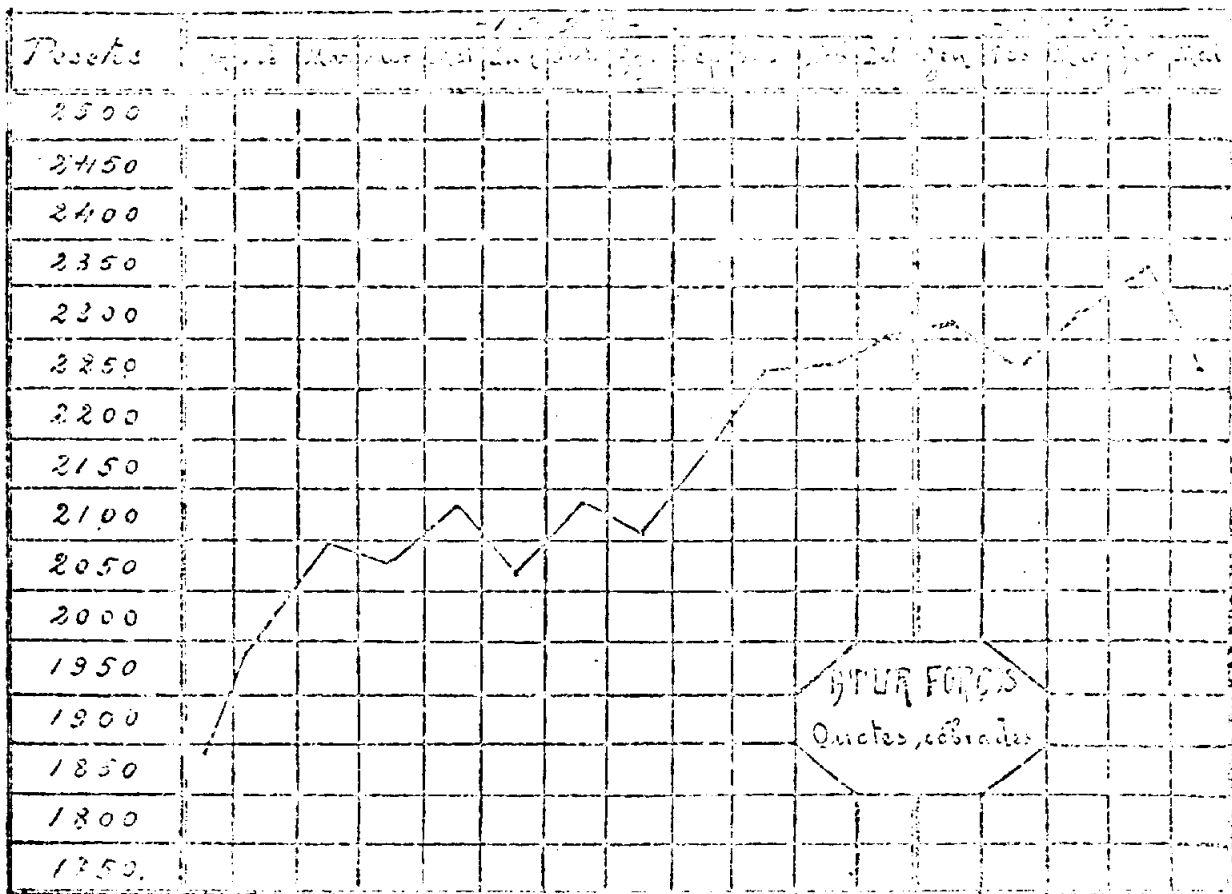
- (75) "Acció", abril 1920, p. 12.
- (76) V. més endavant, p. 473 i 475-6. Dins de les tasques de la Secció de Propaganda Autonomista, el Consell Directiu, el 14 d'abril de 1922, aprovava "unes bases presentades per la Secció de Propaganda, que delimiten les seves funcions en l'organització d'espectacles al Centre".- "Acció" de maig de 1922, p. 2.
- (77) "Anales", octubre-novembre-desembre 1922, p. 597. Recordi's el capítol anterior, p. 227. Pel que fa al mateix moviment de l'any --- 1922 i primer trimestre del 1923, vegi's aquest gràfic, extret -- d'"Acció" de juliol 1922, p. 23:

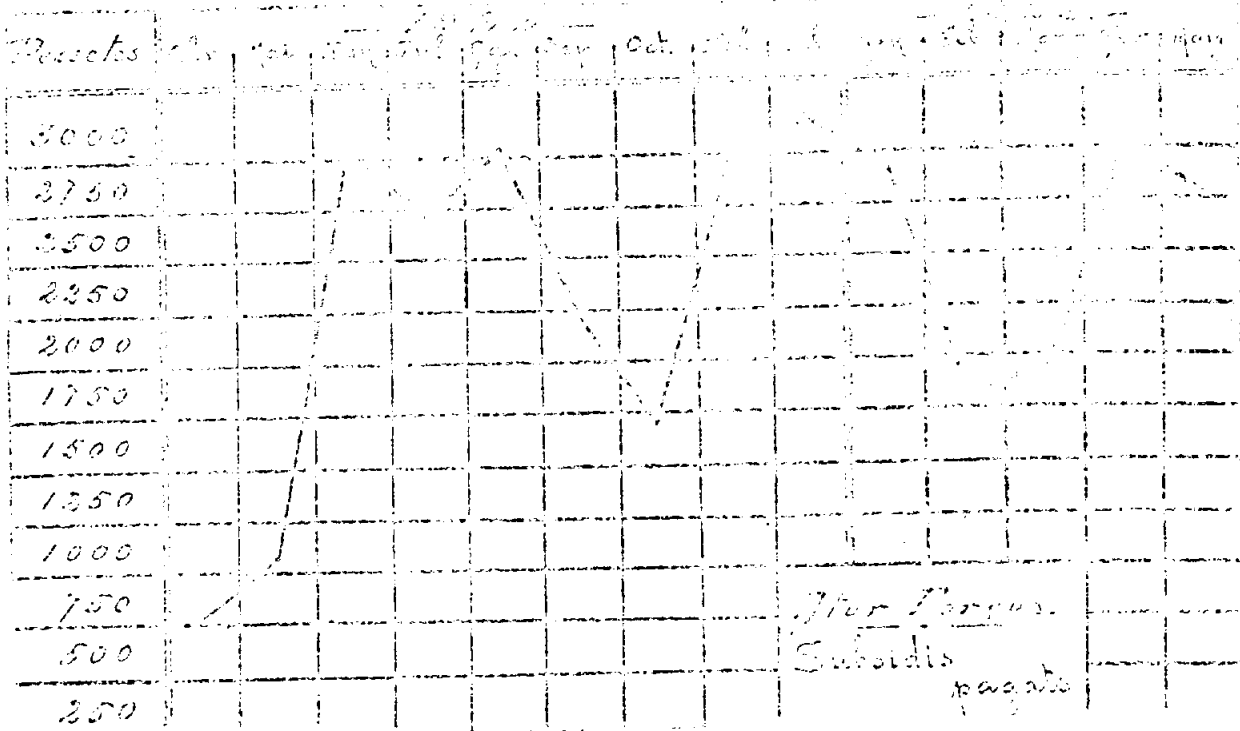
Gràfic demostratiu del moviment de la Borsa del Treball

- (78) "Acció", desembre 1921, p. 16.
- (79) "Anales", octubre-novembre-desembre 1922, p. 598. Més endavant, a causa dels problemes econòmics de la Caixa, hom reduiria al 60% el percentatge del sou que es pagava. V. infra, El CAOCI i la lluita de classes, p. 219.
- (80) "Acció", abril 1932, p. 30. Essentem a continuació els gràfics corresponents a les quotes cobrades i subsidis pagats, durant l'any 1922 i els cinc primers mesos de 1923, segons "Acció" de juliol de 1923, p. 26 i 27.

Gràfics demostratius del moviment de la Caixa contra l'atur forçós

- (81) V. infra, El CASCI i la lluita de classes,
p. 545 i 547 i sgs.
- (82) "Acció", abril 1932, p. 38. El 8, 9, 10 i 11 de setembre se celebra "el magne esdeveniment que fins ara no ha estat igualat en els annals de L'esport català, i podem assegurar que sense l'obra del Centre aquest esdeveniment no s'hauria produït". A l'organització, prossegueix el mateix butlletí, "de tan importants proves, -- els nostres elements directius s'emportaren tot el pes de la feina, però l'èxit coronà tots els esforços i el nom de Barcelona ressonà amb admiració en aquells dies per la premsa europea que envià alguns representants".
- (83) V. Les seccions entre 1918 i 1923, p. 641 .
- (84) A partir del 16 d'agost de 1918 i durant alguns dies del mes de setembre s'interrompia el servei de la biblioteca per a "distribuir i ordenar els llibres". Aquesta tasca significava la primera "d'un projecte de reformes" de la Biblioteca. Es tractava d'ordenar les obres per matèries, per a dur a terme després un catàleg sistemàtic "que permetés fer-se ràpidament càrrec dels buits a omplir, de les adquisicions a realitzar".
Hom tractava també de convertir la biblioteca del Centre en "un valuós instrument de treball amb una significació ben definida, so--

cial i econòmica".- "Acció", setembre 1918, p. 2; "Acció", octubre 1918, p. 1-2.

- (85) "Acció", setembre 1918, p. 3. "Flames d'un gran incendi -prosseguia el mateix butlletí- que s'extén arreu del món, abrindant en totes les consciències la passió de justícia, cal que el proletariat mercantil de Catalunya s'habitui a llur escalf per a seguir avangant al compàs de les transformacions universals i viure plenament les hores més intenses de la història. (...)

En esclatar la guerra es vessava la sang d'en Jaurés a París. En ésser finida, es vessava la sang d'en Liebknecht a Berlín. I per virtut d'aquesta sang gloriosa, introducció i epíleg de la guerra, vessada d'una i altra banda per enrunar les fronteres que els odis nacionals feien més altes, avui comença pel proletariat de tot el món una era més fàcil, més segura, i més oberta a totes les possibilitats alliberadores."

Sota l'epígraf, Socialisme.- Els clàssics, hom havia adquirit per a la biblioteca, El capital i Misèria de la filosofia de Carles -- Marx, en traducció francesa, El manifest comunista de Marx-Engels, en castellà; Filosofia, economia, política, socialisme d'Engels, en francès; i obres de F. Lassalle, J.J. Rousseau, S. Sencier, Chabousseau, E. Silberling i les obres completes, en francès, de Proudhon. Sota l'epígraf de Moderns, obres de Zévaès, Jean Jaurés, Charles -- Andler, Et. Antonelli, L. Gault, Berstein, Schaffle, Ch. Verecque, Jules Guesde, Kautsky, E. Vanderveelde, J. Destrée, Nitti, Prolo, E. Berth, Liebknecht i M. Bourguin.

Les obres de literatura, d'història, de ciències humanes i socials, de qüestions científiques, relacionades amb el treball o l'ensenyament mercantil, en català, castellà, francès, anglés, etc., mostrava prou bé la inquietud del responsable o responsables de la biblioteca. Així hom hi trobava obres de Goethe, Balzac, Larra, Apollinaire, F. James, López Picó, Xènius, Torras i Bages, Pompeu Fabra, El The industrial revolution of the eighteenth century in England d'A. Toynbee, obres de Pirenne, Keynes, Trotski, Lenin, Malato, Tassin etc., entre moltes altres de la literatura i història catalanes i del catalanisme polític. V. així, "Acció", desembre 1918, p. 2; de gener de 1919, p. 2; de febrer 1919, p. 2; de setembre 1919, p. 3; de desembre 1919, p. 6; d'octubre 1920, p. 2; de març 1921, p. 1, etc.

Pel que fa al càrrec de bibliotecari, el curs 1918-1919, l'exercí

Joan Cers i Verde (V. "Acció", juliol 1918, p. 1); el 1919-1920, Angel Otto i Jordà ("Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 1); i, a partir del curs 1920-1921, Guillem Roig i Parcerisas ("Acció", juliol 1920, p. 1; d'agost 1921, n. 1; i de juliol 1922, p. 6).

- (86) "Acció", abril 1923, p. 7. "Acció", març 1923, p. 2; "Acció", d'abril 1923, p. 2; i "Acció" d'agost 1923, p. 5. Antoni Caballer havia estat president de la Secció de Socors Mutus entre 1911 i 1914 i professor de Taquigrafia Catalana. V. el capítol tercer, p. 116 i 245.

A finals d'aquest període (1918-1923), hom preparava l'organització d'un servei de préstec de llibres de la biblioteca a domicili, a petició de l'Agrupació de Comptables a través de la Secció d'Educació i Instrucció. V. "Acció", març 1923, p. 2; i de juny 1923, p. 3.

- (87) "Acció", maig 1923, p. 3. V. també l'evolució de les quantitats en dipòsit i del Fons de reserva, en acabar cada any:

<u>Anys</u>	<u>dipòsit</u>	<u>Fons de reserva</u>
1918	90.221	105
1919	105.639	605
1920	172.723	973
1921	252.732	1.671
1922	401.031	3.441
1923	357.261	6.871
1924	341.204	10.808
1925	325.374	13.470
1926	203.068	18.104
1927	70.895	23.043
1928	42.600	24.060
1929	40.037	25.761
1930	47.257	29.296
1931	65.585	31.304

"Acció" d'abril 1932, p. 3-4. Segons aquest mateix butlletí, "el compte de dipòsit creix constantment fins l'any 1922, o sigui fins l'esdeveniment de la dictadura. La minva s'inicia quan els tancaments governatius aleshores patits pel Centre. Durant aquells temps, el servei de caixa no s'interrompi mai, però no podent funcionar a porta oberta, és natural que sols serví per efectuar reintegraments,

mancant-li les imposicions, per consegüent. El 1926, quan esdevé el fet únic de donar la direcció del Centre a una Junta nomenada de R.C., la davallada s'accentua més ràpidament i no s'atura fins que hom aconsegueix salvar la Caixa d'Estalvis, separant-la de l'entitat mare, encara governada pels usurpadors. A conseqüència de la nova situació, es produeix un cert augment, que es determina francament important així que ens és tornada a darreries de l'any passat."

En contrapartida, "és altament encoratjador el moviment progressiu que mentrestant ha tingut el Fons de Reserva (...). De manera que actualment els cabals del Fons de Reserva gairebé muntien la meitat dels dipòsits, ço que representa un excés de garantia poques vegades igualat per les més renomades entitats de crèdit."

- (88) La Comissió de carè era formada per cinc socis, que el 5 de maig de 1922, era ampliada a 6, un dels quals tindria "la representació de la novella Comissió d'Escacsistes". V. "Acció" de setembre i d'octubre de 1918, p. 1; i de juliol de 1922, p. 7. En aquest sentit, l'estiu del mateix any 1922, hom organitzava un concurs d'escacs per als socis del Centre. V. "Acció", d'agost 1922, p. 5; "Acció", setembre 1922, p. 3. Hom faria d'altres activitats relacionades amb els escacs. V. així, "Acció" d'octubre 1922, p. 2; de novembre 1922, p. 6, etc. El 1923 hom organitzava un torneig d'escacs; sobre el mateix i el seu reglament, V. "Acció", abril 1923, p. 3-4. Les partides havien de començar a partir del 15 de maig.
- (89) "Acció", juliol 1920, p. 1.
- (90) Així, el Consell Directiu del 26 d'agost de 1921, confiava a Francesc Flor, secretari, "l'encàrrec de sol·licitar al senador don Lluís Duran i Ventos amb còpia del Projecte de Llei de Cases Barates pendent d'aprovació de les Cambres, per tal de que el projecte de la futura Cooperativa del Centre pugui adaptar-se a les disposicions legals més recents".- "Acció" d'octubre de 1921, p. 1.
- (91) V. "El Diluvio" del 8 d'octubre de 1921, "Catalunya Social" del 15 d'octubre de 1921, "El Diluvio" del 25 d'octubre de 1921, "El Diluvio" del 1 de novembre de 1921 i "Acció" de desembre 1921, p. 2.
- (92) Així, la mateixa nit del dia 26 d'octubre, segons "El Diluvio" de l'endemà, una comissió de socis del CAOCI, visitava la redacció

d'aquest diari per a "rogarnos hiciéramos constar su protesta por tratarse y discutirse en una junta extraordinaria un proyecto de estatutos en el que, aparte de la insuficiente publicidad dada al mismo, se introdujo modificaciones que varían bastante la redacción primitiva. No pudiendo nuestros visitantes -la comissió de socis del Centre- hacer prevalecer sus derechos, amparados en la persona del delegado de la autoridad gubernativa, por estar este ausente, creyéndose atropellados y considerando que el proceder seguido por una parte de los asistentes al acto representa una infracción de la Ley de Asociaciones, formularon la correspondiente queja al Gobierno civil."

Francesc X. Casals, adreçaria un escrit de rèplica a la nota anterior, de la que aquell mateix diari se'n feia ressò el 28 d'octubre de 1921. Segons el president del CADCI, el conflicte "surgido en la junta general celebrada el miércoles" (dia 26), "limitose a un incidenta sin importancia motivado por una docena de socios que no habían tenido tiempo, según dicen, de estudiar las bases para la creación de una Cooperativa, cuyo contenido hace días estaba en las oficinas a disposición de todos los socios para que pudieran examinarlo. Lo que no estaban conformes con lo que se discutía pidieron la suspensión de la reunión, y, al no conseguirlo por estar aquella debidamente autorizada, se retiraron del local." I afegeix "El Diluvio": "Esto es lo que nos dice el señor Casals en la primera parte de su carta. En cuanto a lo que luego añade en la misma, debemos manifestar a dicho señor que EL DILUVIO ha acogido siempre las quejas que se le formulan, sin hacérselas nuestras, si no están comprobadas, dejando el campo expedito a los interesados para que puedan puntualizar a fin de que salga, al final, resplandeciente la verdad".

El 30 d'octubre, "El Diluvio", publicava un nou escrit d'aquella comissió de socis descontents, adreçada al president del Centre, en resposta a l'escrit anterior. En la seva rèplica, els socis --protestaris assenyalaven que la "convocatoria de la reunió extraordinaria de referencia no fue hecha con la publicidad y el tiempo necesarios, habiendo podido efectuarse así, toda vez que desde el dia 2 del pasado septiembre el C.D. había aprobado el proyecto de estatutos de la Cooperativa d'Estatge, y no tan solo el órgano social Acció del presente mes no habla de dicha reunión, sino que esta que debía celebrarse el 26 del presente, no fue convocada por

la prensa hasta el día anterior. 2º Que algunos de los pocos socios que se enteraron, debido a la poca publicidad dada, de la edición del proyecto de estatutos, al irlo a recoger les dijeron que se habían agotado y que se procedería (i) a un nuevo tiraje. 3º Que el proyecto mentado se le hicieron una serie de modificaciones fundamentales, que no fueron repartidas, de las que se dió cuenta por primera vez en el acto mismo de leer la totalidad del articulado. 4º Que los que pedimos la suspensión de la reunión ya dijimos que era para que se nos diera tiempo de estudiar dichas reformas; y en vista que la Directiva, contra su costumbre, se inhibía de votar, y entendiéndonos que la votación no era procedente y que, de co el carácter extraordinario de la reunión, también contra la costumbre seguida en las asambleas, se iba a tratar de asuntos que variaban el orden del día de la convocatoria, insistimos en nuestra demanda, retirándonos al irse a empezar la votación por creernos -- atropellados en nuestros derechos. Y 5º Que los que nos retiramos -- por creernos atropellados, y no como dice el presidente, por estar disconformes con la que iba a discutirse, representamos aproximadamente el veinticinco por ciento de los asistentes a la reunión. Si a todo eso se le dice que no tiene importancia, ¿qué cosas mayores han de suceder para que la tengan?"

Assenyalem, finalment, que "El Diluvio" del 8 d'octubre de 1921, -- havia publicat la nota informativa i de convocatòria de la reunió del dia 26. "El Diluvio" de 1 de novembre de 1921, recordava la celebració de la segona reunió sobre el mateix tema, el dia 3 i hom feia present que es facilitarien exemplars del projecte i de les -- esmenes presentades. Probablement la discussió versaria sobre els dos tipus de cases o pisos a bastir. Així, "Acció" de desembre de 1921, p. 1-2, indica que la junta general extraordinària havia ratificat, "salvant petites variants, el criteri que ha presidit la redacció del regisme de la Cooperativa d'Estatge. En ell es regulen les dues modalitats que comprèn la Cooperativa: la que es refereix a la construcció de xalets isolats i la que concerneix a les Cases de Veinat. El Consell ha cregut que establint aquestes dues modalitats desapareixia tota diferència que hauria pogut interpretar-se com a preterició dels interessos d'una part dels associats, si únicament s'hagués estudiat un sol aspecte, car aquesta divisió permetrà optar per la modalitat més adequada a la situació econòmica de cada un."

- (93) "Acció" de gener de 1922, p. 1 i 2; i de març 1922, p. 6. La inscripció de socis s'inicià a partir del 25 de novembre de 1921, un cop aprovat pel govern civil l'estatut de la Cooperativa d'Estatge. V. "Acció" de desembre de 1921, p. 2. Dels 125 inscrits citats 31 ho estaven a la llista d'estatges de lloguer i 94 als de propietat.
- (94) "Acció", gener 1922, p. 2. La Cooperativa d'Estatge, organitzaria per al dia 22 de gener de 1921, una conferència a cura dels socis González i Ferreras sobre "Moderna construcció de cases a bon --preu", amb projeccions. V. "El Diluvio" del 21 de desembre de 1921 i el butlletí "Acció" esmentat, p. 2; "Acció", febrer 1922, p. 1.
- (95) V. "Acció" dels mesos de febrer de 1922, p. 1; de març 1922, p. 6; d'abril 1922, p. 2; de juliol 1922, p. 7; de setembre 1922, p. 1-2; de febrer 1923, p. 2-3, i d'abril 1923, p. 2. "Acció", abril 1922, p. 8.
- (96) "Acció", juny 1921, p. 1, 2 i 9. V., més endavant, Les activitats permanents entre 1918 i 1923, p. 474.
- (97) "Malauradament -proseguia el mateix butlletí- a Barcelona el cooperativisme està en la seva infància. Quan en moltes grans ciutats europees el comerç a la menuda, pels articles d'ús general, està quasi tot en mans de grans organitzacions cooperativistes, que giren a l'any per valor de milions de pessetes, a la nostra ciutat està encara en la seva quasi totalitat en mans de múltiples empresaris particulars. A Catalunya i altres països també, es dona el cas que el cooperativisme està més desenrotllat en pobles i petites ciutats que a Barcelona, i aquí, als únics districtes on té una relativa importància, són aquells que constitueixen barriades amb personalitat pròpia. En canvi en la Barcelona pròpiament dita, a la nostra ciutat, on totes les idees de transformació social --arrelen i on tant s'ha parlat de cooperativisme, aquest en prou feines representa cap valor malgrat les nombroses i sinceres ---temptatives que s'han fet per a portar-lo del terreny de les idees al de la realitat."
- (98) "Acció", juny 1921, p. 9.
- (99) El 30 de maig de 1921, el Consell Directiu havia encarregat a --aquells socis esmentats el "projecte definitiu d'Estatuts". V. --

"Acció" dels mesos de juliol 1921, p.; de setembre 1921, p. 1 i 2; d'octubre 1921, p. 2; de novembre 1921, p. 1; "El Diluvio", 8 d'octubre 1921.

(100) "Acció" de desembre 1921, p. 1. "El Diluvio", 18 de desembre 1921.

(101) Aquesta junta era formada per Jaume Martínez i Piñol, president; Joaquim Ragon i Reig, vice-president; Víctor Ribera i Feliu, caixer; Lluís Gallés i Nicolau, sub-caixer; Joan Marimon i Borràs, comptador; Antoni Vallés i Fargas, vice-comptador; Francesc Rondon i Olivella, secretari; Marcel·li Creixell i Llopart, vice-secretari; Leandre Mas i Galceran, vocal directiu; Agustí Galat i Bou, vocal primer, i Francesc Ribas i Josep, vocal segon.- "Acció" de juliol 1922, p. 7.

Segons "Acció", d'agost 1922, p. 5, Antoni Vallés i Fargas, fóra substituït per Joan Ventura i Pons, a causa de la renúncia del primer per malaltia; i segons el mateix butlletí del mes de setembre de 1922, Francesc Rondon i Olivella ho era per Josep Duran i Guàrdia, a causa també del mateix motiu.

El 19 de juliol de 1922, el CASCI celebrava una assemblea general extraordinària per tal de reformar els articles 15 i 16 dels seus estatuts, tot adaptant-los a la constitució de la nova que es pugui crear". Per una altra banda, els socis inscrits a la nova secció, feien una junta general extraordinària per a fer reformes també dels estatuts de la mateixa i "per a la discussió i aprovació del Reglament del servei a domicili i demés funcions annexes".- "Acció" d'agost 1922, p. 3, i de setembre 1922, p. 18.

(102) 200 socis s'hi havien inscrit en inaugurar-se. "Acció", octubre 1922, p. 15 i 16; i de novembre 1922, p. 5, i 25-27.

(103) "Acció", juliol 1923, p. 33. La Cooperativa en aquesta primera etapa, més aviat avançada amb dificultats, si hem de fer cas de les informacions del butlletí "Acció", i com ho prova el resum de l'import del capital passiu i actiu durant l'exercici 1922-1923:

Import de l'actiu:	55.845 pts.
Import del passiu:	57.608 pts.

Diferència de percepció, negativa: 1.762. No comptem els cèntims. La junta general ordinària del 14 de juny, reelegia la junta de govern anterior, a part d'aprovar, entre altres coses, "la conducta fins aquí seguida de que, degut a les actuals circumstàncies

(vaga de transports) se suspengués per complert el servei a domicili", llevat de casos de malaltia que impossibilités l'anada a la cooperativa.- "Acció", juliol 1922, p. 32-33.

Esmantem, finalment, relacionat amb serveis d'aquest caire, el nomenament que feia el Consell Directiu, el 23 de febrer de 1923, de Ràfols i Suran "per a prosseguir les gestions ja iniciades amb el vice-president de la Federació de Cooperatives, concernent al projecte d'establiment d'una impremta cooperativa".- "Acció" --- d'abril de 1923, p. 2.

- (104) V., així, "La Publicidad" del 21 de setembre de 1918. L'estat sanitari obligaria, per exemple, a suspendre diversos actes com la celebració del Jocs Florals que havia de fer-se el 12 d'octubre de 1918. V. "La Publicidad" del 25 de setembre de 1918. També, -- "La Publicidad" del 13 d'octubre de 1918 i dels dies següents.
- (105) "La Veu de Catalunya" del 30 d'octubre de 1918, indicava com -- aquesta secció, "amb motiu de la malaltia rampant ha tingut ocasió d'experimentar-ne el desenvolupament entre els seus 3.200 associats (de la Secció). Des del 28 de setembre, data que es va -- iniciar l'epidèmia, fins el 15 d'octubre, el promig d'atacats fou de 10 cada dia, i des d'aquesta data fins el 22 del mateix mes, -- aquest promig baixà fins a tres invasions diàries". Hom assenyala que "tot i essent considerable el nombre de malalts", s'havien atès tots els serveis, i que no s'havia pensat en cap moment, denegar o reduir els subsidis, encara que s'hagués agreujat la -- infecció.
- (106) "Acció", novembre 1918, p. 2.
- (107) Així, l'octubre de 1918, la major part dels membres de la junta de govern de la Secció de Propaganda Autonomista emmalaltien, el que perjudicava la bona marxa de la seva activitat. El Gremi de Viatjants i Corredors, feia campanya per la higiene i la salut pública, alhora que suspenia dues conferències que havien de donar Felip Rodés i Pere Corromines, a part de les víctimes que causà l'epidèmia entre els membres del Gremi i les dificultats que plantejà per al desenvolupament de la seva tasca professional. Igualment, la passa afectava el desenvolupament del Concurs de -- Classificació de Tennis. V. "Acció", de novembre 1918, p. 4, i 6-8.
- (108) "Acció", novembre 1918, p. 1, i "Acció", desembre 1918, p. 1.

- (109) "Acció", desembre 1918, p. 2; "El Diluvio" del 6 de novembre de 1918. La festa inaugural del curs es feia el 7 de desembre de 1918. V. "Acció" de gener 1919, p. 2.
- (110) "Acció" de desembre 1918 a març 1920, p. 9.
- (111) "Acció" de desembre 1918, p. 1.
- (112) Al president Wilson, al diputat català del Roselló E. Brousse, al mariscal Joffre, etc. V. més endavant EL CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 420.
- (113) V. l'apartat El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 427.
- (114) Recordi's la nota 17 d'aquest capítol.
- (115) CARRERES I PALET, J.- Un troç de la història de Catalunya. La vida i l'obra del que fou el CADCI. Text inèdit mecanografiat, p. 10.
- (116) GALI, A.- Institucions de cultura i moviment científic, artístic i literari de Catalunya del 1900 al 1936.- Llibre seté. Capítol IV. Text inèdit, p. 286.
- (117) "Acció", setembre 1918, p. 1; "El Diluvio", 29 de gener 1919; -- "La Lucha", 29 de gener 1919.
- (118) "El Diluvio", 29 de gener de 1919. Recordi's la nota 29 d'aquest capítol.
- (119) Així una comissió de socis visitaria el president de la Mancomunitat i el governador civil. Rafael Fons com a president del CADCI, adrejava telegrams al president del Consell de ministres i a Salvatella, ministre d'Instrucció Pública. Al primer, protestava "enérgicamente cierre inmotivado Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria que perjudica intereses culturales y mena socorros subsidiarios, Bolsa trabajo, Caja de ahorros, etc. de más de 6.500 asociados. Rechazamos indignados atribuirnos intervención disturbios políticos"; al segon protestaven "vostra conformitat amb permetre estigui clausurat el CADCI, entitat de vostra terra que coneixeu sobradament per son valor cultural, mutualista i benèfic perjudicant inutilment a més de 6.500 associats, esperant vostra oportuna rectificació". Igualment, la Secció Permanent d'Organització i Treball protesta-

va en un telegrama adreçat al president del Consell de ministres i al ministre de la governació, per la "injustificada clausura -- Centre acarreado paralización actuación social necesaria momentos presentes, particularmente gestiones debida aplicación ley jornada mercantil y descenso dominical", signat per J. Torrens, president. La Secció Permanent d'Educació i Instrucció, per la seva banda, -- protestava també davant del ministre d'Instrucció Pública per la clausura de les Escoles Mercantils Catalanes, i un grup de viatjants, des de la Sisbal, ho feien de la mateixa manera, tot adreçant telegrams al president del Consell de ministres i al ministre d'Instrucció Pública, tot recordant-li, alhora, que era català. V. "El Diluvio" del 31 de gener 1919; "La Publicidad", 30 de gener 1919; "La Publicidad", 31 de gener 1919; "El Diluvio", 31 de gener 1919; "La Publicidad", 1 de febrer 1919; "La Publicidad" 2 de febrer 1919.

- (120) Moltes entitats catalanistes adreçaven telegrams al president del Consell de Ministres protestant per la clausura del CAOCI. V. "La Publicidad", 1 de febrer 1919; "Acció" de setembre 1919, p. 1. Ramon Rucabado des de "El Sol" de Madrid, i Joan Ars, des del setmanari "España", elogiaven la tasca del CAOCI en aquells moments. "La Lucha" del 1 de febrer de 1919, per un altre costat, publicava un comentari titulat Una clausura que no debe persistir, en la qual referia que una nombrosa comissió de socis del CAOCI "nos -- han expuesto los grandes perjuicios que la clausura del local causa a la colectividad de 6.519 socios". "La Lucha" esmentava els diversos serveis interromputs: la Caixa d'Estalvi, els de Socors Mutus com el dispensari mèdic, la Borsa del Treball, les classes, a les que assistien "1.200 alumnos, casi tantos como a la Universidad", "sin contar otras muchas secciones no tan indispensables, pero de utilidad indiscutible, como gimnasia, cultura física, etc". "La Lucha", considerava injust que aquestes seccions es vegessin incloses en l'ordre de clausura pel que considerava calia que l'autoritat governativa procurés "el modo de evitar los perjuicios que con la clausura se irrogan a una colectividad de tanta importancia".
- (121) "La Publicidad", 8 de febrer de 1919. En anunciar-se la interpellació de Pere Rahola sobre els esdeveniments de Barcelona, Rafael Pons li adreçava un telegrama tot donant-li les "gracias anticipa-

das segures que con vuestra interpelación al Congreso defende--reis valores culturales, mutual, educativos, físicos, etc... del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria al mismo tiempo que combatiréis la falsa y equivocada suposición de ninguna actitud que no se amolda en un tan alto como profundo sentido patriótico".

- (122) "Acció", setembre 1913, p. 1
- (123) "Acció", setembre 1913, p. 3. Per al cursat serví la mateixa matrícula feta per al curs 1913-1913. El cursat, segons aquest --butlletí, havia estat satisfactori "car, malgrat la inconveniència del temps i l'absència d'alguns professors, les classes recomengades s'han cursat amb normalitat, assistint-hi una concurrència prou nombrosa".
Pel que fa a Socors Autus, "La Publicidad" del 19 de juliol de 1913, anunciava que, en obrir-se parcialment, el Centre, s'obria el dispensari des de les 8 de la tarda a les 12 de la nit.
- (124) "Acció", octubre 1913, p. 1. La Secció Permanent de Propaganda Autonomista, el 24 de setembre, per a festejar l'autorització --del funcionament complet de l'entitat, organitzava una audició --de ballets populars catalans, a cura de l'Esbart Dansaire del Casal Nacionalista Martinenc, seguida d'algunes sardanes i del cant de "Els Segadors".- "Acció", novembre 1913, p. 3-4.
- (125) V. més endavant El CADCI i la lluita de classes, p. 540 - 542 .
- (126) BALCELLS, A.- El sindicalisme a Barcelona, p. 82. V., infra, p. 452
- (127) UDINA, E.- Josep Tarradellas. L'aventura d'una fidelitat.- Barcelona, 1978, p. 47.
- (128) BALCELLS, A.- op. cit., p. 106. V. també més endavant, p. 442 .
- (129) V. la nota 24 d'aquest capítol.
- (130) UDINA, E.- op. cit., p. 47-48. Ramon Sebrí i Miquel Guinart --acompanyarien Josep Tarradellas en aquestes converses, segons ens referí el primer. Tarradellas, efectivament fou el que s'encarregà de contactar amb Salvador Seguí.
- (131) "La Publicidad", 16 d'octubre de 1913. "La Publicidad", 19 d'octubre de 1913, subratllava les declaracions del governador civil, segons les quals havia autoritzat tots els actes que se celebra--

- ven amb motiu del congrés patronal, i "dijo también que había -- autorizado la conferencia que debía dar Salvador Seguí en el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria suspendida por dicha entidad".
- (132) Recordi's la nota 45 d'aquest capítol.
- (133) "Acció", abril 1932, p. 23. V. més endavant El CADCI i la lluita de classes. p. 544-545 .
- (134) V., infra, p. 542 - 545 .
- (135) CARRERES I PALET, J.- op. cit., p. 14, text inèdit. Els errors - en les dades, com hem vist en altres ocasions, són freqüents en el testimoni de Carreres i Palet, pel que utilitzem el seu text amb molt de compte.
- (136) "El Diluvio" del 16 de març de 1930, assenyalava així que el -- CADCI posava "en conocimiento de sus asociados que habiendo desaparecido las circunstancias normales que impidieron la publicación de su boletín mensual "Acció", se ha publicado ya y con carácter extraordinario el número que corresponde al corriente mes". El butlletí portava la referència dels mesos de desembre de 1919 a març de 1920.
- (137) V. més endavant, El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 414 i sgs.
- (138) V. infra, El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 415 - 417 .
- (139) "Acció", abril 1932, p. 22-23. Per a seguir l'activitat de la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona, vegi's la seva revista trimestral "Anales", publicada a partir del gener de 1922.
- (140) "Acció", abril 1932, p. 24. En aquesta etapa, segons el testimoni esmentat de Carreres i Palet, molts centres de dependents de Catalunya que "en els primers anys de la seva vida no foren res més que una sèrie de casinets d'esbarjo per a la joventut els diumenges i per a anar-hi a prendre cafè o a fer el dòmino", es desvetllaven i desborcaven el mateix CADCI a nivell de la lluita laboral.
- (141) "Acció", desembre 1920, p. 1. V., més avall, El CADCI i la lluita

de classes, p. 561 i sgs.

- (142) V., més endavant, p. 463 i sgs. Recordi's també el capítol anterior p. 305 i sgs.
- (143) V., infra, El CADCI i la lluita de classes..., p. 640 .
- (144) V., més avall, p. 463 i sgs. Val a dir que dues setmanes després de l'elecció de F. X. Casals com a president d'Organització i Treball, el 30 de novembre, es produïa l'assassinat de Layret. Casals i Joan Eris havien de representar el Centre i el seu president a l'enterrament del líder del Partit Republicà Català.- "Acció", gener 1921, p. 1.
- (145) "Acció", abril 1922, p. 26. La Federació de Dependents de Catalunya, a partir del 15 de gener de 1922, publicaria una revista mensual anomenada "Lluita". V., més endavant, El CADCI i la lluita de classes..., p. 575 i sgs.
- (146) Llibre de felicitacions i agendes de la primera assemblea de la Federació de Dependents de Catalunya.- Reus, 1921, p. 61 "Acció", novembre 1921, p. 12. V., infra, p. 539-541 .
- (147) "Acció", juny 1921, p. 1. El gener de 1921, havien estat reorganitzades les oficines del CADCI i el 22 de març de 1921, s'obria un concurs per a ocupar-hi la plaça de director de les mateixes i majoria del Casal, amb un sou de 480 pts. mensuals, que era declarat desert. Atés que Noguer i Comet, havia ja acomplert aquesta funció entre 1912 i 1916, ell mateix s'oferí -segons el butlletí "Acció"- o li fou demanat per part del Centre -segons Noguer i Comet-, d'ocupar novament aquella plaça. V. "Acció", març 1921, p. 1; "Acció" d'abril 1921, p. 1-2; "Acció", juny 1921, p. 1. El seu horari fóra de 6 a 8 de la tarda.
- Noguer i Comet explica així les raons de la seva tornada al CADCI: "M'havia succeït en dit càrrec oficines el Sr. Faust Casals i Sober -escriptor i poeta- que ja els darrers temps de la meua primera època era empleat i subordinat meu, però a mi em constava ja que al Sr. Casals aquell càrrec li venia un xic gran, com diu la gent, sobre tot per l'enorme desenvolupament que anava adquirint el Centre en la seva nova casa pròpia i també perquè el Sr. Casals no tenia temperament adequat per a tractar a la gent, sobre tot quan calia tractar diversos caràcters, com en aquella benemè-

rita entitat... Així és que ja diverses vegades, durant aquells anys d'absència, se m'havien fet indicacions de reprendre el meu lloc, però la cosa no arribà a formalitzar-se fins al mes de març o abril del 21, en qual data vaig rebre una lletra signada pel meu amic, el Caixer del Centre Sr. Josep Sala i Ricol -el qual de sempre havia ocupat el susdit càrrec, amb l'aprovació de tothom, des de gairebé la fundació de l'entitat-, comunicant-me clara i oficialment el desig del consell de que tornés a ocupar la direcció de la casa i l'assessoria del Consell, per tal d'atendre a les necessitats sempre existents d'una i altra. Davant d'aquell requeriment, vaig posar-me immediatament a la disposició del Consell del Centre i no va ésser difícil arribar amb ell a un acord (...)." - NUGUER I COVET, R.- Al llarg de la meua vida, text mecanografiat, p. ...

- (148) NUGUER I COVET, R.- op. cit., p. 263.
- (149) "Acció", octubre 1920, p. 1. I afegia el mateix butlletí: "Serà bo, per tant, parer esment en què si el que vol entrar a col·laborar en la nostra obra, no reuneix la qualitat de dependent de comerç o de la indústria o bé es tracta d'un patró, sigui proposat com a soci protector de les Escoles, seguint la classificació que manen els Estatuts i quina bona pràctica és d'alta conveniència -pels interessos del Centre en tots els seus ordres, ja que llavors són molt diferents els drets del soci actiu dels de soci protector".
- (150) V., Les activitats permanents, p. 477 i sgs. i EL CADOCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 499 i sgs.
- (151) El 31 d'agost de 1921, F. X. Casals, com a president, i Francesc Flor, com a secretari, adreçaven, en nom del CADOCI, un "missatge" a la Mancomunitat amb ocasió de celebrar la seva assemblea. "Davant els darrers esdeveniments del Marroc -assenyalava el butlletí "Acció" d'octubre de 1921, p. 1- que novament han fet preveure al poble les amargors de la lluita estèril i el sacrifici d'una abnegada joventut, el Centre, que compta entre les seves llistes a infinitat de socis afectats per la movilització, s'ha cregut en el deure de fer públic el seu criteri adreçant la seva paraula al primer organisme popular de la nostra terra".

En el missatge elevat al president i diputats de la Mancomunitat catalana, i fet públic, hom hi assenyalava: "Novament la joventut catalana és cridada a les armes; arrencada de les llars i de la vida civil per anar a vessar la sang en les desolades terres africanes que fa prop d'un segle són cementiri d'Espanya. Per què i en nom de què és posada en peu de guerra? Això és ço que el Govern d'Espanya no ha dit encara; ço és el que havia d'haver dit ja; -- això és, senyors representants de Catalunya; ço que vosaltres si escolteu el voler unànim del nostre poble, heu de demanar-li, que digui el Govern d'Espanya per què i fins a quins límits s'exigeix el sacrifici de la nostra joventut; que es digui clarament i en la forma que les normes constitucionals de l'Estat prescriuen, si ens trobem amb guerra amb un altre poble. El nostre ha de judicar -- té el dret de fer-ho -- sobre la justícia d'aquesta acció, perquè en cap guerra cal esperar la victòria si aquella no és sentida -- per l'ànima popular. Tancat, com de costum, el Parlament espanyol, sou vosaltres, senyors diputats, els més autoritzats representants de Catalunya, i vosaltres no podeu presenciar impossibles lo que s'estè fent silenciosament, escarnint les lleis i el país. La major part dels components d'aqueixa honorable Assemblea, us dieu nacionalistes catalans; com a tals nacionalistes, companys -- d'ideals, ens permetem dir-vos: no té dret Catalunya a saber on es porta a la nostra joventut i per què se li porta? Perquè si -- fos, com creiem nosaltres, per a combatre en nom d'una injustícia, per a venjar-nos de fets dolorosos reguts a la supina torpesa i a les característiques ineptituds de l'administració espanyola caldrà que diguem tots la nostra protesta i hi oposedem tots la nostra resolta. Perquè si fos que Espanya, encara es sentís dominadora i erradament imperialista, vosaltres i nosaltres i tota Catalunya tenim el deure de dir-li, usant dels mots d'un dels més il.lustres fills de la Pàtria: per l'amor, pel seny, per la cultura, SI; per les armes, NO. Senyors diputats de Catalunya: la Pàtria espera de vosaltres el gest i la paraula dignes de la solemnitat de l'hora present, dignes en fi, de Catalunya."- "Acció" d'octubre 1921, p. 1 i 2.

- (152) Aquesta actuació de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista fóra fetà a iniciativa del CADCI de Vic. V. "El Diluvio" del 10 de desembre de 1921. Més endavant ens hi referirem; V. p. 504-505.

- (153) "Acció", abril 1922, p. 9. V. L'apartat El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 507.
- (154) "Acció", abril 1922, p. 42.
- (155) MOURER I COMET, R.- op. cit, p. 206 bis.
- (156) "Acció", agost 1922, p. 1. V. infra, El CADCI davant l'abrandament i la depressió nacionalistes, p. 515 i sgs.
- (157) "El Diluvio" del 17 de marzo de 1922. Casas Briz, fóra designat el 3 de març de 1922 pel Consell Directiu perquè representés el CADCI a la reunió d'entitats, convocada per l'Ateneu Enciclopèdic, "per tal de decidir una acció conjunta en ço que afecta al problema de la Rússia". En aquest encontre, fóra constituït el Comitè esmentat del que Casas Ricart i Sala, president d'Organització i Treball, agria nomenat secretari. V. "Acció", abril 1922, p. 7. El 15 de març de 1922, el Comitè de Catalunya d'Auxili als Russos, feia un manifest dirigit al poble català, demanant la cooperació corresponent als objectius del Comitè. La cooperació es concretà en una subscripció pública, a la que el Centre contribuï amb 250 pts. que encapçalaven una llista oberta al seu local. V. "Acció" d'abril 1922, p. 7. L'Associació de la Dependència Mercantil, pel seu costat, recomenava públicament als dependents de contribuir-hi. V. "El Diluvio" del 2 de març de 1922. També l'article d'Àngel Samblancat, Vuestro óbolo a "El Diluvio" del 10 de març de 1922. V. també la crida per la contribució a la subscripció pública a "El Diluvio" del 1 de març de 1922. El 29 de març nom feia sob el mateix motiu un festival artístic i el 2 d'abril una qüestació pública ("El Diluvio" del 29 de març 1922); a finals d'abril Joaquim Maurín parlava de la Rússia dels soviets a l'Ateneu Enciclopèdic Popular ("El Diluvio" del 28 d'abril de 1922), etc.
- (158) "Rússia -continuava el manifest- es mor de fam, i això la Humanitat no pot consentir-ho. El règim soviètic serà o no expressió de la majoria de la voluntat del poble rus; però no es per la fam com se'l deu impulsar a manifestar-se en contra. Aquest procediment, - el procediment del bloqueig, no fa sinó contribuir a què es dissimulin, sota un nimbe d'heroisme, les possibles errors del règim -- nou. Menys dubtós era el cas del zarisme, detentador impúdic de la sobirania popular, i Europa no esgrimí mai contra d'ell l'arma in-noble del Pacte de la fam."

- (159) "Sole les manifestacions -proseguia l'escrit-, cada dia creixents, de la solidaritat internacional, secundades per la tècnica dels transports, havien aconseguit desterrar, semblava que definitivament, el flagell de la fam d'entre els pobles civilitzats. Ha sigut precisa la desfeta, sense parió, de valors morals ofegades pel materialisme abassegador desenvolupat per la gran guerra, perquè una part de la Humanitat, la que es considerava més civilitzada, gosés usar l'arma de la fam contra un gran poble pel sol delictat - d'haver-se produït autòctonament en la determinació dels seus sistemes d'organització social i política."
- (160) "Catalans! Rússia es mor de fam -acabava el manifest- perquè els pobles d'Europa li tanquen les portes. Aquestes portes que les oligarquies capitalistes han tancat, el proletariat de tots els països es disposa a obrir-les. Els pobles que primer cedixin a aquest impuls generós, seran dignificats davant de la Humanitat sencera. Catalans! Vulgueu que Catalunya sigui d'aquests pobles!" - "Acció" del març de 1922, p. 2. "El Diluvió", 1 de març de 1922.
- Aquest manifest fou reproduït també públicament en un cartell, i produï comentaris vers el CAOCI dels que "Acció" d'abril de 1922, p. 1, se'n feia ressò: "L'exortació del Centre ha arribat fonamentalment a la consciència ciutadana -hi llegia- perquè ha coincidit en moments en què la sensibilitat popular es mostrava propícia a la compassió envers els germans d'aquelles terres sotmeses a les doloroses d'un ordre nou d'humana convivència. De nou la veu del Centre ha estat el monitor del nostre poble (...), i en la premsa i en les converses ciutadanes el manifest del Centre ha estat acollit com la veu amiga que en moments d'indecisió aconsella un gest, una actitud. Aqueix afecte moral, però, ha trascendit també insospitadament a l'aspecte nacionalista, i amb joia havem oït frases laudatòries que provenien d'elements distanciat dels nostres rengles, perquè suposaven absent de nosaltres aquell esperit d'unió universal que batega en el fons de les consciències proletàries. Ens plau avui de reproduir alguns conceptes que ens dedicà en un popular setmanari barceloní el brillant publicista que signa amb el pseudònim Paradox:
- I ara, aquest cartell, mostrant-nos un nacionalisme que trenca -- tots els encongiments i totes les desviacions conservadores. Quan algú malparli dels dependents atribuint-los-hi una basta sensibi-

litat o un pensament de munió; quan se vulgui agermanar-los amb aquell tipus d'hortera imaginat pels satírics castellans; quan, en fi, algú pretengui que no posseïxen altre sentiment que el d'un catalanisme cricaire i reaccionari, als hi mostrarem aqueix cartell en el qual hi bateja Europa."

El manifest fóra també adreçat als delegats del Centre i a les entitats catalanes de fora de Catalunya, segons el mateix butlletí esmentat d'abril de 1922, p. 16. Aquesta publicació, en un altre apartat, dedicat a Organització i Treball (p. 16-17), comentava també aquesta campanya en un escrit, en el que remarcava el caràcter medieval de Rússia fins ben entrat el segle XX, i com les "nacions civilitzades d'arreu del món res feren per a ajudar el poble rus a trencar ses cadenes (...). Pel contrari alguns d'aquests països, tot i vantant-se d'estar governants sota règims democràtics, conrearen d'una manera especial l'amistat amb el Zar i els seus ministres. Per a fins egoïstes els hi deixaren llur ore i interessos usuaris. (...) quan l'exèrcit rus fou assicolat, el poble pogué al fi enderrocar el zarisme i fer justícia. Encarant-se aleshores amb els seus pretesos acreadors els hi digué que no pagava interessos d'emprèstits que no havien contret i qual producte havia causat només misèries al país. Fou aleshores que les falses democràcies occidentals no satisfetes amb els rius de sang que feren vessar al poble rus i veient en el nou règim l'antítesi dels sistemes en què estaven basades, no repararen en l'elecció de mitjans per tal d'aconseguir la restauració de la tirania (...).

El proletariat d'Europa ha aixecat unànimement la seva veu perquè el bloqueig s'aixequi; a Anglaterra, a Itàlia i a altres punts ho ha aconseguit ja. Cal que el poble treballador de Catalunya no es quedi enrera en aquesta creuada. A la propera Conferència de Gènova les forces cooperatives de Catalunya hi seran, segurament, representades. Allí, d'acord amb la representació de les forces similars dels altres països, han d'obligar als governs capitalistes d'Europa a rectificar llur conducta i a permetre la reanucació de les relacions comercials amb Rússia." Mentre, la Secció d'organització i Treball esperonava els socis a contribuir a la subscripció. "cció" de maig de 1922, per la seva banda, publicava els resultats d'una llista de subscripció oberta el CACCI, que pujava 2.841 pts., i reproduïa el manifest del Comité de Catalunya d'Auxi

li als Russos així com la notícia d'una conferència feta a París el 17 de febrer de 1922, a cura del doctor Nansen, sobre la fam a Rússia, publicada en català.- "Acció" de maig 1922, p. 3 i 16.

Al mateix CADCI, s'hi feia una conferència aquest sobre tema, organitzada pel Comité esmentat, a cura de Domènec de Cañellas, Ignasi Iglesias i Martínez Domingo, el 12 de maig de 1922.- "Acció" de juny 1922, p. 2; "El Diluvió" del 7 de maig 1922.

És interessant de remarcar aquesta iniciativa del CADCI ja que el seu manifest del 17 de febrer i la subscripció oberta amb l'aportació decidida pel seu Consell Directiu el 3 de març, precedí a la constitució d'aquest Comité en la que participà el mateix Centre. L'"Acció" esmentada de juny de 1922, p. 2, ho remarcava en afirmar que la "campanya iniciada s'era pel Centre en favor dels famolencs russos" és una eficaç continuació en la labor de portar a terme el Comité Català d'Auxilis a Rússia integrat per significades entitats i personalitats de Barcelona".

En tot cas, el fet com els textos citats són prou significatius en aquesta evolució del CADCI que anem descrivint.

- (161) V. més endavant l'apartat, El CADCI i la lluita de classes..., p. 532 i sgs.
- (162) La personalitat del dependent.- "Acció", maig 1922, p. 13. "No és solament un Centre de cultura, no és solament el focer de la recatamentització del nostre poble, no -afegia hom-; és també una col·lectivitat de classe, purament, estrictament de classe. I diem purament, estrictament de classe, perquè la nostra labor pedagògica i cultural, ultra la vivificació del sentiment de llibertat pàtria que el nostre Casal acura d'una fairsó dilecte i amorosívola, no -- són altra cosa que els fonaments bàsics de la nostra personalitat Social, eminentment de classe. És hora ja d'acabar amb aquest fals concepte que molts tenen de la nostra entitat. El fet d'ésser Soci del Centre, hem de consider-nos associats en una col·lectivitat de classe sobrerament capacitada per a emprar i defensar a llurs associats. És més, el grau d'autoritat i fortitud del Centre, està en raó directa amb el grau d'autoritat i fortitud que llurs associats vulguin donar-li. Altrament fóra vergonyós, ridícol, que les entitats de dependents, més concretament, que el Centre, entitat que ultrapassa del nombre de deu mil adherents hagués d'ésser la fràgil joquina de les voluntats agenes a nosaltres per decisió vo

luntària nostra sobre d'aquestes, per una que ha d'ésser el nostre. Això no pot ésser per múltiples raons i per imperatiu categòric; per dignitat col·lectiva."

- (183) "Acció", abril 1923, p. 2.
- (184) "Les gentes senzilles -continuava hom- no s'adonaren que aquests problemes quan se'han agutzat en el grau a què han arribat els de Catalunya, no poden ésser solucionats d'una manera momentània, si- nó que és precis una acció de govern prou eficaç i serena per part del Poder públic que, encanilant tota acció per viaranyis de justí- cia porti als esperits un sentiment de confiança i d'optimisme".
- (185) "Acció", abril 1923, p. 2. El comunicat del CAOCI, sortia d'altres diaris com "El Diluvió" i "La veu de Catalunya" el 13 de març de 1923.

El mateix butlletí del CAOCI, la Secció d'Organització i Treball, en un altre lloc, sota el títol La transició de la ciutat (p.18), publicava aquest comentari: "Continuen els carrers de Barcelona -- sent teatre dels més repugnants crims... El poder exòtic que enca- ra detenta la sobirania política de Catalunya és impotent per a -- restaurar la característica més essencial de tot país organitzat: la defensa de la seguretat de la vida de tots els ciutadans. L'opi- nió pública com si estigués converguda que aquest estat de barbà- ria és ja inseparable de la nostra urbs, es guarda amb covarca in- diferència la repetició contínua dels assassinats. Com a condemna- ció dels cridents fets que cada dia es realitzen i com a piados record a les víctimes que cauen, reproduïm a continuació una poesia de n'Enric Sàez Vilella publicada en el diari barceloní Solitari-- dad Obrera. Molt ens hauria agracat que la lletra d'aquesta poesia hagués sigut catalana... però els poetes nascuts a Catalunya viuen quasi tots tan lluny de la tragèdia que sobre la gran ciutat pesa..

Caminos de Murcia; calles de Barcelona

Aquí, justamente,
le dieron el tiro en la frente...
Aquí, en su agonía,
dió el postrer suspiro;
aquí se cerraron sus ojos de luz,
a luz del día... donde está la cruz...
Son como una siembra de brazos al cielo,
todas estas cruces que tiene el camino,

donde puso el celo
 de sus correrías
 el vil asesino
 de todos los días.

Amado: no brotan desde que te han muerto,
 las flores del huerto;
 se secó el maizal,
 que era nuestra gloria;
 no gira la noria,
 ni crecen las cañas de nuestro arrozal.

¡Oh, triste destino
 del viejo camino,
 que, el tizo certero,
 de cruces,
 desengran los hombres, dejando el lindero
 sembrado de cruces!"
 V., també, infra, p. 527.

- (166) V. la p. 433-434 la nota 56 d'aquest capítol. Rafael Campalans era un dels animadors principals d'aquesta campanya, en la que hi participava també Joaquim Maurín i el grup del setmanari "La Batalla" a part d'altres representants d'entitats que tot seguit esmentem. V. PALCERES, A.- Ideari de Rafael Campalans, p. 17.
- (167) En una reunió de les entitats adherides a la campanya, celebrada a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, hom aprovava com a primera manifestació de la mateixa, un manifest, dirigit al poble de Barcelona publicat a la premsa, i que obtindria més de cent adhesions. V. -- així, "El Diluvio" del 18 d'abril de 1923; "Catalunya Social", del 21 d'abril de 1923, p. 1. La premsa es faria ressò remarcable de la campanya. I els articles sobre el tema del terrorisme foren freqüents igualment. V., per exemple, l'article d'Arturo Giménez, ¡Esto no puede seguir! a "El Diluvio" del 15 d'abril de 1923, o el de Rafael Campalans, Per l'acabament de la tragèdia a "El Diluvio" del 8 de maig de 1923.
- (168) "El Diluvio" del 22 d'abril de 1923; "El Diluvio", 24 d'abril de 1923.
- (169) El 3 de maig de 1923. El dia abans se'n feia un altre al Cinema Bohème de la Pl. Espanya. V. "El Diluvio" del 2 de maig 1923; "El Diluvio", 3 de maig de 1923.

Al del Teatre del Bosc, intervingien Pere Gorga (Lliga dels Drets de l'Home), Francesc Muntanya (Esquerra Catalana), Francesc X. Casals (CADC), Joaquim Raurín ("La Batalla"), Duran i Albesa (Federació Democràtica Socialista), Rafael Campalans (Federació Socialista de Catalunya del PSCE), Àngel Pestana ("Solidaridad Obrera"), Jaume Aguadé (Ateneu Enciclopèdic Popular) i Amadeu Aragay (Gran Lògia Espanyola).

Pel que fa als mítings del Teatre Nou i del Bosc, v. "Justícia Social" del 22 d'abril i 3 de maig de 1923. Fragments de les intervencions de Campalans, reproduïts a BALCELLS, A.- op. cit., p.51-57.

- (170) El 4 de maig de 1923, a cura d'Escorsa (Agrupació Socialista de -- Barcelona), Peiró (CRT), Casals (CADC), Marchuach (Partit Radical Pelegrí Llongort ("La Tralla"), Aragay (Gran Lògia Espanyola), -- Aguadé (Ateneu Enciclopèdic Popular), i Pou i Sabater (Esquerra - Catalana).- "El Diluvio", 4 de maig de 1923.
- (171) El míting havia de celebrar-se el 6 de maig de 1923. En ésser suspès, sols es faria el lliurament de les conclusions a l'alcalde. V. "El Diluvio" del 6 de maig de 1923.
- (172) V. així els editorials, Contra el terrorisme i La campanya anti-terrorista de la revista "Catalunya Social" del 21 d'abril de -- 1923, p. 1, i del 5 de maig de 1923, p. 1; l'article de Ramon Rubado, Terror blanc i terror roig, a la mateixa publicació del 19 de maig de 1923, p. 4. Les declaracions que esmentem, tot seguit, de F. X. Casals són també significatives. V. les posicions dels sindicalistes del Lliure: Unas cuartillas de Ramón Sales. Acerca de los últimos sucesos, a cura de Ramon Sales ("El Diluvio" del 16 de març de 1923); La verdad sobre el terrorismo, manifest d'aquell sindicat ("El Diluvio" del 1 de maig de 1923); la resposta del doctor Aguadé al manifest de la Unió Local de Sindicats Lliures, a "El Diluvio" del 3 de maig de 1923.
- (173) Segons Albert Balcells, a l'obra esmentada, p. 17, per "haver denunciat públicament les relacions entre algunes autoritats subalternes i els caps del Sindicat Lliure, Campalans patí un atemptat frustrat del qual sortí il.lés. Se suposà que l'acte havia estat obra dels pistolers del sindicalisme lliure." V. la nota següent i, més endavant l'opinió de Noguer i Comet a la p. 468.

(174) En una nota signada pels Comitès de la Federació Local de Barcelona i Confederació Regional dels Treballadors de Catalunya, i adreçada al president del Comitè d'Actuació Civil, els primers comunicaven la seva retirada, a causa de la manca d'eficàcia del mateix "porque en su seno y colaborando en una alta obra de civilidad y ciudadanía faltaron algunos elementos que quizás podían ser decisivos en la labor que realizamos".

Per un altre costat, "ha llegado a nuestro conocimiento la noticia de las amenazas de que han sido objeto algunos individuos del Comité de actuación civil, y nosotros no podemos de ninguna manera exponer a persona alguna al peligro que pueda representar una colaboración con nosotros. Suponiendo que los elementos a que antes hubimos de referirnos, al abstenerse de colaborar en una obra común, no hicieron más que obedecer a un instinto de clase, no muy civil ni liberal, dejamos el campo libre a todos para que sea realizada la magna empresa de acabar con el terror en Barcelona. Si nosotros pudiésemos ser obstáculo, este ya no existe. Pero siempre, señor presidente, cuente usted con nuestro concurso leal y desinteresado para contribuir a la pacificación de los espíritus ciudadanos. Es evidente que representamos una gran fuerza de opinión, dispuesta siempre a velar por los valores morales y espirituales de un pueblo digno de mejor suerte." L'escrit s'excusava per la contrarietat que pogués produir i ratificava "nuestra adhesión sincera a esta obra de justicia. Fuera nuestro mayor orgullo y satisfacción que reconociera usted la lealtad con que la representación que suscribe se comportó durante su permanencia en el Comité de actuación civil."- "El Diluvio", 2 de juny de 1923.

(175) "Acció", juliol 1923, p. 1.

(176) "Quan a les darreries de l'any passat -manifestava Casals-, s'aixecà la suspensió de les garanties constitucionals d'aquella manera tan sobtada, rebérem la sensació que no era res més que una de --tantes solucions espanyoles, que no resolen res, sinó que ho agre--gen. No podíem comprendre com el poder públic que havia acudit a tots els ressorts coercitius, sobtadament, sense cap preparació manifesta, tornés a la legalitat als qui fora de la legalitat havia tràgicament llançat.

Aleshores teníem el propòsit de manifestar aquesta nostra sorpresa, no pas pel fet del retorn a una relativa normalitat social, -

com comprendreu, sinó pels perills que se'n podien derivar per la manca de preparació. Com que no ens ha plagut mai entrar en la te-
nebricitat d'aquestes lluites, ajornàrem el fer pública la nostra
opinió que d'un quant temps ençà volem sempre manifestar en cada -
moment interessant per a la vida del nostre poble. Els primers --
temps, els del governador Arsenaz, foren de relativa calma. Encara
que crèiem endevinar-les, no coneixem prou bé les causes de la
renovació dels atemptats de caràcter social--potser diríem obrerista--
però és cert que s'anaren succeint d'una manera alarmant. Estè-
vem nosaltres estudiant què podríem fer per intentar remeiar-ho
quan a la Premsa va publicar-se el manifest de l'Ateneu Enciclopè-
dic Popular, demanant una reunió de tots els organismes interes-
sats en acabar amb el terrorisme, Decidírem anar-hi, convençuts
que l'acció popular podia fer-hi molt."

Alguns dels comentaris de Casals sobre la recuperació de la normali-
tat constitucional, havien estat plantejats en un editorial, pu-
blicat al butlletí "Acció" del gener de 1923, p. 1, titulat Actua-
litat Social.

- (177) "És cert que ha estranyat a molta gent --afugia Casals-- que el nos-
tre Centre formés part del Comitè d'Actuació Civil. Confesso sin-
cerament que no ens ha sorprés, perquè, observadors de la vida, e-
més no per la raó del nostre càrrec, coneixem la inconsciència --
que després de variats coneixements a la nostra ciutat es mani-
festa. Aqueixa estranyesa, diguem-ho clarament, no ha estat per -
altre motiu que pel d'hever-s'hi adherit i fins formar part del
dit Comitè la Confederació Regional del Treball. Haig de fer con-
tar que aquesta col.laboració per part nostra és amb plena cons-
ciència."
- (178) "Els enemics de Catalunya, no d'ara, de sempre, han deixat arre-
llar a la nostra Barcelona, valor representatiu de la nostra col-
lectivitat nacional, els actes de calent terrorista --assenyalava
també--. Recordem la llarga temporada, d'alguns anys, de les bom-
bes, amb l'execució d'en Rull a qui ningú va creure amb plena res-
ponsabilitat."
- (179) "És molt difícil preveure una ràpida solució, perquè hi ha molts
elements amb les mans ensagnantades --declarava igualment--. (...)
En la davallada moral, en la ubriaguesa de sang, hi han ramifica-
cions molt complicades. En la impossibilitat d'aclarir-ho total-
ment, ens accontentaríem amb què tots els inductors fessin examen

de consciència i en traguessin el convenciment que els problemes socials no seran mai definitivament resolts, perquè la societat -- suggereix constantment noves modalitats. La violència engendrarà sempre una altra violència. Procurem, doncs, la solució momentà-- nia dels problemes en forma harmònica, facilitant així la natural transformació de la societat. No hi podem comptar amb el poder públic. Els representants de l'Estat que ens envien a Catalunya no en saben res dels nostres problemes socials, i els que en saben -- els enreden. El terrorisme roig subsistí, en part -cal dir-ho- -- perquè la classe patronal, en general, es negava durant els anys - de les vaques grasses, a accedir honrament a les justíssimes deman-- des dels obrers, quan no podien viure per l'encariment de la vida. El poder públic devia i podia fer que això es remediés harmònicament però va preferir el sistema d'inhibició absoluta. Després el mateix poder públic surt per excés, perdent aquella serenitat que tot po-- der ha de posseir. Cal no oblidar que també a Madrid s'hi ha inter-- tat posar en pràctica el terrorisme. Els autors han hagut de casa-- parèixer immediatament d'aquella població. A Barcelona hi campen - tranquil·lament...! La salvació de la ciutat és un cas de nacionalis-- me, no hi poseu cap dubte. El terrorisme es deixa practicar o es -- practica perquè esforcia la nostra Barcelona i estimagitzava la nos-- tra Catalunya, Si no fos així, els nostres problemes socials es -- resoldríen de la mateixa manera que es resolen als altres pobles civilitzats. Cedint o no cedint, però sempre amb la intervenció -- discreta, paternal, del poder que sent la responsabilitat de la se-- va acció. Aquí no hi ha responsabilitat de cap mena. Un fracassa sorollosament i se li dona un ascens. Cal que tothom mediti les -- conseqüències i que tothom accepti la responsabilitat que li corres-- pon. El passat, passat és. Amb el seu record pensem tots en l'ave-- nir i tinguem present que els problemes de cada dia, com ho és la qüestió social, difícilment els resoldrem per la violència. Aques-- ta solament pot admetre's en un cas desesperat, però elevar-la a sistema serà sempre, en definitiva, en perjudici d'aquell que la usi."- Declaracions reproduïdes a "Acció" de juny de 1923, p. 2 i 3.

(180) V. infra., El CADCI i la lluita de classes. ... p. 6 | 3 i sgs.

(181) "El Diluvió" del 23 de juny de 1923, assenyalava que "los elemen-- tos nacionalistas del CADCI, nos ruegan hagamos constar que es de

la major importància para los socios del Centre, la asistencia a la junta general que tendrá lugar mañana (...), pues en ella se discutirán varias proposiciones, entre otras la del cambio de autonomista por nacionalista, que son de gran importancia para la vida y actuación del Centre". Els socis contraris al canvi de denominació es manifestaren també públicament a través de les planes de "La Vanguardia". El fet és que l'assemblea hagué de continuar-se el dia 27 de juny "La Publicidad" del mateix dia 27, manifestava que "arran dels incidents esdevinguts a la junta general de diumenge passat (dia 24), molt preparada pels enemics del canvi des de les columnes de La Vanguardia, on es recomanava que aquests elements fessin ostensible presència, els bons elements nacionalistes del Centre preguen amb molt d'interès als fermes patriotes socis d'aquesta entitat, que assisteixin a la junta d'avui per tal que la susdita proposició pugui reeixir, donant un cop més, aquest Centre, - proves de ferma catalanitat". V. "La Vanguardia" del 23 i del 27 de juny de 1923. També, "El Diluvio" del 26 i del 27 de juny de 1923.

- (182) "El Diluvio", 27 de juny de 1923; "Acció" d'agost de 1923, p. 1. La relació de vots de diferència ens ha estat facilitat per Ramon Sebrià, així com els noms esmentats. Segons el mateix Sebrià, Alfons Galí, germà d'Alexandre Galí, es destacaria especialment a l'assemblea a favor del canvi de denominació.
- (183) A manera d'aclariment.- "Acció" d'agost 1923, p. 1.
- (184) Segons relació del mateix Sebrià, el qual, a les dues avinanteses, presentà la moció del canvi de nom.
- (185) El CADCI assistia periòdicament a la festa anual del Centre de Dependents de Sabadell (V. "Acció", febrer 1919, p. 1; de juny 1920, p. 1; de març de 1921, p. 1; "El Diluvio" del 17 de gener de 1922); assistia a l'acte inaugural de la Cambra de Directors, Majordoms i Contramestres de l'Art Textil, el gener de 1919 ("Acció", febrer 1919, p. 1); el febrer de 1920 decidia de prendre part a l'Exposició d'indústries Elèctriques ("Acció", abril 1920, p. 2); el CADCI concorria a les festes del primer aniversari del Centre de Dependents de Tortosà que se celebraven el 23 i 24 de maig de 1920 s'incrustava a la Sisena Setmana Municipal ("El Diluvio" del 29 de juny de 1920); el mateix mes feia acte de presència a la festa inaugu-

ral del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria a Vic ("Acció" d'agost 1920, p. 1); el setembre de 1920, col·laborava a "l'ofrena d'una Biblioteca Catalana a la ciutat de Perpinyà i concedir un premi en els Jocs Florals Infantils que organitza el Centre de Dependents de Girona" ("Acció", novembre 1920, p. 1); l'octubre de 1920 decidia d'assistir a la inauguració oficial de la Fira de Mostres ("Acció" de desembre 1920, p. 1), i 31 de gener de 1921, eren nomenats Narcís Rucabado i Narcís Vidal per a formar part de la Junta Assessora de la segona Fira Oficial de Mostres de Barcelona ("Acció", març 1921, p. 1); l'octubre de 1921, la Secció d'Educació felicitava el Centre de Lectura de Reus, en inaugurar aquest el seu nou edifici ("Acció" de desembre 1921, p. 1); el novembre de 1921, assistia a una assemblea de Corporacions, convocada pel Comité de l'Exposició de Barcelona ("Acció", gener 1922, p. 1); hom feia festions per la llibertat dels "companys Riu i Parés" ("Acció" de març 1922, p. 1); el CADCI era representat a les reunions dels "estudiants de la Universitat Nova", el març del 1922 ("Acció" d'abril 1922, p. 2); el Centre cooperava també, el maig de 1923, a l'Exposició Internacional del Moble i Decoració d'interiors ("Acció", abril 1923, p. 4); etc.

Com sempre el CADCI era objecte de visites, com la d'un grup "Artistes, escriptors i homes de ciència" de la Catalunya Nord el maig de 1920, p. 1-2); la de l'Orfeó Muntanyenc de Sant Quirze de Besora, l'agost de 1921 ("Acció" d'octubre 1921, p. 1); la de l'alcalde i una representació de Tolosa, el març de 1922 ("Acció" d'abril 1922, p. 1 i 10); o la de Mr. Seyler, Secretari del Bureau Internacional du Travail, el juliol de 1922 ("Acció" d'agost 1922, p. 3).

- (136) Recordem les preses de posició davant de la guerra del Marroc, de la fam de Rússia o del terrorisme. L'octubre de 1921, per exemple, el president del Centre telegrafiava a Cambó "interessant-se per la llibertat del literat en Pous i Pagés i dels pares dels desertors detinguts amb motiu de la campanya del Marroc" ("Acció", novembre 1921, p. 1. El CADCI es manifestava igualment per l'indult d'uns condemnats a mort, el maig de 1922, tot adreçant un telegrama en aquest sentit al president del Consell de Ministres ("El Diluvio" 7 de maig de 1922), i per l'alliberament d'uns estrangers empresonats en comunicació adreçada al ministre de la governació el 12 de juliol de 1922, i publicada a "Acció" d'agost 1922, p. 3-4

V. també, el mateix butlletí d'octubre de 1922, p. 1; i de juliol 1923, p. 1.

- (187) Els actes fets a la Sala d'Actes del CADCI per diverses entitats polítiques, culturals i sindicals eren innombrables. Ja fos per cessió gratuïta (a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, al Forment de la Sardana o per a la Diada de la Llengua Catalana), o mitjançant el pagament del corresponent lloguer, tant la Sala d'Actes com la Sala de conferències era lloc de celebració de nombroses conferències i mítings, fins el punt que cal tenir cura a l'hora de resseguir les activitats del CADCI, quines d'aquelles manifestacions són organitzades pel Centre i quines simplement hi tenen lloc. Hi veiem actes de la Federació Tutuallista Ferroviària, del Sindicat Únic del Ram de l'Alimentació, del Sindicat del Ram de la Construcció; actes per la victòria dels aliats, conferències d'en masia, a part de les que el CADCI havia organitzat o organitzaria per propi compte; actes o mítings de la Unió Catalanista; mítings de la Joventut Republicana Nacionalista d'afirmació de l'esquerra catalana el 2 de febrer de 1923, o el de caire nacionalista radical, organitzat per Estat Català, el 28 de febrer de 1923; conferències com la del primer tinent d'alcalde Enric Maynés de la Lliga Regionalista, el maig i juny de 1921 que trobarem un bon ressò a la premsa, o la de Rafael Campalans sobre "El socialisme i el problema de Catalunya. L'interès dels treballadors", el 11 de febrer de 1923. Poc abans del cop d'estat de Primo de Rivera, l'onze de setembre de 1923, enfi, cediria el seu local per a la constitució de Galeusca o "Triple Aliança" de nacionalistes catalans, bascos i gallecs. V. la nota 285 d'aquest capítol.
- (188) V. el capítol anterior, p.303 -304 . UDINA, E.- op. cit., p. 35. Algunes de les consideracions sobre els dirigents o animadors del CADCI ens han estat facilitades per Ramon Sebricà i Ramon Carreras. El Consell Directiu del curs 1918-1919, era format per Rafael Pons, Joaquim Sans, Amadeu Castelló, Miquel Guinart, Joan Torrens, Grau Pascual, Josep M. Magrià, Joan Monsonís, Josep Viura, Josep Giralt, Josep Rivas, Joan Cers, Josep Sala i Màrius Calvet.- "Acció de juliol de 1918, p. 1.

- (189) V. el capítol anterior, p. 304.- La Junta de Propaganda Autonomista era formada per Miquel Guinart, com a president, i Joan B. Fonta, Joan Casajuana, Josep Viura, Francesc Llinàs, Baldomer Dalfó, Màrius Bonet, Josep Tarradellas i Josep Bonfill. Segons Josep Tarradellas, es presentaria a les eleccions per a la Secció de Propaganda Autonomista en una "candidatura autonomista", a proposta de Màrius Calvet, futur director general de cinema durant la Generalitat. Tarradellas esmenta també la figura de Domènec La torre i Soler, molt nacionalista, i que "fou executat per Franco pel sol fet d'haver estat membre del CADCI", si bé val a dir que pertanyé també a la Unió Catalanista i a Pàtria Nova, de la Junta de la qual fou vocal el 1921. V. "El Diluvió" del 1 de juliol de 1921. UDINA, E.- op. cit., p. 35-36.
- (190) Juntament amb Josep Tarradellas, hi figuraven membres del CADCI com Ramon Carreres i Paret, Jaume Casanovas, Josep Mainar, un dels fundadors amb Tarradellas de "La Falç", etc. V. UDINA, E.- op. cit., p. 37-39. El CADCI, per una altra banda, s'adheria al míting inaugural de la Joventut Nacionalista La Falç. V. "L'Intransigent" del 1 de setembre de 1918. Recordi's la nota 19 d'aquest capítol. El butlletí "Acció" mateix, d'abril de 1920, p. 8, en esmentar una iniciativa de La Joventut Nacionalista La Falç, remarkava el fet "que hi militen tants bons companys del Centre".
- (191) CARRERES I PALET, J.- op. cit., p. 16.
- (192) "Acció", novembre 1919, p. 1. V., més endavant, El CADCI i la lluita de classes, p. 543 i sgs.
- (193) El dia 3 d'abril de 1919. V. BALCELLS, A.- El sindicalisme a Barcelona, p. 82. V. el capítol anterior, p. 304. Segons ens manifestà Jaume Cardús, Torrens fou el "primer president socialment obert del CADCI".
- (194) Completaven el Consell Directiu, Joan Munné, Joan Monsonis, Josep Viura, Agustí Dulcet, Ignasi Gual, Josep Sala, Angel Otto, i Màrius Calvet.- "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 1. Recordem aquí com Marià Vendrell havia participat ja en ocasions passades en activitats del Centre, com a membre del Consell Directiu del CADCI, i de la junta de la Secció d'Educació i Instrucció, -- entre 1914 i 1916.

- (195) Col·lis d'aquests, juntament amb Francesc X. Casals, Manuel Julià, Màrius Calvet, Domènec Carrové, Ricart i Sala, etc. haurien de -- formar en els rengles de l'Esquerra Republicana de Catalunya.
- (196) Hem usat també aquí les manifestacions de Ramon Carreras i Ramon Sebríà. A més a més, "L'Opinió" del 4 d'agost de 1933 i del 28 de març de 1934. Com ha estat dit, Juliàchs era el més radical del grup, segons l'asseveració de Sebríà; persona llavors molt impetuosa, era deixeble fidel de Martí i Julià, seguidor de les seves posicions socialistes, director de "La Nació", militant d'Estat Català i, més endavant, durant la segona república, de l'Esquerra Republicana de Catalunya.
- Successor de F. X. Casals, com a president del CADCI, havia d'és ser un dels protagonistes de les lluites internes del CADCI entre els dirigents antics i els membres de la Minoria d'Oposició Mercantil. Casas Briz, era també membre de la Unió Catalanista i seguidor de les tendències de Martí i Julià.
- (197) V. el capítol anterior, p. 304 i sgs. Jaume Cardús, segons manifestació de Jordi Arquer, durant força temps aparegué solitàriament a les assemblees mostrant l'oposició a la línia tradicional del Centre i del seu Consell Directiu, President del CADCI durant els fets del 8 d'octubre, fóra un altre dels protagonistes d'aquelles lluites entre els sectors antics i joves dels socis del CADCI durant la segona república.
- (198) V. infra, p. 542 - 545 .
- (199) Segons Josep Clotet, en declaracions a "L'Opinió" del 4 d'agost de 1933.
- (200) V. més avall, El CADCI i la lluita de Classes..., p. 561 i sgs.
- (201) Formaven part de la junta també, F. Figuerola i Magriñà i Albert Juyol i Sagúés.- "Acció", de desembre 1920, p. 7. J. Ricart i Sala, ultra les seves col.laboracions a "Lluita", col.laboraria a "Justícia Social". Segons Jordi Arquer, J. Ricart s'engatjava -- molt verbalment, però a l'hora de la veritat, mirava més aviat -- d'estalviar-se complicacions.
- (202) Ràfols i Camí entraria com a secretari d'Organització i Treball, l'abril de 1921, a causa de la dimissió d'Albert Juyol per malaltia. V. "Acció" de maig 1921, p. 12. Ràfols, procedia també de la

Unió Catalanista, havia col·laborat a les seves publicacions; ho faria també a "Lluita"; impulsor important dels Comitès Paritaris i de la Comissió Mixta del Comerç així com de la Federació de Dependents de Catalunya, portaria les negociacions que durien aquesta a adherir-se a la Internacional Sindicalista d'Amsterdam, segons Jordi Arquer. V., *infra*, p. 534-540.

- (203) Recordi's la polèmica entre Cardús i Climent a "La Nació", al capítol anterior. V. p. 302-304. J. Climent, fou vice-secretari de la Secció Permanent de Socors Mutus durant els cursos 1919-1920 i 1920-1921. V. "Acció", novembre 1919, p. 3, i "Acció", juliol 1920, p. 4. Segons ens manifestà Ramon Carreras "el bagatge de l'edifici i de la hipoteca" feia el CALCI socialment moderat i estimulava els instints conservadors dels que havien de dirigir-lo. Mentre -- que els sindicats de la CNT tenien "una sala amb una taula i -- quatre cadires", el Centre tenia molt més a perdre i per això no podia arriscar-se en una època d'interrupció contínua de les garanties constitucionals i de repressió del sindicalisme de classe.
- (204) V. el capítol anterior, p. 247-248. Els mateixos esforços en -- aquest sentit palesaven que hi havia socis actius que no es donaven de baixa quan esdevenien propietaris, si bé això no s'esdevenia en el cas dels membres de juntes. Joan Torrens, per exemple, en esdevenir "amo", deixaria de pertànyer a la direcció del Centre; Joan Ors i Verde dimitiria com a president d'Educació i Instrucció el 21 de març de 1921, en passar a soci protector per la mateixa raó ("Acció", maig 1921, p. 2).
- (205) Era el cas de socis com Enric Losantos, president d'Esports i Excursions el 1921-1922 i 1922-1923, que arribaria a ésser director del Banc de Catalunya; Josep M. Artigas, apoderat, vocal directiu per Educació i Instrucció els cursos 1921-1922, 1922-1923 i 1923-1924; Pau Humedes, Ribas i Puig, J. Morató, tresorer d'Esports i Excursions el 1918-1919, 1919-1920 i 1922-1923; Josep M. Magrià, vocal directiu per Educació i Instrucció el 1918-1919, al costat d'altres de l'època anterior com Joan Bas, etc. Aquestes dades ens han estat facilitades per Ramon Carreras i Ramon Sebricà.
- (206) GALÍ, A.- *op. cit.*, p. 302.
- (207) Segons Francesc Serinyà, en un escrit a "L'Opinió", el 28 de març de 1934, referint-se a aquestes dades, assenyala que Casals fou nomenat president "a satisfacció de tots". També Ramon Carreras

va referir-nos que Casals fou elegit president "amb l'aquiescència dels fundadors".

- (208) "L'Opinió", 4 d'agost de 1933.
- (209) GALÍ, A.- op. cit., p. 345.
- (210) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 264.
- (211) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 264-265.
- (212) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 266.
- (213) V. supra., p. 460 i sgs. A desgrat del "caràcter personal" del que parla Noguier i Comet, el CACCI assumí plenament la campanya, tot cooperant-hi econòmic, com ho proven les planes abans esmentades del butlletí "Acció" i la Memòria del Consell Directiu del curs 1922-1923, presentada per Francesc Flor, secretari general del CACCI, a l'aprovació de l'assemblea; "De llavors ençà la lluita ha esdevingut més cruenta encara; encabades el Centre ha reclamat del Poder públic l'acció serena que deu restablir per normes de justícia, l'imperi de la normalitat. Persistents han estat les apel·lacions del Centre per a remeiar l'actual este de coses, però la Ciutat es debat gairebé sense ànim per a sortir-se del regne de les tenebres. Guara una entitat que té ample crèdit en la vida cultural de Catalunya (l'Ateneu Enciclopèdic Popular) sol·licitava l'adhesió de les col·lectivitats més representatives de Barcelona per a emprendre una acció ciutadana que cerqués viarany de solució a aqueix anguniós problema. D'aquest intent d'unió moral va nèixer el Comité d'Actuació Civil del qual el Centre en formà part. Cal reconèixer però que la vida del Comité ha estat efímera i la seva eficàcia ben escassa, si bé ha servit per a posar de manifest una vegada més el complet abandó de la ciutat pel Poder que detenta la nostra sobirania política."- "Acció", juliol 1923, p. 1.
- (214) NOGUER I COMET, R.- op, cit., p. 266 bis.
- (215) Manuel Alcàntara i Gusart, que havia esta director de "Renaixement", pertanyia també de la tendència renovadora; a partir de l'aparició de "Lluita", en fóra un dels seus col·laboradors. V. també, supra, cap. tercer, p. 301 ~~156~~ Infra, la nota 640 d'aquest capítol.
- Alcàntara fóra president d'Educació i Instrucció d'ençà de la dimissió de Joan Ors el març de 1921 (V. "Acció", juny 1921, p. 1),

fins el 1 de juny de 1923, en què fóra elegit Joan Mirambell i Ferran per a aquest càrrec ("Acció" de juliol de 1923, p. 7

- (216) "Acció", febrer 1923, p. 2. Recordi's la nota 201.
- (217) Recordi's la nota 202. V. "Acció" de juliol de 1923, p. 25.
- (218) Esmentem també Guillem Roig i Farcerisas, bibliotecari durant aquest període, des del juny de 1920; Josep M. Feliu i Codina apareixia novament, el curs 1922-1923, al Consell Directiu, ara com a vocal de Socors Mutus; Joan Basronat i Llenas, vocal directiu per Esports i Excursions el 1921-1922 i 1922-1923; i Leandre Mas, vocal directiu per la Secció de Cooperativisme, el 1922-1923. El butlletí "Acció" del mes de juliol de cada any esmenta la composició de les diverses juntes, llevat de la del curs 1919-1920, que, a causa del retard en l'elecció, pel tancament del Centre, figura al número corresponent de desembre 1919 a març 1920; la composició del Consell Directiu del 1921-1922, finalment figura a "Acció" d'agost de 1921.
- (219) Deures de l'associat.- "Acció", juny 1922, p. 2. "Així -prosseguia més endavant-, l'acció conjunta del Centre en l'exercici que finalitza, vé a significar un nou avenç en tots els seus ordres, sense desviar-se, però, de les normes tradicionals d'idealitat -- que l'informen des de la seva fundació". El comentari esperanava els socis a assistir a les diverses juntes que se celebraven el mes de juny, car "no fóra just que es dolgués d'una equivocada -- orientació el qui no assistís a les Juntes, mal podria censurar una gestió el qui romangués allunyat i contribuís amb la seva absència a fer-la més duradora. És precís que cada un dels socis -- del Centre es captingui dels seus deures d'associat i els exerceixi en arribar aquest període. Quan major sigui l'afinitat entre els associats i les Juntes més eficaç serà l'acció del Centre, el camí a seguir serà més planer, la seva força serà de major potencialitat perquè anirà enrobustida de la vigorosa convergència de voluntats que deu existir en les col·lectivitats ben organitzades."
- (220) "Acció", juliol 1922, p. 1.
- (221) "Més -ascenyalava també-, per a què el Centre assoleixi la màxima eficàcia en les seves tasques no n'hi ha suficient amb una acció conseqüent i assenyada per part de l'element directiu; els associats deuen refermar llur tàcita adhesió al nostre programa amb

un permanent contacte que dongui la sensació d'unitat i col·laboració". 847

El nostre ideari.- "Acció" d'agost 1922, p. 2.

- (222) "Acció", juliol 1923, p. 1.
- (223) Vidal i Guardiola hi afirmaria que "així com Catalunya s'ha fet digna de l'autonomia per l'actuació de la generació passada, la generació present se'n ha de fer també per a resoldre els problemes socials que d'una manera inajornable haurà de procurar resoldre amb tot encert el futur govern de Catalunya".- "La Veu de Catalunya", 7 de desembre de 1913; "La Veu de Catalunya" del 8 i -- del 9 de desembre de 1913; "Acció", gener 1919, p. 2-3; "Butlletí Escolar" de les Escoles Mercantils Catalanes del 15 de gener de 1919, p. 149-151. A l'acte hi assistirien Sansalvador per la Diputació i la Mancomunitat de Catalunya, Puig i Esteve per l'Ajuntament, Sabater per la Cambra de Comerç, Alexandre Galí pel Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya, Giró per la Lliga Regionalista i representants de la Cambra Industrial, Escola Catalana Mossen Cinto i Institut de Cultura. A més a més de Vidal i Guardiola, farien ús de la paraula Joaquim Sans, president de la Secció d'Educació i Instrucció, que llegiria una memòria del curs passat i anunciaria la programació per al que hom encetava, Sansalvador.
- (224) "La Publicidad" del 21 de desembre de 1919. V. també "El Diluvio" del 22 de desembre de 1919. "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 7; i el "Butlletí Escolar" del 15 de febrer de 1920, p. 174 i 175. A més de Pere Coromines i Joan Ors, estarien presents Joan Torrens, president del CADCI, Puig i Esteve per l'Ajuntament, -- Rúa i Porta per la Diputació i la Mancomunitat, i Vidal i Guardiola, entre altres, tot corrent a càrrec de Puig i Esteve la -- cloenda de l'acte.
- (225) "Acció" de desembre 1920, p. 3; "Acció" de gener 1921, p. 2-3; "El Diluvio" del 22 i del 25 de desembre de 1920. Josep M. Tallada parlaria sobre el tema "El crèdit sobre mercaderies i els magatzems generals". Hi assistirien Massot per l'Ajuntament, Vidal de Llobatera per la Mancomunitat, A. Utrillo per la Diputació, i Joan Torrens, Ors, Flor i Doter pel Centre, la Secció d'Educació i les Escoles, a part d'altres representacions. Vidal de Llobatera i Massot posarien punt final a l'acte amb els seus parlaments.

- (226) "Acció" de novembre de 1921, p. 3. Manuel Alcàntara, president de la Secció d'Educació que obria l'acte, i Escales per la Mancomunitat que el cloïa, intervinien també, a part de Ferrán Boter, Carrasco i Casanovas.
- (227) "Acció" de novembre de 1922, p. 7; "Acció" de desembre 1922, p. 1. i "El Diluvio" del 6 d'octubre de 1922. Francesc X. Casals obria l'acte, en substitució de Manuel Alcàntara, absent per malaltia de la seva dona, "llegint un discurs altament nacionalista, - estimulant la prosperitat econòmica de la nostra terra, la qual fonamenta en l'espiritual, a fi de que Catalunya obtingui la llibertat en tots els ordres". Intervindrien, després, Ferran Boter, director de les Escoles Mercantils Catalanes que faria un "raport dels resultats obtinguts" per aquestes, Martí i Esteve, per l'Ajuntament, i Vidal de Llobatera per la Mancomunitat, que clouria l'acte, a part de Gual Villalbí.
- (228) Les vicissituds que havia de sofrir el Centre durant la Dictadura impedirien de celebrar aquest tipus d'actes, malgrat que les classes es poguessin reprendre després de les festes de Nadal de -- 1923. V. "Anales", I i II, gener-juny 1924, p. 35. V. FERRER, J.- LLADONCSA, M.- Nacionalisme català i reformisme social en els treballadors mercantils a Barcelona entre 1903 i 1939, dins de Teoría y Práctica del Movimiento Obrero en España (1900-1936).- València 1977, p. 304 i sgs.
- (229) V. el capítol anterior, p. 342 i sgs.
- (230) El de 1919, se celebrava el 1 de gener als jardins del Parc, amb la participació de l'Orfeo Català, l'Orfeo Gracienc, l'Eschola -- i l'Esbart Català de Dansaires; i per la tarda al Palau de Belles Arts, es donaria un concert a benefici de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, i una vetllada nacionalista al Saló de Cent en la que intervindrien Pere Coromines, Bofill i Matas, i -- Eugeni d'Ors. La vigília, a la nit per un altre costat, hom havia celebrat un míting al CADCI, dedicat als joves nacionalistes "del qual en foren oradors representants de diferents Joventuts Nacionalistes que conjuntament amb aquesta Secció (Propaganda Autono-- mista del CADCI) i l'entitat Nostra Parla havien organitzat la -- festa".- "Acció" de febrer 1919, p. 5. La Secció, per una altra banda, segons el mateix butlletí havia concorregut a tots els --

actes celebrats durant la diada, a més a més de formar part de la Comissió organitzadora, presidida per la Nostra Parla, representada per Frederic Ullà. A la diada, cal afegir-hi que tant a la Comissió organitzadora, com al míting fet al CADCI, hi participarien representants del País Valencià i les Illes. V. "La Veu de Catalunya" del 9 de desembre de 1918, i "El Diluvio" del 2 de gener de 1919.

La de 1920, se celebraria el 4 de gener, "organitzada amb una -- principal cooperació d'aquesta Secció".- "Acció" de desembre 1917 a març 1920, p, 13. La festa del matí havia de consistir en un -- aplec al Parc que caldria suspendre a causa del mal temps, trasllacant-se l'acte al Palau de Belles Arts, gràcies als bons ofi-- cis de Puig i Esteve, "que s'omplí d'entusiastes colles de sardanistes i de representacions d'entitats amb llurs banderes respectivament"; a la tarda, segons el mateix butlletí, tindria lloc "una sessió selecta en el Saló de Cent de l'Ajuntament".- També, el manifest de la Comissió organitzadora, presidida per l'entitat -- Nostra Parla, a "La Publicidad" del 13 de desembre de 1919.

La de 1921 se celebraria el 2 de gener, amb els actes tradicionals: l'aplec al matí a la Plaça de la Cascada al Parc, i a la tarda, al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, l'homenatge a la llengua catalana. V. "El Diluvio" del 4 de gener de 1921.

La de 1922, se celebraria el 6 de gener. Al matí, a l'aplec del Parc, hi assistia la representació del Centre "amb la nostra senyera acompanyada d'un bell estol de socis"; per la tarda, hom celebrava al Saló de Cent de l'Ajuntament l'homenatge a la llengua catalana, que per als dependents del CADCI significava "l'afirmació i la voluntat absoluta del nostre poble envers la possessió de la seva personalitat", i a la nit, a l'hostatge del Centre, -- un míting d'afirmació nacionalista, amb parlaments a cura de Riera i Puntí (Unió Catalanista), Martí Esteve (Lliga Regionalista), Pujol (Associació Catalana d'Estudiants), Bertran i Pijoan (Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana), Domènec Carrové -- (Propaganda autonomista del CADCI), Puig i Esteve, i Puig i Espert del País Valencià.- "Acció" de febrer de 1922, p. 1 i 7; -- "El Diluvio" del 7 i 10 de gener de 1922.

Finalment, la de 1923, se celebrava el 7 de gener, amb manifestacions semblants pel matí al Parc i a la tarda al Saló de Cent, a

part d'altres actes fets a Gràcia i en indrets diversos de Catalunya. Com tots els anys el CACCI participava a la Comissió organitzadora i acudia a l'aplec del matí amb la seva bandera "acompanyada per un gran núm. de socis", aplec, per una altra banda, al que assistia "una compacta generació que sobrepassà a la dels anys passats", signe del nou moment. V. "Acció", febrer 1923, p. 10, i "El Diluvió" del 31 de desembre de 1922 i del 3 de gener de 1923.

- (231) En aquesta festa, que fruïa d'una gran acceptació entre els infants, hom sortejava joguines, reunides "mercès a la gentilesa de varies cases de comerç barcelonines", i s'hi feien manifestacions (titelles, màgia, pallascos, ventrillògia, cinema, etc.) a tot amb l'edat dels seus destinataris i amb la cata del dia -- Reis, sense deixar, tanmateix, d'introduir-hi algun element catalanista.- "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 13; "Acció", febrer 1921, p. 5; "El Diluvió", 29 de desembre 1921; "Acció", febrer 1922, p. 7-8; "Acció" de febrer 1923, p. 11-12, i "El Diluvió", 7 de gener 1923.
- (232) La clausura del local, el 1919, impedí de celebrar-la aquest any. El 1920 es feia el 3 d'abril amb la participació del Cor Infantil Mossèn Cinto, el del Centre de Pescadors i l'Esbarri-cull; el 1921, el 26 de març i hi actuarien els cors Catalunya Nova, Agrupació Pasqua Florida, Germanor Barcelonina, Centre de Pescadors i Schola Cantorum; el 1922, es faria el 15 d'abril amb la participació dels cors L'Eco de Catalunya, Germanor Barcelonina, Catalunya Nova, Cor Infantil Mossèn Cinto, Centre Cooperatiu de Pescadors, La Violeta de Clavé, Nova Barcino i l'actuació de l'Esbart Dansaire del Casal Nacionalista Martinenc; i el 1923, i el 1923, el 31 de març, amb l'actuació de l'Agrupació Pasqua Florida, Centre cooperatiu de Pescadors, L'Eco de Catalunya, Catalunya Nova, Germanor Barcelonina, La Violeta de Clavé, Somell de Joventut Tot Amor i l'Esbart Català de Dansaires.- "Acció", maig 1920, p. 10; maig 1921, p. 8-9; maig 1922, p. 11; i maig -- 1923, p. 12.
- (233) La Secció Permanent de Propaganda Autonomista, per un altre costat, estava oficialment present a l'acte de lliurament de la bandera a la Mancomunitat. V. "Acció" de maig 1922, p. 10; "Acció"

de juny 1920, p. 2 i 10; "Acció", juliol 1922, p. 16; "El Diluvió" 25 d'abril de 1922.

Pel que fa a aquesta celebració, assenyalam, també, el gest del CADCI, el 1920 d'adreçar als 21 nacionalistes, detinguts la vigília de Sant Jordi, "un pomell de flors de les que es veien en dita festa".- "Acció"; maig 1920, p. 2. El 23 d'abril de 1923, en fi, s'obria l'exposició de fotografies adreçades al Concurs Sant Jordi.- "Acció", maig 1923, p. 7-8.

- (234) "Acció", maig 1920, p. 1 i 8. Les dues banderes foren adquirides per la Secció de Propaganda Autonomista mitjançant una subscripció feta entre els socis.
- (235) El programa de festes estigué compost, a part del repartiment tradicional de bons als pobres -que es repetiria els anys venidors- i de l'acte esmentat d'hisar la bandera, per la Festa Atlètica al Camp d'Esports amb sarcanes al final, i d'una sessió teatral a cura de la companyia de Jaume Borràs que escenificà -- Don Gonzalo o l'orgull del pec d'Albert Llanas, a part de la lectura d'alguns poemes patriòtics pel mateix Jaume Borràs i la representació d'El pintor de miracles de Rusiñol, que constituïa la desena sessió teatral de la temporada que muntava el Centre, al llarg del dia 4 d'abril; Tennis (segons concurs de tennis entre dependents) i dinar de germanor, el dia 5. En aquest dinar, al qual "s'hi aplegaren un bon nombre de socis", "malgrat lo elevat del preu del cobert -no podia ésser més baix atenent les actuals circumstàncies-", hi assistirien "bon nombre dels socis de la -- primera època del Centre": Rafael Bertran, "Maximí Puncernau, Bordas de la Cuesta, Puig i Esteve, Eladi Homs, Bas i Soler, Adrià Presas, Josep Noguera, etc.
- El 8 d'abril, tenia lloc el concert a càrrec de l'Orfeó Gracienc, el 10 la "Vetllada Intima", i l'onze d'abril les regates i el concert a cura de l'Orquestra Simfònica de Barcelona que cloïa les festes.
- "Enguany -assenyalava "Acció" de maig de 1920, p. 1- ha pogut exterioritzar el Centre la seva joia i ho ha fet solemniament i -- amb esplendor, rescabaland-se de no haver-ho pogut fer l'any passat per causa de la clausura que sofrírem". I conclouia l'editorialista: "Un any més d'existència d'aquest Centre vol dir un -- any més de tremolar la nostra ensenya afirmant el desig de la --

completa llibertat de Catalunya; un any més de treballar en l'educació i instrucció de la joventut catalana que no rep en les escoles de l'estat l'ensenyança que obtindria si no fossin detentats els crets del nostre poble; un any més de treballar en la tasca mutualista que prové i evita moltes de les misèries que es corregirien si els governs d'Espanya no tinguessin com a úniques preocupacions les que es deriven d'una política exercida i practicada com si no es tingués noció de ço que representen els destins d'un poble, i un any més d'intervenir amb seny i mesura en la resolució dels problemes de caràcter social que si es presenten a la nostra terra amb caires de cantelluda violència és tan sols o per l'absoluta absència de govern o bé per voler-nos governar amb procediments uniformistes que tenen de fracassar inevitablement perquè acusen en qui ho intenta un complet desconeixement de com és Catalunya i de com som els catalans. No havem arribat l'hora encara per Catalunya d'assolir el seu propi, cal que tots els catalans ens esforcem per a fer-la forta, rica i plena. Un any més de la nostra existència vol dir acostar-nos cap a la realització d'aqueix pensament per a la consecució del qual tenim d'arribar els catalans fins als més heroics sacrificis." V. "Acció", abril 1920, p. 1; "Acció", maig 1920, p. 1 i 2; "El Diluvió" del 30 de març de 1920, i del 2, 8, 9 i 10 d'abril del mateix any.

- (236) Els actes consistien concretament en el dinar de germanor, una sessió a cura de l'Institut Català de Rítmica i Plàstica, dirigit per Joan Llongueras, i una audició de sardanes, el dia 5; la presentació del projecte de cooperativa, el dia 6; la representació de l'obra El monjo negre de Frederic Soler, a cura de la companyia dirigida per Jaume Borràs, el dia 7; regates i un concert a cura de l'Orfeó Renaixement i dels solistes de l'Orfeó Català Fornells i Vendrell amb un repertori de cançons populars i clàssiques. Al dinar, s'hi feien també presents delegacions de diversos centres de dependents (Sabadell, Terrassa, Reus, Vic) i de la Federació de Dependents de Catalunya. V. "Acció", maig 1921, p. 1; "Acció", juny 1921, p. 1 i 2; "El Diluvió" del 30 d'abril de 1921 i del 1 de maig de 1921.
- (237) El dia 29, dissabte, al vespre, actuava l'Orfeó Gracienc; el 30, diumenge, es farien els actes esportius (atletisme, futbol), el

dinar de garraóner, en el qual "hi estigueren representats la majoria dels centres de dependents de Catalunya", sardanes i la representació teatral esmentada.- "Acció" d'abril 1922, p. 1; -- "Acció" de juny 1922, p. 1, 3, 12 i 20; "El Diluvió" del 20 --- d'abril de 1922. La presència dels representants dels centres de dependents de Catalunya, amb els parlaments que s'hi pronunciaren, serviria el butlletí "Acció" de juny de 1922 per a subratllar la compenetració entre els treballadors mercantils i la necessitat que aquests formessin "a les rengleres del proletariat aportant-hi el valor intel.lectual que posseïx --el dependent-- i --l'amor a la riquesa nostrada, perquè aquesta és de Catalunya i no d'una classe". És endavant esmentem extensament aquest text. V. El CADCI i la lluita de classes, p.62/-

- (238) "Acció", abril 1923, p. 1. "Acció", maig 1923, p. 2; "El Diluvió", 31 de març 1923; "El Diluvió", 10 d'abril de 1923.
- (239) L'àpat tradicional.- "Acció", maig 1923, p. 2. "L'àpat commemoratiu del XX aniversari de la fundació del Centre --començava aquest comentari-- va oferir-nos l'oportunitat de departir amigablement una bella estona amb els representants dels diversos centres de dependents de Catalunya, donant expansió, alhora, a nous propòsits i iniciatives que l'esperit jove i optimista fa brollar en la imaginació dels qui senten una mateixa fretura de millorament. Fou també l'àpat una ocasió propícia per a homenatjar als nostres --amics dependents d'erreu-- de Catalunya que, a semblança nostra, han sabut constituir en llur localitat no tan solament una entitat d'esbarjo i de conversa sinó un fogar de cultura i d'intercanvi, una llar on hi troben acolliment les inquietuds de classe i d'esperit. En aquella taula florida i joiosa, el Centre veia encarnats, en la personalitat de les entitats representades, els seus vint anys d'ufanosa creixença, car elles han estat el fruit més saborós que el Centre ha produït amb el seu exemple. Podríem dir que elles són com els fills que la mare esguarda amb goig --perquè hi veu reproduïts els seus sentiments i les seves virtuts."
- (240) Recordem també que les corresponents a 1918, tampoc se celebraren. V. capítol anterior, p.322-3. "Acció" de juliol de 1920, p. 6, parlava també que s'havien représ aquestes festes "després d'alguns anys de justificades interrupcions".

(241) El 20 de juny de 1920, l'esplanada d'aquell parc s'omplia "d'una entusiasta gernació que no cessava d'entonar Els Segadors i d'aplaudir als cors infantils, a l'Orfeó Gracienc, a la Cobla Els Montgrins i demás números que figureven en el programa" (pallasos-acrobates, danses populars, elevació de globus, focs d'artifici, etc.). "Més de cinc cents nens", finalment, entonaven "una composició escrita expressament per a aquesta festa" per Ignasi Iglesias i amb música de Borrera, assajats i dirigits per Lluís Fillet, director de l'Orfeó Català.- "Acció", juliol 1920, p.6-7; "El Diluvio" del 13 de juny de 1920.

La de l'any 1921, es feia el 3 de juliol, al Parc, a l'indret on s'havia celebrat la segona Fira de Mostres. Hi intervenien l'Orfeó Gracienc, el Cor Infantil Rosèna Cinto, l'Esbart Infantil de Dansaires, l'Orfeó Escola Coral Martineca, i la Cobla dels Rossinyols de Castelló d'Empúries, a part de l'actuació de pallasos, elevació de globus, focs d'artifici i els gegants i nans que recorrien els carrers més cèntrics de la ciutat estimulants els infants a assistir-hi.- "Acció" d'agost 1921, p. 8; i "El Diluvio" del 1 i 5 de juliol de 1921.

El 1922 i 1923 hom tornava al tradicional mes de maig i al Parc Güell; el 1922, el 25 de maig, i el 1923, el 10 de maig, amb manifestacions semblants a les dels anys anteriors, en un espai presidit per una gran bandera catalana, situada a la porta de l'entrada, amb un escut de Catalunya fet de clavells i ginesta, al fons de l'escenari a dalt de la plaça. V. "Acció" de juliol 1922, p. 16-17; "Acció", juny 1923, p. 11-12; "El Diluvio" del 25 i 26 de maig de 1922; i "El Diluvio" del 10 de juny 1923.

(242) El 1920, el Comité Executiu era format per Àngel Guimerà, president d'honor; Ignasi Iglesias, president; J. Grant i Sala, vicepresident, per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana; Miquel Guinart, secretari, pel CADCI, Puig i Esteve, tresorer, per la Lliga Regionalista; E. Xalabarder, comptador, per la Unió Catalanista; i com a vocals "els representants de les entitats més significatives del nacionalisme català" ("Acció", maig 1920, p. 10, i "El Diluvio", 18 d'abril de 1920). El Centre a més a més d'hostatjar el Comité, el convocava amb l'anticipació escaient a fi de preparar i muntar la diada. V. "El Diluvio" del 17 i 29 de juny de 1921; "El Diluvio" del 27 d'abril de 1922; "El Diluvio"

18 d'abril de 1923.

- (243) El 18 d'abril de 1921, "El Diluvio" publicava una manifest, elaborat pel Comit  Executiu de l'homenatge a Pau Claris, convidant els catalans perquè, "en commemoració del històric Corpus de -- Sang, se celebra este any el dia del Corpus com a festa catalana, assistencia a los actos públicos organizados, llevando flores al monumento de Pablo Claris y adornando las casas con la bandera catalana y el pecho con las flores simbólicas del escudo catalán". Signaven Antoni Ortigosa (Joventut Nacionalista Pau Claris), Manuel Carrasco (Joventut Nacionalista del Districte Cinqu ), Antoni Argelaguet (CAOCI), Vicens A. Ballester (Unió Catalanista), F. Fontbernat (Joventut Nacionalista La Falg), Ramon Crespo (Agrupació Nacionalista Els Montgrins), i A. Hurtado Rodr s (Centre Català de València). Tanmateix, la realització d'aquesta iniciativa, que havia partit de la primera entitat signant, no es duria a terme "per dificultats que sorgirien abans de la seva realització", segons el butlletí "Acció" de juliol de 1920, p. 17. La iniciativa reaparixia el 1922, i la Secció de Propaganda Autonomista del Centre duria una corona a l'estàtua de Pau Claris el dia de Corpus, i assistiria a la vetllada d'homenatge a Claris que se celebrava uns dies després, el dia 17 de juny ("Acció", juliol 1922, cit. i d'agost 1922, p. 3). La iniciativa quallava, estimulada per l'ambient nacionalista del moment, i el 1923 assolia un ple èxit: "un d'aquells actes que deixen una fita ben remarcable en el procés ascendent del Nacionalisme, malgrat el poc temps que ha sigut instaurat".- "Acció" de juliol 1923, p. 18. El Centre, -- igualment, participava a la Comissió organitzadora, portava la seva ofrena al peu de l'estàtua de Pau Claris i assistia a l'homenatge que hom li retia al Saló de Cent de l'Ajuntament.
- (244) A més a més de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del CAOCI, participaven a les tasques organitzatives, la Lliga Regionalista, la Unió Catalanista, la Lliga Espiritual de la Mare de D u de Montserrat, Associació de Sant Rafel Arc ngel, Associació Protectora de l'Ensenyanca Catalana, Cooperativa Mutual Catalana, Nostra Parla, Centre Nacionalista Català, Orfeó Català, Esbart Català de Dansaires i Unió de Joventuts Nacionalistes. L'Aplec es feia el matí a Vallvidrera, a la tarda a Les Planes, i pel capvespre finia a la Plaça Catalunya. V. "Acció" de setembre 1918,

(245) "Acció", novembre 1919, p. 6.

(246) La de 1920, es feia el 6 de juny i a la mateixa hi assistien "milers i milers de persones" per a "festejar solemniament la escaient dansa de la nostra terra". "Més de cinquanta entitats" hi concorrien "amb les seves corresponents banderes i ensenyes".- "Acció", juliol 1920, p. 6, i "El Diluvió" del 5 de juny de 1920. La de 1921, es faria el 5 de juny i segons "Acció" de juliol de 1921, p. 5, 70.000 persones hi farien cap. Segons "El Diluvió" del 7 de juny de 1921, l'Aplec "resultó per todos conceptos brillantísimo. Este año ha superado a los anteriores en animación y entusiasmo. Resultaron insuficientes todos los medios de locomoción que se habían dispuesto, viéndose obstruidos materialmente de gente durante todo el día los tranvías de Las Planas y los tranvías de Sarrià y Vallvidrera."

El de 1922, es faria el 20 de maig amb una assistència que el mateix butlletí del Centre de juliol del 1922, p. 17, xifrava en 50.000 persones. V., també, "El Diluvió" del 20 de maig de 1922. Finalment, el de 1923, es feia el 12 de juny. Com els anys anteriors, s'iniciava pel matí a Vallvidrera amb una missa, hom tributava després un homenatge a Josep Ventura, i tot seguit, "la multitud amb la senyera del nostre Centre al cap i tates les demés senyeres i estandarts fent-li guarda", s'encaminava a Vila Joana on l'Esbart de Dansaires Pàtria de l'A.C.R. del Poble Nou oferia una sèrie de balls populars, mentre la gent pujava a visitar la cambra on morí Jacint Verdaguer; a la tarda, després que els assistents dinessin per aquestes contrades, tenia lloc una audició de sardanes a cura de diverses cobles; i a la nit, a la Plaça de Catalunya, es cloïa la ciada amb una nova audició de sardanes. "La gentada" que havia acudit a la festa de la Sardana "sigué enorme. Els trens de les Planes contínuament abocaven gent i més gent fins al punt de no poder-se donar un pas per aquella immensa esplanada. No recordem haver-hi vist cap altre any una geració tan extraordinària." 53 entitats hi concorrien amb la seva bandera i 56 adregaven la seva adhesió.- "Acció", juliol 1923, p. 16-17; "El Diluvió", 12 de juny 1923.

(247) V. "Acció", novembre 1919, p. 6; "Acció", juliol 1920, p. 6; "El Diluvió", 18 de maig 1920; "El Diluvió", 20 d'abril 1921, i del 3,

857

5 i 7 de juny 1921; "Acció", juliol 1922, p. 17; "El Diluvió", 30 de maig 1922; "Acció", juliol 1923, p. 16-17; i "El Diluvió" del 7 i del 12 de juny de 1923. El CADCI ocupava la presidència de la -- Comissió Organitzadora i a la seva seu s'hi celebraven les reunions preparatòries de l'Aplec. Així, el 1921, Miquel Guinart, com a president de Propaganda Autonomista del Centre, encapçalava la comissió esmentada, formada, a més a més, per Enric Sala (Associació -- Protectora de l'Ensenyança Catalana, Joaquim Delclós (Unió Cata-- lanista), Josep Cardona (Cooperativa Mutual Catalana), Antoni Casali (Esbart Català de Dansaires), Lluís Bertran (Lliga Regionalista), Ramon Negre (Mostra Parla), Josep Guim (Orfeó Català), i Carles Vilella, també de la Secció de Propaganda Autonomista del Centre, que feia de secretari. Domènec Carrové, en succeir Miquel -- Guinart a la presidència de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista, assumiria la mateixa funció a la Comissió esmentada. L'"Acció" citada del juliol de 1923, assenyalaria com "la intervenció principalíssima del nostre Centre per mitjà d'aquesta Secció Permanent (de Propaganda Autonomista) en l'organització de tan -- magna diada ens dóna autoritat per a felicitar-nos del brillant èxit assolit una vegada més i fa que ens sentim satisfets de que els nostres treballs i els nostres neguits posats al servei de -- l'Aplec hagin sigut coronats per l'èxit més afalagador. I el nostre Centre que en l'organització de l'Aplec de la Sardana, com en la de molts altres actes esdevinguts tradicionals, hi posa l'ànima s'ha afermat un cop més com l'entitat de Catalunya que compta amb l'adhesió decidida de les masses populars, les quals en tenen prou d'escoltar-ne la seva veu prestigiosa per a que sense recels atenguin la seva direcció i el seu consell, inspirats una i altre en l'elevat amor per Catalunya." D'aquesta Comissió, finalment, n'hauria de sortir el projecte de bastir un monument a Pep Ventura V. "El Diluvió", 12 d'octubre de 1921.

(248) "Fa disset anys que es celebra l'Aplec de la Sardana i no es nota ni el més lleu cansanci, ni el més ínfim retraïment, ni la més petita ombra que enteli la seva brillantor i els seus entusiasmes. Ben al contrari de tot això, l'Aplec augmenta en grandiositat i en eficàcia. I cada any de celebració és un nou èxit per a la sardana i per al moviment nacionalista de la nostra terra."- "Acció", juliol 1922, p. 16. V., més endavant, p. 484 - 485 .

(249) Deixant de banda l'any 1919, hom renovava primer les diverses --

seccions permanents, el president i vocal directiu de les quals passaven a formar part del Consell Directiu i, finalment, hom -- elegia el president, secretari, tresorer i bibliotecari del CADCI a través del Consell general de socis de l'entitat.

Així, per exemple, el 1921, les juntes generals es desenrotlla-- ven de la manera següent, el 3 de juny, la d'Esports i Excursions; el 10 de juny, la d'Organització i Treball; el 14 de juny, les -- seccions especials Federada a la Quinta de Salut L'Aliança i de -- Subsidis en cas de defunció; el 15 de juny, la de Socors Mutus; el 17 de juny, la de Propaganda Autonomista, el 21 de juny, la d'Edu-- cació i Instrucció; i el 26 de juny el consell general ordinari de socis del CADCI. V. el butlletí "Acció" de juliol de 1920, juliol i agost 1921, juliol 1922, i maig i juliol de 1923.

- (250) Hom també autoritzaria que el Consell Directiu nomenés, "si ho -- creu precís, una Comissió que estudiï si és o no convenient aug-- mentar la quota de soci del Centre". V. "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 1.
- (251) "Acció", juliol 1921, p. 1. V. supra, p. 446.
- (252) "Acció", agost 1921, p. 1.
- (253) FLOR I PAREJA, F.- Memòria de les tasques realitzades durant el període de 1921-22.- "Acció", juliol 1922, p. 1-4. V. supra, p. 469 - 470 .
- (254) V. supra, p. 462 - 463 .
- (255) "Acció", novembre 1919, p. 1. V. l'apartat anterior, p. 453- , i El CADCI i la lluita de classes, p. 544 - 545 .
- (256) "Acció", desembre 1920, p. 1. V. supra, p. 454-455. Més endavant, p. 563 i sgs.
- (257) V. supra, p. 446-7.
- (258) "Acció", febrer, 1921, p. 1 i 3; d'abril 1921, p. 4; i de maig -- 1921, p. 2.
- (259) "Acció", juny 1921, p. 1. V. infra, p. 641.
- (260) "Acció" de setembre de 1921, p. 1 i 2; "Acció", novembre 1921, p. 1. V. supra, p. 447 - 448. Hom feu, de fet, dues reunions, si bé la informació és confusa per defecte de redacció, per a poder de-- tallar el dia de la segona. En efecte, l'"Acció" esmentada de no-

vembre de 1921, p. 1, parla de la junta general extraordinària 859
"celebrada el 11 i continuada el dia 3 del passat octubre". El dia
11 d'octubre se celebrà realment la primera sessió, pel que no té
sentit parlar del 3 d'octubre, data en la que no se celebrà aques-
ta reunió, a part que hom parla d'una assemblea feta el 11 i con-
tinuada el 3. (el subratllat és nostre).

(261) V. la nota 101.

(262) També en aquesta data, el 1922 o 1923, segons manifestacions de --
Ramon Sebríà, torna a plantejar-se el tema de l'autorització del
joc de cartes que havia donat lloc al famós conflicte del juny de
1914 (V. el tercer capítol, p. 117 i sgs.), si bé s'ofegà tot se-
guit. Igualment, poc abans de la dictadura de Primo de Rivera es
plantejaria, segons el mateix Sebríà, l'exercici de la boxa que -
també trobaria oposició. Sobre el tema del joc, en general, "Acció"
de febrer de 1923, p. 12-14, en feia un comentari crític posant-
l com un dels punts del sistema capitalista, titulat El joc i el
règim capitalista. Sobre l'establiment de la boxa, V. la nota --
1072.

(263) Pel que fa a l'any 1910, vegi's la nota 311 del capítol quart. La
celebració d'aquest acte no torna a aparèixer a les planes d'"Ac-
ció" dels anys 1919-1923 i al "Butlletí Escolar".

(264) El CADCI presentava una selecció dels treballs de fi de curs dels
alumnes a l'Exposició Escolar, organitzada pel Consell de Fedago-
gia de la Mancomunitat de Catalunya i feta a la Universitat Indus-
trial, normalment del 21 de juliol al 13 d'agost, llevat de l'any
1923 que no se celebrà "a causa de les actuals circumstàncies", -
segons "Acció" d'agost 1923, p. 4. Normalment, abans de l'Exposi-
ció, hom mostrava els treballs de fi de curs al Centre, si bé en
aquest període no es feu el 1919 a causa de la clausura del local,
el 1921 que es projectava de muntar-la després, però no fou pos-
sible a causa de la pròrroga de l'Exposició organitzada per la -
Mancomunitat fins el 4 de setembre; i el 1922. El 1919, per a su-
plir la manca de treballs escolars, produïda per aquella passa de
grip, primer, i la clausura esmentada, després, la Secció d'Educa-
ció els agrupà en dues seccions: una per als treballs dels alum-
nes, fets durant el curs 1913-1919, i l'altra "de caràcter retros-
pectiu", a base de gràfics sobre l'evolució del nombre de socis,
alumnes, matrícules, despeses, etc. des de la fundació del CADCI.

V. "Acció", setembre 1919, p. 4; "Acció", juliol 1920, p. 3-4; "Acció", agost 1920, p. 5; "Acció", agost 1921, p. 4; "Acció", setembre 1921, p. 6; "Acció", setembre 1922, p.3; "Acció", agost 1923, p. 4. Segons aquest darrer butlletí, en no celebrar-se l'Exposició Escolar, la que es feia al CADCI restà oberta des dels primers dies de juliol fins el 31 d'agost.

- (265) "Acció", novembre 1919, p. 5; "La Publicidad", 31 d'agost de 1919. Pel que fa al Partit Republicà Català, aquesta és la denominació que apareix a l'"Acció" esmentada, mentre que a "La Publicidad" també citada un altre cop, hom hi escriu Bloc Republicà Català, nom que apareix el 1920 (V. nota 267).
- (266) "La Publicidad", 12 de setembre de 1919. Segons una primera estimació d'aquest diari, una cinquantena de coronas havien estat col·locades al peu de l'estàtua, i, més endavant, esmentava noves entitats que havien lliurat ofrenes, les quals arribaven a 70. Hom en diposità també al Fossar de les Moreres, entre les quals apareixia una del Soviet Nacionalista Martinenc.
- (267) L'escrit als alcaldes era signat pels membres de la Comissió organitzadora, formada per Lluís Bertran (Lliga Regionalista), Vicens A. Ballester (Unió Catalanista), Josep Erviti (Bloc Republicà Català) i Miquel Guinart (CADCI). La Comissió per una altra banda, recaptava informació prop de les entitats nacionalistes sobre els actes que projectaven així com, en general, de les commemoracions que se celebraven en altres indrets catalans. V. "El Diluvio" del 4, 8 i 10 setembre de 1920.
- (268) "L'Intransigent", 10 de setembre de 1920, p. 1.
- (269) V. "El Diluvio" del 10, 11 i 12 de setembre de 1920. "L'Intransigent del 1 d'octubre de 1920, p. 4, remarcava que entre les ofrenes n'hi havia que representaven interessos en lluita. "El Centre, per mitjà de la seva Secció de Propaganda -manifestava "Acció" - d'octubre de 1920, p. 5-6-, es declara satisfet del propi comès en l'organització d'aquest acte commemoratiu, que enguany, seguint el torn establert entre les quatre entitats cabdals catalanistes, ha tocat tenir-ne cura al Centre" "L'acte -proseguia el mateix butlletí- ha sigut més esplèndid, més magníficent que mai. El poble s'ha interessat també més que cap vegada per aquest homenatge que tributen els catalans, cada any, a la simbòlica estàtua del darrer conseller en cap En Rafael Casanova. Mai s'havien re-

s'havien rebut tantes coronas; encasvinant que així ocorreria, dis-
posarem la col.locació d'uns amples plafons de fusta al darrera
del monument on col.locar les coronas que arribessin... i no n'hi
hagué prou; vàrem haver de posar-ne, també, als peus del monu-
ment, fins a cobrir el xamós pariarre que l'envolta; no fou sufi-
cient tampoc i penjàrem coronas de tots els arbres que vorejaven
el clos on se situava la Comissió. En el monument s'hi col.locar-
ren tan sols, la de l'Excel.lentíssim Ajuntament de Barcelona, en
el seu lloc habitual, la de la Mancomunitat de Catalunya, les de
les quatre diputacions catalanes, que exceptuant la de Barcelona,
concorrien per primera vegada a l'homenatge i les d'una pila ---
d'ajuntaments que han volgut associar-se a l'espiritualitat de -
la diada, trametent la seva ofrena i hissant la bandera catalana,
de sol a sol, el dia onze de setembre. En unes safates posades
al objecte, recollíren alguns milers de targes, adhesions indivi-
duals a l'homenatge. El convit exprés de la Comissió als mil set-
tanta tres Ajuntaments de Catalunya, les adhesions individuals --
per targes i l'interessar als orfeons i cors de Barcelona que do-
nessin major solemnitat a l'acte, anant-hi a entonar les més sen-
tides composicions del seu repertori patriòtic, han sigut les en-
certades iniciatives de la Comissió, enguany. Totes tres és se-
gur que s'aniran practicant en el successiu i que assoliran una
acollida més falaguera, a cada vegada." Hom esmentava després --
els orfeons que hi havien acudit, la presència de la Cobla Barci-
no, de noies "cofades amb barretina, perteneixents a esbarts can-
saires de la nostra ciutat i a agrupacions femenals, altres ---
obeint a la seva pròpia iniciativa", escoles acompanyades de ---
llurs mestres, els infants de les quals recitaven poemes patriò-
tics i entonaven "cançons de la terra", la representació dels ca-
talans d'Amèrica, de la Colònia Basca, de "La Correspondència" i
la "Joventut Valencianista" de València; els representants de les
corporacions (Ajuntament, diputacions, Mancomunitat) que pronun-
ciaven parlaments, les comissions de diputats i regidors, "acom-
panyats de la Banda Municipal i Banda de la Casa de Caritat".
"I tot el dia -afegia el butlletí del CADCI-, enfront del monu-
ment i enlaire, de part a part de la Ronda de Sant Pere, voleià
una enardidora bandera catalana, de col.lossals proporcions ...
que amb les cançons i les músiques i els discursos i els aplaudi-

ments i viscors, ens donaren la sensació de que no remembràvem una data luctuosa sinó de què afirmàvem la nostra voluntat de -- nacionalistes catalans. I això deu haver de ser l'onze de setembre. Un dia d'entusiasme i no un dia de dol. Un dia de glòria i no un dia de funerals. L'afflicció és enervant i desalentadora..., i l'onze de setembre ha d'infondre'ns coratge i arduesa i optimisme per a prosseguir en la tasca constructiva que cada un de nosaltres, vós obligat a fer durant l'any i prometent recomptar-nos en l'any proper, per a experimentar el goig inqualificable d'observar que som molts més els convençuts. A Moià, vila nadiua d'En Rafael Cassanova, celebràren enguany unes grans festes al·lusionatives a la diada i les fàbriques restaren tancades. Aquest exemple conduirà a no trigar gaire per tot Catalunya. I llavors serà qüestió de que la Comissió Executiva de l'Homenatge als Partits de 1714, recorreni a les entitats i als particulars que s'abstinguin de portar-hi corones al moment. Sraques i rams sí; i -- toies i garlandes i tota mena de forma de flors que expressi alegria i confiança en un futur esplàndid, perquè l'onze de setembre haurà devingut ja la nostra festa nacional per excel·lència, la Festa Major de la Pàtria."

- (270) "Hem cantat l'esperança d'una llibertat --remarcava "Acció" d'octubre 1921, p. 7-- Al davant d'aquests herois, més que homenatjar el símbol entre la puixança i la cecadència, palsem en l'exemple d'ells, la fe continuadora del mateix esperit de 1714, refermant el sentit de catalanitat i heroisme amb què es singularitzaren aquells homes, devinguts avui en dia, el símbol d'una fe, d'un exemple i d'una esperança.(...) Ara, després de l'onze ens sentim plens d'optimisme. Reviu l'esperit català per camunt de -- tots els aconteixements efímers i perdurables de la vida. Després de la diada tenim la certitud que aquest nostre esperit mai no desapareixerà ni minvarà, que ben al contrari d'això, s'arrela i s'ennobleix cada dia més."

La Comissió aquest any, estava formada per la Lliga Regionalista, la Unió Catalanista a la que pertocava de rebre les ofrenes i de tenir cura de l'homenatge el dia 11, i el CADCI que hi prenia -- una "part activa", segons el mateix butlletí abans esmentat. V. "El Diluvió" del 3 d'agost de 1921, "El Diluvió" del 26 d'agost de 1921; "El Diluvió" del 2, 4, 6, 8, 9, 10 i 11 de setembre de 1921.

- (271) Així, escribia Joan Casanovas, a "El Diluvio" del 13 de setembre de 1921: "(...) el -homenatge- que anualment se reitera a Rafael de Casanova ne atrae instintivament, porque a pesar del seny y de la bien entencida cordialitat con que determinadament elements que colaboren con el règimen quieren rodearlo, se entremezclan -- las entusiastas afirmaciones y protestas populares, sublimando el ansia nacional catalana. El de este año tenía singularísimas circunstancias. Por ello el desfile de las corporaciones se ha hecho de una manera insidiosa y obligada, con la fría oficialidad del que viene cumpliendo un cambio de tarjetas, y los hombres representativos de las mismas debieron sentir el aliento popular que rodeaba la estatua como una ansiosa condenación a su conducta, que abandona las maneras que aparentemente tratan de exaltar."
- (272) "El Diluvio" del 13 de setembre de 1921. Segons aquest diari, -- "desde los primeros momentos pudo observar la Comisión una mayor afluencia de curiosos y de personas que los años anteriores". El butlletí "Acció" d'octubre de 1921, p. 7, per la seva banda, remarcava també que "enguany la diada ha ultrapassat totes les -- dels anys passat", fenomen al que contribuiria probablement el -- que la diada s'escaigués en diumenge. El president del CADCI, diversos membres del Consell Directiu, el president de Propaganda Autonomista així com també diversos membres de la seva junta de govern i "un bell nombre de socis" duria pel matí la tradicional corona del Centre a l'estàtua. Per un altre costat, entre les diverses entitats que celebraven actes amb motiu de la commemoració nacionalista, el Centre n'organitzava un segons "El Diluvio" del 8 de setembre de 1921.
- (273) Hom cridaria, segons "El Diluvio" del dia 13, "Abaix En Cambó". "Pareció este grito -assenyala aquest diari- una consigna. En medio de un gran escándalo alzaronse de entre la multitud las voces de los que no estan conformes -y son muchos- con el oportunismo lliguero. -Via fora els farsants!... -Abaix els qui juguen amb el nacionalisme per a pescar carteres de ministre!... -Visca En De - Valera! El griterío era enorme. Y el público, en su mayoría, coreaba los apóstrofes de aquellos muchachos entusiastas. (...) Al retirarse la Comisión del Ayuntamiento, un joven acercose al alcalde accidental y le advirtió: -Ara és hora de cridar allò de -- Visca l'Espanya gran, senyor Maynés!", fet que produiria segons el diari citat la rèplica amenaçadora del periodista regionalista Pa

gós i Rueda. "Los simpáticos muchachos de La Falç, que rodeaban al oportuno compañero suyo que había increpado a Maynés, no pudieron tampoco contener las risa".

- (274) "El Diluvio", 13 de setembre de 1921.
- (275) Maynés manifestaria que Rafael Casanova era "la figura representativa de la lucha heroica que sostuvo nuestra tierra en defensa de sus libertades. (...) Casanova es un ejemplo de fortaleza y, por esta razón, en los actuales momentos en que se está formando aquí una conciencia nacional este homenaje tiene una especial significación. Pero Cataluña (...) no debe buscar esta ejemplaridad en la fecha del 11 de septiembre de 1714. Esta fecha señala un periodo de nuestra decadencia como nación. Nuestra historia ofrece momentos de esplendor y de grandeza como los que simboliza la figura de Jaime I, que se prestan mejor a manifestar nuestro entusiasmo. (...)"
- (276) Comentari a un discurs.- "Acció", octubre 1921, p. 6-7. "El discurs altament patriòtic -començava l'escrit- que va pronunciar l'alcalde senyor Maynés el dia 11 de setembre en el moment de --fer entrega a la Comissió Executiva de la corona de l'Ajuntament, ens ha fet rumiar una bella estona sobre la vàlua i la trascendència de la iniciativa exposada amb gran eloquència pel senyor Maynés en son discurs. No pretenem ara buscar controvèrsies ni --crear recels i animositats entorn de la figura del regidor regionalista. Només volem tractar un punt de notòria importància per a l'esdevenir del moviment nacionalista català que permeti fixar d'una manera clara i definitiva l'orientació que s'ha de seguir en la tasca restauradora de les enyorades llibertats de Catalunya."
- (277) Comentari a un discurs.- "Acció" cit. p. 7 .
- (278) La Lliga Regionalista era la que tenia cura d'acollir l'homenatge el dia 11. "Per l'activitat que la nostra Secció -de Propaganda - Autonomista del Centre-, pren part en l'organització de la diada, tenim el desig que la festa d'enguany, sobrepassi la importància adquirida en els anys passats. Que sigui una manifestació estrictament i radicalment nacionalista, i que abarqui, si possible és, en un sol ideal la complexitat de la vida i dels ciutadans de Catalunya. Verdaderament que cada any, va en augment. Malgrat això,

no podem veure encara unificats, per un mateix braç, per un mateix entusiasme, tota la idealitat nostra."- "Acció" de setembre de 1922, p. 8. "El Diluvió" es referia sovint a la preparació de la diada i n'enumerava amb detall les iniciatives i actuacions de la Comissió. V. "El Diluvió" del 12, 22, 27, 29 i 30 d'agost, i del 3, 6, 8, 10 i 12 de setembre de 1922.

Pel que fa a la demanda del tancament dels comerços de 12 a 1, la Memòria de la Secció de Propaganda del curs 1922-1923, manifestava que "foren poquíssims els qui obeïren el nostre prec".- "Acció", setembre 1923, p. 10.

Cal no oblidar, per una altra banda, que paral·lelament a l'onze de setembre el Centre organitzava el plebiscit nacionalista, previst en principi per al dia 10 de setembre, fet que esperonava la sensibilització general i la dels ajuntaments en particulars de cara a adherir-se també a l'onze de setembre.

- (279) "El Diluvió", 10 de setembre de 1922; "Acció" d'octubre 1922, p. 9. El CADCI, a més a més de la seva corona, curia les de l'Aplec de la Sarcana, del regidor regionalista de Santander Rufino Pelayo, de l'Ajuntament de Camposvapol, de Girona, de Lleida i de Reus del Pomell Els Patriòtic de Lleida, del Centre Nacionalista de Llagostera i d'altres. El Centre, organitzaria també, el dia 10, una festa al Tívoli, consistent en la representació de La reina jove de Guimerà i una audició de ballets populars catalans a cura de l'Esbart Danzaire del Casal Nacionalista de la Barceloneta, que d'antuvi hom l'havia programat com una manifestació complementària del plebiscit nacionalista.

Per una altra banda, "El Diluvió", en una columna titulada Obra de catalanización, publicada el 27 d'agost de 1922, remarcava la participació del Centre a l'organització de la diada de l'onze de setembre: "(...) està organitzando la jornada del dia 11 de septiembre, en que Cataluña ha de rendir el homenaje anual a Rafael Casanova y mártires de 1714. Con este objeto ha circulado cartas invitando a todos los ayuntamientos de nuestra tierra y a las entidades catalanas de las Américas, recordándoles la fecha para que se adhieran y manden ofrendas al pie del monumento del heroico conseller en cap." A l'apartat proper tornem a referir-nos a aquest article. V. la nota 417.

- (280) "Acció", octubre 1922, p. 8-9. "No tenim en el nostre ideari ---

-proseguia aquest butlletí- cap oltre acte de la importància de l'onze de setembre. S'ha conat a aquesta data una màxima unanimitat. Cal fixar-se només en les ofrenes i adhesions provinents de tots els diversos partits nacionalistes i àdhuc dels qui aparen-ten ésser-ho. No s'ha arribat, però el límit que en podríem dir de màxima esplendor. Fins avui, cada any, la commemoració ha tingut un ceire d'afirmació del problema nacionalista, ampleant-hi cada vegada una certa dosi de gosadia, que ens ha valgut, però, la gran importància que avui té l'homenatjar els Herois màrtirs. Caldria que avui, arparant-nos amb la força que ha adquirit la -- diada, ens desampelleguéssim del tot d'aquesta gosadia i ens pos-sessionéssim d'una personalitat efectiva, sense regateigs, per -- tal que ço que avui està lluny, sigués, pels anys vidents, una -- realitat. Ens referim a la idea llançada i enguany posada en prèc-- tica, de celebrar festa nacional el dia 11 de setembre. Sabem a bastament que aquest propòsit no pot ésser possible realitzar-lo d'una manera fulminant, però també sabem que portant una activa -- propaganda, un desinterès, i més que tot un esforç en posar damon-- dels ulls dels indiferents tota la màxima idealitat de la diada, tindria d'aportar-nos un gran avançament en aquell sentit."

V., també, pel que fa al desenvolupament de la diada, "El Diluvio" del 12 i del 13 d'octubre de 1922.

- (281) "Acció", setembre 1923, p. 13. "El Diluvio", 29 de juliol 1923. Aquest mateix diari assabertava que la Secció Permanent de Propa- ganda Autonomista s'havia adreçat també a tots els seus delegats de fora de Barcelona "para que la tenguin al corriente de los -- actos patrióticos que con motivo de tan importante fecha se orga- nicen por parte de los ayuntamientos y entidades. Esta medida per- mitirá conocer todo el alcance que tendrá el once de Septiembre de este año."

La Comissió organitzadora s'adreçaria igualment a la Cambra de Comerç i Navegació, Lliga Industrial i Comercial, Federació Patro- nal, Unió Gremial, Cambra Mercantil, Foment del Treball Nacional i Cambra Industrial i Comercial "pidiendo interesen de sus asocia- dos el cierre de los establecimientos una hora antes de la habi- -- tualmente señalada, o sea a las doce del día, para que su perso- nal pueda asistir a la fiesta".- "El Diluvio", 5 de setembre de 1923.

(282) V. "El Diluvio" del 22 i del 29 de juliol de 1923, del 9, 22 i 30 d'agost de 1923, i del 5,6,7 i 9 de setembre de 1923; "La Veu de Catalunya" del 7 de setembre de 1923. "El Diluvio" esmentat del 7 de setembre de 1923, reproduïa una declaració de la Comissió organitzadora de la diada, la qual recomanava "a todos los nacionalistas en general y en particular a todos aquellos que desempeñen -- cargos en las corporaciones municipales y en las entidades de toda Cataluña, que hagan valer su influencia para que el dia 11 de septiembre sea solemnizado de la manera más espléndida que sea posible, organizando actos conmemorativos en recuerdo de la gloriosa defensa de las libertades de Cataluña. Ha de procurarse que la conmemoración esté rodeada de la adhesión espiritual de toda nuestra tierra adquiriera todo el carácter de Fiesta Nacional Catalana. La bandera barrada ha de lucir aquel dia en los balcones de todos los ayuntamientos, de todas las entidades y de todos los particulares; quedará así patente, no solo el homenaje que los catalanes de hoy rinden a los mártires del año 1714, sino también la voluntad de Cataluña de volver a su antiguo régimen de libertad." I afegia més endavant que les adhesions i lletres que anava rebent la Comissió "adquieren magnas proporciones. A juzgar por este detalle, el acto de este año adquirirá una grandiosidad nunca vista. Pel que feia a les adhesions dels ajuntaments, "también se nota un considerable aumento, visto el de los otros años".

(283) "El Diluvio" del 11 de setembre de 1923. "El Diluvio" del 6 de setembre de 1923 anunciava que la Comissió preparava aquest manifest que d'ora editat en un cartell gran i fixat pels carrers de Barcelona, a part d'una edició en petitat per a repartir-lo. Hom avisava a les entitats de fora de Barcelona que volguessin ajudar a la seva distribució que s'adrecessin a l'hostatge de la Comissió, que era el del CADCI. El manifest, remarcava també que la commemoració cada any prenia "una major grandesa popular". "A mida que la consciència nacional de Catalunya va desvetllant-se en el cor de les multituds patriòtiques, cada dia més denses, s'entén i s'intensifica el record d'aquells herois que feren el darrer esforç per evitar a la pàtria -- l'esclavatge i la vergonya en què ha viscut unes centúries, en -- què roman encara." La commemoració, per una altra banda, era "acte despullat de tot caire partidista i de tot baix interès de --

grup, tots els bons patriotes tenen el deure de sumar-s'hi i de contribuir-hi amb la llur presència personal a tots els actes - recordatoris. (...) tots els catalans conscients de la pròpia -- personalitat i defensors dels drets imprescriptibles de Catalunya (...) han de fer en tal dia afirmació plena i robusta de la voluntat nacional indestructible (...)."

"Als catalans, doncs, de tots els estaments i de totes les terres ens adrecem, per demanar-los que en l'onze de setembre d'enguany retin homenatge viril als herois de 1914 i ajudin al record pietós la ferma voluntat de reivindicar la seva santa memòria, complint llur darrera comanda de defensar fins a morir la pàtria catalana, gloriósament renaixement."

- (284) "La Veu de Catalunya", 11 de setembre de 1923. El míting fet al CADCI fou unitari pel que fa a la participació de representats de branques diverses (Esquerra Catalana, Acció Catalana i Estat Català) i la presència a la presidència de Romà Sol de la Lliga Regionalista, tanmateix els oradors manifestaren ben explícitament, a les seves intervencions les diferències i recels que els separaven.
- (285) Els representants bascos i gallecs eren a Barcelona per a signar, el dia 11 l'anomenada "triple aliança", promoguda per "Acció Catalana". V. "La Veu de Catalunya" del 12 de setembre de 1923. V. la nota 137 d'aquest capítol.
- (286) El "Grup Bancari Sempre Catalans" era format per empleats del -- Banc de Barcelona, Société Generale, Urquijo, Catalunya, Espanyol de Xile, Roma, Hispà-Americà, Jover i Cia, Soler i Torra Germans, Biscaia, i Alemany Trasatlàntic. Aquest grup, feien pública una declaració, que reproduïa "El Diluvio" del 9 de setembre de 1923, la qual remarcava que el nucli d'empleats de banca "farà també -- com els anys passats acte de presència a l'homenatge a En Rafael Casanova", i proposava després de dur a terme l'enllumenat del monument.
- (287) "El Diluvio" del 9 de setembre de 1923, indicava també que "un -- gran número de deportistas -más de 200- que diariamente se reúnen en Canalejas todas las noches, llevarán una corona como símbolo de homenaje al gran consejero".
- (288) "La Veu de Catalunya" del 12 de setembre publica la relació detallada de totes les ofrenes que ocupen gairebé tota la plana 3

- (quatre columnes). V., també, "El Diluvio" del 12 de setembre de 1923.
- (289) "La Veu de Catalunya" del 12 de setembre de 1923, transcriu el nom dels detinguts (25) i dels ferits (3), un d'ells greu; un dels ferits, era guàrdia de seguretat. V. també "El Diluvio" del 12 i del 13 de setembre de 1923.
- (290) Diàdes que s'apropen.- "Acció", maig 1923, p. 11.
- (291) V., el capítol anterior, p. 354. "Acció", setembre 1913, p. 9; "Acció", octubre 1913, p. 5; "La Veu de Catalunya", 11 de setembre de 1913; "La Publicidad" del 12 de setembre de 1913. El setembre de 1913, el CADCI s'adheria també als actes d'homenatge a Prat de la Riba, celebrats a Castelltorsol i Santa Perpètua.- "Acció" d'octubre 1913, p. 1.
- (292) "La Publicidad", 12 de setembre de 1913.
- (293) V. supra, p. 422-423.
- (294) V. la p. 221-222.
- (294 bis) V., supra, p. 449.
- (295) "Acció" de desembre 1913, p. 5. Segons "El Diluvio" del 12 de desembre de 1913, l'escrit lliurat al cònsul americà, dirigit al president Wilson, feia conèixer "la voluntat de la dependència barcelonesa, representada per 6.500 asociados, de que Catalunya sea elevada a la categoria de nacionalidad". També el CADCI felicitaria el diputat de Catalunya Nord Emmanuel Brousse, "per haver-se volgut recordar -al Parlament francès- i dedicar sentides paraules als màrtirs voluntaris catalans que defensaren en la causa de França, la de les Nacionalitats"; i a l'ambaixador anglés a Madrid, "per la dedicatòtia que adreçà a Catalunya en el seu parlament del banquet de la victòria dels aliats en el Majestic Hotel de Barcelona".- "Acció" de gener de 1919, p. 1, i "El Diluvio" del 12 de desembre de 1913.
- (296) "Acció" de desembre de 1913, p. 6. El lliurament de les signatures al Consolat de Sèrbia es faria el 17 de novembre, el mateix dia de la conferència, organitzada per la Unió Catalanista, de Macià al CADCI. Un nombrós grup dels assistents a la conferència acudiria al Consolat, tot cridant visques a les nacions aliades, mentre la comissió lliuradora del document romania a dins. "Cuan-

do el entusiasme era major -escriu la crònica de "El Diluvio" del 18 de novembre de 1913- y más delirantes los vítores y los aplausos, llegó un grupo de los del Requeté, que empezó, inoportunamente, a dar vivas a la neutralidad y otros más expresivos, que indignaron, por lo provocativos, a los pacíficos manifestantes. Muy pronto los dos bandos llegaron a las manos, repartiéndose paraguasos y puñetazos en abundancia". Entre aquests manifestants nacionalistes, apareix un jove que havia de morir tràgicament al CADCI el 6 d'octubre, Jaume Compte. V. "La Veu de Catalunya" del 18 de novembre de 1913. També, la nota 22 d'aquest capítol.

(297) "Acció", desembre 1913, p. 6; "La Veu de Catalunya" del 27 de novembre de 1913; "El Diluvio", 27 de novembre 1913. V. supra, p. 429.

(293) "Acció" de gener de 1919, p. 5.

L'autoritat governativa prengué en aquesta avinantesa "medidas extraordinarias; la policía frente al local, formó varias líneas estratégicas, que ni la de Hindenburg", segons la recensió de "El Diluvio" del 1 de desembre de 1913, mentre que "La Veu de Catalunya" del mateix dia, assenyalaria que l'autoritat "havia adoptat algunas precauciones" "pels voltants de la Rambla de Santa Mònica". També, "La Veu de Catalunya" del 30 de novembre de 1913.

(299) Hi intervinrien l'Esbart Català de Dansaires, el Cor Catalunya Nova, Joaquim Vinyas i Faust Casals que llegirien diversos poemes, el baix del Teatre de l'Opera de Varsòvia, i Miquel Guinart, que llegiria un treball al.lusiu a l'acte, original d'Ignasi -- Iglesias que no hi assistia per indisposició, tot obtenint un benefici de 191'05 pts. V. "Acció" de gener de 1919, p. 5; i de febrer 1919, p. 4.

Uns anys després, durant una excursió, organitzada pel Gremi de Viatjants i Corredors del CADCI a Paris, a finals de març i començament d'abril de 1923, hom aprofitaria l'avinantesa per a homenatjar els voluntaris catalans morts a la Gran Guerra. V. --- "Acció", maig 1923, p. 20-29; infra, p. 544.

(300) La festa consistia en un recital de cançons catalanes i italianes abans i després de la conferència esmentada, a cura de la soprà Rosalia Puentes, del tenor Juventí Folgar i Anna Aymat al piano. Enric Cubas, enfi, llegiria una versió catalana del poema d'Annunzio, La Victòria. Membres de la colònia italiana assistirien a -

l'acte, obert amb l'execució dels himnes italià i català.- V. --
 "Acció" de febrer de 1919, p. 5; "El Diluvió" del 11 de gener de
 1919, i "L'Intransigent" del 17 de gener de 1919. El Centre, dins
 d'aquestes actuacions entorn del final de la guerra, delegaria al
 soci Josep Vallés i Vives a l'expedició a Verdun per a lliurar
 "la bandera que el poble i entitats de Barcelona ofrenen a aque-
 lla heroica ciutat", segons "Acció" de gener de 1919, p. 1. Tam-
 bé, durant el període de clausura del CAOCI, la Secció de Propa-
 ganda Autonomista visitaria el cònsol del nou estat iugoslau "per
 a patentitzar-li la nostra simpatia profunda per Sèrbia, quina
 llibertat havia estat en greu perill durant la guerra, i la satisfi-
 cació intensa que havia produït al Centre la constitució d'a-
 quell nou estat, en plasmar una cobejaca aspiració de tota la ra-
 ça eslava del Sud", essent objecte d'una recepció per part del
 cònsol esmentat. En aquest mateix sentit, la representació de la
 Secció visitaria el cònsol de Txecoslovàquia "expressant-li la
 felicitació del Centre, per la constitució d'aquell nou Estat".-
 "Acció", novembre 1919, p. 5. Mesos després, la mateixa secció
 sol·licitava al consolat iugoslau opuscles o llibres "de propa-
 ganda del seu joveníssim país". El butlletí d'"Acció" de maig de
 1920, p. 3, agrafa la tramesa del material (un mapa, diversos
 exemplars del llibre La cuestión del Adriático i periòdics que
 publicaven a Amèrica les colònies de serbis.

(301) V. el capítol anterior, p.360-361.

(302) "Acció", febrer 1919, p. 5; "La Veu de Catalunya" del 27 de de-
 setembre de 1918; "El Diluvió" del 28 de desembre de 1918; "La Veu
 de Catalunya", 28 de desembre de 1918; "La Veu de Catalunya" del
 30 de desembre de 1918. Un àlbum, confeccionat després de la vet-
 llada, amb "un centenar d'adesions de diferents indrets de Ca-
 talunya i de totes les manifestacions de la vida corporativa ca-
 talana" fóra acompanyat al Casal Català de Manila, perquè el lliu-
 res" a la més alta autoritat de Filipines".- "Acció" de desembre
 de 1919, p. 12.

(303) "Acció" de gener de 1919, p. 5, i "Acció" de febrer 1919, p. 5.
 La de Ferran Boter, la segona es donà el 21 de desembre de 1918
 ("La Veu de Catalunya" del 20 de desembre de 1918), la de Bena-
 detto Calarossi, el 11 de gener, juntament amb la qual se cele-

braria la festa esmentada en honor d'Itàlia. La de Pere Bordoy es donaria el 18 de gener de 1919.

- (304) "Acció", gener 1919, p. 5. Miquel Guinart havia de cloure també aquest cicle amb una conferència sobre el tema "¿Catalunya?", el primer de febrer, que havia igualment de veure's frustrada a causa de la clausura del local del Centre.
- (305) "Acció" de desembre, 1918, p. 1 i 5. La premsa veia l'adhesió "amb el més vibrant entusiasme" del Consell Directiu del CADCI a l'acte del 16 de novembre i la seva recomanació als seus associats -- que sol·licitessin "cels seus respectius patrons una hora de festa demà, dissabte, dia 16, de 12 a 1, i millor encara el tancament del comerç per a solidaritzar-se amb la major solemnitat a l'acte trascendental de la petició d'autonomia per a Catalunya". -- "La veu de Catalunya" i "El Diluvió" del 16 de novembre de 1918. També, la recensió de l'acte a "La Veu de Catalunya" del 16 de novembre de 1918 i a "El Diluvió" del 17 de novembre de 1918. V. supra, p.429 - 430.

El CADCI no era l'únic grup de dependents que s'hi adheria. Entre les adhesions hi trobem, també, la de la Unió Professional de Dependents i Empleats del Comerç ("La Veu de Catalunya" del 27 de novembre de 1918).

- (306) Recordi's la nota 17 d'aquest capítol. La Secció de Propaganda, segons "Acció" de gener de 1919, p. 5, visitava els "detinguts -- amb ocasió de les manifestacions patriòtiques ocorregudes en nostra ciutat durant els dies del mes de desembre. Demés d'interessar-se per llur llibertat, aquesta Secció obrí una subscripció a l'objecte de fer ofrena a tan simpàtics ciutadans de presents -- propis de la diada de Nadal". En ocasió de la mort "del jove i -- malaguanyat catalanista", Manuel Miralpeix, "produïda en ocasió dels esdeveniments desenrotllats en nostra ciutat a l'entorn de la petició d'Autonomia", el butlletí del CADCI se'n feia ressò i expressava el seu "dol" i l'ensems "indignació" per "l'agravi com més a nostra sacra causa". Amb aquest motiu s'obria una subscripció, a l'igual que ho feien altres entitats, "per a la necessitada família del màrtir finat", la qual assolia unes 1.500 pessetes. -- "Acció", febrer 1919, p. 1. Aquesta solidaritat dels dependents del CADCI es tornaria a manifestar envers el germà de Miralpeix la diada de reis de 1920 ("Acció", desembre 1919 a març

1920, p. 13), a part de participar en la subscripció oberta per la Joventut Nacionalista La Falç "per a costejar dues plaques de marbre" que es col·locarien a les tombes de Miralpeix i Benet, "un altre jove mort en les mateixes circumstàncies que l'anterior -- ("Acció", abril 1920, p. 2). El gener de 1922, encara, la Secció de Propaganda Autonomista expressava el seu "intent de commemorar amb un acte d'afirmació nacionalista l'aniversari de la mort dels joves Benet i Miralpeix" ("Acció" de febrer de 1922, p. 1). Assenyalem, també, que clausurat el local del Centre, la mateixa secció tornaria a visitar els "catalanistes reclousos en la Presó Model, entre els que hi havia el nostre consoci J. Orpella, que quasi ja havia complert els seus sis mesos de condemna, quan fou deslliurat per gràcia de l'indult atorgat".- "Acció" de novembre 1919, p. 5.

(307) A part del que assenyalem a la nota 25, aquesta reunió decidia -- de postposar tota resolució fins conèixer els acords de l'Assemblea de la Mancomunitat del 26 de gener de 1919, al marge de l'agtuació que cada joventut volgués prendre pel seu compte. Aquest acord fou el que semblà "més armonizable" entre els diversos parers exposats, segons "El Diluvio" del 21 de gener de 1919. V. també, "La Publicidad" del 19 de gener de 1919. Entre les entitats, hi apareixen, a més a més del CADCI, la Joventut Nacionalista de la Lliga, Joventut Nacionalista Renaixença, Associació Catalana d'Estudiants i la Joventut Nacionalista La Falç.

(308) El míting, celebrat el 5 de gener de 1919, inaugurava les tasques d'aquesta entitat adscrita a la Lliga Regionalista. Miquel Guinart hi prendria part per la Secció de Propaganda del Centre "amablement requerits per aquesta novella entitat".- "Acció" de febrer 1919, p. 5; "La Publicidad", 4 de gener de 1919; "La Publicidad" del 6 de gener de 1919. Hi prengueren part el diputat Rosés, Bofill i Matas, Jover, Bulart, Maynés, Bremon, Garriga i Massó, Bosch, president d'aquesta Joventut, i Miquel Guinart. Pel que fa a aquest grup, v. la nota 19 d'aquest capítol.

Dins d'aquest context, hauríem d'esmentar la Diada de la Llengua Catalana, amb la celebració al Centre, la vigília, d'un míting d'afirmació nacionalista (v. la nota 230); l'audició de sardanes el dia abans de l'Assemblea de la Mancomunitat del 26 de desembre de 1918 ("Acció", febrer 1919, p. 5), i el telegrama de feli-

citació, adreçat pel Gremi de Viatjants i Corredors del CADCI, a l'alcalde de Terrassa per la seva desautorització de les manifestacions del diputat monàrquic Alfons Sala, contràries a la campanya per l'estatut ("La Publicidad" dels dies 13, 19 i 20 de febrer de 1919).

(309) V. supra, p. 431.

(310) "Acció", gener 1919, p. 1. V. a la nota 313 el text complet d'aquesta comunicació.

(311) La qüestió social i l'autonomia.- "Acció", febrer 1919, p. 6.

(312) V. supra, p. 430.

(313) "En aquests moments transcendents -llegim a l'escrit signat pel vice-president del Centre, J. Sans, i el secretari M. Calvet, en nom del Consell Directiu- en què es debat sobre el pervindre de la nostra terra, l'estament del comerç i de la indústria de Barcelona, representat genuïnament pels sis mil cinc cents socis -- que s'acoblen en la nostra entitat, ha volgut fer-vos avinent el seu més lleal sentir referent al projecte d'autonomia que la Mancomunitat i els parlamentaris catalans tenen presentat a Madrid. Constituïm una força estamental, una organització obrera, que en el projecte d'autonomia elaborat per la Mancomunitat, no s'ha sentit satisfactòriament apoiada en l'aspecte social, ja que ço que sigui legislació sobre matèria obrera, hem vist que es reservava al Poder central, privant-nos així d'una de les prerrogatives que més afermarien la nostra sobirania popular. Notant com això ha -- produït en tota la classe obrera una certa contrarietat i fent-nos ressò de la seva general aspiració, és que ens permeten adreçar a V.E. per a formular la nostra petició de que voldríem que fos ampliat en el caire social el projecte d'autonomia presentat. No ens cal pas dir que aquest, en sos termes generals, ha provocat els nostres més pregonos entusiasmes i que per la seva consecució si a V.E. li sembla convenient, li oferim el nostre més vehement concurs. Esperem, doncs, amb impaciència els patriòtics -acords que han d'eixir de l'Assemblea d'avui en la confiança de que no seran acceptades solucions equívokes, com la de la formació de la Comissió extra-parlamentària, que no creiem arribi a concloure en res positiu per a la nostra causa."- "El Diluvio" - del 22 de desembre de 1918.

Com pot veure's, en la qüestió de la Comissió extraparlamentària

el CADCI se situava de la banda del nacionalisme radical i republicà, enfront de la posició més possibilista de Cambó i la Lliga Regionalista.

- (314) "El Diluvio", 30 de desembre de 1913, i "La Veu de Catalunya del 30 i del 31 de desembre de 1913. La convocatòria del míting, que es fixaria pels llocs públics, manifestava que el "fet de l'autonomia de Catalunya és indiscutible. El règim autòmic pel qual tant hem bregat nosaltres, els dependents de comerç, va a tenir sentada definitivament en la nostra terra. Mes, l'organisme director de la nostra pàtria, la benemèrita Mancomunitat de Catalunya, en reclamar del Govern Espanyol aquesta constitució autònica imminent, ho ha fet de faísó que no satisfà plenament les aspiracions de l'obrer català, puix en una de les bases ha volgut reconèixer en el Poder central sa exclusiva facultat per a establir i regular la legislació obrera. Aquest dret de resoldre a casa qüestió social, que els obrers catalans hem de considerar essencialment nostre, cal procurar per tots els mitjans que no ens sigui arrabassat i, per tal d'assolir-ho, anem a emprendre, d'acord amb els altres sectors cultural-democràtics de Catalunya, una forta creuada, el primer acte públic de la qual el constituirà un grandíós míting d'afirmació nacionalista-obrera (...)."
- (315) "Acció", febrer 1919, p. 6.
- (316) "En el aspecto social -diria també Fabra-, España se encuentra en estado de inferioridad en relación con los demás pueblos de Europa. Si España no se organiza inmediatamente en este sentido, quedaríamos aislados de los pueblos civilizados. La autonomía de Cataluña es un arma para acabar con estos medios: hay que procurar que sea un lazo de unión para las demás regiones españolas para llegar a la Federación Ibérica".- "La Lucha" del 3 de gener de 1919.
- (317) "La Lucha", 3 de gener de 1919, "Acció" de febrer 1919, p. 6. -- Aquest darrer butlletí, remarcava "l'expectació creixent que despertaren en tota la concurrència aquells parlaments, que no sols es limitaven a advocar per a la incorporació del problema social en la imminent constitució autònica de Catalana, sinó que amb la competència que caracteritza a cada un dels esmentats oradors, volgueren il.lustrar-nos sobre els greus problemes que ha plantejat l'acabament de la guerra i sa estreta relació amb els obrers

i, especialment, la repercussió en l'estament mercantil; manifestacions que foren sorollosament aplaudides pels reunits".

- (318) El "Missatge" fóra "tramès pel ple de la junta de la Secció" --- d'Organització i Treball al President de la Mancomunitat, "qui - en rebre'l de les nostres mans, no ens prometé ja solament estudiar-lo, sinó defensar-lo personalment i procurar que se li dongui la satisfacció deguda".- "Acció", febrer 1916, p. 6; "La Publicidad", 9 de gener de 1919.
- (319) "La Publicidad", 4 de gener de 1919.
- (320) "La Publicidad" del 8 de gener de 1919. V. la nota 16 d'aquest capítol. En aquest sentit, Frederic Godàs adreçaria un telegrama a Puig i Cadafalch, en nom de les "numerosas representaciones republicanas socialistas comarcas de Lérida" que havien assistit a la festa política celebrada amb motiu de la inauguració de la Joventut Republicana de Lleida, que acordaven per aclamació "dirigirse al presidente Mancomunidad petición no excluir Poder catalán atribuciones cuestión social conforme petición aparecida --- CADCI de Barcelona", segons "La Publicidad" citada.
- (321) V. també la nota 16 d'aquest capítol.
- (322) V., igualment, "Acció", abril 1932, p. 21.
- (323) V. supra, p. 431-432 i 450-451.
- (324) "Acció", novembre 1919, p. 5. La Secció de Propaganda del Centre, segons aquest butlletí, posava "en pràctica una iniciativa llarg temps acaronada", l'"Oficina de relacions exteriors i estadística a la qual hem passat la conservació del Cos de Delegats del - Centre". V. més amunt, p. 444 .
- (325) "Acció", novembre 1919, p.5. Segons aquest butlletí, no es rebé resposta del document adreçat a Evarist Fàbregas.
- (326) Hom l'adreçà a Hurtado, com a director i a Jori com a redactor cap de "La Publicidad".- "Acció" de novembre 1919, p. 5. "Hem de planye'ns també -llegim en aquest butlletí-, ben sicerament, de no haver tingut la ventura de que cap dels dos senyors, contestés a la nostra petició".
- (327) "Acció", novembre 1919, p. 5. El Centre signava en aquest sentit, "un document que presentaren una vintena d'entitats", a iniciativa de l'Esbart de Dansaires del Casal Nacionalista Martinenc.

- (328) V. la nota 300 d'aquest capítol.
- (329) V. la nota 306 d'aquest capítol.
- (330) V. supra, p. 443.
- (331) "Acció", abril 1932, p. 42. Recordem que la Secció de Propaganda, organitzava un audició de ballets, el 24 de setembre per a festejar l'obertura completa del Centre. V. la nota 124.
- (332) "Acció" d'octubre i desembre de 1918, p. 5, així ho indiquen.
- (333) "Acció", febrer 1919, p. 11.
- (334) "Acció" de desembre de 1919, a març de 1920, p. 11. El 30 de novembre hom posava en escena Papallones de Fous i Pagés i el "juquet" La meua dona, a cura de la companyia d'August Barbosa.
- (335) El 25 de desembre de 1919, hom representava La creu de la masia i Els tres tombs de Campmany; el 26 de desembre, Senyora Àvia vol marit de Fous i Pagés; el 11 de gener de 1920, Jugar a casats -- d'Ignasi Iglesias i L'amor vigila de Poal Aragall; el 18 de gener de 1920, Els últims Rovellats de Lambert Escaler; el primer de febrer, L'Arlesiana de Daudet ("Acció" de desembre 1919 a març -- 1920, p. 13 i 14). El 29 de febrer de 1920, la companyia de l'actriu Ramona Mestres escenificava al Centre Maria Rosa de Guimerà i Tot cor d'Aulés; el 19 de març, la companyia que dirigia Jaume Borràs, representava L'alcalde de Stilmonte de Maeterlink, i Un interior de Manuel Folch i Torres; el 28 de març, després d'una conferència d'Adrià Gual sobre teatre, la seva Escola Catalana -- d'Art Dramàtic escenificava Cridon i Amina de Goethe, traduïda al català per Joan Maragall, i Les humils violetes de Victorià Vives ("Acció" d'abril de 1920, p. 8; "El Diluvio", 17 de març de 1920). El 4 d'abril de 1920, dins de les festes de l'aniversari, hom posava en escena Don Gonzalo o l'orgull del gec d'Albert Llanas i El pintor de Miracles de Rusiñol (v. la nota 235 d'aquest capítol). El 23 de maig, a la tarda, hom representava Ditxós termòmetre -- dels germans Coromines Prats i La senyora Marieta d'Ignasi Iglesias; i, a la nit, l'obra patriòtica La nostra parla, en homenatge a Ignasi Iglesias, amb una gran assistència de socis que omplien a vessar el local i aplaudien l'obra així com les poesies -- que Iglesias llegiria al final, entre elles la dedicada Als voluntaris catalans ("Acció" de juny de 1920, p. 7). El 30 de maig, finalment, es cloïa la temporada amb L'ànima és meua de Guimerà.

feta també en homenatge a aquest darrer "després de la seva enèrgica actuació catalanesca en els darrers Jocs Florals de Barcelona" ("Acció" de juny 1920, p. 7, i juliol 1920, p. 6).

Subratllem, també, que Francesc Llinàs representaria la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del Centre a les reunions -- que se celebraven al Centre Nacionalista Català "per a tractar del foment del teatre líric català" ("Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 13).

- (336) El 17 de novembre es representava La mare de Rusiñol ("Acció" de desembre de 1920, p. 5); el 15 de gener de 1921, El místic del mateix autor ("Acció" de febrer de 1921, p. 5). El 11 de febrer de 1921, la companyia teatral de Vila-Gaví representava al CADCI, i per primer cop a Barcelona, després de la seva estrena a Reus, La cançó del vell Cabrés de Ventura i Gassol ("Acció" de febrer 1921, p. 5, i de març 1921, p. 8). El 6 de març, hom escenificava Els savis de Vilatrista de Rusiñol; i el 19 de mateix dia, -- La santa de Martí Gial i Els sense cor d'Apel·les Mestres, amb una assistència, en ambdues ocasions, que omplia mitja sala --- ("Acció" d'abril 1921), p. 7); el 3 d'abril, Sol solet d'Angel Guimerà i L'eterna qüestió d'Avel·lí Artís, i el 17 del mateix mes El pati blau i Flors i Violes ("Acció" de maig 1921, p. 9); el 7 de maig, El monjo negre de Pitarra, dins de les festes de l'aniversari del CADCI; i el dia 15, La dama alegre de Puig i -- Ferrater ("Acció" de juny 1921, p. 2 i 7, i "El Ciluvi" del 14 de maig de 1921).

- (337) El 2 d'octubre de 1921, hom escenificava L'enemic amor de Miquel Palol; el 8 d'octubre, la companyia d'Adrià Claramunt representava L'heroi de Russinyol; el 22 d'octubre, Sang blava de Pous i -- Pagés, a part de la representació, el 10 de setembre, de l'obra Joan Dalla d'Angel Guimerà ("Acció" d'octubre 1921, p. 7, i de novembre 1921, p. 7, i 8). El darrer butlletí esmentat, en comentar l'obra Joan Dalla, remarcava que "caldría que tothom s'imposés de ço que va passar en 1714 i sabés consolidar l'esperit d'en Joan Dalla i el manifestés, i el practiqués per damunt de tot ço que no significués una intransigència en el problema de la nostra causa"...

El 27 de novembre de 1921, s'estrenava al Centre l'obra històrica, La Remensa de Burgas ("Acció" de novembre de 1921, p. 8; i "Acció"

de gener de 1922, p. 6 que reproduïa uns versos de la mateixa), precedida de la lectura d'una exposició històrica introductòria, redactada per Rovira i Virgili.

El 11 de desembre hom representava Foc Nou d'Ignasi Iglesias; el 25 de desembre, La barca i L'Esquetlla de la Torratxa; el 15 de gener de 1922, La llum dels ulls d'Avel·lí Artís i Quan les orelles tornin de Miquel Saperas; el 29 de gener, Silenci d'Adrià Gual i La dona de gel de J. Ventura Rodríguez ("Acció" de gener 1922, p. 7; "Acció" de febrer 1922, p. 7 i 8; i "El Diluvió", del 28 de gener de 1921). Amb motiu del tercer centenari de Molière, el CACCI feia representar L'avar, l'onze de març, i El misàntrop el 18 del mateix mes, a cura de l'Escola Catalana d'Art Dramàtic, dirigida per Adrià Gual ("Acció" de març 1922, p. 12, i d'abril 1922, p. 11; "El Diluvió", 18 de març de 1922). El 30 d'abril, el mateix grup posava en escena Judit de Welp d'Àngel Guimerà, dins de les festes de l'aniversari del CACCI; el 14 de maig, L'endemà de bodes de Pous i Pagés, ("Acció" de juny 1922, p. 10); i el 4 de juny, El lliri d'aigua de Pitarra. ("Acció" de juliol de 1922, p. 17, i "El Diluvió" del 2 de juny de 1922).

Assenyaïem també la projecció d'algunes pel·lícules al Centre, - com, per exemple, El cardenal, el 13 de novembre de 1921, ("Acció" de desembre 1921, p. 8).

- (338) Al marge de la temporada que fineix.- "Acció" de juny 1922, p. 10-11. Aquest comentari subratllava el fenomen del "retraïment dels socis en les funcions de teatre que es celebren en el Centre. Els motius d'aquest fenomen? No els sabem. La Secció ha esmerçat tota la cura necessària a l'organitzar funcions. En aquesta temporada s'ha donat entrada a obres d'autors estrangers de fama mundial, sense descuidar els catalans de més prestigi. I en tots dos casos, no hem vist mai que l'anunci d'una bona obra i d'una bona companyia cridés l'atenció deguda. (...) No serà, -- creiem, pel cost de les localitats, per tal com creiem que són pla bé molt més econòmiques que cap teatre públic. No creiem, tampoc, serà per deficiències de representació, que molt bé es pot dir, que la cura empleada en aquest aspecte, ofereix, quasi diríem, un grau notable de depuració. Doncs, si en tot això no hi sabem trobar una excusa justificable, com i de quina manera s'ha portat a terme aquest fenomen? No voldríem semblar crus, solament

acabarem recomanant que un hom s'incorpori al camí que es seguia dos o tres anys endarrera."

- (339) Hom representava Nora d'Ibsen.- "Acció" de setembre de 1922, p. 9 i d'octubre de 1922, p. 9. Recordem, també, que la vigília del 11 de setembre de 1922, hom representava La reina jove de Guimerà la festa organitzada pel CADCI al Teatre Tívoli, prevista, en -- principi, per a completar els actes d'afirmació nacionalista del 10 de setembre (V. la nota 279 d'aquest capítol).
- (340) La Memòria de la Secció de Propaganda. Curs 1922-1923, manifesta que, en "començar la nostra actuació, malgrat el precedent anterior, hi havia el ferm propòsit de continuar donant les representacions teatrals que s'havien organitzat sempre des de bastants ençà. Aquest nou i valentós intent, dolorós és el dir-ho, fracassà completament en la primera representació que es donà. Allavors s'establí el criteri de no donar-ne cap més que no tingués un èxit assegurat per endavant." Les conseqüències foren que la celebració de sessions teatrals restà "quasi bé nul·la".- "Acció" de setembre de 1923, p. 12. "Acció" d'octubre de 1922, p. 9, en canvi havia assenyalat l'assistència d'un "públic bastant nombros" a aquella representació.
- La mateixa Memòria remarcava que, a diferència del que havia passat amb el teatre, "les audicions de sardanes s'han prodigat, -- gairebé una cada setmana. I és que les audicions de sardanes, totes, completament totes, s'han vist coronades amb un èxit afalagador."
- (341) El teatre i l'actual temporada.- "Acció", desembre 1922, p. 8. "per aquest motiu el Centre no vol fer teatre. El nostre Centre és un valor cabdal a Catalunya i això fa necessari que es posi sempre a l'avantguarda, donant llum i exemple en totes les coses que es relacionin amb l'obra nacionalista. Els nostres consocis han de saber apreciar l'altesa de mires que guia el Centre en -- aquesta conducta, inspirada en el seu gran amor al nostre Teatre Nacional."
- Esmentem, enfi, la representació de La dama enamorada de Puig i Ferrater, el 8 d'abril de 1923, dins de les festes de l'aniversari del CADCI.- "Acció", maig 1923, p. 12.
- (342) "Acció" d'abril 1920, p. 8.

(343) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 230;

"Acció", abril 1920, p. 8. "El Diluvio", 6 de març de 1920. V. supra, p. . "(...) aquest engrescament del nostre personatge -Eugeni d'Ors- pel doctrinari del federalisme s'exacerbà amb posteritat a la seva sortida de la Mancomunitat, ja que d'altra banda Pi i Margall fou al seu temps prou avançat en la qüestió social perquè continuament l'invoquessin esquerrans i sindicalistes. Amb una evocació a Pi i Margall clogué una important conferència el 23 de març de 1926 al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, la mateixa entitat on, els darrers dies de l'any 1909, havia inaugurat aquell Cicle de Conferències d'Educació Civil amb una mena de pregària cívica a les escultures d'Empúries coincidència que l'orador es complagué a remarcar dient que, cada vegada que l'esperit social decandia (precisament la conferència s'intitulà L'actual depressió de l'esperit patriòtic i civil de Catalunya) calia aferrar-se a un símbol esperançador. Després de la Setmana Tràgica havien servit Venus o Esculapí, ara seria suficient la imatge de Francesc Pi i Margall, ja que el federalisme seria la solució del futur. L'endemà de la Guerra s'anomenarà Socialisme i Vida Senzilla, pronosticà a Bilbao en ple conflicte bèl·lic. El vaticini encara era vigent ----afegia-, perquè Jean Jaurès llegia El Nuevo Régimen pimargallià. Si el nostre personatge en la part doctrinal parlà una mica a la manera d'allò que en el llenguatge popular se'n diu l'Embolica que fa fort, en la part que podríem anomenar sentimental, la conferència, que reflecteix l'estat d'esperit del Xènius subsegüent a la seva destitució, devia ésser sensacional, segons es desprèn de l'únic extracte que n'he pogut llegir i que es troba a "La -- Publicidad" -del 24 de març de 1920-, ja que a La Veu les activitats d'Eugeni d'Ors posteriors al 1920 foren sistemàticament silenciades.

(...) en un to de catalanisme exaltat. S'han acabat els anys de les desercions -afirmà-, ja no se'n van a Madrid els pintors que no venien prou quadres a Barcelona o els actors que obtenien baixes liquidacions al Teatre Romea. Han passat els dies en què se vendia -segueix el text castellà de "La Publicidad"- la primogenitura patriòtica por el plato de lentejas del trimestre(...) Hemos entrado en el periodo de poder resistir las tentaciones su-

premas. Nosotros no desertaremos nunca. Nos quedaremos en nuestro puesto y mantendremos vivo el ideal de nuestra juventud. El hablar dulcísimo de Cataluña será siempre nuestra lengua (...). El Ateneo de Madrid hubiera querido que estas palabras se pronunciasen en lengua extraña y en aquella casa. Hablaremos, sin embargo, en catalán y en esta casa catalana de horizontes anchos. JARDÍ, E.- Eugeni d'Ors.- Barcelona, 1967, p. 197-199.

(344) HURTADO, A.- Conferència al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, sobre el tema: L'actual depressió de l'esperit patriòtic i civil de Catalunya, dins de Pensament polític i social. 1875-1950.- Barcelona, 1977, p. 334-347. "El Diluvio" del 10 d'abril de 1920, "El Diluvio" del 13 d'abril de 1920 i "El Diluvio" del 14 d'abril de 1920 que reproduïx també el text complet de la conferència. V. el comentari sobre les dues conferències a cura de Carlos Costas Álvarez, Después de unas conferencias a "El Diluvio" del 18 d'abril de 1920.

(345) HURTADO, A.- Quaranta anys d'advocat.- Barcelona, 1969, p. 385-386.

(346) A part del CACCI, hi assistien, entre altres, la Cambra de la Indústria, l'Ateneu Barcelonés, l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, la Unió Catalanista, la Unió Vinyaters de Catalunya, l'Associació d'Enginyers Industrials, La Lliga de Defensa Industrial i Comercial, l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya, i els col·legis d'advocat i procuradors.- "El Diluvio", 11 d'abril de 1920.

(347) "El Diluvio", 11 d'abril de 1920.

(348) La premsa informaria extensament d'aquesta campanya. V. així -- "El Diluvio" del 15, 16, 20, 21, 23, 24, 29 i 30 d'abril de 1920, del 5 de maig, i del 3 i 4 de juny de 1920

La campanya consistiria bàsicament en l'exigència que fos sotreta Catalunya de la jurisdicció del Tribunal Suprem. En aquest sentit, el president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, en representació de totes les entitats adherides a la campanya, adreçava, el 12 d'abril de 1920, una comunicació al President del Consell de Ministres que es conclouia amb aquella demanda, a part de la manifestació de la necessitat que fos respectat al Codi Civil, l'article 12 del qual que reconeixia la vigència de les institucions jurídiques forals. Les comunica--

cions, manifestacions, declaracions i telegrams de les diverses agrupacions o corporacions catalanes que participaven en aquest moviment o s'hi anaven solidaritzant, anirien igualment en aquesta direcció.

Entre les diverses corporacions i entitats que palesaren la seva adhesió a la campanya i protestaren per les sentències del Tribunal Suprem, esmentem, a part de les ja assenyalades, l'Economia d'Amics del País, l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, Catalunya Agrària, estudiants de la Universitat, l'Associació Catalana d'Estudiants, la Junta Permanent del Segon Congrés Universitari Català, la Junta Directiva del Col·legi Notarial de Barcelona, el degà del Col·legi d'Advocats de Cervera, la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova, entitats nacionalistes de tot Catalunya, periòdics de Barcelona i de les diverses contrades, ajuntaments com el de Reus, Lleida, Ganceda, Sitges, etc.

Les conferències i els mítings es produïrien igualment per diverses contrades del Principat.

- (349) "Acció", maig 1920, p. 2; "El Diluvio" del 17, 20 i 21 d'abril de 1920. Per a convocar els ciutadans al míting, el CADCI editaria un cartell, en el qual manifestava: Catalans: L'organisme de l'Estat espanyol que té per missió administrar justícia, el Tribunal Suprem, acaba de declarar incompatible amb l'interès social i amb l'ordre públic el règim civil de Catalunya. Ha trencat el pacte solemniament fet per el mateix Estat en discutir-se el Codi Civil, de que respectaria el Dret Català. Ha declarat els nostres costums civils incompatibles amb la legalitat vigent. Per a fer, enfront d'aquest agravi, un acte de virilitat catalana, - per a aconseguir que siguem sostrets de la Jurisdicció d'un Tribunal que així ens tracta, us convidem al míting que ha organitzat el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (...)."

Tot referint-se a aquest míting, Amadeu Hurtado assenyala a les seves memòries (p. 386), com el local del CADCI "havia esdevingut el casal predilecte de totes les manifestacions catalanistes d'ençà que la Lliga estava un poc al marge de les agitacions del moment. Com és natural el problema concret de la successió dels impúbbers no interessava gaire els habituals del Centre. Precisament aquells dies m'havien demanat i jo havia accedit a prendre

part en un cicle de conferències que en deien d'orientació, i parlant amb alguns directius que em feien explicar l'objecte del -- gran míting anunciat, es mostraven decebuts en saber que es tractava d'una qüestió d'herències que difícilment podia afectar els seus companys. Però la protesta es va fer aviat popular, en adonar-se que sota d'aquell problema successor hi havia tota la substància de les reivindicacions catalanes, perquè no es volia defensar solament una llei antiga del país, sinó el dret de Catalunya a fer-se la pròpia llei."

Subratllem també que el míting havia de celebrar-se el 18 d'abril i fou ajornat al 22 "por orden gubernativa".- "El Diluvio" del 17 d'abril de 1920.

(350) "Acció", maig 1920, p. 2-3. "El Diluvio" del 23 d'abril de 1920. Hi prendrien la paraula Joan Torrens, president del CADCI; Lluís Massot i Balaguer, Albert Bastardas, Manuel Carrasco, Maspons i Anglasell, Maluquer i Viladot, degà del Col·legi d'Advocats; Pere Rahola i Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat.

(351) "Acció", maig 1920, p. 3. Segons "El Diluvio" del 23 d'abril de 1920, a la sortida "nutridos grupos de entusiasta jóvenes entonaron Els Segadors i La Marsellesa. Diéronse vivas a Cataluña y a Irlanda." Segons el butlletí "Acció" esmentat, "s'improvísà entre els assistents una manifestació que en ésser destruïda pels policíes, varen agafar-hi 21 individus. Foren duts a la presó d'on mercès a l'esforç de tots, varen sortir-ne l'endemà a les vuit del vespre."

Entre els detinguts, hi figuraven Ramon Ràfols i Camí, Manuel Juliacs i Mata, i Domènec Latorre i Soler, tots tres del CADCI. V. la relació de detinguts a "El Diluvio" del 24 d'abril de 1920. Pel que fa a les conclusions del míting, aquestes segons "El Diluvio" foren llegides per Maspons i Anglasell i aprovades per unanimitat: 1. "Proclamar la necesidad de que inmediatamente se sustraiga de la jurisdicción del llamado Tribunal Supremo de Justicia el territorio de Cataluña"; 2. "Declarar públicamente que los catalanes consideraremos como un agravio el continuar sometidos al referido tribunal".

"Tot seguit -escriu Hurtado al seu llibre citat, p. 386- la --- qüestió passava al Parlament amb una proposició del nostre company Joan de Déu Tries de Bes demanant que es prenguessin disposicions per a impedir que la jurisprudència alterés el Dret en-

vaint la funció legislativa. El debat va durar dos dies amb la intervenció de juristes catalans, diputats de totes les filiacions polítiques, cadascun des del seu punt de vista, com Layret, Bertran i Musitu, Salvatella i Josep Milà i Camps; també pronuncià un discurs en termes molt sentits i molt respectuosos de les essències del Dret Català el cap del partit conservador Eduardo Dato. No es va prendre en definitiva cap decisió, però manifestament l'autoritat del Tribunal Suprem en aquesta matèria va quedar prou malmesa per a poder esperar que s'evitaria una reincidència en la seva actitud."

(352) "El Diluvio", 30 d'abril de 1920.

(353) La Secció Permanent de Propaganda Autonomista, segons "Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 12, comunicaria als directors del periòdic "Euzkadí" i del Partit Nacionalista Basc "La Joia amb -- què en el Centre són rebudes les noves dels actes successius en -- què es manifesta l'esperit patriota del poble basc". Igualment, la mateixa secció contribuïda amb 25 pts. a la subscripció que el periòdic citat havia obert "per a erigir un mausoleu a En Joan de Urkizo, nacionalista assassinat en una lluita en la via pública a Bilbao". Més endavant, en una altra avinentesa, - l'octubre de 1920, la Secció de Propaganda del Centre felicitava els membres de la Junta Directiva de la Joventut Basca, en ésser -- absolts" del procés que se'ls instruïa per instigació de llurs seculars enemics" alhora que hom feia vots "per a l'alliberament de les pàtries subjugades".- "Acció", novembre 1920, p. 5.

(354) Així, per exemple, el desembre de 1919, felicitava Emmanuel Brousse per haver sortit elegit diputat pels Pirineus Orientals ("Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 13); igualment adreçaven -- una lletra de solidaritat i encoratjament a l'Orfeó Català de Mèxic davant l'incident amb l'ambaixador espanyol que els feu retirar la bandera catalana del balcó del seu casal ("Acció" cit., p. 12), el febrer de 1920 felicitava Artur Hardinge, ambaixador britànic a Madrid, en ésser "elevat a un alt càrrec prop del govern anglès", "planyent-nos a l'ensem de que s'allunyi de nosaltres -- l'home que en aquells dies en què es clamava per l'autonomia, pronuncià en banquet aliadòfil del Majèstic Hotel (V. nota 295), paraules de gran afecte i d'un alt sentit de justícia per el moviment nacionalista de Catalunya"; el març de 1920 ho feia també amb el

Centre Nacionalista Català de Nova York, centre recentment constituït i al seu animador Josep Gelabert; igualment adreçava una comunicació en el mateix sentit a Fontbernat creador del Cor Català de Perpinyà ("Acció" d'abril de 1920, p. 7).

- (355) "Acció", abril 1920, p. 8. Segons aquest butlletí, la "major -- part d'ells ens han respost, prometent-nos fer-ho així".
- (355 Bis) "Acció" de juny de 1920, p. 1.
- (356) V. la nota 51 d'aquest capítol.
- (357) El juliol de 1920, el CADCI convocava una reunió, a la que hi assistien entitats diverses com l'Associació Catalana d'Estudiants, Nostra Parla, etc., la qual decidia d'obrir al CADCI una oficina que assessorés el públic respecte l'ortografia dels rètols en català, i nomenava l'entitat Nostra Parla com a directora de la campanya ("El Diluvió", 25 de juliol de 1920). "La Veu de Catalunya" prestava una col.laboració activa, i Nostra Parla editava diversos rètols o cartells per a ésser usats per comerços i tota mena d'establiments, a part d'altres mesures de sensibilització general en aquest sentit. V., a més de "El Diluvió" esmentat, "Acció" de setembre de 1920, p. 9; "Acció" d'octubre de 1920, p. 1; i "El Diluvió" del 28 d'agost de 1920. Segons --- "Acció" d'abril de 1932, p. 42, el més reeixit de la campanya -- fóra "assolir l'adaptació de rètols com Iancat, Falta aprenent, Preus econòmics, dels quals esgotem el tiratge".
- (358) V., pel que fa a l'impacte de la mort de Terence Mac Sweeney, - PI DE CABANYES, C.- Octubre 1920, dol per la mort del batlle de Cork. Barcelona, "Serra d'Or", octubre 1970, p. 45-47.
- (359) "Acció" d'octubre de 1920, p. 7. "Aquesta entitat nostra -hi lle^gim també-, composta de vuit mil homes perteneixents a la modesta professió de dependents de comerç, ha volgut aixecar la seva veu fins a vos, per a expressar-vos l'esgarrifança que tota Cata^lunya experimenta davant l'heroica, la sublim i a l'hora tràgica actitud de l'Alcalde de Corck. (...) Aquest home excepcional, que d'ençà del seu empresonament ratifica dia darrera dia, la seva voluntat indomable de sacrificar la vida, per la seva concepció de la Pàtria, un home com aquest que posseeix una tal ina^{sol}ible fortitud espiritual i que arriba a una sublimitat tan -- admirable, hauria d'ésser considerat pels altres homes com a superior a ells i a la justícia que ells administren."

El gest del batlle de Cork, tenia el seu ressò també durant la celebració de l'onze de setembre. Així, per exemple, el manifest de la Junta directiva de l'Agrupació d'Estudiants de l'Esquerra Catalana destacava com "l'onze de setembre d'enguany coincideix amb els carrassers moments del heroic batlle de Cork, màrtir dels ideals de llibertat i independència, com ho fou nostre immortal conseller en cap de Barcelona en Rafel Casanova".- "El Diluvio" del 12 de setembre de 1920.

Esmentem també la proposició presentada al consistori barceloní pels regidors Barbey, Carrasco, Puig i Esteve, Puig Corominas, -- Massot, Companys, Coll Bodés, Giralt, Martí Matons, Guarro, Cambús i Tomàs, que fóra aprovada, manifestant pesar al primer ministre d'Anglaterra "al ver como en tierra británica, de una tradición tan noble, consagradora de libertades, parece en el más doloroso heroísmo Terencio Mac Sweeney, alcalde de Cork", i comunicant a la municipalitat de Cork "la angustia aguda con que el -- pueblo de Cataluña ve el sacrificio del lord alcalde", tot homenatjant "a dicho héroe y con el ferviente deseo de ver instaurada la libertad de Irlanda, como también en Cataluña y en todas las naciones".- "El Diluvio", 16 de setembre de 1920.

- (360) "Acció", desembre 1920, p. 1.
- (361) "El Diluvio", 31 d'octubre de 1920.
- (362) "Acció" d'abril de 1932, p. 42.
- (363) "Acció" de gener de 1921, p. 5-6, la reproduí. La poesia està -- també inclosa dins del volum de poesies de Ventura i Cassol, Les tombes flamejants.- Barcelona, s.d.p. 49-52. i, en part, al llibre de Josep M. Castellet i Joaquim Molas, Poesia catalana del segle XX.- Barcelona, 1978, p. 261-262.
- V. també l'article esmentat d'oriol P1 de Cabanyes, p. 47.
- (364) "Acció" de desembre 1920, p. 6. "El Diluvio", 3 de novembre de -- 1910. PI DE CABANYES, O.- article cit., p. 47.
- (365) "El Diluvio", 18 de gener de 1921, "Acció", febrer 1921, p. 5. -- Hom col.locava, també, segons aquest darrer butlletí, el retrat de Joan Maragall a la sala del Consell Directiu del Centre.
- (366) "Acció", abril 1921, p. 7. Hom demanava que a l'encreuament dels carrer Urgell i de les Corts, es formés una plaça, al mig de la

- (367) "Els visitants quedaren admirats de la nostra dansa i de l'aspecte imponent de la sala, atapeïda de jovent que marcava els compassos de les sardanes. Val a dir que l'aspecte era brillantíssim, com poques vegades. Aprofitant un descans foren acompanyats dits senyors a visitar les dependències del Centre i pogueren apreciar el grau de perfecció a què s'ha arribat en cultura, mutualisme, esports, etc., fent-se grans lloances."- "Acció" de maig de 1921, p.9; "Acció", juny 1921, p. 1.
- (368) Ja l'estiu anterior, hom havia celebrat una reunió a la redacció de "L'Intransigent", a la que hi havien participat, entre altres, la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova i el Bloc Nacionalista Obrer Germinal, per demanar que fos posat el nom de Martí i Julià al carrer Canuda, segons "El Diluvio" del 2 d'agost de 1920, si bé hom acabaria per batejar un carrer de la reforma.
- (369) La comissió era formada per entitats adherides a la Lliga Regionalista, l'Orfeó Gracienc, Els Nets dels Almogàvers, Cooperativa Mutual Catalana, associacions mèdiques, el CADCI i la Unió Catalanista.- "El Diluvio" del 4 de maig de 1921.
- (370) "Acció", juny 1921, p. 7; i "El Diluvio" del 12, 14 i 15 de maig del 1921.
- (371) "El Diluvio", 15 de maig de 1921.
- (372) Matons recomanaria "seriedad, por exigirlo así las circunstancias, y lamentándose de que por ello no pudiese hablar en la forma que reclama el ideal que todos los presentes sentían". Ballester, -- president de la Unió Catalanista, manifestaria també "que no era posible expansionarse y que todos estaban animados por el mismo sentimiento patriótico".- "El Diluvio" del 17 de maig de 1921.
- (373) "El Diluvio" dels dies 14 i 17 de maig de 1921. Hom hi esmenta -- les banderes del CADCI, de la Unió Catalanista, Joventut Catalanista Pau Claris, Joventut Nacionalista Sang Nova, Els Nets dels Almogàvers, Joventut Nacionalista La Falç, del periòdic "Esquerra" etc.
- (374) "Acció", juliol 1921, p. 5. "Però en Guinart -afegia aquest butlletí- no pot perllongar el seu retraïment. Ni el seu amor al Centre li permetria, ni nosaltres podrem consentir que passi massa --

- (375) "Acció", juliol 1921, p. 4. V. també, supra, p. . Pel que fa a Ramon Carreras, aquest dimitiria el novembre de 1921. V. "Acció" de desembre de 1921, p. 7.
- (376) "Acció", setembre 1921, p. 10-11 i 12.
- (377) Recordi's la posició del CADCI sobre la guerra del Marroc, expressada a la comunicació adreçada a la Mancomunitat el 31 d'agost de 1921. V. la nota 151 d'aquest capítol.
- (378) Recordi's l'apartat anterior, p. 478-481.
- (379) "Acció", setembre 1921, p. 11. "La Junta d'aquesta Secció preveient aquest perill -afegia el mateix butlletí- va trametre una comunicació al senyor Carrasco, que al mateix temps de felicitar-lo per la iniciativa i la valenta defensa, que va fer de la proposició se li recomanava que estigués a l'aguait no deixant que quedés tapada per a sempre una iniciativa que amb tant de grat ha via sigut rebuda pel poble. Alhora s'envià comunicats als caps d'algunes minories observant-los que apoïessin la proposició de referència, fent honor a les seves conviccions catalanistes i complint els compromisos que tenen contrets amb l'opinió." També, "Acció" d'octubre de 1921, p. 1
- (380) "Acció", desembre 1921, p. 1 Segons "Acció" de novembre de 1921, p. 7, la junta de govern de la Secció de Propaganda del Centre, cursà comunicats a l'ajuntament i al CADCI de Vic, "protestant -- enèrgicament de les heroicitats realitzades per determinats elements el dia de la festa del Orfeons de la Comarca -el 9 d'octubre de 1921-. Els hi posem de manifest el nostre condol pel trastorn sofert per la quieta i pacífica ciutat, felicitant-los al mateix temps per l'actitud enèrgica i serena amb què han plantat cara a aquells elements que tantes impaciències guerrerres semblen sentir." Els protagonistes dels incidents foren militars que a la sortida dels orfeons i del públic de la Plaça de Graus, i a l'estació, protestaren davant dels qui cantaven Els Segadors i en algun cas protagonitzaren també alguna agressió. V. "La Veu de -- Catalunya" del 12 d'octubre de 1921; "La Veu de Catalunya" del 13 d'octubre de 1921; "La Veu de Catalunya" del 15 d'octubre de 1921. V., més endavant el comentari que publicà "Acció" d'agost de 1923, que reproduïm a la p. 529-531.

- (381) "Acció", de desembre 1921, p. 7. "La permanència atemptatòria -- s'hi llegia a més a més- de la llei de jurisdiccions que afecta d'una manera especial a Catalunya, cada dia s'insinua i cada dia sorgeix de la penombra i ens masega i som com uns éssers invàlids de la mà abassegadora que la fa moure. Aquesta manera d'ésser, -- ens obliga, a tenir una repugna i una adversió ben manifesta". L'escrit esperava comptar amb l'adhesió de tots els Centres de -- Dependents de Catalunya a fi que, "com en ocasions precedents la dependència de Catalunya" pogués "donar una bona nota de catalanitat". Hom esperava d'aquesta manera, que el document adreçat - als parlamentaris guanyaria en eficàcia, en anar acompanyat "de - l'apoi i de l'adhesió de tots els Centres de Dependents de Catalunya".
- V. també "El Diluvio" del 10 de desembre de 1921, que es mostrava escèptic respecte dels resultats de la campanya dels dependents.
- (382) "Acció", gener 1922, p. 6; "Acció" de febrer 1922, p. 6; "El Diluvio" del 13 de desembre de 1921; i "El Diluvio" del 3 de gener de 1922.
- (383) "Acció", febrer 1922, p. 7. Segons "Acció" de març de 1922, p. 11 s'anaven rebent les respostes dels parlamentaris, les quals eren "en regular nombre" els quals manifestaven que se sentien "identificats amb els nostres desitjos i prometent que en cas de plantejar-se a les Corts, ells es mostrarien decidits defensors de les nostres justes demandes interpretant d'aquesta manera la voluntat de tot Catalunya". V. també, "Acció" d'abril de 1922, p. 2 i 10, la qual indicava que la junta de govern de la Secció de Propaganda Autonomista continuava les seves gestions prop dels parlamentaris. "Així que es tingué notícia de l'obriment de les Corts vàrem dirigir-nos als caps dels grups catalans exposant-los el pla de campanya que al nostre entendre podia realitzar-se. No fa gaires dies hem obtingut la promesa de la presentació d'un projecte de llei derogant la de jurisdiccions." Tanmateix, hom no es feia il.lusions, "avesats a contemplar tantes oscil.lacions de la política"; "no podem quedar gaire tranquils per moltes promeses que se'ns facin, doncs, tot i ésser possible que hi hagi bona voluntat per resoldre de vegades molts problemes i afers d'una manera satisfactòria per al poble, els canvis de política i les consideracions de partit fan desbaratar els bons propòsits (...). I -- encara això quan hi ha interès i sinceritat en resoldre-ho que de

lo contrari no passa mai d'ésser una promesa o una bona disposició d'ànim (...). La nostra insistència i els nostres apremis -- continuaran essent constants (...)." V. més endavant, la p. 529 .

- (384) FLOR I PARERA, F.- Memòria de les tasques realitzades durant el període de 1921-22.- "Acció", juliol 1922, p. 3.
- (385) FLOR I PARERA, F.- Memòria cit., p. 3. V. l'apartat anterior, Les activitats permanents, p. 423 i sgs.
- (386) D'aquesta manera, declarava un comentari titulat Irlanda, serà -- lliure? publicat a "Acció" de gener de 1922, p. 6: "Així que es veran rebre els primers comunicats donant compte de la firma d'un acord entre els representants dels sinn-feiners i el Govern anglés vàrem sentir-ne una gran satisfacció perquè finalment i després d'una lluita heroica vàiem com la nostra germana Irlanda -- anava a disfrutar d'una plena llibertat. Els sacrificis esmerçats pels braus irlandesos durant tants anys i d'una plena faisó tan incansable en pro de la llibertat del seu poble finien amb una victòria gairebé absoluta, franca i clara, amb el reconeixement per part d'Anglaterra de l'Estat lliure d'Irlanda, amb plenitud de drets i d'atributs. Hi havia, això sí, un punt delicadíssim, l'obligació de reconeixement i jurament del rei, -que tenint en compte l'estat agut a què havien arribat les coses feia preveure que els sinn-feiners no s'hi avinorien pas. La manca de detalls dels despatxos de Dublin que hem llegit fins a l'hora d'escriure aquests comentaris no ens permeten fixar d'una manera absoluta - els punts de divergència entre els sinn-feiners, però sembla que el principal, la pedra angular dels debats en el Dail Éirean rau en el reconeixement i jurament del rei.-Els ministres de la lliure Irlanda i els ciutadans de la lliure Irlanda no seran sinó ministres i súbdits del rei d'Anglaterra- ha dit en De Valera. La divisió entre els irlandesos es va accentuant i de no imposar-se el patriotisme sobrevindrà una gran calamitat, potser la guerra civil. Cal que en aquests moments difícils Irlanda dongui la prova més gran del seu amor a la llibertat buscant un punt de coincidència que eviti una escissió. Pensi Irlanda que al davant seu hi té un enemic que sabrà aprofitar-se oportunament de qualsevol lluita interna. Si Irlanda no manté íntegra la sagrada unió que l'ha dur a les portes de la victòria i al reconeixement d'Estat

lliure per part del seu adversari, Irlanda està perduda i condemnada a la continuació de l'esclavatge. Nosaltres advoquem fervorosa-ment perquè l'admirable poble irlandés, exemple el més perfecte de redempció nacionalista, pugui fruit de la llibertat que té tan ben guanyada. A nosaltres no ens pertoca considerar si Irlanda fa bé o mal fet d'acceptar o rebutjar les bases estipulades entre els representants sinn-feiners i els del Govern anglés. Ella, que té consciència dels seus drets i de la seva dignitat decidirà. Nosaltres li desitgem que d'aquest moment decisiu en surti amb el triomf més complet de les seves aspiracions."

En agreujar-se els esdeveniments irlandesos, "Acció" d'abril de 1922, p. 10, tornava a referir-s'hi, en un breu escrit titulat La irreflexió d'Irlanda: "(...) Malauradament ha succeït ço que temíem i la guerra civil s'ha iniciat, amb certa virior, entre els partidaris de l'acord firmat a Londres i els que consideren migrades les llibertats que amb aquell acord podran gaudir els irlandesos. Nosaltres, fent-nos ressò de l'opinió nacionalista de Catalunya que amb tanta simpatia ha mirat la causa d'Irlanda ens hem de condoldre de què entre els irlandesos no hagi imperat per damunt de tot una unió ben estreta i una finalitat homogènia. La divisió produïda si per cas es va accentuant i derivant cap a la violència, com dissortadament sembla, no pot fer gens de bé a la causa que amb tant braó han defensat els fills de la verda -- Èrin. Vencin els extremistes que segueixen a en De Valera, vencin els conformats amb l'acord de Londres, de la victòria dels uns o dels altres no n'obtindrà Irlanda gaire bon resultat. Les lluites civils debiliten els pobles i condueixen precisament a on cap dels bàndols contendents tenen intenció d'arribar. I en el casa d'Irlanda la lluita civil conduirà als uns i als altres a la sumissió a Anglaterra.

¡Tant de bo ens equivoquessim! Reflexioni Irlanda, si encara hi és a temps, sobre la seva situació. Aquesta sang que es vessa entre sos fills no trigarà molt a trobar-la a mancar per a vessar-la en defensa de la seva llibertat quan l'esgotament de la lluita d'ara farà planera l'ocupació del territori irlandés per les mateixes tropes que ja n'han sigut foragitades."

- (387) "Nosaltres -prosegueix el mateix text-, als quals està confiat el caduceu de Mercuri en la ciutat nostra, per què no distraiem la

grisor de la vida quotidiana amb unes notes de color radiant? Observeu com la Confederació nordamericana, on potser els palesa més que en lloc la febre comercial, concedeix valor preeminent a aquests detalls significatius. Arreu de la Confederació la bandera constel·lada recorda constantment als ciutadans que no tan sols una valor utilitària deu estimular i'acció individual; existeix una suprema valor vers la qual convergeix el formidable esforç de la Nació: valor sentimental, valor de Pàtria."

- (388) Notes del nostre viure.- "Acció" de febrer de 1922, p. 1-2.
- (389) "Acció", febrer 1922, p. 1. No era la primera vegada que hom desplegava una campanya en aquest sentit. Recordem la del 1911 contra la Reial Ordre que centralitzava a Madrid les oposicions a notaries, i en la que el CADCI havia participat igualment. V. el capítol tercer, la p. 136 i sgs.
- (390) "Acció", febrer 1922, p. 2.
- (391) "Acció" febrer 1922, p. 1 i 2.
- (392) "El Diluvio", 9 de febrer de 1922.
- (393) V. així, per exemple, pel que fa a les posicions de l'Acadèmia de Jurisprudència, "El Diluvio" del 28 de febrer del 1922. Pel que fa a la Unió Jurídica Catalana, V. l'escrit adreçat al ministre de Gràcia i Justícia que sol·licitava que es deixés se se efecte la convocatòria anunciada el 9 de maig de 1922 a "El Diluvio" de 12 de maig de 1922, i la resposta del ministre que s'hi negava a "El Diluvio" del 27 de maig de 1922, juntament amb la nova rèplica al ministre de la Unió Jurídica Catalana. La -- Unió Jurídica Catalana tornaria a protestar en produir-se nomena ments de registradors de la propietat a Girona, Montblanc i Puigcerdà, tot queixant-se que "las disposiciones legales que regulan la provisión de vacantes de registradores de la propiedad están inspiradas en el más absoluto desconocimiento de las modalidades catalanas".- "El Diluvio", 30 de maig de 1922.
- (393 bis) Consideracions del moment.- "Acció", abril 1922, p. 9-10. V. supra, p. 457, on hem esmentat aquesta primera frase del comentari citat.
- (394) Així ho destacava Antoni Argelaguet a la Memòria de la Secció de Propaganda. Curs 1922-1923.- "Acció" de setembre de 1923, p. 9

"En resumir la tasca feta en el curs 1921-22 fèiem notar que la nostra obra, que el nostre apostolat, si bé no s'havia decandit tampoc havia progressat. La nostra actuació no passà d'ésser una continuació de les anteriors. Tanmateix, però, s'hi feia una ob--
jecció que l'excusava sobradament: persistia la suspensió de ga--
ranties". El subratllat és nostre.

- (395) "Acció" de març 1922, p. 11.
- (396) "Acció" de maig de 1922, p. 9, indicava també que l'"expectació creada al voltant d'aquesta conferència fou d'una gran singulari--
tat. Res estrany, però, si considerem per una part, el prestigi i la solvència que té en Macià dins la seva actuació com a nacio--
nalista, i per altra part, l'oportunitat de sentir aquesta veu --
tan ferma, en aquests moments que són d'una veritable necessitat per encaminar l'opinió catalana per bons camins." V., igualment, "El Diluvio" del 31 de març de 1922.
- (397) "El Diluvio", 4 d'abril de 1922. Segons el mateix butlletí esmen--
tat a la nota anterior, una "gernació tan immensa com entusiasta omplí completament la sala del nostre Centre, i no es cansà ni va minvar el seu entusiasme durant el curs del parlament. El Sr. Macià es veié contínuament interromput pels aplaudiments unànims --
que sorgien de per tots indrets de la sala. Les ovacions foren --
contínues, -ibella paga per un home, com ell, que ha sabut mante--
nir el caliu dels ideals sagrats per damunt dels anys i de les --
corrupcions polítiques!"
- (398) "El Diluvio", 4 d'abril de 1922. Casals afegiria, segons el ma--
teix diari, "que tarde o temprano y por encima de todo se manifes--
tarà esplendorosamente el alma de la raza, proclamando su liber--
ta", i acabaria dient: "-!El diputat per Catalunya té la paraula!"
- (399) "Acció", maig 1922, p. 9.
- (400) "El Diluvio", 4 d'abril de 1922.
- (401) "Esa Cambó -manifestà segons "El Diluvio" del 4 d'abril de 1922--
es, además, el que en cierta ocasión, y ante nacionalistas cuyos nombres no tendrè inconveniente en citar en caso de ser desmenti--
do, me afirmó que no cree en el pueblo de Cataluña. Yo confieso que no me quedé extrañado; presumía ya que Cambó no creía mucho en las fuerzas psicológicas de los pueblos. !Por eso pudo publi--
car aquellas líneas de afrenta para Bèlgica! Aquellas líneas en--

trañan uno de los mayores atentados al principio de las nacionalidades."

- (402) Segons el mateix diari esmentat a la nota anterior, Macià va proclamar "que no es hora de derechas ni de izquierdas; que se impone la unión de los nacionalistas que lo sean de verdad para --- actuar en forma clara y enérgica; que deben desaparecer las medias tintas; que han de agruparse, formando un frente único, todos los sectores nacionalistas que viven aislados, sin excluir a los que sienten la doctrina de Pi y Margall, y que conviene --- atraer al nacionalismo la masa obrera, concediéndole el máximo de reivindicaciones que permite el estado social actual. Esbozó luego, a grandes rasgos, el Estado catalán futuro, y dijo que -- las organizaciones que tienen que constituirse para llegar a la consecución de ese Estado habrán de desarrollar una acción preconstitucional análoga a la adaptada por los irlandeses. Los representantes del Estado catalán deberán, una vez constituido, -- obrar siempre de acuerdo con el espíritu del mismo, en forma que no sean factibles las traiciones y claudicaciones, que nos vienen debilitando."
- (403) "Acció", maig 1922, p. 9-10. "No cal pas dir -afegeix el mateix butlletí- que aquesta notable conferència, curulla d'un sentit patriòtic mai superat i plena d'uns conceptes tan veraders, calgués en dejús, ben al contrari es feu molt interessant com ho -- proven les ovacions unànims, delirants que contínuament interrompiren l'orador, manifestant-se, així, la fe que segueix conservant, per damunt de tot, el poble català".
- (404) "El Diluvio", 4 d'abril de 1922. Sobre aquest incident, el butlletí "Acció" publicava un comentari titulat Del sentit de la responsabilitat, el maig de 1922 (p. 2): "En el transcurs del darrer míting nacionalista celebrat al Centre, unes fulles cominant a radicalisme nacionalistes varen voleiar per l'àmbit del Saló --- d'Actes, llançades per una mà anònima. Aquest gest que de primer antuvi sembla descrit a impuls d'un adelerat propagandista, reproductit mantes vegades en actes semblants -potser amb extremada diligència per a què l'acceptem com a sincerament nacionalista-, va ésser causa de que un consoci vegés exposada la seva llibertat per haver recaigut innocentment en ell l'acusació de repartit

ment de les fulles. Nosaltres, que constantment invoquem la Justícia per a norma dels nostres actes i és aquest sentiment, associat -lògicament- a altres raons d'ordre ètic i històric, el que ens aplega en fervorós apostolat, no podem admetre l'inconscient procedir, i qui sap si premeditada tàctica d'un subjecte anònim que exposa a qualsevol dels auditors a fer-lo responsable de les conseqüències que puguin derivar-se d'una locució impresa que, per estrident que sembli, no deixa d'equivaldre a una expressió proferida a sotto-voce, a una expressió que hom ha tingut d'anterioritzar amb motllo, per a dissimular la pobresa d'ànim del qui deuria expel·lir-la en alta veu. Si arribéssim a acceptar la sinceritat nacionalista del sembrador de fulles, hauríem d'aver-gonyir-nos de que un afiliat a la nostra creuada no estigués posseït de la necessària virilitat per a aixecar la veu vibrant i ferma, veu tonant llançada com el profund respir d'un pit ample i musculat disposat a resistir l'embat de la lluita, i a sortir en defensa de la Causa. Però coneixem bastament els procediments de repressió per a què no vegem en aquest gest més que un mitjà de propaganda nacionalista. Malfieu-vos d'aquests nacionalistes de radicalisme previsor; el qui amaga el gest entre la multitud i eludeix la responsabilitat que porta vinculada; aquest no pot ésser nacionalista. Sovint teniu a vora vostre l'enemic que excita el vostre apassionament i us altera per a acusar-vos després, amb un somriure irònic. Defugiu el parany que us tend amb els lligams dels vostres propis sentiments. Que el vostre nacionalisme sigui pregon, però que alhora sigui cautelós i reflexiu."

- (405) Sens dubte a aquesta conferència es refereix Jaume Carner i Ribalta quan escriu que Macià "creà a Barcelona, en una sessió memorable, al CADCI, el Partit d'Estat Català" a la seva obra De Balaguer a Nova-York passant per Moscou i Prats de Molló.- Paris, 1972, p. 41.

"Macià sabia que el CADCI era el millor planter de joves catalanistes d'esquerra. Al CADCI el vaig conèixer", subratlla per la seva banda Josep Tarradellas al llibre esmentat d'Ernest Udina, p. 36. Josep Tarradellas a les seves manifestacions hi remarca prou bé la connexió del Centre amb Macià.

- (406) FLOR I PÀRERA, F.- Memòria de les tasques realitzades durant el període de 1921-22.- "Acció", juliol 1922, p. 3.

- (407) "Acció", maig 1922, p. 9. Aquest butlletí (p. 10) anunciava també una nova conferència del cicle d'orientació nacionalista, dins -- del mateix mes de maig, a cura de Joan Casanovas, però que no es duria a terme. De fet aquest cicle no fóra représ fins el 30 de -- setembre de 1922 amb Marcel·lí Domingo. V., més avall, p. .
- (408) V. supra, p. 525 . Banderes de tot Catalunya, foren traslladades al Palau de la Generalitat, i una crida als catalans fou feta per què els uns amb la seva presència (els de Barcelona) i els altres mitjançant la corresponent representació assistissin a la Plaça -- de Sant Jaume "per a retre homenatge a la nostra senyera nacional". La crida era signada per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, Unió Catalanista, Associació Nacionalista Els Montserri-- tins, Joventuts Nacionalistes de Manresa, Berga i Sallent, Asso-- ciació Catalana d'Estudiants i el CADCI.- "El Diluvio" del 21 --- d'abril de 1922.
- (409) "Acció", juny 1922, p. 2, 9 i 10. Segons "Acció", d'octubre 1922, p. 9. "Les seves despulles eren "dintre una modesta caixa de ce-- bre, coberta d'una artística draperia".
- (410) "Acció" d'octubre 1922, p. 9.
- (411) "Acció", febrer 1923, p. 10. "Acció", març 1923, p. 3-9. Hi assig-- tien representants de més de cinquanta entitats i periòdics; en-- tre altres de la Lliga Regionalista, Orfeó Català, Foment de la Sardana, "La Publicidad", Joventut Nacionalista Pau Claris, Asso-- ciació Protectora de l'Ensenyança Catalana, Centre Excursionista de Catalunya, "Catalunya Gràfica", Acció Catalana, Lliga Espiri-- tual de la Mare de Déu de Montserrat, Ateneu Obrer Català de Sant Martí, Esbart Folklore de Catalunya, Associació Catalana d'Estu-- diants, Joventut Nacionalista "Icària" del Poble Nou, Institu---- cions Mossèn Cinto, Schola Orpheonica, Esbart Català de Dansaires Esquerra Catalana, Joventut Nacionalista Els Nets dels Almogàvers, Estat Català, Federació Democràtica Nacionalista, Centre Tradicio-- nalista de Gràcia, etc., a part de l'adhesió de cinc entitats --- ("La Veu de Catalunya", l'Orfeó Gracienc, Directori dels Pomells de joventut, Centre Excursionista Minerva i Ateneu Obrer de Barce-- lona).
- (412) "Acció", març 1923, p. 8-9. "Acció" d'abril 1923, p. 13. "Acció", maig 1923, p. 11-12. El 12 d'abril de 1923 es constituiria defini

tivament la Comissió Pro Monument Funerari a Guifré el Pilós, 898 amb Enric Cubas, professor d'Història de Catalunya de les Escoles Mercantils Catalanes del CADCI, com a president; i els representants de l'Acadèmia de Bones Lletres i del Centre Excursionista de Catalunya; de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (caixer); del Consistori dels Jocs Florals, Associació d'Arquitectes, Ateneu Barcelonés, Orfeó Català, Acció Catalana, Unió Catalanista, Lliga Regionalista, Esquerra Catalana, Cercle Tradicionalista, Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, Futbol Club Barcelona, Associació de la Premsa Catalana i Associació Catalana d'Estudiants (vocals); i de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del CADCI que tenia cura de la secretaria. Aquesta comissió, visitaria el president de la Mancomunitat, tan bon punt fóra constituïda. El juliol de 1923, enfi, la comissió llançava un manifest, dirigit al poble de Catalunya tot convidant els catalans a col.laborar, cadascú en la mesura de les seves possibilitats, a fi que "aviat, molt aviat, el monument funerari del Comte Guifre el Pilós sigui aixecat sota la nau de la Basílica de Ripoll".- "Acció" d'agost de 1923, p.12. També ARGUELAGUET, A.- Memòria cit.- "Acció" de setembre de 1923, p. 11.

- (413) Igualment es dirigia en el mateix sentit al diputat Moliner, signant de la proposició.- "El Diluvio" del 18 de juliol de 1922.
- (414) V. supra, p. 454.
- (415) "La iniciativa del mateix assumpte fou deguda exclusivament al Sr. Casals i Vidal", manifesta Noguer i Comet, a les seves memòries inèdites, Al llarg de la meua vida, p. 266 Bis. Segons ens declarà Ramon Sebrà, antic soci i membre de la junta de govern de Propaganda Autonomista, Domènec Carrové i Viola fou qui tingué cura de l'organització del plebiscit.
- (416) "Acció" d'abril de 1922, p. 10. "El Diluvio", 22 de març de --- 1922.
- (417) "Acció" d'abril de 1932, p. 42. Assenyaem, tanmateix, que les tasques preparatòries començaren el març i no l'abril de 1922, com ho prova les citacions que hem fet abans del butlletí "Acció" d'abril de 1922 i de "EL Diluvio" del 22 de març de 1922. Pel que fa a aquest moment d'activitat del Centre, "El Diluvio" del 27 d'agost de 1922, publicava un comentari titulat Obra de

catalanización, el qual remarcava que la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del CADCI "ha entrado en un periodo de febril actividad para llevar a cabo importantes y trascendentales actos de intensa catalanización".

Subratllava, "además de las tareas normales de la sección que no son pocas", la seva tasca en la preparació de la commemoració de l'Onze de setembre (V. la nota 279 d'aquest capítol).

"Tiene entre manos dicha sección de propaganda la realización -- del monumento a Pep Ventura (...). Ha sido impreso un manifiesto invitando al pueblo a contribuir a la lista de subscripción la cual queda abierta en el Centre y entidades nacionalistas y sardanistas de Barcelona y principales poblaciones de Cataluña. También pone un cuidado especial en la organización de una función patriótica para la noche del 10 de Septiembre. (...) Y finalmente pone toda su actividad en preparar el grandioso acto de afirmación nacionalista que tendrá lugar el día 10 de Septiembre, acto al que pueden y deben asistir todos los nacionalistas catalanes, sin matices políticos para prestar juramento a la patria e ir en manifestación a entregar al presidente de la Mancomunidad de Cataluña la expresión de la voluntad de nuestro pueblo a favor de la libertad de Cataluña."

- (418) V. Consideracions del moment.-- "Acció" d'abril de 1922, p. 9-10, esmentat abans a la p. 507 .
- (419) "Acció", juliol 1922, p. 16.
- (420) "Acció", juliol 1922, p. 16. "El Diluvio", 22 de juny de 1922.
- (421) "Acció", juliol 1922, p. 16. "La voluntat del nostre poble -afegia el butlletí- ha de surar unànim per l'entremig de les bombolles de sabó amb què gairebé sempre ha sigut estrafeta. Per això ens hem emprès la tasca d'organitzar un acte en el que la voluntat de Catalunya hi pugui ésser exposada lliurement, sense pressions, partidismes ni conveniències." Hom cridava, a més a més, a la col.laboració dels delegats del Centre fora de Barcelona i esperava l'adhesió dels catalans d'Amèrica.
- (422) "El Diluvio", 22 de juny de 1922. "El Diluvio" del 19 d'agost de 1923 subratllava també aquest caràcter obert en indicar que "con el objeto de contestar a las consultas que a todas horas se hacen en el CADCI referente a los actos de afirmación nacionalista que se celebrarán el día 10 de septiembre, esta entidad comunica

- a todos, sea cual sea su matiz político dentro del nacionalismo catalán, que pueden dirigirse a la Sección Permanente de Propaganda y a las oficinas generales del mismo, ya que en dichos actos caben todos aquellos que quieran la libertad de Cataluña".
- (423) "Acció" d'abril de 1932, p. 42. "El Ulluvio" del 22 d'agost de 1922. "Acció", agost 1923, p. 3 i 10.
- (424) "Acció" d'agost 1922, p. 1. "No existeix -prosseguia hom-, en la direcció de l'Estat espanyol, aquella elemental condició de govern, consistent -per la comprensió de les realitats presents i la previsió de les futures- en dominar el curs dels esdeveniments o en situar-se, davant dels que fatalment deuen produir-se, en una posició intel.ligent que permeti conservar aquesta aparen--cia de dominació i, amb ella, el prestigi del poder públic i de l'Estat tot sencer. Així s'explica com a Espanya, aquest poder -públic, de fracàs en fracàs i de desfeta en desfeta, ha arribat al més lamentable descrèdit".
- (425) Segueix el text esmentat a la p. 457.
- (426) "Si, per dissort -continuava el manifest-, algun ajuntament fos encara clos tancat al sentiment de pàtria, els nacionalistes de la localitat poden aprovar la DECLARACIÓ, adaptant-la convenientment, en l'acte que els sembli oportú celebrar. I tots procuraran donar-hi la solemnitat adequada, per a què la voluntat de Catalunya es manifesti esplèndida i incontrovertible per a aquells que hauran d'escoltar-la. Els acords susdits seran remesos amb la major urgència a les Oficines d'aquest Centre (...)."
- (427) "A tots els patriotes catalans -açabava hom- entreguem la nostra iniciativa, sense cobejances personals ni delers partidistes, que són incompatibles amb la història i la composició de la nostra Entitat. Realitzats els actes del deu de setembre, que nosaltres confiem tindran la grandesa de la finalitat que ens proposem, donarem per finida la nostra tasca. Movilitzat l'exèrcit de la Pàtria, nosaltres senzills soldats, ens confondrem humils en els rengles, esperant oir i obeir la veu ardenta de manament, que el porti a la lluita i a la Victòria..."
- (428) Així, el titulat El 13 de setembre, a la primera plana, remarca--va que el "trasbalsament polític del món en els darrers temps ha tingut la virtualitat de precipitar la solució dels problemes na

cionalistes i Catalunya fa temps que se sent freturosa d'emprendre el serè camí dels pobles lliures. Aqueixa frisanga que tal volta sigui auguri d'una nova era en què una política imprecisa no serà compatible amb els radicalismes a què està predisposat - el nacionalisme català, aqueixa frisanga l'han sentida, com no-saltres, gairebé totes les organitzacions polítiques catalanes, però aquests nuclis -els més representatius i de major contin---gent- han perdut, ja sigui per llur promiscuïtat amb forces polítiques antagòniques o bé per l'actuació personal de llurs representants, aquella puresa que en l'hora actual podria ésser garantia d'una acció netament nacionalista, En els nostres rengles --s'hi apleguen uns milers de patriotes que, malgrat les sinuosi--tats de la política i les desviacions partidistes, han laborat --silenciósament suggestionats per un venturós avenir i han erigit el Centre Autonomista de Dependents en un baluard del nacionalis--me català. A la nostra entitat pertocava, doncs, elevar els espe--rits en la solemnitat del moment, invocant l'exemple de les no--ves valors nacionals que per la voluntat i el sacrifici han per--vingut a ocupar el seu lloc en el concert dels pobles lliures. És hora de que Catalunya faci afirmació de la plenitud d'aquests --sentiments i de la integritat dels seus principis."

- (429) "Acció", setembre 1922, p. 8. El mateix butlletí cridava a la --col.laboració de tots els socis. "Recordem-nos tots que ha sigut la idealitat del nostre Centre l'aglutinant i l'esperó que ens --ha dut a conar plèthora de vida a totes les altres Seccions de --nostra casa". V. també, pel que fa al desenrotllament dels prepa--ratius i les adhesions que hom anava rebent, "El Diluvio" del 25 i 27 d'agost de 1922, i del 2 de setembre de 1922. "(...) hay que hacer constar que en este grandioso acto, pueden tomar parte, me--jor dicho, es forzoso que tomen parte todos aquellos catalanes --que no estén conformes con la actual situación de Cataluña y ---quieran para la misma el establecimiento de un régimen de liber--tad y de justicia (...)", manifestava una de les notes de la Co--missió organitzadora del CAOCI que periòdicament publicava la --premsa, en aquest cas "El Diluvio" darrer citat.
- (430) "El Diluvio", 5 de setembre de 1922.
- (431) "El Diluvio" del 25 d'agost de 1922; "El Diluvio" del 5 de setem--bre de 1922. "Se ha de tener en cuenta también --assenyalava la --

nota del CADCI, publicada per aquest darrer-, que hay pueblos - que a pesar de ser hondamente nacionalistas no pueden tener pre^u dominio dentro de su respectivo Ayuntamiento a causa de las mar^u tingalas caciquistas y presiones de los Gobiernos y será neces^u rio que las minorias convoquen al pueblo en asamblea para que se adhieran al acto. Todo hubiera podido estar resuelto el 10 de - Septiembre si la comunicación hubiese sido constante."

Abans havia assenyalat la mateixa nota que l'ajornament havia - estat causat per "la reciente huelga de Correos que ha dificultado en absoluto y está dificultando aún la relación entre --- aquella sección y los pueblos y entidades de toda Cataluña".

- (432) V. l'apartat anterior, p. 431 . i la nota 279. "El Diluvio", 5 - de setembre de 1922. "Que nadie abandone su lugar de honor -assenyalava la nota del CADCI ja citada- en esta campaña. Los tra^u bajos empezados nadie los ha de dejar para última hora, muy al contrario, los ha de adelantar para dedicar el tiempo sobrante a nuevos aspectos de la campaña."
- (433) L'acte estava previst per al dia 10 i no per a l'onze, com ja hem vist.
- (434) "Acció" d'abril de 1932, p. 42. Les causes de l'ajornament, in dicava "Acció" d'octubre de 1922, p. 8, "no són altres que la manca material de temps per a la complexa organització d'un - acte de la importància del que tenim projectat. La vaga de --- correus, evidentment, vingué a agreujar-ho, impossibilitant-nos de fer arribar a temps el manifest i declaració als ajuntaments de tots els pobles de Catalunya (...). Elements directors de - diferents sectors polítics dintre el catalanisme, han vingut a nosaltres per a preguntar-nos la finalitat dels actes que pre^u paràvem i a la nostra resposta de que nosaltres, fidels compli^u dors de ço disposat en els estatuts del nostre Centre, no pre^u teníem altra cosa que fer acte d'afirmació de la voluntat cata^u lana de que la nostra Pàtria obtingui la plena sobirania que - li pertoca, hem obtingut paraules d'encoratjament i promesa -- d'ajudar-nos per a què el desig de que Catalunya sigui regida per sí mateixa, sigui expressat per la immensa majoria dels ca^u talans. Per ço avui ens creiem autoritzats a pregar, des d'aques^u tes planes, a tots els diaris, setmanaris, revistes i portant^u veus de totes les entitats catalanistes, sense distinció, que

ens ajudin i cuidin que no ens manqui l'adhesió de l'ajuntament de llur localitat: que pregonin que aquest acte d'afirmació nacionalista es farà per iniciativa nostra i que nosaltres no perteneixem ni podem adherir-nos a cap agrupació de partit i que -- aquesta independència que hem sapigut guardar durant els dinou anys d'existència del nostre Centre, és ço que ens dóna avui --- autoritat moral per a adreçar-nos a tots els bons fills de Catalunya, sia quina vulgui la seva significació, per a què se sumin en la demanda de registre propi."

- (435) "La Veu de Catalunya", 1 d'octubre de 1922; "El Diluvio", 1 d'octubre de 1922; "El Diluvio", 8 d'octubre de 1922.
- (436) V., per exemple, "El Diluvio" del 7 d'octubre de 1922: "No se trata de hacer un acto político, sino un acto patriótico que reuna el nacionalismo catalán (...). La entidad organizadora, que siempre ha quedado lejos de todas las luchas políticas, es la garantía más sólida para todos los partidos, ya que todos prescindan del matiz político que se pueda tener y pensando únicamente en el ideal máximo de Cataluña y su libertad, se juntarán todos los nacionalistas para demostrar que Cataluña en la hora suprema de la lucha y del sacrificio sabe juntar a sus hijos y darles el esplendor y el espíritu que hace triunfar siempre las causas justas."
- També el comentari, publicat a la primera plana del butlletí --- "Acció" d'octubre de 1922, A l'entorn del nostre acte d'afirmació nacionalista, que remarcava la significació de l'acte com -- "la sincera i categòrica afirmació de tot un poble i la seva voluntat irreductible d'atènyer la plena sobirania nacional". Tanmateix, aquest acte no podia ésser un fet aïllat, un "buit espectacle", car "si no sabéssim imprimir-li una continuïtat d'acció, aleshores el nostre símbol perdria tota la seva virtualitat". Calia, en canvi, "a començar d'aqueixa data en què el nostre -- plet adquirirà una més alta categoria, que accentuem totes les seves manifestacions, que el fem viure amb energia, que l'orientem en un pla de resolta intransigència".
- (437) Es tractava del publicat a "Acció" d'agost de 1922, p. 1.
- (438) V. "El Diluvio", 12 d'octubre de 1922.
- (439) L'Ajuntament de Lleida, a l'igual que el de Palafrugell, mal--

grat estar "constituïts per una majoria d'elements catalanistes", refusà l'aprovació de la Declaració per onze vots contra deu, distingint-se en la defensa de la mateixa davant del consistori, Humbert Torres. "Però Lleida és essencialment nacionalista i no podia passar per la vergonya de negar-se a fer afirmació de llurs ideals. I així va ésser que la Declaració va venir firmada pels deu regidors que a l'Ajuntament varen votar a favor i per vint - ex-regidors, el Centre de Dependents, la Lliga Regionalista, Joventut Catalanista i Joventut Republicana. Amb l'adhesió de totes aquestes forces podia assegurar-se que el poble de Lleida -- desautoritzant la majoria consistorial formada Déu i els governs saben com, s'adheriren de fairsó esplèndida a l'acte del 22."- "Acció" de novembre de 1922, p. 13; "Acció" de desembre de 1922, p. 9; i "Acció" de febrer 1923, p. 9

Segons "Acció" de novembre de 1922, p. 12, les "activitats des-- plegades prop dels ajuntaments de Catalunya, foren considerables. Cal fer constar que nosaltres ens trobàrem enfront de dos ene-- mics: la indiferència amb què molta part dels municipis es miren totes aquelles coses que no cauen de ple al marc propi, i l'in-- terès contrari per part de llurs cacics representatius." En al-- tres casos es produïren dificultats a causa de suspicàcies, com s'esdevingué amb l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, "que por oposición de varios regidores no se aprobó la declaración el pri-- mer dia de tratarlo en Consistorio, por dudas y suspicacias polí-- ticas. Así que se hizo cargo el Ayuntamiento de Villanueva que el Centre Autonomista de Dependents no estaba al servicio de ninguna política determinada y sí al servicio de la causa de Cataluña exclusivamente, la declaración fue aprobada por unanimidad."- "El Diluvio" del 8 d'octubre de 1922.

Per a tota aquesta tasca, el CADCI comptà "d'una manera especial amb l'ajuda del Centre de Dependents de Lleida i la seva comarca, amb diversos centres de dependents de Catalunya i amb diversos di-- putats de la Mancomunitat. Altres cooperacions han sigut les de les entitats nacionalistes de diversos pobles que contínuament ens demanaven detalls a fi de fer una propaganda força intensa."- "Acció" cit. de novembre de 1922, p. 12-13. Pel que fa al Centre de Dependents de Lleida, la seva revista "Tasca" es faria ressò de l'organització de l'acte. Així, per exemple, el seu número --

corresponent a l'agost-setembre de 1922, p. 1 i 2, reproduïa el manifest esmentat, publicat a "Acció" d'agost de 1922, p. 1. --- "Tasca" qualificava el CACCI d'entitat la "més catalanesca i alhora de major sentiment patriòtic, fundament progressista".

(440) Noguer i Comet, a la seva obra inèdita, Al llarg de la meua vida, p. 267-268 refereix com foren "nombrosos" "els ajuntaments que - aprovaren la Declaració amb modificacions importants en la seva redacció, entre ells l'Ajuntament de Barcelona que dedicà a dit afer la quasi totalitat d'una sessió, en la qual els líders municipals pronunciaren abundants i no cal dir eloqüents parlaments, uns a favor, altres en contra.

Aquests com és de suposar foren els lerrouxistes. Per fi fou aprovada en ell, per unanimitat, una Declaració en la que com en tot document de compromís, es va tirar molta aigua al vi a la proposició del Centre." "Acció" de novembre de 1922, p. 13, es feia -- igualment ressò del "debat polític en l'Ajuntament de Barcelona arran de la nostra proposició", el qual "suscità comentaris falaguers i blasadors" que "serviren per a orientar a les corporacions municipals indecises".

(441) V., a part d'altres ja citats, "El Diluvio" del 24 de setembre de 1922; del 1, 7, 8, 12, 14, 15, 17, 18, 19 i 20 d'octubre de 1922; "La Veu de Catalunya" del 1 d'octubre de 1922; "La Publicitat" del 8, 13, 14, 17, 18 i 20 d'octubre de 1922. Tota la premsa de Catalunya s'ocupava extensament de l'acte d'afirmació, fet -- que per al Centre palesava "que todas las fuerzas con que hoy -- cuenta la causa de Cataluña tienen un lazo que las hermana y que hace que en los momentos que conviene una demostración de fe nacionalista encuentren un punto de contacto que les hace olvidar diferencias partidistas para aparecer única y simplemente como -- nacionalistas, sin otro calificativo" ("El Diluvio" esmentat del 17 d'octubre de 1922). "Acció" de novembre de 1922, p. 12, subratllava també el suport de la premsa barcelonina en general, -- així com el sentiment contrari de la madrilenya. "La premsa indígena ens blasmà i ens tirà mil impropèris", escrivia hom en -- aquest butlletí.

(442) "El Diluvio", 20 d'octubre de 1922.

(443) "Acció" d'abril de 1932, p. 42; "La Veu de Catalunya" del 20 ---

- d'octubre de 1922; "Acció" de novembre de 1922, p. 1 i 13. NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 268.
- (444) "La Veu de Catalunya" del 20 d'octubre de 1922. "El Diluvió" del 21 d'octubre de 1922. Segons Noguier i Comet, a l'obra esmentada, p. 268, Martínez Anido, "en esser-li presentada per nosaltres la petició corresponent, la denegà així com la fixació de tota mena de cartells sobre l'acte i "només autoritzà que el Consell Directiu del Centre es traslladés des del Casal d'aquest, col·lectivament, al Palau de la Generalitat per a ésser portador de la pape rassa del Plebiscit. Al Palau -afegia la comunicació del Sr. Martínez Anido, signada del seu puny i lletra- podran unir-se als representants del Centre, els de totes les demés entitats i corporacions que desitgin participar a la cerimònia."
- (445) "El Diluvió", 22 d'octubre de 1922; "Acció" d'abril de 1932, p. 42, assenyala també que "les autoritats de l'Estat, inquietes, nostilitzen, naturalment, l'allau impetuosa. La manifestació és prohibida. Els cartells, anunciant-la, són arrencats per la policia. Per tot Catalunya, però, era escampat el manifest convocant el poble, tota la premsa prestava el seu caliu a l'acte i el dia 22 d'octubre aquest es descabdellà, plètòric de fervor i d'ardència pels destins de Catalunya."
- (446) "Acció", novembre 1922, p. 1. Noguier i Comet, a les seves memòries inèdites esmentades, p. 268-269, descriu igualment com el Consell Directiu hagué de traslladar-se al Palau de la Generalitat "per entremig de fileres de guardes de seguretat, que vetllen pel compliment de la susdita ordre del seu Cap. (...) A la Plaça de Sant Jaume hi havia, malgrat la presència de força membres d'ordre públic, força gent, que aplaudia amb entusiasme, en entrar i sortir del Palau, els representants del benemèrit Centre".
- (447) "Tenim, però la satisfacció de poder-vos dir -afegia el mateix Casals-, que aquesta DECLARACIÓ neta i crua d'Afirmació Patriòtica, que tant esborronà a aquells que no havien sentit encara la veritat, a aquells que en compte d'acostar-se-li amorosament i ajudar-la a viure i a respirar, ja gosaven aturmentar el cos dormit de Catalunya, prenent-la per morta, aquella Fòrmula clara i humil, senzilla de jurament ha estat contestada fervorosament i total i íntegrament per un número considerable de Corporacions

Municipals de Catalunya, a les quals com a representació col·lectiva de la voluntat dels seus respectius habitants, ens adreçarem en primer terme i per un infinit número d'associacions i organismes de tota mena en els quals s'estructura i pren feïnosa activitat el cos social de Catalunya."

- (448) "Acció", novembre 1922, p. 1 i 2.
- (449) Puig i Cadafalch havia assenyalat també, en començar, com l'afirmació nacional ja no era nova, com ell mateix, juntament amb en Prat de la Riba i Duran i Ventosa, havien estat "els primers en fer sonar en les Assemblees de la Unió Catalanista el mot de Nacionalitat Catalana", car la definició nacional de Catalunya no estava llavors "en els ànims de tots. Ara això ho admet tothom; ningú discuteix el fet de que Catalunya és una nació. D'això deriva també una conseqüència admesa per tots. El dret de determinació de la forma de govern. Després comencen a Catalunya les disparitats. La voluntat ha de determinar quina ha d'ésser la forma d'aquella llibertat; perquè la llibertat, fins en els països independents, té una gradació. Recordeu aquella frase senyana que diu que és lliure aquell que està més sol i cap país pot ventar-se'n ni desitjar la soletat. Aquesta llibertat pot tenir fórmules diverses i pot aconseguir-se per sistemes diversos. Fos el que fos el meu parer sobre aquest problema polític, haig de sostenir aquí el que va votar l'Assemblea en moment solemne, reforçada amb la representació dels diputats a Corts i senadors de tot Catalunya, i avalada pel vot de tots els ajuntaments. En aquell moment vàrem definir quines eren les nostres aspiracions. Mentre l'Assemblea no canviï aquell programa d'Autonomia, la Mancomunitat l'ha de mantenir."
- (450) "Jo el comprenc bé el fet que esdevé a Catalunya -afegiria Puig i Cadafalch-. És necessari ésser cec, vivint-hi, per a no comprendre aquest fenomen que es desenrotlla. Una part de Catalunya sent el desengany de poder assolir els seus desigs per mitjans harmònics, dintre una solució de federació. La causa d'aquest desengany és la conducta seguida pels governs d'Espanya que recordem aquells temps de Felip IV. N'hi ha prou amb què un destacat, amb què un funcionari faci una denúncia, per despit, perquè la seva veu sigui escoltada. Tots sabeu com la força pública va dissoldre un míting de pacífic bestiar. Jo desitjo en l'ànima que els que sentin aquesta definitiva desesperança, que

tinguin present que la política en els pobles, no és solament un ideal: la política es condiona per la força i per la personalitat i fins per la conveniència i pel comú sentir. Els sense esperança que s'enforteixin, perquè cal que la fortalesa varonil i serena, arbori la bandera. A aquests només els prego que no emplein la força contra els qui lluiten per la pàtria per altres camins. Vosaltres penseu així; jo haig de subratllar aquell formós pensament del que ara acaba de portar (Francesc X. Casals), en nom de tots, la paraula, de que tots, des del més radical, -- fins a aquell que dedica a Catalunya la part més mínima de la seva voluntat, els que són a la vanguardia a la línia de foc, i -- els de la reraguàrdia que els encoratgen, tots plegats són l'exèrcit de la llibertat. Jo no tinc dret a rebutjar per la pàtria, -- més que als traïdors, i no és traïdor aquell qui l'estima a la seva faisó. Aqueixa força, que jo vos conjuro a cercar, no la useu mai contra els catalans soldats de Catalunya."

- (451) "Acció", novembre 1922, p. 2 i 3. "El Diluvio", 24 d'octubre de 1922. Val a dir que aquests darrers mots de Puig i Cadafalch no foren de la satisfacció de tothom. Així, per exemple, "La Tralla" del 28 d'octubre de 1922 s'hi mostra en desacord i afirma que -- provocaren el xiuxiueig dels assistents. Evidentment, com pot veure's fàcilment, el discurs de Puig fou una defensa del catalanisme practicat per la Lliga Regionalista i una resposta als atacs que sofria del nacionalisme radical i independentista. "Acció" de novembre de 1921, a la seva primera plana, en un editorial titulat Comentari, no deixaria tampoc de referir-se als mots de Puig i Cadafalch, concretament a "aquella frase ibseniana que diu que és lliure aquell que està més sol, i cap país pot ventar-se'n ni desitjar la soletat ... Així s'expressava l'il.lustre President de la Mancomunitat en el discurs que, en resposta al del President del Centre, pronuncià en la data memorable -- del 22 d'octubre. Paraules són aqueixes que, si pel seu profund sentit s'ofereixen ja a l'estudi i a la reflexió, en el cas polític de Catalunya suggereixen més d'un comentari. I en relació a la nostra posició dintre del nacionalisme, en relació a la nostra condició obrera, el nostre comentari és una confirmació dels principis democràtics que informen la nostra actuació. Fóra pueril, doncs, que nosaltres ens situéssim sota la definició ibseniana retreta per l'il.lustre President de la Mancomunitat; és --

més, lamentem que hom pugui haver-se format tan migrat concepte de les nostres aspiracions que són les d'un segment del proletariat català. Però, tampoc volem que, en declarar-nos contraris a aqueix isolament, pugui interpretar-se en un sentit de dependència; nosaltres reconeixem que cap país pot vantar-se de desitjar la soledat però creiem que l'únic contacte que convé a Catalunya amb el poble que detenta la seva llibertat, és la mútua dependència a que obliga la relació universal dels homes. No aspirem pas nosaltres al reconeixement de la personalitat de Catalunya per a bastir una nació reclosa, amb les finestres tancades a tots els vents. No, molt al contrari; nosaltres reivindicuem per a Catalunya el dret a regir-se per si mateixa, per a millor accomplir els seus destins en la humanitat. El nacionalisme català des dels rengles proletaris deu encaminar-se a obtenir els instruments polítics que puguin impulsar el desenvolupament de la seva personalitat, que puguin elevar el seu nivell de cultura i de civisme, que puguin donar a la seva organització social unes normes d'equitat i de justícia, en poques paraules: que puguin dignificar-nos davant dels altres pobles i que amb ells poguem aplegar-nos germanívolament per a sumar el nostre esforç petit però digne a l'obra universal. És així com esguardem nosaltres el nacionalisme; no sotmès a la marxa vacil·lant d'un altre poble, sinó amb acció pròpia, ferma i decidida, orientada vers horitzons més grans, per la ruta infinita i lluminosa dels pobles lliures..."

- (452) "Acció", novembre 1922, p. 3. "Terminado el acto de referencia -escriu hom també a "El Diluvio" del 24 d'octubre de 1922-, y después de salir del Palacio de la Generalitat, los comisionados y las representaciones que les acompañaban, algunos grupos de nacionalistas que se habían estacionado en la plaza de San Jaime entonaron Els Segadors. Mientras unos aplaudían, otros exteriorizaron sus protestas, promoviéndose algunos incidentes, y entonces las fuerzas de la policía y del cuerpo de seguridad -- que se hallaban apostadas en la citada plaza y en las bocacalles inmediatas iniciaron una carga que dio lugar a las consiguientes carreras y sustos. Hubo otro golpe de Els Segadors y nuevas cargas por las calles del Obispo, Libretería y Jaime I, repartiéndose bastantes sablazos y no pocos palos. Muchos de los que sufrieron los rigores de las cargas fueron pacíficos -- transeuntes y algunos de los que estaban escuchando el concier-

- (453) Noguer i Comet, a les seves Memòries citades, p. 266 bis, subratlla que la "iniciativa del susdit afer, al qual donàrem el nom de Plebiscit Nacionalista, fou exclusivament del Sr. Casals -recordi's la nota 415-, el qual me l'exposà per tal de que jo cerqués la fòrmula més adient d'organització del mateix i redactés la documentació pertinent, com així ho vaig fer. Me declaro, doncs, autor, si bé amb inspiració aliena d'aquella famosa Declaració que fou votada per un nombre molt gran d'ajuntaments de Catalunya (...)." "Vaig ésser jo -havia escrit poc abans-, pel càrrec que en aquest (Centre) tenia, l'encarregat de donar forma i executar el pensament del Sr. Casals (...)"
- (454) NOGUER I COMET, R.- op. cit., p. 267. Malgrat que l'èxit del plebiscit no fou total, com indica el mateix Noguer i Comet, cal subratllar que el de 1922 fou organitzat per una entitat de dependents de comerç a diferència del de 1919 en el que hi participava la Mancomunitat de Catalunya i comptava amb l'escalf de totes les forces polítiques catalanes, a més a més del caràcter i de la significació molt més radicals de la declaració de 1922 i de les circumstàncies ben diferents.
- Pel que fa a les adhesions dels ajuntaments, la trameteren els més importants de Catalunya com Barcelona, Girona, Figueras, Hospitalet del Llobregat, Palamós, Molins de Rei, Montblanc, la Seu d'Urgell, Sant Feliu de Guíxols, Sabadell, Sant Sadurní de Noya, Terrassa, Tremp, Vendrell, Manresa, Reus, les Borges Blanques, Solsona, Balaguer, Cervera, Valls, Vic, entre molts altres. Pel que fa a les adhesions de les entitats nacionalistes, al butlletí "Acció" hi figuren prop de 300 entitats polítiques -des de les tradicionalistes o de la Lliga Regionalista a les macianistes (la Federació Democràtica Nacionalista o La Falç), passant per les republicanes catalanistes-, culturals, esportives-, periòdics i 27 seminaristes barcelonins, a part dels centres de dependents de Catalunya, els pomells de la joventut, algun sindicat agrari com el de Llores, i grups d'Amèrica. V. "Acció", novembre 1922, p. 4 i 5; "Acció" de desembre de 1922, p. 10 i 11; i "Acció", gener 1923, p. 10.
- (455) NOGUER I COMET, R.- op. cit. Els ajuntaments que signaren la declaració, segons Ramon Noguer, "foren després perseguits per la

Dictadura militar per haver-la votada com així els vam demanar i motiu que les presons de la nostra terra s'omplissin de dignes - regidors i representants de municipis per haver comès aital suposat delictes". Noguer i Comet nega el caràcter separatista de la declaració "com es va voler fer creure", com a redactor que en fou, car la declaració per a ell "afirmava solament principis -- perfectament ortodoxos de doctrina federalista, cent i milers de voltes expressats i predicats pels sustentadors de tal doctrina com a règim d'organització de l'Estat Espanyol". Després de reproduir el text de la declaració, Noguer insisteix en què "serenament i objectivament parlant, no crec que ningú pugui veure-- hi conceptes que no fossin exposats mil vegades pels definidors de les doctrines nacionalistes o pactistes, contra les quals mai s'havia produït una acusació d'il·legalitat. De mi puc dir que mai he sentit el separatisme, que àdhuc l'he condemnat clarament i enèrgica en moments en què s'havia estès entre el jovent de la nostra terra i essent jo, precisament aleshores cap de les oficines del Centre i per tant que ni com a persona mandada -com se diu- és a dir ni com a treball d'encàrrec hauria sapigut exposar conceptes contraris al meu sentiment i manera de pensar." Tanmateix, els comentaris que habitualment feia sortir el Centre, a la premsa abans de l'acte d'afirmació nacionalista, i els textos que publicava abans i després el butlletí "Acció" deixaven entreveure un fons independentista; si més no l'ambigüetat hi -- era i, en tot cas, el radicalisme nacionalista ben present, més enllà, àdhuc, de les fórmules dels republicans nacionalistes. L'entusiasme que trobaven al CAOCI les paraules de Macià eren -- ben significatives, i el text de la mateixa declaració en tenia rasons, si bé es presentava redactada d'una manera hàbil i prou ambigua per a defensar-se d'una possible acusació de separatisme. El mateix Noguer probablement comet un error de memòria en reproduir aquella declaració (V. la p. 516), car el text que en dona és sensiblement més moderat:

1. Proclamem el fet de Catalunya-Nació.
2. Declarem que com a tal Nació, Catalunya té el dret de tenir un Govern propi que tindria d'organitzar i dirigir la vida interior.
3. Demanem que aital govern sigui immediatament constituït, li reconeixin des d'ara autoritat per a -- regir els destins de Catalunya i d'acord amb les demés nacionali

tats ibèriques." És un text que més aviat ens recorda els que foren aprovats per alguns ajuntaments que esmenaren la redacció original com abans hem assenyalat, tot partint del mateix testimoni de Noguer i Comet.

(456) NOGUER I COMET, R.- op. cit., 269.

(457) L'afirmació és feta.- "Acció", novembre 1922, p. 12. "L'afirmació és feta, sí, malgrat els entorpiments i les traves de les autoritats governatives -assenyalava aquest escrit també-. És feta malgrat el descastament d'alguns catalans i malgrat els esperits porucs. I l'afirmació d'aquesta vegada ha sigut conscient i decidida com mai. La Declaració proposada per nosaltres no deixarà lloc a dubtes ja que està redactada amb claredat meridiana. (Segueix el text de la mateixa, com a la p.516) (...) Després de l'afirmació del dia 22 no hi caben subterfugis ni compassos d'espera. O es dóna satisfacció a la voluntat de Catalunya o se li nega rodonament. Amb aquest dilema és com ha de quedar plantejada la qüestió. I segons la resposta, Catalunya ha de fer el seu determini, però resolta i decidida, sense temences, tal com duen fer els pobles que porten l'ideal al cap i al cor."

(458) "Acció" d'abril de 1932, p. 42-43.

(459) "Acció" de desembre de 1922, p. 9 i 10. L'acte del dia 29 a Lleida, consistiria en un míting al Saló Catalunya i un dinar al Camp d'Esports. El primer, fóra presidit per Josep Solé, president del Centre de Dependents de Lleida, i hi assistirien representacions de la Joventut Catalanista, Centre de Dependents, Lliga Regionalista i Joventut Republicana així com els regidors homenatjats que figuraven també a la presidència; a la seva intervenció, Casas Briz, explicaria la significació de l'acte del dia 22 i glossaria la Declaració "deduint-se que cal recabar per a la Nació Catalana tots els drets de sobirania que com a tal li corresponen", i faria referència a la necessitat de la "catalanització del nostre poble en totes les seves manifestacions" a fi d'obtenir la "llibertat espiritual, i d'això a la llibertat plena no hi ha més que un pas". Manuel Florensa per la Lliga Regionalista, Humbert Torres per Joventut Republicana, Francesc Macià i Josep Solé, que tancaria el míting, completarien els parlaments.

- (460) "Acció", novembre 1922, p. 13-14. "El Diluvio", 28 de setembre - de 1922; "El Diluvio", 30 de setembre de 1922; "El Diluvio", 1 d'octubre de 1922; i "El Diluvio" del 3 d'octubre de 1922.
- (461) "Acció" de desembre de 1922, p. 1-2.
- (462) El desembre de 1922, els Amics de la Instrucció de Barcelona, entitat iniciadora, l'Associació Barcelonina de Mestres Oficials, l'Associació Provincial de Mestres de Girona, l'Associació Provincial de Mestres Nacionals de Barcelona, l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, l'Associació de Mestres Joves, la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, "El Magisterio Gerundense", el "Butlletí de Mestres", l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, el "Magisterio Tarraconense", la Federació de Mestres Oficials, el Consell de Pedagogia de la Mancomunitat, el "Magisterio Leridano" i el CADCI, signaven una convocatòria per a una reunió a la que acudien 130 associacions pedagògiques i culturals de diversos indrets de Catalunya, "assistint-hi, també, representants d'associacions obreres, artístiques, esportives". L'assemblea aprovaria, per unanimitat, d'insistir "en la idea de l'homenatge, invitant-hi totes les terres de parla catalana", convidar els ajuntaments, entitats pedagògiques, mestres, societats de cultura, acadèmies, etc., a adherir-s'hi, celebrar pel febrer una gran manifestació cultural d'homenatge a Girona, col·locar una placa a la casa de Sant Martí d'Ollers on feu de mestre així com celebrar un altre acte a Sallius, lloc de la seva naixença i finalment fou nomenat el Comitè organitzador, que restà format per les entitats abans esmentades. L'homenatge, fonamentalment, es proposava d'"afirmar el principi que l'ensenyament ha de fer-se en la llengua del poble".- "Acció" gener 1923, p. 11; "Acció", març 1923, p. 10.
- (463) V. així l'"Acció" ja esmentada de gener de 1923, p. 11; la de -- març de 1923, p. 10, que reproduïa alguns fragments del seu llibre Instruccions per l'ensenyança de minyons, aparegut el 1749. El mateix butlletí del mes de maig de 1923, p. 13, reproduïa el facsímil de la primera edició d'aquest llibre.
- (464) Se celebrarien, doncs, el juliol i no el febrer (aniversari de la mort) com hom havia pretès al principi (V. la nota 462). Josep M. Saguer i Vilà, hi dugué la representació de la Secció de Propaganda del CADCI. V. "Acció" d'agost de 1923, p. 11-12.

- (465) V. supra, p. 514-515. "Acció", febrer 1923, p. 9.
- (466) "El Diluvio", 4 de gener de 1923.
- (467) "Acció", febrer 1923, p. 9. Domènec Carrové, en fer la presentació d'Humbert Torres, n'elogiaria la "puresa d'ideals i el seu nacionalisme ferm. Ell fou qui exposà en una de les setmanes municipals el dret de Catalunya a la seva llibertat; ell fou qui va defensar la nostra Declaració del 22 d'octubre, quan va ésser presentada a l'Ajuntament de Lleida i que tothom sap fou rebutjar per 11 vots contra 10, produint-se després l'adhesió de totes les entitats de Lleida i a més la de 23 ex-regidors d'aqueix Ajuntament".
- (468) "Acció", febrer 1923, p. 10. També, el comentari, Al marge d'una conferència, al mateix butlletí, p. 8, d'elogi a la conferència de l'"alcalde popular de Lleida". Respecte als altres conferencians d'aquest cicle, "Acció" de gener de 1923, p. 10, anunciava que Jaume Bofill i Matas havia acceptat l'oferiment de venir al CADCI a pronunciar una conferència dins d'aquest cicle, si bé hom no en tornaria a parlar més als butlletins del Centre fins a l'agost de 1923 (p.11) en què hom parla de continuar aquest cicle. Més avall ens hi referim. V. la nota 472.
- (469) Sacrifici.- "Acció" d'abril de 1923, p. 10-11. V., supra, p. 451 i segs, pel que fa a la posició del CADCI davant l'assassinat de Seguí i del terrorisme.
- (470) Joaquim Declós complia condemna a causa de la publicació d'un poema patriòtic a "La Tralla", d'acord amb l'aplicació de la llei de jurisdiccions. El CADCI obria una subscripció per al mateix i recomanava d'acudir a les visites dominicals que hom li feia a la pressó.- "El Diluvio", 26 d'agost de 1923; "Acció" d'agost de 1923, p. 11. El 5 d'agost, la Secció Permanent de Propaganda -- Autonomista organitzava una visita col·lectiva a la Model, a la que assistien més de tres centes persones, a part que hom recomanava que els socis el tornessin a visitar en vegades successives. V. "Acció" de setembre de 1923, p. 13; "El Diluvio" del 2 i del 9 d'agost de 1923.
- (471) V. supra, p. 438 i 443. Esmentem aquí també el suport material prestat a la família d'Emili Store, nacionalista "empresonat de fa una pila de mesos", segons "Acció" de novembre de 1920, p. 5.

El setembre de 1921, per un altre costat, la Secció de Propaganda del Centre felicitava Lluís Massot per "haver aconseguit l'indult del company Albert Llucià, processat per la causa nacionalista".- "Acció" d'octubre de 1921, p. 7.

- (472) Hom preparava aquest cicle des de finals de juliol de 1923, a cura de "personalitats de totes les tendències actuals del nacionalisme que forçosament seran d'una eficàcia palesa en aquesta hora de general desorientació". Hom anunciava els noms de Sòfoll i Matas, Salvador Albert, Nicolau d'Olwer, Rovira i Virgili, i --- Ríiz i Porta. V. "Acció" d'agost de 1923, p. 11; i de setembre de 1923, p. 1 i 13.
- (473) Hom les projectava per a començaments d'octubre de 1923. "Acció" d'agost de 1923, p. 11; i de setembre de 1923, p. 13.
- (474) V. supra, p. 463 .
- (475) A part d'altres comunicacions esmentades amb anterioritat, citem aquí la felicitació a Puig i Esteve, l'agost de 1918, per ésser un dels signants de la proposició presentada a l'Ajuntament, demanant l'ensenyament del català a les escoles municipals i a les subvencions pel mateix ("Acció" de setembre de 1918, p. 9); a -- Faustí Valentí, el setembre de 1918, tot encoratjant-lo "perquè prossegueixi advocant per l'ensenyament en valencià en escoles de València" ("La Veu de Catalunya" del 6 de setembre de 1918); al Gremi de Taverners, l'abril de 1920, per l'acord pres d'adoptar el català com a llengua oficial de la seva documentació --- ("Acció" de maig de 1920, p. 9); a l'Orfeó Gracienc, l'octubre de 1920, per haver proposat a l'assemblea d'orfeons de Vic "que s'expulssin de la Germanor dels Orfeons, aquells que, desacabant els principis fonamentals de la doctrina nacionalista, prenguessin part en actes organitzats per elements polítics hostils al nostre moviment o que fossin en honor d'altres personalitats representatives del poder central", moció que fóra refusada per aquella assemblea ("Acció" de novembre de 1921, p. 5); a la Societat del Teatre Liceu, el març de 1923, per l'acord pres en -- junta general de fer ús de la llengua catalana en totes les seves manifestacions ("El Diluvió" del 31 de març de 1923).
- (476) Com l'escrit adreçat a l'alcalde de Calella, de protesta pels obstacles posats a la celebració d'unes festes catalanistes, el 17 d'octubre de 1920 ("Acció" de novembre de 1920, p. 5), o contra -

- el periòdic "A B C", tot recomanant els socis i, especialment, -- els viatjants que no el comprassin ni el llegissin. (Prensa catalanófoga.- "Acció" de gener de 1922, p. 1).
- (477) Com sempre recomanava els socis de col.laborar a l'Associació -- Catalana de Beneficència que tenia cura d'ajudar els presos nacionalistes, i a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, per a la qual cosa hi havia dues petites caixes al vestíbol del Centre ("Acció", agost 1921, p. 8; "Acció", agost 1922, p.16): anualment subvencionava el Foment de la Sardana ("Acció" d'agost de 1921, p. 1); el març de 1923 contribuïa amb 100 francs a les despeses de la publicació de La vida austera de Pere Coromines en llengua francesa ("Acció" d'abril de 1923, p. 2), etc.
- (478) V. així, el comentari La tasca valencianista al butlletí "Acció" de desembre de 1922, p. 12, que a més a més de subratllar el de catalanització, que des de feia tres o quatre mesos s'havia introduït a la Diputació de València, esmentava la constitució recent a Ontinyent d'una Agrupació Regionalista que projectava implantar unes Escoles Mercantils, entre altres seccions, i la publicació del "Butlletí del Casal Català".
- (479) Les informacions apareixen regularment al butlletí "Acció, gràcies a l'Oficina de Relacions Exteriors i el seu Cos de delegats. Alguns cops hom rebia la visita de membres dels grups catalans d'Amèrica, com la visita de Jaume Jurnet, president del Centre Nacionalista Català de Nova York, el gener de 1923.- "Acció" de febrer de 1923, p. 12.
- (480) Així, per exemple, la junta de govern de Propaganda Autonomista en ple, juntament amb el president del CADCI i altres membres del Consell Directiu, acudien a la festa patriòtica, celebrada al Teatre del Liceu, el 4 de febrer de 1920, a benefici de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana ("Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 12); la Secció de Propaganda igualment era representada a l'Aplec de Sant Boi l'abril de 1920 ---- ("Acció", maig 1920, p. 9); el març del 1921, hom destinava cinquanta pessetes "per a una llotja del Festival a profit de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana ("Acció" d'abril de 1921, p: 1), etc.
- (481) V. el comentari, El 31 d'octubre de 1413.- "Acció" de novembre de

- 1921, p. 6. La Secció de Propaganda Autonomista, per un altra -- banda, adreçaria la seva "adhesió més entusiasta" als actes -- fets a Balaguer per a commemorar aquesta data ("Acció" de desembre de 1921, p. 7). Assenyalen també, les gestions fetes per la mateixa secció perquè les despulles de Jaume el Dissortat fossin "excavades del lloc on es deia que estaven soterrades per tal que siguessin traslladades a Balaguer, excavacions que fracassarien ("Acció" d'abril de 1923, p. 11-12). La Secció de Propaganda, era representada a l'homenatge a Víctor Català, organitzat per l'Ateneu Empordanès, l'abril de 1920 ("Acció" de maig de 1920, p. 9).
- (482) Salvador Suñol, per exemple, era delegat per la Secció de Propaganda del Centre "a unes reunions periòdiques que es celebren en l'Associació Catalana d'Estudiants".- "Acció" de desembre de 1919 a març de 1920, p. 13.
- (483) Pel que fa al monument a Guimerà, "Acció" de desembre de 1920, p. 8-9, i de novembre de 1920, p. 5. El 28 de maig de 1921, per una altra banda, se celebraria al Centre una sessió teatral a benefici d'aquest monument, amb l'escenificació de l'obra A sol ixent fugen les boires d'Avel·lí Artís ("Acció" de juliol de 1921, p. 5). Pel que fa al monument a Fortuny, V. "Acció" de maig de 1921, p. 2; pel que fa al de Pep Ventura, la campanya fóra menada per la Comissió de l'Aplec de la Sardana i el butlletí "Acció" hi -- prestaria una continuada atenció. V. "Acció" de novembre de 1921, p. 6; de desembre de 1921, p. 7; d'agost de 1922, p. 16; de setembre de 1922, p. 9; "Acció" de desembre de 1922, p. 9; de gener de 1923, p. 8; de febrer de 1923, p. 8-9; de març de 1923, p. 9; d'abril de 1923, p. 11-13; "Acció", juny 1923, p. 12; de juliol de 1923, p. 18. V., també, la Memòria esmentada de Propaganda Autonomista, a "Acció" de setembre de 1923, p. 11. El CADCI, enfi, participava en una reunió d'entitats catalanistes amb un delegat de l'Ajuntament de Moià, el 9 de gener de 1923 per a erigir en aquesta vila un monument a Rafael Casanova.- "Acció" de febrer de 1923, p. 11.
- (484) "Acció" de gener de 1919, p. 4-5.
- (485) Corresponia a les impressions de Bòrdas, antic soci del CADCI, a Alemanya, durant la seva estada allí, a Colònia on s'havia creat una situació independent. V. "Acció" de maig de 1920, p. 9.

- (486) Puig i Esteve i Vidal i Guardiola, explicarien "como conviene -- fortalecer la acción del Ayuntamiento para que se pueda conse--- guir el ideal de hacer una obra definitiva y perfecta al elabo-- rar el censo de población y el padrón de los vecinos de Barcelo-- na en el año 1920".- "El Diluvio", 17 de desembre de 1920.
- (487) "El Diluvio", 16 de març de 1921.
- (488) Els concerts, a cura de corals infantils o adultes, de solistes o de grups musicals eren freqüents al CADCI. Esmentem aquí, no-- més a títol d'exemple: el concert de l'Associació de Mestres -- Compositors, el 1 de desembre de 1918, amb interpretació d'obres de Rossi i Pahissa ("Acció" de desembre de 1918, p. 5; i de ge-- ner 1919, p. 5); el del 5 de gener de 1919, a cura del Cor Infan-- til Mossèn Cinto ("Acció", gener 1919, p. 5, i "El Diluvio" del 31 de desembre de 1918); el de l'Orfeó Escola Choral Martinenca, el 7 de desembre de 1919, "integrat en sa majoria per obrers de la barriada del Clot" ("Acció" de desembre 1919 a març 1920, p. 13); els dels Petits Cantaires de Sant Just, el 17 de març de -- 1920 ("Acció" d'abril de 1920, p. 8); el recital de piano i vio-- loncel, fet el 8 de maig de 1920 amb obres de Chopin, Granados, Albéniz, Bach, Fauré, Cassadó, etc. ("Acció" de maig de 1920, p. 10; "Acció" de juny de 1920, p. 6) "El Diluvio", 7 de maig de -- 1920); el concert a cura de l'Orquestra de l'Associació Catalana d'Artistes, el 13 de novembre de 1920, amb obres de Morera, Arge-- laga i Gaya ("Acció" de desembre 1920, p. 6); el concert homenat-- ge fet al Mestre Morera, el mateix mes ("Acció" de desembre de 1920), p. 5); el del 28 de març de 1921, a cura de la concertis-- ta Elsa Velasco que interpretaria composicions de Saint-Saëns, - Chopin, Beethoven i Bach ("Acció" de maig 1921, p. 9) el recital de guitarra del 28 de juliol de 1921, a cura d'Eduard Sáinz de - la Maza, "primer de la sèrie de concerts organitzats per la Sec-- ció Permanent de Propaganda i l'Associació Catalana d'Artistes, amb obres de Tàrrega, Schumann, Sors i altres ("Acció", setem--- bre 1921, p. 11); el de l'Orfeó de Sants, el 16 d'octubre de -- 1921 ("Acció" d'octubre de 1921, p. 7, i de novembre 1921, p. 8; "El Diluvio", 16 d'octubre 1921); el del 6 de novembre de 1921, a cura del violoncel·lista Bernadí Gàlvaz ("Acció" de desembre - 1921, p. 8); el del 9 d'abril de 1922, a cura de l'Orfeo Renaixem-- ent ("Acció" d'abril de 1922, p. 11, i "Acció" de maig 1922, p. 11); el de la Schola Orpheonica, el 26 de desembre de 1922 ("Ac-

- ció", febrer 1923, p. 12); el de l'Orfeó Barcelonés de l'Ateneu Obrer del Districte II, el 4 de març de 1923 ("Acció", febrer -- 1923, p. 12; de març 1923, p. 11; i d'abril de 1923, p. 14), etc. L'èxit de públic no acompanyava sempre. Així, "Acció" de juny de 1921, p. 7, es dolia, tot referint-se al concert del 23 d'abril de 1921, a cura de la nena Maria Pigrau, de 12 anys, del fet que -- "els nostres consocis no prodiguen pas gaire l'assistència als concerts de solistes que es donen al Centre". En canvi, tot referint-se al recital de guitarra esmentat del 28 de juliol de 1921, "Acció" de setembre de 1921, p. 11, remarcava que, donada la nombrosa assistència, hagué de fer-se a la Sala gran, en lloc de la Sala petita on s'havia projectat.
- (489) Així els interpretats per l'Esbart Folklore de Catalunya, el 8 de desembre de 1919 ("Acció" de desembre de 1919 a març 1920, p. 13), o els executats per l'Esbart Català de Dansaires, el 22 de gener de 1922 ("Acció" de gener de 1922, p. 7, i de febrer de -- 1922, p. 8).
- (490) Ja fossin dedicats als infants, com el del 10 de novembre de --- 1920 ("Acció" de desembre 1920, p. 5), la del 8 de desembre de - 1922 ("Acció" de desembre de 1922, p. 11; i de gener de 1923, p. 10), el programa que hom confeccionava per a les festes de la Mercè, el 25 de setembre de 1921, a base de sardanes i teatre ("Acció" setembre 1921, p. 11), o el festival a profit del Casal de Mar - en projecte, el 11 de desembre de 1920 ("Acció", febrer 1921, p. 4).
- (491) Fou aquesta una activitat d'un èxit en el Centre durant aquest -- periode. L'ensenyament de sardanes esdevingué una activitat habitual, i les ballades i audicions se celebrarien setmanalment. Recordem el que subratllava la Memòria de la Secció de Propaganda del CADCI del curs 1922-1923 (Nota 340). El 22 de juliol de 1921, a proposta de la Secció de Propaganda, el Consell Directiu del - Centre acordava establir, a les audicions de sardanes, una invitació que permetés l'entrada als no socis ("Acció" de setembre - 1921, p. 1). L'entusiasme que rodejava l'activitat sardanista -- arribà àdhuc a algun incident quan grups de sardanistes aprovaven o desaprovaven algunes sardanes de manera ben exterioritzada "donant motiu a què l'excitació de nervis no fes de les seves", el que forçà a la junta de govern de la Secció de Propaganda a --

920

fer pública una nota anunciant que reprimiria "amb la més gran energia qualsevol exteriorització sorollosa o incorrecta que sigui -- atemptatòria a la cultura i a la serietat", tot anunciant l'aplicació dels estatuts al soci o socis "que directa o indirectament donin motiu a cap avalot", i l'expulsió dels qui no fossin afiliats a l'entitat, nota que sembla aconseguí de restablir l'harmonia a les audicions futures, si hem de fer cas del que diu el mateix butlletí que la reproduïa. V. El bon criteri triomfant.- "Acció" de març de 1923, p. 7-8, i la nota esmentada, al mateix butlletí, p. 10.

(492) V. l'obra esmentada d'Ernest Udina, Supra, p. 513.

(493) A part d'alguns dels noms que hem esmentat en altres apartats haurem de remarcar aquí la pertinència al Centre de Jaume Compte -- que militaria a Estat Català, després a Estat Català Proletari i moria durant els fets del 6 d'octubre al Centre; dels germans Badia; ja ens hem referit també a Josep Tarradellas. Pel que fa a Estat Català coneixem també la militància de diversos afiliats al Centre com Joan Segura, Ramon Carreras i Parset, Manuel Juliachs, etc.

Segons manifestació de Ramon Sebrià, Macià, en fundar Estat Català, va partir de membres de la Unió Catalanista i del CADCI, a part dels que eren també del grup de "La Falç", del que ja hem remarcat el bon nombre de membres del Centre que hi figuraven. Esmentem el nom ja citat de Domènec Latorre que sortia també amb el Grup Català la Barricada, en un míting fet al poble de Montmeló, a començaments de setembre de 1923 ("El Diluvio" del 6 de setembre de 1923), que era igualment de la Junta de Pàtria Nova com ho hem assenyalat en un altre lloc, el 1921; Antoni Obach, secretari de la Joventut Socialista de Catalunya Renaixença, que militaria a Estat Català- V. "El Diluvio" del 6 de juliol de 1920. Adrià Presas i Grant i Sala, de la Junta d'Unió Catalanista el 1922 ("El Diluvio" del 8 de febrer de 1922 i "El Diluvio" del 26 de novembre de 1922). Citem, igualment, Domènec Latorre, Grant i Sala, Ràfols i Camí, i Jaume Arqué i Clapés -- a part de Tarradellas -- com a col·laboradors de "L'Intransigent"; Enric Nadal i Blanch, Arqué i Clapés, i Tomas Torrent, col·laboradors de "La Tralla" a partir de la seva represa el 13 de maig de 1922.

Pel que fa a "La Tralla", el 10 de juny de 1922, publicava un ar-

ticle, Comentari d'Enric Nadal i Blanch, del Centre, el qual parlava sobre la catalanització dels obrers. L'obstacle més gran per a la mateixa -assenyalava- era la "concepció burgesa que es té -del catalanisme" que calia "procurar que desaparegui, i desapareixerà tan aviat com no estentín la representació única del catalanisme en les corporacions públiques, gents que es valen del nom d'una idealitat per a enlairar-se i després es desentenent -- d'aquesta si pot tenir repercussió en la confecció d'uns aranzels o tractats de comerç. La creiem fàcil -la catalanització -- dels obrers- perquè convivim entre la gent treballadora (...)." Citem la participació a "Abrandament" que, com "L'Intransigent" - havia estat fundat per Josep Tarradellas.

Subratllem, finalment, que la radicalització nacionalista del -- CADCÍ no es manifestava solament entre els dependents de la Unió Catalanista, de La Falç, o d'altres grups de nacionalistes purs; en gant amb fama en aquells moments de moderats com Puig i Esteve, es produïa el mateix desentent respecte de La Lliga Regionalista i seguia rara l'escissió d'"Acció" Catalana; i és que no -- cal solidificar la procedència també de la Unió Catalanista i de la UFNR de Puig i Esteve i, al capdavant, la continuïtat nacionalista Puig i Esteve-Francesc X. Casals, àdhuc en la repressió (Procés de Puig i Esteve a l'època anterior, persecució de F. X. Casals per la dictadura de Primo).

- (494) "Acció", agost 1923, p. 10-11.
- (495) Secció Permanent d'Organització i Treball. Notes Històriques de la Secció.- "Acció" d'abril de 1932, p. 21-22. Ramon Ràfols i Camí en fou el redactor segons manifestació personal d'ell mateix.
- (496) V. supra, Les activitats permanents, p. 472.
- (497) "Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes" del 15 de gener de 1919, p. 149-151.
- (498) V. supra, p. 488 i sgs. A primers de setembre de 1921, Noguera i Comet, diputat provincial, es dolidria, en una sessió de la Mancomunitat de Catalunya i en debatre's el dictamen sobre la creació d'una Fundació Catalana de Previsió i d'Estalvi, de la manca de sensibilitat social de la Mancomunitat i en aquest sentit recordaria l'actitud de la corporació durant la campanya de 1918 en aquest camp: "Es una mezquindad -diria- que hoy que las cuestiones sociales preocupan a todos los pueblos y a todos los gobier-

nos del mundo civilizado, en Cataluña, donde son tan vivos estos problemas, la Mancomunidad, que aspira a recoger todas las idealidades y sentimientos de nuestro pueblo, de su presupuesto, que se acerca a los 29 millones de pesetas, dedique solo a instituciones sociales, y aún para proteger a la iniciativa privada, -- unas 40 o 50.000 pesetas. (...) ¿Es que la mayoría que gobierna esta casa no los sentís estos problemas? (...) Y esto lo reconocéis vosotros mismos en el preámbulo del proyecto, en el que confesais que solo coaccionados por las iniciativas y exigencias exteriores os decidís a entrar en este terreno. (...) Sostuvo también no ser cierto las alegaciones que en defensa de su actitud aduce el Consejo de la falta de facultad legislativa de la Mancomunidad y su escasa fuerza económica. Alegais ahora esto --dijo-- y en el momento en que reclamamos facultades para Cataluña, en -- aquel proyecto de autonomía del año 1918, precisamente por la -- oposición vuestra, dejaron de comprenderse entre las atribuciones que el gobierno de Cataluña se le conferían, las referentes a legislación social. Este criterio vuestro era interesado, porque vosotros no quereis comprometeros (...)."- "El Diluvio", 3 de setembre de 1921.

- (499) V. supra, p. 431-442 .
- (500) V. el capítol anterior, p. 221-374 sgs., i 316 i sgs.
- (501) V. la nota 830 del capítol anterior. "Acció", abril 1932, p. 21; "Acció", setembre 1918, p. 10
- (502) "Acció", abril 1932, p. 21; "Acció", setembre 1918, p. 10.
- (503) Segons "Acció" d'octubre de 1918, p. 6, "una sola entitat fins ara ha acordat no enviar delegat a la dita reunió" a part de -- "faltar la resposta d'una altra". La resta de les agrupacions -- convidades havia "contestat amb entusiasme i amb paraules encoratjadores". "Acció", abril 1932, p. 21.
- (504) "Acció", desembre 1918, p. 6; "Acció", abril 1932, p. 21.
- (505) "Acció", gener 1919, p. 6. Segons aquest butlletí mateix, hi assistien: el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Reus i de Valls, el Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa, Mataró, Sabadell i Terrassa, l'Associació de Dependents del Comerç de Lleida, el Centre i --

Unió Mútua de Cobradors i Mossos de Barcelona, l'Associació Mutual de Dependents del Comerç de Mobles de Barcelona, l'Associació de Dependents i Talladors de Confecció i Camiseria de Barcelona, la Unió Ultramarina de Barcelona, a més a més de l'adhesió de la Unió Professional de Dependents i Empleats del Comerç de Barcelona i el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Tarragona.

- (506) "Acció", gener 1919, p. 6; "El Diluvio", 19 de desembre de 1918; "Acció", abril 1932, p. 21.
- (507) "El Diluvio", 19 de desembre de 1918. El Gremi de Detallistes del CADCI participaria en aquesta actuació de la Secció d'Organització i Treball "per a demanar als poders públics la promulgació d'una llei de Salari Mínim".- "Acció" de febrer de 1919, p. 6-7. "Acció" d'abril de 1920, p. 9, per la seva banda, indicava que la Secció no descurava aquest tema, "però com que vol que en la seva obra hi tinguin part tots, demana als socis que li comuniquin el seu parer, indicant el sou que consideren necessita el dependent per a viure en família i a ésser possible detallant un pressupost. Us agrairíem molt una resposta en aquest sentit que de passada que serviria per a la nostra il·lustració us portaria a preocupar-vos un xic més de lo que feu avui de la vida social del dependent."
- (508) Amb tot, el tema del descans dominical no restava pas una qüestió absolutament tancada. La Comissió Pro Descans Dominical a la que ens referírem al capítol anterior, després de l'anul·lació d'aquells famosos pactes, persistiria encara en la seva actuació (V. el capítol quart, p. 402-403). V. així, per exemple, la crida de la Comissió, a "El Diluvio" del 26 d'octubre de --- 1918, per tal que els dependents acudissin l'endemà diumenge al seu local "para salir a recorrer la ciudad velando por el cumplimiento de la Ley"; en el mateix sentit "El Diluvio" del 14 i del 21 de desembre de 1918.
- V. també la nota 535 d'aquest capítol. Més endavant aquesta reivindicació es faria sentir als pobles agregats, als Encants, i en alguns rams com el dels carboners i els dependents de farmàcia. V. així la reunió de dependents del gremi de roba feta, que acordava de dirigir-se a les autoritats locals i al CADCI perquè el descans dominical i la jornada mercantil legal s'acomplissin als pobles agregats ("El Diluvio" del 20 de febrer de 1919), les denúncies de Puig i Esteve sobre la mateixa qüestió als Encants

("El Diluvio" del 18 de març de 1919, les reivindicacions dels carboners sobre el descans dominical a "El Diluvio" del 14 d'octubre de 1919; i pel que feia al repòs dominical dels establiments de farmàcia, aquest era un dels punts que defensava l'Associació Professional de Dependents de Farmàcia, constituïda el març de 1921. V. "El Diluvio" del 18 i 19 de març de 1921; "El Diluvio" del 7 i del 9 d'octubre de 1921, "Catalunya Social" del 3 de desembre de 1921; "El Diluvio" del 10 de desembre de 1921, etc. El tema aquí també s'aparellava amb la reivindicació de la jornada mercantil legal (en aquests moments, la de les vuit hores). V. també, "El Diluvio" del 15 d'octubre de 1921. Al si de la Comissió Mixta del Treball en el Comerç de Barcelona, l'abril de 1922, es constituïria també una ponència especial per a aquesta qüestió "para lograr el exacto cumplimiento de la Ley en el comercio, imponiendo severas sanciones a los infractores" ("El Diluvio" del 29 d'abril de 1922). V. també "El Diluvio" del 1 de març de 1923 sobre el descans dominical a l'escorxador; el del 7 d'abril de 1923 sobre la mateixa qüestió a les barriades, etc.

- (509) V. el capítol quart, p. 306-308 i 404-406. Més endavant l'acció es desenvoluparà a favor de les vuit hores de treball.
- (510) V. el capítol tercer, p. 21 i sgs.
- (511) "La Veu de Catalunya" del 17 de setembre de 1918. "Acció" d'abril de 1932, p. 21.
- (512) "Acció" d'abril de 1932, p. 21. "Acció" d'octubre de 1918, p. 6. La Comissió Pro Descans Dominical, abans esmentada, s'ocupava també de la jornada mercantil a finals de l'estiu i començaments de la tardor de 1918. V. "La Veu de Catalunya" del 10 de setembre de 1918, "La Veu de Catalunya" del 18 de setembre de 1918 -- que anunciava un míting per a l'endemà a l'Associació de la Dependència Mercantil sobre la mateixa qüestió i per donar compte de la tasca feta sobre la llei del descans dominical i prosseguir-ne la campanya. La Unió Professional de Dependents i Empleats de Comerç, per la seva banda, s'adreçava també a la Junta Local de Reformes Socials tot proposant la creació d'una comissió mixta de patrons i obrers per a resoldre les dificultats que sorgissin entre uns i altres per a l'aplicació de la llei. V. -

"La Publicidad" del 27 de setembre de 1918. V. enfi "La Publicidad" del 1 d'octubre de 1918.

- (513) "Acció", novembre 1918, p. 5: "Els nostres informes discrepen en algun punt de ço acordat per la Junta de R. S. i en el que més es distancia és en la base 4^a, que tracta de les dues hores que concedeix la llei als dependents per a dinar. El criteri que sostenia la Secció -potser no del tot lògic, segons el caire per on se guaiti- era el més raonable i el que calia imposar si es volia de bona fe que aquella disposició tingués efectivitat. Nosaltres --- advocàvem per l'absolut tancament d'una a tres de la tarda i la Junta de R. S. no ens ha escoliat, i el error que això suposa, -- vé agreujat en decretar, com ha fet, dos torns per a dinar: l'un de dotze a dues i l'altre de dues a quatre, ben renyits amb la - pràctica, dificultant i fins impossibilitant la seva aplicació." "Acció" d'abril de 1932, p. 21.
- (514) "Acció", novembre 1918, p. 5.
- (515) "Acció" novembre 1918, p. 5. Val la pena subratllar el to emprat per aquesta informació del butlletí del CADCI, àdhuc la insinuació final sobre la possibilitat d'utilitzar en darrer terme un - "mitjà, lícit o no", i comparar-la amb els textos del mateix --- butlletí quan el 1913 es referia a la campanya pel tancament a les 8, encapçalada pel CADCI. V. també, "Acció" d'abril de 1932, p. 21. La premsa, lògicament, reflectia la campanya i les inci-- dències al carrer, en les que també s'hi feien presents les enti-- tats, com l'Associació de la Dependència Mercantil, que formava part d'aquella Comissió Pro Descans Dominical. V. així, "El Dilu-- vio" del 9 d'octubre de 1918; "La Publicidad" del 9 d'octubre - de 1918; "El Diluvio" del 10 d'octubre de 1918; "La Publicidad" del 11 d'octubre de 1918; "La Publicidad" del 22 d'octubre de -- 1918, etc.
- (516) "Acció" de novembre de 1918, p. 5-6; "Acció" de desembre de 1918, p. 6; "Acció", gener 1919, p. 6; "Acció", febrer 1919, p. 7. Les entitats de dependents abans esmentades de la Comissió Pro Des-- cans Dominical i Jornada Mercantil igualment s'aprestaven a l'ac-- ció. V. així "El Diluvio" del 29 de novembre de 1918; "El Diluvio" del 12 de desembre de 1918; "El Diluvio" del 12, 15 i 16 de ge-- ner de 1919, etc. Assenyalem també que en un míting organitzat - per aquesta comissió, el 16 de gener de 1919, "pro salarios y --

protesta de la pasividad de las autoridades por el incumplimiento de las leyes Descanso dominical y Jornada mercantil" hi participa va un representant de la Federació Local de la CNT, segons el dia ri darrerament esmentat. Pel que fa al CADCI, la clausura del seu local interrompria, evidentment, la seva participació en aquesta lluita.

- (517) "Acció", abril 1932, p. 22.
- (518) El Consell Directiu, en aquest sentit, anunciava que estava "treballant activament en la confecció de les modificacions que creiem haurien d'introduir-se en els sous i millores dels dependents, tot go que confia podem ben aviat presentar en forma de demanda als elements patronals".- "Acció" de febrer de 1919, p. 1.
Aquest projecte era anunciat també per "El Diluvio" del 24 i del 25 de gener de 1919.
- (519) "Acció", setembre 1919, p. 9; "Acció" d'abril de 1932, p. 22.
- (520) A diferència dels "obriers purament manuals", que havien "assolit millores importantíssimes en la remuneració de llur treball".
"Cal reconèixer -assenyalava també aquest mateix escrit- que ella -la dependència mercantil- ha gaudit sempre d'un privilegi d'inferioritat respecte als demés elements treballadors, en gairebé --- tots els ordres, essent la qui amb més vivesa ha sentit les conseqüències de l'encariment general, per les circumstàncies que li són pròpies, per ésser el component de nostra classe mitja, de la que s'ha dit sempre, i en veritat, que és la que viu en pla de -- més privació i malestar, doncs no li guarda relació corresponent la font d'ingressos que disfruta amb l'ordre de vida que ha de seguir i li pertany".- "Acció" de setembre de 1919, p. 9.
- (521) "I si bé és veritat -hi llegim també- que alguns augments de sous i gratificacions extraordinàries se li han atorgat també és veritat, però, que uns i altres aplegats no han produït la deguda compensació, ni han pogut equilibrar la situació econòmica actual, fent enyorar, encara, amb ànim trasbalsat, aquella normalitat grossa o petita de pocs anys enrera; a més, semblants augments i gratificacions, concedits sense cap norma fixa, han causat un gros contingent de desigualtats en el món massa lamentable d'apreciar la valua del treball, després d'accentuar aquelles altres desigualtats d'igual ordre que per dissort ja existien amb anteriori-

tat, mercès a l'especial concepció patològica de certes cases mercantils".- "Acció" de setembre de 1919, p. 10.

(522) "Acció", setembre 1919, p. 10.

(523) La primera de les bases, segons aquesta lletra transcrita pel --- butlletí "Acció" del CADCI, el setembre de 1919, p. 10 plantejava la regularització "de seguida" dels "salariis actuals" de la manera següent: "Als dependents d'escriptori, banca, major i detall, dar-los els salariis que tenien en juny de 1917, augmentats del -- 50% en els sous fins a 40 duros mensuals; 40% en els sous supe-- riors a 40 duros fins a 60; 30% en els sous superiors a 60 duros fins a 80; 20% en els sous superiors a 80 duros fins a 100. Als dependents, mossos i cobradors dar-los els salariis que tenien en juny de 1917, augmentats del 50% en els sous fins a 20 duros mensuals; 40% en els sous superiors a 20 duros fins a 25; 30% en els sous superiors a 25 duros fins a 30; 20% en els sous superiors a 30 duros fins a 40. Les remuneracions a aprenents i meritoris que den exceptuades. Els sous que per haver sofert millores des de -- juliol de 1917 resultin actualment superiors als produïts per les escales anteriors no seran alterats." V. també, "Acció" d'abril de 1932, p. 22.

(524) "Acció", setembre 1919, p. 10. "Aquestes són les millores que considerem indispensables -acabava el document- per salvar el moment actual. Elles són el fruit d'un detingut estudi per arribar a fixar el veritable encariment de la vida a Barcelona durant els -- darrers anys. Per això s'han tingut en compte els números-índex -- referent al cost de les primeres subsistències que mensualment publica el Museu Social, així com altres dades similars. S'ha considerat que en tot el temps transcorregut fins a mitjans de l'any -- 1917 els sous de la dependència no sofriren augments sensibles de caràcter general per raó de l'encariment excessiu de la vida que aleshores ja s'iniciava, i sí sols aquells augments de caràcter -- particular que és costum fer per raó d'antiguetat o de bon compli-- ment. S'ha exceptuat als aprenents i meritoris per entendre que -- ells no són els directament afectats per l'anormalitat i han d'és -- ser objecte d'una reglamentació especial. Finalment es fa esment del descans dominical i del finiment del treball per les irregularitats que s'hi cometen. En tot ens ha guiat un sentiment d'es--